

ॐ

पूज्यपादपन्यासजीदादाश्रीमणिविजयजीगणि
महाराजना प्रशिष्य मुनिश्री
लक्ष्मीविजयजीना स्वेला.

श्रीप्रश्नोत्तरप्रदीप,
पर्युषणाष्टान्हिकाव्याख्यान,
पंचजिनस्तुति,
ए नामना त्रण ग्रंथो.

छपावी प्रसिद्ध करनार,
श्री अमदावाद निवासी,
संघवी. भोगीलाल काळीदास.
ठे. हाजापटेलनी पोळमां पाच्छानी पोळ.

अमदावाद.
धी “सीटी” प्रिन्टींग प्रेस—ठे. ढालगरवाडा.
प्रथम आवृत्ति. मत्. १०००.

संवत् १९६५. सन १९०९.

किंमत. रु. ०-१२-०

શ્રી શાંતિચન્દ્ર સેવા સમાજ
ક્રી પુસ્તકાલય

હાજી પટેલની પોળ-અમદાવાદ.

પુસ્તકની પુરેપુરી સંભાળ રાખશો. પાનાં
વળી ન જાય તેની કાળજી રાખશો અને
પેન્સીલથી, શીશીથી કે બીજા કશાથી એમાં નોંધ
કે લીટીઓ કરશો નહિ.

પુસ્તક બીજા ચૌદ દિવસ માટે રાખવું હોય
તો તારીખ ફરી નોંધાવી જવાથી તેમ કરી
શકાશે. પણ જો કોઈ બીજા સભ્ય તરફથી
માંગણી મળે તો એ બીજાવાર મળશે નહિ.

પ્રસ્તાવના.

હે સુજ્ઞજનો આ પૃથ્વીતલને પાવન કરનાર ધાસ્વરવરકાર્ત્ત-
સ્વરસમાન કાન્તિમાન ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રીમાન : ગુરુસ્વા-
મિના આ વિદ્યમાન શાસનમાં શ્રીગણધરાદિક મહાનૂર્વાચાર્યોં રચેલા
સૂત્રાદિકશાસ્ત્રોને અનુસારે આ “શ્રીપ્રશ્નોત્તરપ્રદીપ” નામનો ગ્રન્થ
રચાયેલો છે. તેના પાંચ પ્રકાશ રાખેલા છે, તેમાં પહેલા પ્રકાશમાં
૭૩ પ્રશ્નો છે, બીજા પ્રકાશમાં ૭૧ પ્રશ્નો છે, ત્રીજા પ્રકાશમાં ૮૨
પ્રશ્નો છે, ચોથા પ્રકાશમાં ૪૫ પ્રશ્નો છે, અને પાંચમા પ્રકાશમાં ૬૭
પ્રશ્નો છે, પાંચે પ્રકાશના મળી કુલ ૩૩૮ પ્રશ્નો છે, અને તે પ્રશ્નો
વિવિધ પ્રકારના છે. તેમજ પરસ્પર એકબીજાની સાથે પ્રાયે સંબંધ
રાખે તેવાં તે પ્રશ્નો છે, અને તે પ્રશ્નોની અનુક્રમણિકા વાંચવાથી
સમજાશે. વળી તે પ્રશ્નોના પ્રત્યુત્તરો તે દરેક પ્રશ્નોની સાથે શાસ્ત્રો-
ના પુરાવા સહિત આપેલા છે. તથા શ્રીપર્યુષણાપર્વમાં વિશેષે કરીને
શ્રાવક શ્રાવિકાઓને કરવા યોગ્ય કૃત્યોને દર્શાવનાર “પર્યુષણા-
ષ્ટાન્હિકાવ્યાખ્યાન” નામનો બીજો ગ્રન્થ તથા વળી પાંચમી ગતિ-
ના દાતાર પાંચજિનેશ્વરોની સ્તુતિવાળો ત્રીજો ગ્રન્થ, એમ એ ત્રણે
ગ્રન્થો સંવત ૧૯૫૯ માં શ્રીકપડવગજમાં પૂજ્યપાદપન્યાસજી શ્રી
મણિવિજયજીગણિ મહારાજના લઘુશિષ્ય પં. શ્રીશુભવિજયજીના
શિષ્ય મુનિશ્રી લક્ષ્મીવિજયજીએ ભૂરિશ્રમ લેઈ રચેલા છે, તે ત્રણે
ગ્રન્થો સુશ્રાવક શા. મગનલાલ ઉમેદચંદના વાંચવામાં આવેલા છે,
અને તે ગ્રન્થોપર લોકોને રુચિ થવાથી સંઘવી. મોગીલાલ કાલી-
દાસ સાંકલ્લચંદે છપાવી બહાર પાડેલા છે. અને તેની કિંમત પળ
ઘણી જુજ રાખેલી છે. માટે આ અમૂલ્ય ગ્રન્થોનો સુજ્ઞ ભવ્યજીવોએ

લાભ લેવા ચુકવું નહીં, અને આ ગ્રન્થો ઘણી કાઢજી રાખી છાપ-
વામાં આવેલા છે. છતાં કાંઈ ભૂલ રહી गई होय तो सुझ भव्यजी-
वोए सुधारी वांचवું. एज विनंति.

સંવત ૧૯૬૫
દીપાલિકા દિવસે.

}

લી.
સંઘવી. ભોગીલાલ કાઠીદાસ.
અમદાવાદ.



શ્રીપ્રશ્નોત્તરપદીપગ્રન્થાનુક્રમણિકા.

પ્રથમ:પ્રકાશ:

પ્રશ્નાઙ્ક.

પૃષ્ઠાઙ્ક.

૧ શ્રીજૈનમતમાજિને દેવ માનેલ છે તે શ્રીઅર્હનદેવ કેવા છે ?	૧
૨ ઉક્તશ્રી અર્હનદેવે કેટલાં કર્મોં કહેલાં છે ?	૧
૩ કોનો નાશ થવાથી મોક્ષ થાય અને તે કેવો થાય તે કહો	૨
૪ ઉપરના પ્રશ્નોત્તરમાં પ્રદર્શિત જે મોક્ષ તેનાં નામ દર્શાવો.	૨
૫ મોક્ષ પામવાનો ઉપાય કયો તે કહો	૨
૬ સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રનું કિશ્ચિત્સ્વરૂપ બતાવો.	૩
૭ ભવાન્તરમાં સદ્ગતિ કોની થાયછે ?	૪
૮ કયા માણસનો જન્મ સફળ થાયછે ?	૪
૯ દેવાંશી માણસ કોણ જાણવો ?	૪
૧૦ ગૃહસ્થોને હમેશાં છ કાર્યો કરવાનાં કયાં	૫
૧૧ જૈનસાધુઓ જે ભાવરૂપ આઠ ઉત્તમ પુષ્પોં કરી શ્રીદેવા- ધિદેવની નિરવદ્ય પૂજા કરેછે તે આઠ પુષ્પો કયાં ?	૫
૧૨ કોઈ ગુરુમહારાજે દંડપ્રહારે માર્યો થકો કોઈ શિષ્ય તત્કાલ કેવલજ્ઞાનને પામ્યો છે ?	૫
૧૩ તીર્થયાત્રા સમયે વિવેકી પુણ્યાત્મા માણસ કેવો હોય	૬
૧૪ આ જગતમાં કયા પાંચ શકારો દુર્લભ જાણવા	૬
૧૫ પૂછવા લાયક કોણ ?	૭
૧૬ પળિંદત કોને કહીય ?	૮
૧૭ શ્રીજિનભવન બંધાવવા કયો માણસ અધિકારી છે ?	૯
૧૮ અન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલું દ્રવ્ય કયાંસુધી રહેછે ?	૯

- ૧૯ આ ચપલ લક્ષ્મીનું ફલ શું તે કહો. ૯
- ૨૦ તપ કેવો કરવો તે ફરમાવો. ૧૦
- ૨૧ તપથી નિકાચિત કર્મનો નાશ થાય ? ૧૦
- ૨૨ પરિગ્રહ કોને કહેલો છે ? ૧૧
- ૨૩ લોભનું દુર્લભપણું શાસ્ત્રમાં શી રીતે વર્ણવેલું છે તે કહો. ૧૧
- ૨૪ ભોગનું તથા ઉપભોગનું સ્વરૂપ સમજાવો. ૧૨
- ૨૫ પ્રાણિઓનું અંતરંગ મન શી રીતે જણાય ? ૧૨
- ૨૬ કોનો પાર પામી શકાય છે અને કોનો પાર પામી શકાતો નથી તે કહો. ૧૩
- ૨૭ આ સંસારમાં સ્ત્રીરૂપી પાશ કોણે માંડ્યો છે ? ૧૩
- ૨૮ કોની તેજઃવૃદ્ધિ થાય છે અને કોના રૂપનો નાશ થાય છે તે દૃષ્ટાન્તપૂર્વક કહી બતાવો. ૧૩
- ૨૯ માબાપની ભક્તિ કરનાર માણસનું વર્ણન કરો ૧૩
- ૩૦ પુણ્યાનુબંધિ પુણ્યકયું કહેવાયકે જેથી પ્રાણીમનુષ્યરૂપી સારા ભવમાંથી નીકળીને તેથી વધારે સારા એવા દેવભવમાં જાય છે ? ૧૪
- ૩૧ “ સંસારદાવા ” એ નામની સ્તુતિ કોણે કરી છે ? ૧૪
- ૩૨ ઉદ્યોતપંચમી સ્તુતિમાં “ દેવાધિદેવાગમ ” દશમો સુધા-કુંડ છે એમ જો કહ્યું છે તો બીજા નવ સુધાકુંડ ક્યાં છે ? ૧૪
- ૩૩ શ્રીયશોવિજયકૃત નવપદની પૂજા વીગેરેમાં આજકાલના કેટલાક લોકો “ અથ્થમિએ જિનસૂરજ કેવલવંદે જે જ-ગદીવો ” આમ બોલે છે તે સ્વરૂં છે કે કેમ ? ૧૫
- ૩૪ જેમ મુનિમહારાજો કોઈ પ્રત્યે કહે છે કે અમુક માણ-સને ધર્મલાભ કહેજો તેમ તીર્થઙ્કર ભગવાન કહે ? ૧૬
- ૩૫ ૨૪ તીર્થઙ્કર ક્યાં મોક્ષે ગયા અને તે કેવા આસને રહ્યા થકા મોક્ષે ગયા ? ૧૬

- ૩૬ કેટલાં તીર્થઙ્કરને ઉપસર્ગ થયા અને કેટલાને તે નથી થયા ? ૧૭
- ૩૭ ૨૪ તીર્થઙ્કરને દેવદૂષ્ય વસ્ત્ર ક્યાં સુધી રહું ? ૧૭
- ૩૮ કેટલા તીર્થઙ્કર આર્ય, અનાર્ય દેશમાં અને કેટલા તી૦
આર્ય દેશમાં વિચર્યા છે ? ૧૮
- ૩૯ આર્યદેશ તથા અનાર્ય દેશ ક્યાં હોય ? ૧૮
- ૪૦ આ ભરત ક્ષેત્રના ૨૫ ॥ આર્ય દેશનાં નામ તથા તેમાં શ્રી
તીર્થઙ્કર, ચક્રવર્ત્યાદિક મહા પુરુષોનો જન્મ હોય તેમ દર્શાવો. ૧૯
- ૪૧ ૩૧૯૭૪॥ અનાર્ય દેશ છે તેમાંથી કેટલાણકનાં નામ તથા
ત્યાંના અનાર્ય મનુષ્યોની અજ્ઞતા નિવેદન કરો. ૨૧
- ૪૨ નિકાચિત જિનનામ કર્મ કઈ ગતિમાં કોણ શું કૃત્ય ક-
રવા વડે કરીને ઉપાર્જન કરે તે ફરમાવો. ૨૨
- ૪૩ રસોદયની અપેક્ષા જિનામ કર્મનો ઉદય ક્યાં થાય છે ? ૨૨
- ૪૪ જિનનામ કર્મનો અબાધાકાલ અન્ત મુહૂર્તનો કહ્યો છે તે
કઈ અપેક્ષા તે કહો. ૨૩
- ૪૫ વૈમાનિક તથા આગ્ર નરક ત્રિક સીવાય વીજા સ્થાનથી
આવી કોઈ તીર્થઙ્કર થાય છે ? ૨૩
- ૪૬ જેમ આ ભરતક્ષેત્રમાં ૨૦ તીર્થઙ્કર સમેત શિખરને વિષે સિદ્ધિ
વર્યા તેમ ઐરવત ક્ષેત્રમાં ૨૦ તીર્થઙ્કર ક્યાં સિદ્ધિ વર્યા ? ૨૩
- ૪૭ શ્રી તીર્થઙ્કર વીતરાગ દેવોને ૧૮ દોષ ન હોય તે કયા ? ૨૪
- ૪૮ શ્રી સુવિધિનાથથી શ્રી શાન્તિનાથ પર્યન્ત આઠ તીર્થઙ્કરો-
ના સાત આંતરામાં તીર્થનો વ્યવચ્છેદ કાલ કેટલો ? ૨૪
- ૪૯ શ્રી તીર્થઙ્કર ભગવાનને પ્રથમની ત્રણ સમિતિ હોય इत्यादि ? ૨૫
- ૫૦ સામાન્ય કેવલી તીર્થઙ્કરને નમસ્કાર ન કરે એવો ઉલ્લેખ
ક્યાં છે ? ૨૫
- ૫૧ તર્થઙ્કરને અર્થે કરેલું હોય તે વીજા સાધુઓને કલ્પે ? ૨૭

- ५२ तीर्थङ्करनेअर्थे देवोएकरेलुं समवसरणतीर्थङ्कर केम भोगवेछे? २८
- ५३ कइ जग्योए देवता समवसरणनी रचना करे ? २८
- ५४ समवसरणमांबारेपर्वदा बेसीनेप्रभुनी देशनासांभलेके केम. २८
- ५५ समवसरणमां प्रभुना विश्रामार्थे देवताओ देवच्छंदानी र-
चना क्यां करे ? २९
- ५६ भगवाननी पहेला पहोरनी देशना पूर्ण थया पछी बीजे
पहोरे गणधर महाराज क्यां बेसी देशना दे ? २९
- ५७ श्रीऋषभदेवना प्रथमगणधरनुं नामपुंडरीकछेके ऋषभसेनछे? ३०
- ५८ श्रीऋषभदेवस्वामिनेप्रथमपारणेकेटलासेलडीरसनाघडाक० ३०
- ५९ जो दीक्षा दिवसथी (चैत्र वद ८ थी) पारणाना दिवस
सुधी (वैशाख सुद त्रीज सुधी) गणीए तो, इत्यादि ? ३०
- ६० श्री नेमिनाथने केटला गणधर कहा छे ? ३१
- ६१ श्री नेमिनाथनी अपराजित विमानमांकेटली स्थिति हती ? ३१
- ६२ विजयादि चार विमानमां देवोनी जघन्य तथा उत्कृष्ट
स्थिति केटली निवेदन करेली छे ? ३२
- ६३ पंडित श्री वीरविजय गणि वर्यकृत पंचकल्याणक पूजामां
“ देवदूष इन्द्रेदियुरे रहेशे वर्ष चत्ततीस नमो० ” आम
कहुं छे त्यां “चत्ततीस” शब्दे करी केटलां वर्ष जाणवां ? ३२
- ६४ श्रीवीरप्रभुना मातापिता कए देवलोके गया ते कहो ३३
- ६५ जेम पहेला छेला तीर्थङ्करना शरीरमान विषे भेद छे तेम
बल विषे भेद केम नहीं ? ३३
- ६६ श्रीमहावीरस्वामिना तीर्थमां कया नव जीवोए तीर्थङ्करनाम
कर्म उपार्जन कर्युं ते कहो ३४
- ६७ पद्मनाभादि २४ तीर्थङ्कर क्यां मोक्षे जशे? ३५
- ६८ केटलाक कहेछे के रावण आवती चोवीसीमां तीर्थङ्कर
थवाना छे ते बात खरी छे ? ३६

- ૬૯ ઉત્તરિષ્ઠીકાઝમાંછેલા તીર્થઙ્કરનુંતીર્થ ક્યાંસુધી ચાલશે? ૩૬
- ૭૦ મહાવિદેહવિજયમાં એક કેવલ્લિજિન અથવા છવ્વસ્થ જિન વિચરતા હોય ત્યારે અન્ય તીર્થઙ્કરોના જન્માદિ હોય ? ૩૬
- ૭૧ શ્રીકલ્પસૂત્ર નવ વ્યાખ્યાનવડે વંચાય છે તે શું પરંપરાથી કે કોઈ શાસ્ત્રાધારથી ? ૩૭
- ૭૨ શ્રીકલ્પસૂત્રમાં સર્વે ૭૨ સ્વપ્ન કહ્યાં છે તેનાં જુદાં નામો ક્યાંઈ હશે ? ૩૭
- ૭૩ શ્રીતીર્થઙ્કરભગવાન કેવલ્લિસમુદ્ધાત કરે કે કેમ ? ૩૭

દ્વિતીય:પ્રકાશ:

- ૧ ગૃહવાસે રહેલા તીર્થઙ્કરદેવ કોઈનો દીક્ષામહોત્સવ કરે ? ૩૮
- ૨ શ્રીઅજિતનાથભગવાનના પિતાશ્રી દીક્ષા પાઠી ક્યાં ગયા ? ૩૮
- ૩ સિદ્ધશિલા તથા સિદ્ધના જીવો ક્યાં છે ? ૩૮
- ૪ નિર્જેરા અને મોક્ષમાં શો વિશેષ છે ? ૩૯
- ૫ દશપ્રકારના પ્રાણ ક્યાં ? ૩૯
- ૬ ઉક્ત દ્રવ્ય ૧૦ પ્રાણને મોક્ષના જીવો ધારણ નથી કરતા છતાં તેમને જીવ કેમ કહો છો ? ૪૦
- ૭ મનુષ્યગતિથી આવેલ કોઈને ક્યાંઈ ચક્રવર્તિપણું કહ્યુંછે ? ૪૦
- ૮ સુભૂમચક્રવર્તિને કેવી રીતે ચક્રરત્ન ઉત્પન્ન થયેલ છે ? ૪૦
- ૯ વૈતાઢ્યપર્વતની તિમિશ્રાનામની ગુફામાં ચક્રવર્તિના કરે-
લાં માંડલાં કેટલાં કહ્યાં છે ? ૪૧
- ૧૦ ગુફામાં ચક્રવર્તિના કરેલાં માંડલાં ક્યાંસુધી રહેછે ?.... ૪૧
- ૧૧ ચક્રવર્તિષટ્ત્વંડનો દિગ્વિજયકરેછે તેમાં અઢમ કેટલાકરે? ૪૧
- ૧૨ ગદ્ગાદેવી સાથે ભરતચક્રિનો ભોગવિલાસ ક્યાંસુધી રહ્યો? ૪૨

- १३ चक्रवर्त्तियोना अस्थिओने देवताओ ग्रहण करेछे के केम ? ४३
- १४ नथी त्याग कयौं राज्यनो जेओए एवा चक्रवर्त्तिओ म-
रीने क्यां जायछे ? ४३
- १५ चक्रवर्त्तिओनी १६००० देवो सेवा करेछे तेम अर्द्धचक्र-
वर्त्ति वासुदेवोनी ८००० देवो सेवा करे के केम ? ४३
- १६ वासुदेवो क्यांना आव्या थायछे ? ४४
- १७ वासुदेवने केटली स्त्रीयो कही छे ? ४४
- १८ प्रतिवासुदेवनी माता केटलां स्वप्न देखे ? ४६
- १९ रामस्त्री सीतासती कया महाराजानी पुत्री छे ? ४६
- २० द्रौपदी महासती कालकरीने क्यां गई ते कहो. ४६
- २१ युधिष्ठिर विगेरे पांच पांडवोने द्रौपदी पासे जवाना वा-
राहताके केम ? ४७
- २२ नारदमुनि सम्पगृह्णि छे के मिथ्यादृष्टि छे ? ४७
- २३ पञ्चोत्तर राजाए पोताना मित्र देवता पासे द्रौपदीतुं हरण
कराव्युं ते देव कइनिकायनो हतो ? ४७
- २४ भीष्मपिता कए ठेकाणे कोनी पासे चारित्र लेइ क्यां गया ? ४७
- २५ पांडवोवीशकोडीमुनिसाथे श्रीसिद्धाचलपरसिद्धिवर्षाछे. ए
ठेकाणे “कोडी” एटले वीशएम केटलाएक बोलेछेतेनुंकेम ? ४८
- २६ देवताओ श्रीजिनेश्वर भगवाननीदाढाविगेरेलेइजइशुंकरे छे ? ४८
- २७ सर्वे देवोनो श्री जिनदाढादि ग्रहण करवामां अभिप्राय
सरखो हशे के केम ? ४९
- २८ जेनुं चित्तधर्मने विषे अस्थिर छे तेनो आत्मा केवो जाणवो ? ४९
- २९ कोनो संसारमां प्रचार न होय ? ५२
- ३० विद्याग्रहण करवाना केटला उपाय छे ? ५२
- ३१ जे गुरुए उपकारबुद्धिथी जेने भजावेल होय ते जो ते गु-
रुने गुरुपणे न माने तो ते केवो जाणवो ? ५२

- ३२ जम्बूद्वीपना महाविदेहमां ९६ मागधादि तीर्थ क्यां छे अने
तेनेसाधतां त्यांना चक्रवर्त्तिओ क्यांवाण नाखेछेते कहो ? ५३
- ३३ केवली भगवान पडिलेहणा करे के नहीं ? ५३
- ३४ आ अमुक जीव आठकर्मनो अन्त करशे, एम केवली जाणे
छे. तेम छद्मस्थ जाणे के नहीं ? ५३
- ३५ ज्ञान अने प्रमाणमां शो विशेष छे ? ५४
- ३६ चारप्रमाण छतां पूर्वोक्त प्रश्नोत्तरमां बे प्रमाण केम कहां ? ५४
- ३७ आज काले आ भरतक्षेत्रमां जातिस्मरण अने अवधिज्ञान
पामीए के नहीं ? ५४
- ३८ जातिस्मरण ज्ञानवालो पोताना केटला पाछला भव देखे ? ५४
- ३९ “ पञ्चाङ्गी ” कोने कहीए ? ५५
- ४० ६ छेद सूत्रना नाम कहो. ५५
- ४१ “ व्याख्याप्रज्ञप्ति ” ए कोनुं नाम छे ? ५५
- ४२ श्री भगवतीसूत्रमां ४१ शत (शतक) छे, त्यां शतशब्दे
करी शुं कहेवाय ? ५५
- ४३ श्री भगवतीसूत्रना ८४००० के २८८००० पद छे ? ५५
- ४४ सूत्रना एकपदनुं केटलुं प्रमाण होय ते कहो. ५६
- ४५ दृष्टिवादना केटला भेदछे. अने कया भेदमां १४ पूर्व जाणवां ५७
- ४६ कालिक, उत्कालिक, सूत्र कोने कहीए ? ५७
- ४७ बेघडीना परिमाणवाली अकाल सन्ध्या केटली छे ? ५८
- ४८ उक्त चार अकाल सन्ध्या समये शामाटे स्वाध्याय न कराय ५९
- ४९ टीप्पणामां राहुनी मस्तक मात्र अने केतुनी कबंध (घड)
मात्र आकृति छे तेनुं शुं कारण ? ६०
- ५० आयंबीलमां “ हिंग ” करे के केम ? ६०
- ५१ “ पञ्चसौगन्धिक ” ताम्बूल कोने कहीए ? ६०

- ५२ स्त्रीरत्ननी संखावर्त्तायोनिमां जीवो गर्भपणे उक्खजे छे,
पण निष्पन्न थता नथी तेनुं शुं, कारण ? ६१
- ५३ औदारिक शरीरवाळी स्त्रीने कोइ देवता भोगवे तो ते स्त्री-
गर्भ धरे के केम ? ... ६२
- ५४ स्त्रीने गर्भोत्पत्ति क्यारे थायछे, अने तेनो केटलो काल कहोछे? ६२
- ५५ पोतानी माताना उदरमां जीव गर्भपणे वधारेमां वधारे
क्यांसुधी रहे ते कहो. ६२
- ५६ गर्भमां रहेलो जीव, ओजआहार करे के लोमआहार के
प्रक्षेपआहार करे ? ६३
- ५७ चउविहार पञ्चख्खाण स्त्री साथे संयोग करतां भांगे के केम ? ६३
- ५८ मुक्ताफळ (मोती) सचित्त छे के अचित्त छे ? ६४
- ५९ मुक्ताफळनी (मोतीनी) उत्पत्ति क्यां थती हसे ? ६४
- ६० उतावळथी चालनार घोडाना पेटमां “खबरक खबरक”
शब्द थायछे. ते शुं पाणीनो शब्द हसे ? ६४
- ६१ एक समये वायुना वैक्रिय शरीर केटलां होय ? ६५
- ६२ भाषानुं संस्थान केवे आकारे होय ? ६५
- ६३ गर्भज तिर्यञ्चपञ्चेन्द्रिय जीवोनी तथा मनुष्य पञ्चेन्द्रिय
जीवोनी मिश्रायोनि केम कही ? ... ६५
- ६४ हंस, उदकमिश्रितक्षीरने जुदू करीने पीएछे ते शाथी ? ६६
- ६५ साधु, असाधुनी, कोइनीपण निंदा न करवी अने जे करे
ते भवान्तरमां केवा अवतार पामे ते कहो ? ६९
- ६६ दुर्जन मूर्खमाणसने पण्डितपुरुषो पोतानी सोबतमां लेइ
धर्मोपदेश देइ सुधारे तो ते शुं न सुधरे ? ७०
- ६७ श्रीजिनप्रतिमाने विषे आचार्यवासक्षेप करे ? ७१

- ૬૮ દીક્ષાદિ અવસરે વાસક્ષેપ નાશવાનો રીવાજ ક્યાંથી સરુ
થયો હશે ? ૭૧
- ૬૯ જ્યોતિષ્ક જિનાલયોનું માન કેવી રીતે સમજવું ? ૭૨
- ૭૦ શ્રીજિનમન્દિરમાં ચૈત્યવન્દના ક્યાં બેસીને થાય તે કહો ? ૭૨
- ૭૧ શરિયાવહિપટિકમીને ચૈત્યવન્દના થાય કે કેમ ? ૭૨

તૃતીય:પ્રકાશ:

- ૧ શ્રીજૈનમાર્ગમાં જીવના કેટલા ભેદછે ? ૭૪
- ૨ સંસારી જીવ, અને મોક્ષના જીવ કયા સમજવા ? ૭૪
- ૩ સંસારીજીવના અને મોક્ષજીવના અનન્તજ્ઞાનાદિક ભાવ-
પ્રાણમાં તફાવત હશે ? ૭૪
- ૪ જીવોને કર્મસંયોગ ક્યારે થયો તે કહો, ૭૪
- ૫ પ્રવાહની અપેક્ષા કરીને પણ જીવોને કર્મસંયોગસાદિ છે
એમ આપણે માનીએ તો કેમ ? ૭૪
- ૬ જીવોને કર્મસંયોગ જો અનાદિકાઢ્યી છે તો તે કર્મનો
વિયોગ પાછો શાથી થાયછે ? ૭૫
- ૭ સર્વ જીવ આશ્રી કર્મસંયોગ અનાદિસાંત છે કે કેમ ? ૭૫
- ૮ જો ભવ્યજીવ આશ્રી કર્મસંયોગ અનાદિસાંતછે તો સર્વભવ્ય-
જીવો મોક્ષે જવાથી કાલે કરી ભવ્યજીવરહિત આલોક્યશે? ૭૬
- ૯ નિગોદ કોને કહીએ ? ૭૭
- ૧૦ આ લોકમાં અભવ્યજીવો કેટલા છે ? ૭૭
- ૧૧ અભવ્યજીવો કોઈ કાલે ઓછાવધતા થતા હશે ? ૭૮
- ૧૨ ભવ્ય, અભવ્યજીવનું લક્ષણ શું ? ૭૮
- ૧૩ અભવ્યજીવ ભાવથી “ પાદપોપગમન ” અનુભવ કરે ? ૭૮

- १४ अभव्जीव चारित्रग्रहण करे ? ७८
- १५ अभव्य जीवना प्रतिबोधेला भव्यजीवो मोक्षे जाय ? ७८
- १६ प्रसिद्ध थएला अभव्य जीवो केटला छे ? ७९
- १७ कोइ अभव्यजीव स्वर्गादि सुखनी इच्छावडे द्रव्य चारित्र-
ने पामीने भणे तो केटलुं श्रुत पामे ? ८०
- १८ अभव्य जीवो श्री सिद्धाचल तीर्थनी स्पर्शना न करे एवा
अक्षरो क्यांइ छे ? ८०
- १९ श्रीजिन भगवाननी देशना अभव्योने तत्त्व जणावनारी
केम नथी थती ? ८०
- २० परमाधामि जीवो भव्य छे के अभव्य छे ? ८१
- २१ परमाधामि जीवो कोण छे ? ८१
- २२ परमाधामि जीवोनी करेली वेदनाओ केटली नरक पृ-
थ्वीओने विषे छे ? ८२
- २३ मरण अवसरे जीवने शरीरमांथी नीकळवानो कयो मार्ग
प्रभुए प्ररूप्यो हसे ? ८२
- २४ उक्त पांच प्रकारे जीव शरीरमांथी नीकळतो थको कइ
गतिने पामे ? ८२
- २५ स्त्रीए प्रार्थना करेलो पुरुष केवो होय ? ८३
- २६ शुक्लपाक्षिक, अने कृष्णपाक्षिक, जीवोकोने कहीए ? ८४
- २७ कृष्णपाक्षिक जीवो कइ दिशाए उपजे छे ? ८४
- २८ मुनिमहाराजो कइ दिशा सन्मुख रही आवश्यक क्रिया करे ? ८५
- २९ मुनिमहाराजोए केडे कंदोरो बांधवो कया शास्त्रमां कहेलो छे ? ८५
- ३० साधुओने भिक्षार्थे शय्यातरने घरे जवुं कल्पे के केम ? ८५
- ३१ केटला कोशथी आणेलो अशनादिक आहार साधुओने कल्पे ? ८५
- ३२ पहले पहारे लावेलुं अशनादि, ते मुनिओने चोथे पहारे
भोजन करवाने कल्पे ? ८६

- ३३ संखडी प्रत्ये भिक्षार्थे साधुने जवुं न कल्पे त्यां “ संखडी
एटले शुं. अने तेनी केवी रीते व्युत्पत्ति थाय छे ते फरमावो? ८६
- ३४ परिहारविशुद्धिकमुनिमहाराजोने निद्रा होय? ८७
- ३५ अगीतार्थ मुनि एकाकीपणे विचरे? ८७
- ३६ स्थविरकल्पिकमुनिमंडलीमां “ वृषभ ” कोने कहेल छे ? ८७
- ३७ संवेगी छता पण जो ते अगीतार्थ होय तो तेनी पासे आ
लोयणा लेवी के केम ? ८७
- ३८ कोइ लज्जादि कारणथी गुरु पासे करेल पापकर्मनी आ-
लोयणा न लेतो ते आराधक कहेवाय के केम ? ८९
- ३९ आहारकलब्धिवंत चौद पूर्वधर मुनि भवभ्रमण करे ? ८९
- ४० साध्वीने नव कल्पविहार होय? ८९
- ४१ साधुओ तथा साध्वीओ रात्रिए वस्तिद्वार बंध करे के नहीं? ९०
- ४२ मुनिमहाराजो परस्पर केटलुं अंतर राखी शयन करे? ९०
- ४३ मुनिमहाराजो पात्रांथी केटले दूरशयन करे ? ९०
- ४४ महाविदेहक्षेत्रमां केटलां चारित्र पामीए ? ९१
- ४५ मुनिओने ब्रीहिपलाल कल्पे ? ९१
- ४६ मुनिओ चर्मपादुका पहरे ? ९१
- ४७ काणा माणसने दीक्षा अपाय के केम ? ९२
- ४८ केटलाक कहेछे के साधुना गुणनी परीक्षा करीनेज सा-
धुने वांदवा, अन्यथा न वांदवा तेनुं केम ? ९२
- ४९ शिष्यकस्थापनाकल्प कोने कहीए ? ९२
- ५० दीक्षावसरे नूतननाम स्थापनाना अक्षरो क्याई हशे ? ९३
- ५१ खरां क्षमतक्षामणा कोणे कर्या ? ९३
- ५२ छदमस्थगुरु केवलज्ञानवाळीसाध्वीने वांदे के केम ? ९३
- ५३ नेत्रासन प्रमुख आसनपर मुनिओ बेसे? ९४

- ૫૪ સ્નાતકમુનિના જે પાંચભેદ કહ્યા છે તે શું સંભવે ? ૯૪
- ૫૫ શ્રીસ્થૂલભદ્રજીની પાંચમી બેનનું નામ શું ? ૯૪
- ૫૬ શ્રીપન્નવણાસૂત્રના કર્તા શ્રીશ્યામાચાર્યજી શ્રીસુધર્માસ્વામિ-
થી કેટલામે પાટેછે ? ૯૫
- ૫૭ શ્રીશ્યામાચાર્યજી કયા મહારાજાના શિષ્ય જાણવા ૯૫
- ૫૮ શ્રીદેવદિગ્ગણિ ક્ષમાશ્રમણ પૂર્વે કોણ હતા ? ૯૬
- ૫૯ અજીવસંયમ, તથા અજીવઅસંયમ તે શું ? ૯૬
- ૬૦ અજીરૂપ પુસ્તકાદિકના ગ્રહણ પરિભોગથી આરંભ સામારં-
ભાદિ દોષો લાગતા હશે ? ૯૬
- ૬૧ પુસ્તકાદિક તો ધર્મના ઉપકરણ છે, એમ કહીને મમત્વા-
દિ ભાવથી જેઓ પુસ્તકાદિકોનો સંગ્રહ પરિભોગ કરેછે,
તેઓને પરિગ્રહદોષ લાગતો હશે કે કેમ ? ૯૭
- ૬૨ મનના દંભનો ત્યાગ કર્યો નથી ને તપ, સંયમ, કેશ લો-
ચાદિ ધર્મકર્મ કરે તો તે ફળે ? ૯૭
- ૬૩ અનુક્રમે શુદ્ધ એવી અધ્યાત્મયોગ ક્રિયા કેટલેગુણઠાણે હોય ? ૯૮
- ૬૪ કયા જીવની ક્રિયા અધ્યાત્મગુણવૈરિણી જાણવી ? ૯૮
- ૬૫ ભવાભિનંદી જીવ કેવો હોય ? ૯૮
- ૬૬ કયા જીવની ક્રિયા અધ્યાત્મગુણને વૃદ્ધિ કરનારી જાણવી ? ૯૯
- ૬૭ સમૂર્ચ્છિ મતિર્યશ્વપશ્ચેન્દ્રિય જીવોને છેલ્લું એક સંહનન અને
સંસ્થાન હોય કે કેમ ? ૯૯
- ૬૮ દેવતાઓને દાંત તથા કેશ હોય ? ૯૯
- ૬૯ મેરૂપર્વતના ચોથા પળક વનમાં વ્યન્તરના આવાસા હોય ૧૦૦
- ૭૦ અનુત્તરવિમાનના દેવો શ્રીશત્રુંજયતીર્થની ત્રિકરણ યો-
ગથી સેવાભક્તિ કરે ? ૧૦૦
- ૭૧ દેવતાઓને પાંચ પર્યાપ્તિ કહી તેનું શું કારણ ? ૧૦૧

- ૭૨ સ્વર્ગમાં વનસ્વળાદિ જે કહ્યું છે તે પૃથ્વીપરિણામરૂપે કે
વનસ્પતિપરિણામરૂપે સમજવું ? ૧૦૧
- ૭૩ સ્વર્ગમાં પુષ્કરણી (વાવ) વીગેરે સ્થલે મચ્છાદિક, જે,
કહ્યા છે, તે જીવપરિણામરૂપ છે, કે તે આકારમાત્ર
ધરનારાઓ છે. ૧૦૧
- ૭૪ દેવ, દેવીસાથે મૂલશરીરે કરી, કે ઉત્તરવૈક્રિયશરીરે
કરી ભોગકર્મ કરે. ૧૦૨
- ૭૫ વિજયરાજધાનીનો કીલો કેટલો ઊંચો કહ્યો છે. ૧૦૨
- ૭૬ અણપન્નીય, પણપન્નીય, આદિ આઠ વ્યન્તરવિશેષનિકાય
ક્યાં વસે છે. ૧૦૨
- ૭૭ એકાવતારી દેવોને છ માસ આયુષ્ય બાકી રહે છે તે ચ્યવન
ચિન્હો ઉપજે ? ૧૦૪
- ૭૮ લવસપ્તમદેવતા કયા સમજવા ? ૧૦૫
- ૭૯ ચોવીશપ્રભુના ચોવીશ લંછન કહો. ૧૦૬
- ૮૦ શ્રીકૃષ્ણભાદિ ચોવીશ જિનના વર્ણ કહો. ૧૦૬
- ૮૧ શ્રીકૃષ્ણભાદિ ચોવીશ જિન કયા કુલમાં ઉત્પન્ન થયા ? ૧૦૬
- ૮૨ પરમાર્થ જાણ્યા વિના અર્થ કહે તે કેવો જાણવો ? ૧૦૭

ચતુર્થ:પ્રકાશ:

- ૧ સર્વસંવરરૂપચારિત્ર કણગુણઠાણે હોય ? ૧૦૯
- ૨ તામલીતાપસને ક્યારે સમક્ષિતની પ્રાપ્તિ થઈ ? ૧૦૯
- ૩ વિગ્રહગતિને પામેલો કોઈ જીવ અગ્નિકાય મધ્યેથી જતો
થકો દશાય કે કેમ ? ૧૦૯
- ૪ વૈક્રિયશરીરવાળો જીવ અગ્નિકાયમધ્યેથી જતોથકોદશાય ? ૧૦૯
- ૫ પૃથ્વી વીગેરે પાંચ સ્થાવરકાયને સ્વામિઓ હશે ? ૧૧૦

- ૬ જેમ બાદરપૃથ્વ્યાદિપાંચસ્થાવરકાયનેવિષે પ્રત્યેકે એક પર્યા-
પ્તકજીવનિશ્રાણ્વીજા અસંખ્યાતા અપર્યાપ્તકજીવો કહ્યા
છે તેમ પૃથ્વિ પાંચ સ્થાવરકાયને વિષે એજ રીતે કે કેમ ? ૧૧૦
- ૭ વિકલેન્દ્રિયજીવોમનુષ્યમાંઆવ્યાથકામનપર્યાયજ્ઞાનનેપામે ? ૧૧૧
- ૮ જીવવિચાર પ્રકરણમાં જે “ગ્રાહા” જીવો કહ્યા છે તે
સ્વરૂપે કેવા હોય ? ૧૧૧
- ૯ શ્રી પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં પ્રથમપદવિષે “શિશુમારા” જીવો
કહ્યા છે તે કયા ? ૧૧૧
- ૧૦ કુકડા, તથા મોરના મસ્તકમધ્યેરેહલીશિલાસચિત્ત છે કે
અચિત્ત છે, કે મિશ્ર છે ? ... ૧૧૧
- ૧૧ અગ્નિ વિષે ઉંદરની ઉત્પત્તિ હશે ? ૧૧૨
- ૧૨ ઉંદરના લોમનું રત્નકંબલવસ્ત્ર બનેછે તે વાત ખરી હશે ? ૧૧૨
- ૧૩ નપુંસકમાસમાં જે ઉત્તમવનસ્પતિછે તે ફળે કે કેમ ? ૧૧૩
- ૧૪ ચૂડેલી (જીવવિશેષઃ) દ્વીન્દ્રિય જીવછે કે ત્રીન્દ્રિય જીવછે ? ૧૧૩
- ૧૫ અતિસ્નિગ્ધપણાને લીધે ત્રીજે આરેપણ બાદરઅગ્નિનો અભાવ
કહ્યો છે તો ઋષભદેવજીના સમયમાં તેની ઉત્પત્તિ શાથી ? ૧૧૩
- ૧૬ એમ સંભળાય છે કે કોઈના ઉદરમાં “ગૃહકોકિલા” ઉત્પન્ન
થાય છે તેનું શું કારણ ? ૧૧૩
- ૧૭ મોતીને પૃથ્વિકાયપણું સંભવે ? ૧૧૪
- ૧૮ સર્પનું “પવનભક્ષી” નામ છે તે શું પવનને ભક્ષણ કરતો હશે ? ૧૧૪
- ૧૯ એક સીંધોડામાં કેટલા જીવો કહ્યા છે ? ૧૧૪
- ૨૦ “કુદમિત” શબ્દ સ્ત્રીઓના કેવા વિલાસભેદમાં જોડાય છે ? ૧૧૪
- ૨૧ સ્ત્રીઓના માયાકપટથી પુરુષ ઠગાય કે ? ૧૧૫
- ૨૨ લૌકિકશાસ્ત્રમાં ચાર આશ્રમ કહ્યા છે તે કયા અને તે કયારે
કોને હોય ? ૧૧૬

- २३ लौकिकमते सीता पोतानुं सत्यपणुं जणावी क्यां गया हशे ? ११७
- २४ सूर्यना किरणोनी वधघट थती हशे ? ११७
- २५ बत्रीस लक्षणो पुरुष कयो समजवो ? ११९
- २६ लौकिक १८ पुराणना नाम दर्शावो ? १२०
- २७ चौद विद्या गुणजाण कोने कहीए ? १२१
- २८ केटलां नक्षत्रो ज्ञानवृद्धि करनारां हशे ? १२२
- २९ चन्द्रादिग्रहो चारविशेषे करी प्राणिओने सुखदुःख विपा-
कना हेतुओ छे के नहीं ? १२३
- ३० विषव्याप्तअन्नने जोइ चकोर वीगेरे जीवोनेकंइथतुंहशे ? १२६
- ३१ स्त्रीना अंग विषे कया दिवसे क्यां क्यां काम रहेछे ? १२७
- ३२ “ कुत्रिकापण ” एटले शुं ? १२९
- ३३ “ गोरस ” शब्दनी केवी रीते व्युत्पत्ति थायछे ? अने
क्यां तेनी प्रवृत्ति होयछे ? १२९
- ३४ अपक्वगोरसमां कठोल जमवुं जेम जैनशास्त्रमां वर्ज्यु छे तेम
लौकिकशास्त्रमां वर्ज्यु हशे ? १३०
- ३५ अन्यदर्शनमां रात्रिभोजन नहीं निषेधेलुं होय ? १३०
- ३६ अन्यदर्शनना शास्त्रमां कंदमूल खावानी मना करीछे ? १३५
- ३७ ब्राह्मणोने राजप्रतिग्रह ग्राह्य छे ? १३७
- ३८ अन्यदर्शनमां देवताओने प्रसन्न करवा आठ पुष्पोथी पूजा
कही छे ते आठ पुष्पो क्यां जाणवां ? १३८
- ३९ अन्यदर्शनमा कहुं छे के पण्डितोए छ वस्तुओ न लेवी
तेम कोइने न देवी ते छ वस्तुओ कइ जाणवी ? १३९
- ४० १८ भार वनस्पति कहीछे ते श्रीजनमतअपेक्षाए के अन्य
मतअपेक्षाए अने ते केवी रीते इत्यादि सविस्तर बात कहो ? १३९
- ४१ “ पाणिनि ” नामना आचार्य स्वभावथी के कोइनाथी
मृत्यु पामेला छे ? १४०

- ૪૨ “ દિવાકીર્તિ ” શબ્દે શું સમજવું ? ૧૪૦
 ૪૩ “ યક્ષમર્દમ ” કોને કહીએ ? ૧૪૧
 ૪૪ “ કર્ણીરથ ” ઇટલે શું ? ૧૪૧
 ૪૫ સૌચધર્માધિકારિઓને અત્યન્તમલિનદેહઆત્માનું નિર્મલ-
 પણુપોતાનીવુદ્ધિએકલ્પેલતીર્થોદિજલસ્નાનેકરોનેજથાયછેશું? ૧૪૨

પચ્ચમ:પ્રકાશ:

- ૧ રાત્રિએ દેવપૂજાદિ શુભકાર્ય થાય ? ૧૪૭
 ૨ મર્ત્યલોકનો દુર્ગંધ ડુંચો ક્યાં સુધી જતો હશે ? ૧૪૭
 ૩ માનુષોત્તરપર્વત અભ્યન્તરપુષ્કરવરદ્વીપના અર્દ્ધમાં છે, કે
 વાહ્ય પુષ્કરવર દ્વીપના અર્દ્ધમાં છે. કે વેની મધ્યે છે ? ૧૪૮
 ૪ જમ્બૂદ્વીપપટ્ટાદિકમાંમહાહિમવાનવર્ષધરપર્વતપીતવર્ણશાથીછે? ૧૪૮
 ૫ પંચશત યોજન પહોળા ગજદંત ગિરિપર સહસ્ર યોજન પહો-
 લો સહસ્રકુટ શીરિતે રહ્યો ? ૧૪૯
 ૬ પાંચમા આરાને અંતે વૈતાલપર્વતપર વિદ્યાધરો અને તેઓ-
 ના નગરો રહેશે કે કેમ ? ૧૪૯
 ૭ જમ્બૂદ્વીપની જગતીનો “ ગવાક્ષવલય ” જગતીની ખીંત-
 મધ્યગત છે કે જગતીના ઉપર છે ? ૧૫૦
 ૮ ઔષધ, અને ભેષજમાં કંઈ તફાવત હશે ? ૧૫૦
 ૯ શ્રાવક કોનીકોની સાથે વ્યાપાર ન કરે તે કહો ? ૧૫૧
 ૧૦ મુનિઆશ્રિ ચાર પ્રકારના શ્રાવક કહ્યા છે તે કયા ? ૧૫૧
 ૧૧ ગૃહસ્થને પાંચ મૂના દોષ કહ્યા છે તે કયા ? અને સ્ત્ર-
 ના શબ્દે કરી શું સમજવું ? ૧૫૩
 ૧૨ જેમ કોઈને ગૃહસ્થવંશે કેવલજ્ઞાન ઉપજે છે તેમ મન:પર્યા-
 યજ્ઞાન ઉપજે કે કેમ ? ૧૫૩

- १३ चार व्रतनी पूजामां “ चार दिशा विमला तमारे ” इ-
त्यादिक० त्यां “ विमलातमा ” एटले शुं ? १५३
- १४ पौषधमध्ये भोजन कराय एवा अक्षरो क्यांइ छे ?.... १५४
- १५ आयंवीलमां हलदर कल्पे के केम ? १५४
- १६ शंबूकावर्त्त फोडवांनहीं त्यां “ शंबूकावर्त्त ” शब्दे शुंसमजवुं ? १५४
- १७ चक्षुहीन माणसने केवलज्ञान उपजे ? १५५
- १८ हालमां सुधरेल केटलाक श्रावको श्री देरासरमां पण उ-
त्तरासंग नथी राखता तेनुं शुं कारण ? १५५
- १९ व्रण उभरावडे अचित्त थएलुं उष्णजल गळ्याविना पीवुं
कल्पे के केम ? १५५
- २० कोइ गृहस्थ एकाशनादि तप कर्या विना उनुं पाणी पीए
छे ते पाणसना आगार ले ? १५५
- २१ चोमासानी अट्टाइओ क्यांथी क्यां सुधी जाणवी ?.... १५५
- २२ अचक्षुदर्शनमां स्वप्नदर्शननो अन्तरभाव थाय ? १५५
- २३ संप्रतिकाले जीव ऊर्ध्वगतिमां तथा अधोगतिमां जाय तो
क्यां सुधी जाय ? १५६
- २४ लेश्या कया कर्म मध्ये गणवी ? १५६
- २५ कार्मणशरीरनुं स्वरूप केवी रीते समजवुं ? १५७
- २६ कया आचार्यनी साथे पूर्वनो व्यवछेद थयो ? १५७
- २७ श्री हेमचन्द्रसूरिजीनो जन्मादिकाल कयो ? १५७
- २८ संक्षेपसामायिकनुं स्वरूप दृष्टान्त साथे कहो ? १५७
- २९ प्राणवायु वीगेरे पांच वायु शरीरमां क्यां रहे छे ? १५९
- ३० नव प्रकारे रोगोत्पत्ति थाय छे ते नव प्रकार कया ? १६०
- ३१ उत्तम वैद्य केवा लक्षणवाळो होय ? १६१
- ३२ धन्वन्तरिसमान होय तो पण पांच वैद्यन शोभे ते कया ? १६२

- ३३ अठार द्रव्यदिशा तथा अठारभाव दिशा केवीरीते जाणवी ? १६२
- ३४ श्रेणिकराजानुं “ भंभासार ” नाम शायी ? १६३
- ३५ अधोलोकमां एक समये केटला सिद्ध थाय ? १६४
- ३६ १४ पूर्वना प्रमाणमां १६३८३ हाथी कहाछे ते हाथी
कया क्षेत्रना लेवा ? १६४
- ३७ भव्य, अभव्यादि सर्व जीवनी मूलभूमिका कइ समजवी ? १६४
- ३८ गोशाले महावीरस्वामि उपर तेजोलेइया भेली ते तेजोले-
इयामी शक्ति केवी हती ? १६५
- ३९ साकार तथा निराकार उपयोगनो काळ केटलो ? १६५
- ४० स्त्रीसातमी नरकपृथ्वी विषे तथा सर्वार्थसिद्ध विषे जाय ? १६६
- ४१ दरेक माणसे व्याख्यान केवी रीते सांभळनुं ? १६७
- ४२ जमालिना पितानुं नाम कोइपण शास्त्रमां देखातुं नथी एम
केटलाक कहेछे तेनुं केम ? १६७
- ४३ युद्धमां “ महारथ ” कोने कहीए ? १६८
- ४४ श्रेयांसकुमार कया महाराजाना पुत्र जाणवा ? १६८
- ४५ पंचमीदेववंदनविधिमां “ निद्रास्वप्न जागरदशा० इत्यादि
जावी एक गाथा छे तेनो शो भावार्थ छे ? १६९
- ४६ “ वरवर्णिनी स्त्री कइ जाणवी ? १६९
- ४७ “न्यग्रोधपरिमंडला”शब्द केवालक्षणवाळीनारीविषेजाणवो १६९
- ४८ अक्षौहिणी तथा महाक्षौहिणीनुं शुं प्रमाण छे ? १७०
- ४९ स्थानर्द्धिनिद्रावाळाने वामुदेवना बळथी अर्द्ध बळ जे कशुं
छे ते बल आजकाले होय के न होय ? १७१
- ५० नारक जीवोने मेदसत्ता होय के ? ... १७१
- ५१ कःखेभाति० इत्यादि आ काव्यथी शुं समजाय छे ? १७२
- ५२ एक समयमां बे क्रिया होय ? १७४

- ૫૩ રજોહરણ શબ્દનો શો અર્થ છે ૧૭૪
- ૫૪ કોને પામીને સર્પોંવિષરહિત થાયછે ? ૧૭૪
- ૫૫ જે છંદના દરેક ચરણમાં પેલો, બીજો, ચોથો, આઠમો, અગીયારમો, તેરમો, અને ચૌદમો, એ સાત અક્ષર ગુરુહોય. અને તે સીવાયના બીજા સાત અક્ષર હ્રસ્વ હોય. તો તે છંદ કયો જાણવો ? ૧૭૫
- ૫૬ છંદશાસ્ત્રમાં કેટલા ગણ છે અને તે દરેક ગણ કેટલા અક્ષરવાળો હોય છે ? ૧૭૬
- ૫૭ “ દ્વન્દ્વશ્રવાણિતૂર્યસેનાજ્ઞાનાં ” એ સૂત્રવડે કરી એક વાક્યથાયછે, તોકલ્પકરિણાલીમાં તથાદીપિકામાં “ પ્રતિપૂર્ણાનાં પાણિપાદાનાં ” એવો પ્રયોગ કેમ રાખ્યો હશે ? ૧૭૮
- ૫૮ કેટલા પલ્લોપમે એક સાગરોપમ થાય ? ૧૭૯
- ૫૯ આહારક શરીર કોને કહીએ ? ૧૭૯
- ૬૦ દ્રવ્યશ્રુત અને ભાવશ્રુત કોને કહીએ ? ... ૧૭૯
- ૬૧ ગુણહેતુ તથા ભવહેતુ અવધિજ્ઞાન કોને થાય ? ... ૧૮૦
- ૬૨ જ્ઞાન અને દર્શનમાં શો ભેદ છે ? ... ૧૮૦
- ૬૩ પ્રજ્ઞાપરિષદ, અને અજ્ઞાનપરિષદનું સ્વરૂપ કહો. ... ૧૮૦
- ૬૪ મનુષ્યલોકમાં ચન્દ્ર તથા સૂર્ય કેટલા છે ? ... ૧૮૧
- ૬૫ ધાતકીચ્છંદ પુષ્કરાર્દના ચાર મેરુ કેવડા છે ? ૧૮૨
- ૬૬ પાંચ અનુત્તરવિમાન કઈ દિશાએ જાણવાં ? ... ૧૮૨
- ૬૭ શ્રીજિનભવન, પૌષધશાળા, અને જ્ઞાનમંડાર, વીંગેરે કોણે કોણે કરાવ્યાં તે વિષે થોડો અધિકાર કહો ? ૧૮૨

श्रीपर्युष्णाष्टनिकाव्याख्यानग्रन्थ

विषयानुक्रमणिका.

विषयाङ्कः.

पृष्ठाङ्कः.

- १ आद्यमांवेश्लोकवडे मङ्गळ विगेरे चार वाबतो जणावेलीछे. १
- २ श्रीपर्युष्णापर्वने सर्वोत्कृष्टपर्व कहेलछे. १
- ३ पूर्वोक्तपर्वआवेळतेइन्द्रादिकदेवोनुंश्रीनंदीश्वरद्वीपविषेगमनक० १
- ४ श्रावकवर्गे मनुष्यभवादिसामग्रीपामी उक्तपर्वमां धर्मविषे
शीघ्रमेव विशेष प्रयत्न करवो क० २
- ५ केमधर्मविषेशीघ्रमेव प्रयत्नकरवो तेवीकरेली शङ्कानुंसमाधान. ३
- ६ प्रमादवशेजेधर्मनथी सेवतातेकेवा जाणवा तेविषेसदृष्टान्तवर्णन. ४
- ७ हमेशां श्रीजिनमन्दिर जवुं ए विगेरे वर्णन. ४
- ८ श्रीजिनपूजामाहात्म्य. ४
- ९ श्रीजिनपूजाफलप्राप्तिविषे दृष्टान्त. ५
- १० नित्यगुरुवन्दननिमित्तेउपाश्रये जवुं, तेमना मुखयी भाव
सहित व्याख्यान सांभळवुं, विगेरे वर्णन. ५
- ११ भावविना व्याख्यान सांभळे तेने कांइ लाभथाय एवीक-
रेली शङ्कानुं समाधान. ५
- १२ श्रीकल्पसुत्रघरेपधराववा विगेरे वणन. ६
- १३ श्रीकल्पसूत्रश्रवणविधि. ६
- १४ श्रीकल्पसूत्रश्रवणफल. ७
- १५ मुनिदान, तथा ग्लानमुनि प्रमुखनी परिचर्या, अने
दानफलप्राप्तिविषे दृष्टान्तो क०.... ७
- १६ साधर्मिकवात्सल्य, तेउपर भरतचक्रवर्तिनुंदृष्टान्त. ९

१७ सातक्षेत्रे धन वापरवा संबंधि अधिकार.	 १०
१८ श्रीजिनशासनविषे प्रभावना करवी क०	 १०
१९ श्रीजिनशासननी प्रभावनाथी यता गुणो क०	 १०
२० कृपणता न करवा विषे सदृष्टान्त वर्णन.	 ११
२१ शीलव्रतवर्णन, ते उपर सीता सतीतुं दृष्टान्त.	 ११
२२ सातव्यसन तजवा संबंधि सविस्तर वर्णन.	 १२
२३ तपवर्णन.	 १३
२४ तपमाहात्म्य.	 १३
२५ तप करवाउपर श्रीमहावीरस्वामीप्रमुखना दृष्टान्तो.	 १३
२६ मासक्षपणादि तप अवसरेसंघभक्ति, ज्ञानभक्तिपणकरवी क०	१४
२७ हमेशां बेवखत प्रतिक्रण करवा संबंधि अधिकार.	 १४
२८ शुभभावना भाववा संबंधि वर्णन.	 १४
२९ शुभभावना शा माटे भाववी तेवी करेली शङ्कानुं:सदृष्टान्त समधान.....	 १४
३० भावनाफलप्राप्तिविषे भरतचक्री प्रमुखोनां दृष्टान्तो.	 १५
३१ श्रावकवर्गे उक्तपर्वमां सुवस्त्राभरणधरवां तेमज मनवचन कायानी शुद्धि करवी क०	 १५
३३ श्रीपर्युषणाष्टान्हिकाआव्यापहेलां पिष्टादिकृत्यो करवां विगेरे उत्सर्मापवाद क०	 १५
३३ कसाई विगेरे हिंसकप्राणीओना महारंभ बंध कराववा तबा तेमनी साथे व्यापार पण नही करवो क०	 १६
३४ बंधीखानां छोडोववां.	 १७
३५ अमारी पडहंमडोववो क०	 १७
३६ सर्वे आरंभनां काम वर्जवां (जिवदया पाळवी)	 १७
३७ जेम श्रीजैनधर्म विषे तेम अन्य धर्मो विषे पण जिवदया कहेली छे ते संबंधि सविस्तर वर्णन.	 १७

- ૩૮ પાણીહાંફે, ચુલો, ઘણ્ટી, ચાણડી, સાવરણી એ પાંચ
સ્થાનકે સારી જયણા રાત્રી ક૦ ૧૮
- ૩૯ શ્રીજિનપૂજાદિઅર્થે ગૃહસ્થે કેવી રીતે સ્નાન કરવું તે
સંબંધિ સવિસ્તર વર્ણન ૧૮
- ૪૦ કેવલ દ્રવ્ય સ્નાનથી દેહ શુદ્ધિ નથી થતી તે ઉપર સ્વપર
શાસ્ત્રના પુરાવા આપેલા છે ૧૯
- ૪૧ ક્રોધાદિ ચાર કષાય ન કરવા વિષે વર્ણન ૨૦
- ૪૨ શ્રીદેવગુર્યાદિક કોઈની પગ નિંદા ન કરવી ક૦ ૨૦
- ૪૩ શ્રીદેવગુર્યાદિકની નિંદા કરનારાઓ ભવાંતરમાં મહાદુઃસ્થોને
પામે છે. ૨૦
- ૪૪ દુર્જન માણસોનો સંગ ન કરવા વિષેનું વર્ણન. ૨૦
- ૪૫ દેવાદિદ્રવ્યને ભક્ષણ, ઉપેક્ષણાદિ કરનારાઓ નાનાવિધ
અશુભ કર્મના ભોગવનારા થાય છે તેવું સ્વપરશાસ્ત્રમાં
કહેલસવિસ્તરવર્ણન ૨૧
- ૪૬ જેસાધુદેવાદિકદ્રવ્યનીરક્ષાનિમત્તે ઉપદેશની ઉપેક્ષણા
કરે તો તે સાધુને પળ અનન્ત સંસારી કહ્યો છે. ૨૩
- ૪૭ દેવાદિદ્રવ્યથીદૂષિત થયેલ ગૃહસ્થના ઘરનું અન્નાદિ
સાધુને તેમજ શ્રાવકવર્ગને ન કલ્પવા વિષેનું વર્ણન. ૨૪
- ૪૮ દેવાદિ દ્રવ્યની રક્ષા કરનારાઓને ઉભયલોકમાં સત્ફલ
પ્રાપ્તિ વિષય વર્ણન. ૨૪
- ૪૯ આત્મહિતાર્થિઓએ સાત વિકથા ન કરવી ક૦ ૨૫
- ૫૦ સાત વિકથા કરનાર રાગદ્વેષવાળો હોવાથી હિતાહિતને
નહીજાણતો ભવરૂપઅટવીમાં પુનઃપુનઃપરિભ્રમણકરે એવું ક૦ ૨૫
- ૫૧ ઉક્તરિતે શ્રીપર્યુષણપર્વનું આરાધન કરવાવડે ભવ્યજિવો
ને મોક્ષપ્રાપ્તિ થાય છે એવું હેવટમાં દર્શાવેલ છે. ૨૫
- ૫૨ ગ્રન્થકર્તાની પ્રશસ્તિ. ૨૫

(२७)

श्री पञ्चजिन स्तुति.

अनुक्रमणिका.

विषयाङ्क.

पृष्ठाङ्क.

१ श्रीआदिजिनस्तुति.			 १
२ श्रीशान्तिजिनस्तुति.			 २
३ श्रीनेमिजिनस्तुति.			 ३
४ श्रीपार्श्वजिनस्तुति.			 ३
५ श्रीवीरजिनस्तुति.			 ४

(ॐ नमःसिद्धं)

॥ श्रीप्रश्नोत्तरप्रदीपग्रन्थप्रारंभः ॥

प्रथमः प्रकाशः

श्रीमत्पार्श्वजिनं नत्वा स्वपरबोधसिद्धये ॥ प्रश्नोत्तरप्र-
दीपोयं क्रियते तं तस्मोपहः ॥१॥ सज्जनाः सन्तु सर्वेऽपि प्रसन्न-
मनसः सदा ॥ ममोपरितस्ते ह्यमत्सरिणः स्वभावतः ॥२॥

१ प्रश्न—श्रीजैनमतमां जेने देव मानेल छे. ते श्रीअर्हन् देव केवा छे ?
उत्तर—सर्वज्ञ एवा, अने वळी जित्या छे रागादिक दोषो जेणे एवा,
तथा त्रणेलोकथी पूजाएला, तेमज यथास्थित अर्थने कहे-
नारा एवा, परमईश्वर श्रीअर्हन् देव छे.

यदुक्तं

श्रीहेमचंद्राचार्यकृतश्रीयोगशास्त्रे.

“सर्वज्ञो जितरागादिदोषश्चैलोक्यपूजितः ॥

यथास्थितार्थवादी च देवोर्हन् परमेश्वरः ॥१॥”

२ प्रश्न—उक्तश्रीअर्हन् देवे केटलां कर्मो कहेलां छे ?

उत्तर—ज्ञानावरणादिक आठ कर्मो कहेलां छे, तेनो विस्तार श्री
देवेन्द्रसुरिकृतकर्मग्रन्थथी जाणवो.

(२)

श्रीप्रश्नोत्तरप्रदीपे.

३ प्रश्न—कोनो नाश थवाथी मोक्ष थाय अने ते केवो थाय ते कहो?
उत्तर—पूर्वोक्त आठे कर्मनो नाश थवाथी, जन्ममरणादिकथी रहित, तथा सर्व आपदाओ विनानो, अने एकान्त सुख सङ्ग-
मवालोएवो मोक्ष थाय छे. इत्यादि.

यदुक्तम्.

श्रीहरिभद्राचार्यकृतसिद्धस्वरूपाष्टके.

“ कृत्स्नकर्मक्षयान्मोक्षोजन्ममृत्यादिवर्जितः ॥

सर्वबाधाविनिर्मुक्तएकान्तसुखसङ्गतः ॥ १ ॥ ”

४ प्रश्न—उपरना प्रश्नोत्तरमां प्रदर्शित जे मोक्ष तेनां नामो दर्शावो.
उत्तर—महानन्द, अमृत, सिद्धि, कैवल्य, अपुनर्भव, शिव, निःश्रे-
यस, श्रेयश, निर्वाण, ब्रह्म, निर्वृति, महोदय, सर्वदुःख
क्षय, निर्याण, अक्षर, मुक्ति, मोक्ष अने, अपवर्ग, ए उक्त-
नामो सर्वे मोक्षनां जाणवां.

यदुक्तम्.

श्रीहेमचंद्राचार्यकृताभिधानचिन्तामणौ.

“ महानन्दोमृतसिद्धिः कैवल्यमपुनर्भवः ॥

शिवानिश्रेयसश्रेयोनिर्वाणब्रह्मनिर्वृतिः ॥ १ ॥

महोदयः सर्वदुःखक्षयोनिर्वाणमक्षरम् ॥

मुक्तिर्मोक्षोपवर्गोऽथ ”

५ प्रश्न—मोक्ष पामवानो उपाय कयो ते कहो.

उत्तर—सम्यग्ज्ञान, दर्शन, चारित्रात्मक जे योग, ते मोक्ष पामवानो
उपाय जाणवो.

યદુક્તમ્.

શ્રીહેમચંદ્રવિરચિતાભિધાનચિન્તામણૌ.

“ મોક્ષોપાયોયોગોજ્ઞાનશ્રદ્ધાનચરણાત્મકઃ ”

૬ પ્રશ્ન—સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રનું કિશ્ચિત્સ્વરૂપ બતાવો. ?

ઉત્તર—યથાવસ્થિતજીવાદિકનવતત્ત્વોનો સંક્ષેપથી, અથવા તો વિસ્તારથી જે અવબોધ (જ્ઞાન) તેને પण्डित પુરુષો સમ્યગ્ જ્ઞાન કહે છે. તથા શ્રીજિનેશ્વરકથિતજીવાદિકનવતત્ત્વોને વિષે જે રુચિ થવી તે સમ્યગ્ દર્શન કહેવાય, અને તે સ્વાભાવિક રીતે અથવા ગુરૂપદેશથી ઉત્પન્ન થાય છે, તેમાં જે સ્વાભાવિક રીતે થાય છે, તે નિસર્ગ સમ્યગ્ દર્શન કહેવાય છે. અને જે ગુરૂપદેશથી થાય છે, તે અધિગમ સમ્યગ્ દર્શન કહેવાય છે. તથા સર્વસાવધયોગોનો જ્ઞાન-દર્શનપૂર્વક ત્યાગ કરવો, તે સમ્યગ્ ચારિત્ર કહેવાય અને તે ચારિત્ર અહિંસાદિવ્રતભેદોવડે કરીને પાંચ પ્રકારનું છે.

યદુક્તશ્રીયોગશાસ્ત્રે.

“યથાસ્થિતતત્ત્વાનાંસંક્ષેપાદિસ્તરેણવા ॥

યોવબોધસ્તમત્રાહુઃસમ્યગ્જ્ઞાનંમનાષિણઃ ॥ ૧ ॥

રુચિર્જિનોક્તતત્ત્વેષુસમ્યક્શ્રદ્ધાનમુચ્યતે ॥

જાયતેતન્નિસર્ગેણગુરોરધિગમેનવા ॥ ૨ ॥

સર્વસાવધયોગાનાંત્યાગશ્ચારિત્રમિષ્યતે ॥

કીર્તિતંતદહિંસાદિવ્રતભેદેનપञ्चधा ॥ ૩ ॥ ”

આ સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયીનુંવિશેષ સ્વરૂપ શ્રીયોગશાસ્ત્રાદિકથી જાણવું.

(૪)

શ્રીપ્રશ્નોત્તરપ્રદીપે.

૭ પ્રશ્ન—ભવાન્તરમા સદ્ગતિકોની થાયછે ?

ઉત્તર—જે માણસ મરણ સમયે પશ્ચપરમેષ્ટિ નમસ્કારરૂપ પાંચરત્નોને પોતાના મુખમાં ધારણ કરેછે, તે માણસની ભવાન્તરમા સદ્ગતિ થાયછે.

યતઃ પ્રોક્તમ્,

“પञ्चतायाःक्षणेपञ्च रत्नानिपरमेष्ठिनाम् ॥

आस्येदधातियस्तस्यसद्गतिःस्याद्भवान्तरे ॥૧॥”

૮ પ્રશ્ન—કયા માણસનો જન્મ સફલ થાયછે ?

ઉત્તર—જે માણસ ભાવથી, ભોજન, વસ્ત્રાદિકોવડે કરીને સાધર્મિક ખાઈઓનું વાત્સલ્યકરેછે, તે માણસનો જન્મ સફલ થાયછે.

યતઃ પ્રોક્તમ્,

“સાધર્મિકાણાંવાત્સલ્યંભોજનાચ્છાદનાદિભિઃ ॥

યસ્તનોતિનરોભાવાત્તજ્જન્મસફલંભવેત્ ॥ ૧ ॥”

૯ પ્રશ્ન—દેવાંશી માણસ કોણ જાણવો ?

ઉત્તર—જેનીપાસે છ “ દકારો ” છે તે દેવાંશી માણસ જાણવો અને તે “ દકારો ” નીચે મુજબ જાણવા—દેવપૂજા, દયા, દાન, દાક્ષિણતા, દમ, અને દક્ષતા.

યદુક્તમ્.

“ દેવપૂજાદયાદાનંદાક્ષિણ્યંદમદક્ષતે ॥

યસ્યૈતેષદકારાઃસ્યુઃસદેવાંશીનરઃસ્મૃતઃ ॥૧૧॥”

१० प्रश्न—गृहस्थोने हमेशां छ कार्योकरवानां कयां ?

उत्तर—देवपूजा, गुरुसेवा, स्वाध्याय, संयम, तप, अने दान, ए छ कार्यो गृहस्थोने हमेशां करवानां.

यदुक्तम्.

“ देवपूजागुरुपास्तिःस्वाध्यायःसंयमस्तपः ॥

दानञ्चेतिगृहस्थानांषट्कार्याणिदिनेदिने ॥ १ ॥ ”

११ प्रश्न—जैनसाधुओ जे भावरूप आठ उत्तम पुष्पोए करी श्रीदेवा-
धिदेवनी निरवद्यपूजा करे छे, ते आठ पुष्पो कयां ?

उत्तर—पहेलुं अहिंसारूपभावपुष्प. बीजुं सत्यरूपभावपुष्प. त्रीजुं
अस्तेय (चोरीनो अभाव) ते रूपभाव पुष्प. चोथुं ब्रह्मचर्य-
रूपभावपुष्प. पांचमुं असङ्गता (परिग्रहनो त्याग) ते रूप-
भाव पुष्प. छठुं गुरुभक्तिरूपभावपुष्प. सातमुं तपरूपभाव-
पुष्प. अने आठमुं ज्ञानरूपभावपुष्प ए भावरूप आठ उत्तम
पुष्पो जाणवां.

यदुक्तंपूजाष्टके

“ अहिंसासत्यमस्तेयंब्रह्मचर्यमसङ्गता ॥

गुरुभक्तिस्तपोज्ञानंसत्पुष्पाणिचक्षते ॥ १ ॥ ”

१२ प्रश्न—कोइ गुरुमहाराजे दण्डप्रहारे मार्यो थको कोइ शिष्य
तत्काल केवलज्ञान पाय्यो छे ?

उत्तर—हा, चण्डरुद्राचार्य नामना गुरुए दण्डप्रहारे ताडना कार्यो

थको नवदीक्षित तेमनो शिष्य शुभलेश्याए केवलज्ञान
पाम्यो छे.

यदुक्तं श्रीदेवेन्द्रसूरिकृतभावकुलके

“सिरिचंडरुद्रगुरुणाताडिजंतोविदंडघाएहिं ॥

तकालंतस्सीसोसुहलेसोकेवलीजाओ ॥ १ ॥”

तेनी विस्तारवात श्रीउत्तराध्ययनसूत्रनी टीकाथी जाणवी.

१३ प्रश्न—तीर्थ यात्रा समये विवेकी पुण्यात्मा माणस केवो होय ?

उत्तर—एक वखत भोजन करनारो होय, पृथ्वीपरसंथारो करनारो
होय, पगेचालनारोहोय, शुद्धसम्यक्त्वने धरनारो होय
सर्वसचित्तनो परिहरनारो होय, तथा ब्रह्मचारी होय.

तदुक्तम्

“एकाहारीभूमिसंस्तारकारीपद्भ्यांचारीशुद्धसम्य-
क्त्वधारी ॥ यात्राकालेसर्वसचित्तहारीपुण्यात्मास्याद्ब्र-
ह्मचारीविवेकी ॥ १ ॥ ”

१४ प्रश्न—आ जगतमां कया पांच शकारो दुर्लभ जाणवा ?

उत्तर—शत्रुञ्जयतीर्थ, शिवपुर, शत्रुञ्जयनामा नदी, शान्तिनाथ-
स्वामी, शमिओ (मुनिओ) ने दान, ए पांच शकारो दुर्लभ
जाणवा.

यतः प्रोक्तम्

“शत्रुञ्जयःशिवपुरंनदीशत्रुञ्जयाभिधा ॥

श्रीशान्तिःशमिनांदानंशकाराःपञ्चदुर्लभाः ॥१॥”

१५ प्रश्न—पूछवा लायक कोण, ?

उत्तर—जे पण्डितोछे, तेज पूछवा लायकछे,

यतः ।

“जेपंडियातेखलुपूच्छियव्वा” इति श्रीगौतमकुलक-
वचनात् ॥

अत्र दृष्टान्त तरीके श्रीपार्श्वनाथ स्वामिना संतानीया-
स्थविरभगवान्, जेके जातिकुलादिसम्पन्न अनेक गुण-
गणालङ्कृत एवा, ते ग्रामानुग्राम विचरता पृथ्वीने पावन
करता ज्यां धनधान्यादिक ऋद्धिदृद्धि सहित अति रमणिक
तुंगीया नामे नगरीछे, ते नगरीनी बहार ईशान खुणे
सुशोभित पुष्पवती नामे उद्यानछे, त्यां पधारताहवा यथा
प्रतिरूप अवग्रह ग्रहीने संयम तपस्याने विषे आत्माने भाव-
ताथका विचरेछे ते वखते तुंगीया नगरीमां एकदिशाए
घणालोक बन्दनार्थे जतांदेखी तुंगीया नगरीना श्रमणो-
पासकोने (श्रावकोने) जाण थवाथी परस्पर एकबीजाने
तेडावी भेगाथइ मांहोमांही एमकहेताहवा हे देवानुप्रियो श्री
पार्श्वनाथ स्वामिना अपत्यस्थविरभगवान् सर्ववाते योग्य-
ताने पामेला अत्रे पुष्पवती उद्यानमां पधार्या छे. हे देवानु-
प्रियो तथा रूपस्थविरभगवानना जो नाम गोत्रसांभलीएतो
महाफलथाय, तो वली सामाजइए, बंदनाकरीए नमस्कार
करीए, प्रश्नपूछीए, अर्थग्रहीए, सेवाकरीए, तेनाफलनुं
तो कहेवुंजथुं. माटे हे देवानुप्रियो आपणे जइए बन्दनाक-
रीए, नमस्कार करीए, यावत् सेवाकरीए, ते आपणने

आ भवने विषे परभवने विषे कल्याणकारी, यावत् साथे आवनार थशे. एम परस्पर वात कबुल करी पोतपोताने घेरगया. पछी घेर जइ न्हाइ, धोइ, पोताना घर देरासर देवपूजा प्रमुखकरी गुरुवन्दनाए पहेरवा योग्य एवां मंगलकारी सुवस्त्राभरण पहेरी पोतपोताना घरमांथी नीकळी एकठा मळी पगे चालता थका अनुक्रमे पुष्पवती उद्यानने विषे आवी सचित्तवस्तुनो त्याग करे, अचित्तवस्तु पासे राखे, एकसाडी उत्तरासंग करे, स्थविरभगवानने नजरे दीठां हाथ बे जोडी अंजलि ग्रहण करे, मननी एकाग्रता करे, एम पांच अभिगम साचवता स्थविर भगवंतपासे आवे. त्रण प्रदक्षिणा देइ वांदी पूजी यथायोग्य स्थाने बेसता हवा. तयार पछी स्थविरभगवाने ते तुंगी-यानगरीना श्रमणोपासकोने (श्रावकोने) चार महाव्रतरूपधर्मदेशनादीधी तयारे ते श्रमणोपासको (श्रावको) ते धर्मदेशना सांभळी हर्ष पाम्या. पुनः त्रण प्रदक्षिणा देइने विनयपूर्वक प्रश्न पूछता हवा. तेना यथार्थ उत्तर स्थविरभगवान पण देता हवा. ते सांभळी घणो हर्ष संतोष पाम्याथका स्थविरभगवानने वंदना नमस्कार करी प्रश्न पूछी अर्थग्रही सेवा करी पोतपोताने घेर जता हवा. स्थविरभगवान पण बीजा देशने विषे विहार करता हवा. अत्रविस्तारवात श्रीभगवतीसूत्रथी जाणवी माटे जे पण्डितो छे तेज पूछवा लायक छे. इत्यलम्.

१६ प्रश्न—पण्डित कोने कहीए ?

उत्तर—जे विरोधथी निवृत्त थया, ते पण्डितो जाणवा.

યત:

“ તેપંડિયાજેવિર્યાવિરોહે ” ઇતિશ્રીગૌતમકુલ-
કવચનાત્ ॥

આ વચનપરથી એમ પળ સિદ્ધતા થાય છે કે જે પરસ્પર
વિરોધ કરનારા છે, તે તત્ત્વથી પળિડતો ન જાળવા.

૧૭ પ્રશ્ન—શ્રી જિનભવન બંધાવવા કયો માણસ અધિકારી છે ?

ઉત્તર—જે માણસે ન્યાયથી ધન ઉપાર્જન કરેલું છે, તેમ જે શુદ્ધિમાન
છે, મનોહર આશયવાળો છે, સદાચારી છે, તથા જે ગુર્વા-
દિકથી અનુમત થયેલો છે, તેજ માણસ શ્રીજિનભવન બં-
ધાવવાને અધિકારી છે.

યદુક્તમ્.

“ ન્યાયોપાર્જિતવિત્તોમતિમાન્ સ્ફીતાશયઃ સદાચારઃ ॥
ગુર્વાદિમતોજિનભવનકારકઃ સોધિકારીસ્યાત્ ॥ ૧ ॥ ”

૧૮ પ્રશ્ન—અન્યાયથી ઉપાર્જન કરેલું દ્રવ્ય ક્યાં સુધી રહે છે ?

ઉત્તર—તેનું દ્રવ્ય ફક્ત દશ વર્ષો સુધીજ રહે છે. પળ શોભનું વર્ષ
આવતે છતે તે મૂલ સહિત નાશ પામે છે.

તથાચોક્તમ્.

“ અન્યાયોપાર્જિતંવિત્તં દશવર્ષાણિતિષ્ઠતિ ॥
ષોડશમેવર્ષેપ્રાપ્તે સમૂલચ્ચવિનશ્યતિ ॥ ૧ ॥ ”

૧૯ પ્રશ્ન—આ ચપલ લક્ષ્મીનું ફલ શું તે કહો.

ઉત્તર—શ્રી જિનમન્દિરો જીર્ણ થયાં હોય તેમનો ઉદ્ધાર કરવો, શ્રી જિન સિદ્ધાન્તોના પરિમલથી સુગંધી આત્માવાલા એવા સુ-
પાત્ર વિષે હમેશાં દાન દેવું, શ્રીજિનેશ્વર ભગવાનની હમેશાં
ભાવભક્તિ કરવી, અને દીન, અનાથ, એવા માણસોનો ઉ-
દ્ધાર કરવો. સમસ્ત જગતનિવાસિ પ્રાણિ ઉપર ઉપકાર
કરવો, તથા એકેન્દ્રિયાદિ જીવોનું રક્ષણ કરવું, એજ આ
ચપલ લક્ષ્મીનું ફલ છે.

ઉક્તञ्च.

“જીર્ણોદ્ધારઃશ્રુતપરિમલામોદિતાત્મન્યજસ્રં ॥
પાત્રેદાનંભગવતિજિનાધીશ્વરેનિત્યભક્તિઃ ॥
દીનાનાથોદ્ધરણમનિશંવિશ્વવિશ્વોપકારઃ ॥
પ્રાણિત્રાણંફલમિદમહોચ્ચલાયાઃશ્રિયોસ્યાઃ ॥ ૧ ॥”

૨૦ પ્રશ્ન—તપ કેવો કરવો તે ફરમાવો.

ઉત્તર—જે તપથી મનને અસમાધિ ન થાય, જે તપથી ઇન્દ્રિયોની,
તથા મન, વચન, અને કાયાના યોગોની હાળી ન થાય,
તેવો તપ કરવો.

યદુક્તંશ્રીમદુત્તરાધ્યયનમૂત્રટીકાયામ્ ॥

“સોહુતવોકાયવોજેનમણોમંગુલંનચિંતેઙ્ ॥
જેનનંદિયહાળીજેનયજોગાનહાયંતિ ॥ ૧ ॥”

૨૧ પ્રશ્ન—તપથી નિકાચિત કર્મનો નાશ થાય ?

ઉત્તર—હા, નિકાચિતકર્મનો પણ નાશ થાય.

યદુક્તંશ્રીદેવેન્દ્રમૂર્કિતતપકુલકે

“ અનિઆણસ્સવિહીએતવસ્સતવિયસ્સકિંપસંસામો ॥

કિજ્જઇજેણવિણાસોનિકાઇયાણંપિકમ્માણં ॥ ૧ ॥ ”

૨૨ પ્રશ્ન—પરિગ્રહ કોને કહેલો છે ?

ઉત્તર—મૂર્છાને પરિગ્રહ કહેલો છે, કારણ કે મૂર્છા છે તેજ પરિગ્રહ છે. મૂર્છા વિનાનો પરિગ્રહ નથી.

તથાચોક્તંશ્રીદશવૈકાલિકમૂલે

“ નસોપરિગ્ગહોવુત્તોનાયપુત્તેણતાઇણા ॥

મુચ્છાપરિગ્ગહોવુત્તોઇશ્વુત્તંમહેસિણા ॥ ૧ ॥ ”

૨૩ પ્રશ્ન—લોભનું દુર્જયપણું શાસ્ત્રમાં શી રીતે વર્ણવેલું છે તે કહો.

ઉત્તર—ધનહીન માણસ એકસોને ઇચ્છે છે, અને સો મલે ત્યારે સો વાલો હજારને ઇચ્છે છે, તથા હજાર મલે ત્યારે હજારવાલો લાખને ઇચ્છે છે, તથા લાખ મલે ત્યારે લક્ષાધિપતિ ક્રોડને ઇચ્છે છે, ક્રોડ મલે ત્યારે ક્રોડપતિ રાજાપણને ઇચ્છે છે, તથા રાજા થાય ત્યારે રાજા ચક્રવર્તિપણને ઇચ્છે છે, તથા ચક્રવર્તિ થાય ત્યારે તે દેવપણને ઇચ્છે છે, તથા દેવપણું મળે ત્યારે તે ઇન્દ્રપણને ઇચ્છે છે, વળી ઇન્દ્રપણું મળે છતે પણ ઇચ્છા જ્યારે નિવૃત્ત થતી નથી ત્યારે તે લોભ કુંભારના ચાકડાપર રહેલ શરાવલ્લાની પેટે મૂલમાં નાનો પછી વૃદ્ધિ પામતો જાય છે. એવો દુર્જય લોભ છે,

યદુક્તંશ્રીયોગશાસ્ત્રે.

“ ધનહીનશતમેકં સહસ્રંશતવાનપિ ॥

સહસ્રાધિપતિર્લક્ષં કોટિલક્ષેશ્વરોપિચ ॥ ૧ ॥

કોટીશ્વરોનરેન્દ્રત્વંનરેન્દ્રશ્ચક્રવર્તિતામ્ ॥

ચક્રવર્તીદેવત્વંદેવોપીન્દ્રત્વમિચ્છતિ ॥ ૨ ॥

ઇન્દ્રત્વેપિહિસમ્પ્રાપ્તેયદીચ્છાનનિવર્તતે ॥

મૂલેલઘીયાંસ્તલોભઃ શરાવદ્વવર્દ્ધતે ॥ ૩ ॥”

એવા દુર્જય લોભને વશ થઈલા ઘણા જીવો નાના પ્રકારના પાપકર્મ કરી દુર્ગતિને પામ્યા છે. માટે ધિક્કારહો તેવા લોભને.

૨૪ પ્રશ્ન—ભોગનું તથા ઉપભોગનું સ્વરૂપ સમજાવો.

ઉત્તર—અન્ન, તથા પુષ્પમાલા વીગેરે જે એકજવાર ભોગવાય છે, તે ભોગ કહેવાય. અને સ્ત્રીઆદિક જે વારંવાર ભોગવાય છે, તે ઉપભોગ કહેવાય.

તથાચપ્રોક્તંશ્રીયોગશાસ્ત્રે.

“ સકૃદેવભુજ્યતેયઃસભોગોન્નસ્રગાદિકઃ ॥

પુનઃ પુનઃ પુનર્ભોગ્યુપભોગોંગનાદિકઃ ॥ ૧ ॥ ”

૨૫ પ્રશ્ન—પ્રાણિઓનું અન્તરજ્ઞ મન શી રીતે જણાય ?

ઉત્તર—આકાર, શબ્દિત, ગતિ, ચેષ્ટા, વચન, અને નેત્ર તથા મુખ-ના વિકારથી પ્રાણિઓનું અન્તરજ્ઞ મન જણાય છે,

તદુક્તમ્.

“ આકૌરૈરિજ્ઞિતૈર્ગત્યાચેષ્ટયાભાષણેનચ ॥

નેત્રવક્રવિકૌરૈશ્ચ લક્ષતૈર્તર્ગતંમનઃ ॥ ૧ ॥”

૨૬ પ્રશ્ન—કોનોપારપામી શકાયછે અને કોનોપામી શકાતોનથી તેકહો.

ઉત્તર—અપાર એવા સમુદ્રનો પારતો પામી શકાયછે પણ સ્વભાવ-
થીજ વક્ર એવીહીઓના દુરાચરણનો પારપામી શકાતોનથી.

તદુક્તશ્રીયોગશાસ્ત્રે ।

“પ્રાપ્તુંપારમપારસ્ય પારાવારસ્યપાર્યતે ॥

સ્ત્રીणांप्रकृतिवक्राणां दुश्चरित्रस्यनोपुनः ॥ ૧ ॥”

૨૭ પ્રશ્ન—આ સંસારમાં સ્ત્રીરૂપીપાશ કોણે માંડ્યોછે.

ઉત્તર—હત બ્રહ્માએ માંડ્યોછે, કે જે પાશમાં જ્ઞાનિઓ અને અજ્ઞા-
નિઓ પણ ફસાઈ જાયછે.

તદુક્તમ્ ।

“હયવિહિણાસંસારે મહિલારૂવેણમંડિઅંપાસં ॥

બદ્ધંતિજાણમાણા અયાણમાણાવિબદ્ધંતિ ॥૧॥”

૨૮ પ્રશ્ન—કોની તેજ વૃદ્ધિથાયછે અને કોના રૂપનો નાશ થાયછે તે
દૃષ્ટાન્ત પૂર્વક કહી બતાવો.

ઉત્તર—ઉત્તમ માણસના માર્ગે ચાલનાર માણસની સૂર્યની પેઠે
તેજની વૃદ્ધિથાયછે. અને સ્વેચ્છાચારે પ્રવર્તનાર માણસ-
ના રૂપનોનાશ બાયુની પેઠે થાયછે.

તથાહિ ।

“સતાપથાપ્રવૃત્તસ્ય તેજોવૃદ્ધીરવેરિવ ॥

યદૃચ્છયાપ્રવૃત્તસ્ય રૂપનાશોસ્તિવાયુવત્ ॥ ૧ ॥”

૨૯ પ્રશ્ન—મા બાપની ભક્તિકરનાર માણસનું વર્ણનકરો.

ઉત્તર—જે માણસ માં વાપની ભક્તિકરેછે, તે માણસ આલોકમાં કૃતજ્ઞછે, તથા તે માણસ પોતાના ધર્મગુરુને પૂજનારોછે, તથા તે શુદ્ધ ધર્મને ભજનારોછે.

યદાહુઃપિતૃભક્ત્યષ્ટકેપૂજ્યપાદશ્રીહરિભદ્રસૂર્યઃ ।

“સકૃતજ્ઞઃપુમાન્લોકે સધર્મગુરુપૂજકઃ ॥

સશુદ્ધધર્મભાક્ચૈવ યતૌપ્રતિપદ્યતે ॥ ૧ ॥”

૩૦ પ્રશ્ન—પુણ્યાનુબન્ધિપુણ્યકયું કહેવાય કે જેથી પ્રાણી મનુષ્યરૂપી સારા ભવમાંથી નીકળીને તેથી વધારે સારાવા દેવભવમાં જાયછે તે કહો.

ઉત્તર—એકેન્દ્રિયાદિ જીવોનેવિષે દયા, વૈરાગ્ય, તથા શ્રદ્ધાસત્કારાદિકવિધિપૂર્વકભક્તપાનાદિકથી ગુરુપૂજન, તથા હિંસાદિ-પશ્ચાશ્રવત્યાગરૂપશુદ્ધવૃત્તિ, તે પુણ્યાનુબન્ધિ પુણ્ય કહેવાય.

યદુક્તં શ્રીહરિભદ્રાચાર્યકૃતચતુર્વિંશતિતમાષ્ટકે ।

“દયાભૂતેષુવૈરાગ્યં વિધિવદ્ગુરુપૂજનમ્ ॥

વિશુદ્ધાશિલવૃત્તિશ્ચ પુણ્યંપુણ્યાનુબન્ધ્યદઃ ॥ ૧ ॥”

૩૧ પ્રશ્ન—“સંસારદાવા” એ નામની સ્તુતિ કોણેકરીછે.

ઉત્તર—“સંસારદાવા” સ્તુતિના અન્તમાં વિરહશબ્દછે, તેથી એ સ્તુતિ શ્રીહરિભદ્રસૂરિએ કરીછે એમ સમજાયછે, શાર્ધાકે તે મહારાજાના કરેલા પશ્ચાશકાદિ જે ગ્રન્થોછે, તે સર્વપ્રાયે-વિરહશબ્દલાંછિતવાલાછે, જોવાથી પક્ષી સ્વાતરી થશે.

૩૨ પ્રશ્ન—ઉદ્યોતપશ્ચમીસ્તુતિમાં “ દેવાધિદેવાગમ ” દશમો સુધાકુણ્ડ છે, એમજો કહ્યુંછે, તો વીજા નવસુધાકુણ્ડ ક્યાંછે ?

उत्तर—नागलोकाधिष्ठितनवसुधाकुण्डपातालमांछे.

तथाहितट्टीकायाम् ।

“ पातालेनवामृतकुण्डानिसन्तिनागकुलैरधिष्ठिता-
नीतिश्रुतिः ॥ इदन्तुभगवदागमरूपंदशमामृतकुण्डम् ”

तथा श्रीहेमचन्द्राचार्यकृतश्रीऋषभचरित्रथी पण समजायछे
के नवसुधाकुण्ड पातालमांछे.

तत्पाठेयथा ।

“वापिकूपसरोलक्षैः सुधासोदस्वारिभिः ॥

नागलोकंनवसुधा कुण्डंपरिभूवसा ॥ १ ॥”

उक्त बन्ने पाठ अन्य दर्शननी अपेक्षा राखनारा छे.

३३ प्रश्न—श्रीयशोविजयकृतनवपदपूजावीगेरेमां आजकालना केट-
लाएक लोको “अथमिये जिनसूरज केवलचंदे जे जगदीवो”
आम बोलेछे ते खरुंछे के केम ?

उत्तर—ना, ते खरुं नथी. “अथमिये जिनसूरज केवलचंदे जे ज-
गदीवो” आम जो बोले तो ते खरुं कहेवाय. शायी के तेनो
खरो अर्थ नीचे प्रमाणे थायछे. श्रीतीर्थङ्करदेवरूपसूर्य,
अने सामान्यकेवलीरूपचन्द्रपण अस्तपामेछते जे आचार्य
छे ते आजगतमां दीपक समानछे वीगेरे.

प्रदुक्तंश्रीपालचरित्रे.

“ अथमिएजिणसुरेकेवलचंदेविजेपईव ॥

पयडंतिइहपयथ्येतेआयरिणमंसामि ॥ १ ॥ ”

एतद्गाथायाव्याख्या.

“ જિનોર્હન્નેવસૂરઃસૂર્યસ્તસ્મિન્નસ્તમિતેસ્તંગતેસતિ
પુનઃકેવલીસામાન્યકેવલીસાવચન્દ્રસ્તસ્મિન્નપ્યસ્તમિતે-
સતિપ્રદીપઙ્ચવચ્ચઙ્હલોકેપદાર્થાન્પ્રકટયન્તિપ્રકટીકુર્વન્તિ
તાનાચાર્યાન્નમસ્યામિ. ”

૩૪ પ્રશ્ન—જેમ મુનિમહારાજો કોઈ પ્રત્યે કહે છે કે અમુક માણસને
ધર્મલાભ કહેજો તેમ તીર્થઙ્કર ભગવાન કહે ?

ઉત્તર—હા તેમ કહે, દૃષ્ટાન્ત તરીકે શ્રીમહાવીરસ્વામિએ અંબડપ્રતે
કહ્યું છે, કે સુલસાને ધર્મલાભ કહેજો અને તે વાતને સિદ્ધ
કરનાર એવો પાઠ પળ શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિકૃતશીલકુલકમાં છે.

तद्यथा.

“ સિરિવિદ્ધમાણપહુણાસુધમ્મલાભુત્તિજીઈપઠવિઓ ॥
સાજયઉજાસુલસાસારયસસિવિમલસીલગુણા ॥૧॥ ”

અંબડ સાથે ધર્મલાભ કહેવરાવ્યો તેવો પાઠ લોકપ્રકાશમાં છે.

૩૫ પ્રશ્ન—૨૪ તીર્થઙ્કર ક્યાં મોક્ષે ગયા ? અને તે કેવા આસને રહ્યા
થકા મોક્ષે ગયા ?

ઉત્તર—શ્રીઋષભદેવ અષ્ટાપદને વિષે, શ્રીમહાવીર અપાપાપુરીને
વિષે, શ્રી વાસુપૂજ્ય ચંપાનગરીને વિષે, શ્રીનેમિનાથ રૈવ-
તાચલ્લને વિષે, અને બાકીના ૨૦ તીર્થઙ્કર સમેતશિશ્વરને
વિષે મોક્ષે ગયા. તેમાં શ્રી નેમિનાથ, મહાવીરસ્વામી, અને
ઋષભદેવ, એ ત્રણ તીર્થઙ્કર પચાસને રહ્યાથકા અને શેષ

બીજા ૨૧ તીર્થઙ્કર કાયોત્સર્ગાસને (કાડસગ્ગ આસને)
રહ્યાથકા મોક્ષે ગયા.

યદુક્તંશ્રીલોકપ્રકાશે

“ નાભેયોષ્ઠાપદેવીરો પાપાયાંપુરિનિર્વૃતઃ ॥ વાસુપૂ-
જ્યશ્ચચમ્પાયાં નેમી રૈવતકાચલે ॥ ૧ ॥ અન્યેસમેતશિ-
સ્વરે પર્યઙ્કાસનસંસ્થિતાઃ શ્રીનેમિવીરવૃષભાઃ કાયોત્સર્ગા-
સનાઃપરે ॥ ૨ ॥ ”

૩૬ પ્રશ્ન—કેટલા તીર્થઙ્કરને ઉપસર્ગ થયા અને કેટલાને તે નથી
થયા ?

ઉત્તર—૨૪ મા તથા ૨૩ મા એ બે તીર્થઙ્કરને ઉપસર્ગ થયા. તેમાં
પણ ૨૪ મા તીર્થઙ્કરને ઘણા થયા અને ૨૩ મા તીર્થઙ્કરને
થોડા થયા શેષ ૨૨ તીર્થઙ્કરને નથી થયા.

તદુક્તંશ્રીલોકપ્રકાશે

“ શ્રીવીરનેતુર્ભૂયાંસઃ શ્રીપાર્શ્વસ્યચતેલ્પકાઃ
દ્વાવિંશતેશ્ચશેષાણામુપસર્ગાનજજિરે ॥ ૧ ॥ ”

૩૭ પ્રશ્ન—૨૪ તીર્થકરને દેવદૂષ્ય વહ્ન ક્યાં સુધી રહું ?

ઉત્તર—શ્રીજમ્બૂદ્વીપમજ્જિપ્તિસૂત્રમાં શ્રીઋષભદેવને, અને શ્રીકલ્પ-
સૂત્રમાં શ્રીમહાવીરસ્વામિને, સાધિકમાસ અધિક એક વર્ષ
રહું એમ કહુંછે. તથા સપ્તતિશતસ્થાનમાંતો શ્રીવીરને સા-
ધિકમાસ અધિક એક વર્ષ રહું અને તે સીવાયના શેષ ૨૩-

તીર્થઙ્કરને તે દેવદૂષ્ય વસ્ત્ર સદૈવ (યાવજ્જીવ સુધી) રહું
 એમ કહું છે.

તદુક્તંશ્રીલોકપ્રકાશે.

“ શ્રીજમ્બૂદ્વીપપ્રજ્ઞસિમૂત્રેશ્રીવૃષભદેવસ્યશ્રીકલ્પસૂ-
 ત્રેચશ્રીમહાવીરસ્યસાધિકંવર્ષદેવદૂષ્યસ્થિતિરુક્તા શ્રીસપ્ત-
 તિશતસ્થાનગ્રન્થેચા॥સક્રોયલરકમૂલંસુરદૂસંઠર્વૈસવજિગ-
 સ્વંધે વીરસસવરિસમહિઅંસયાવિસેસાણતસ્સઠિર્ઐ ॥ ઇત્યુક્ત-
 મિતિજ્ઞેયમ્. ”

૩૮ પ્રશ્ન—કેટલા તીર્થઙ્કર આર્ય, અનાર્ય દેશમાં અને કેટલા તીર્થંકર
 આર્યદેશમાં વિચર્યા છે ?

ઉત્તર—શ્રીમહાવીરસ્વામી, ઋષભદેવ, નેમિનાથ, અને પાર્શ્વનાથ,
 એ ચાર તીર્થઙ્કર હ્રસ્વસ્થ અવસ્થામાં આર્ય, અનાર્યદેશમાં
 વિચર્યા છે. અને તે સીવાયના વીશ તીર્થઙ્કર તો સદાય
 આર્યદેશમાંજ વિચર્યા છે.

તથાચોક્તંશ્રીલોકપ્રકાશે.

“ અભિમહાનિમાન્પશ્ચાભિગૃહ્યપરમેશ્વરઃ ॥

આર્યાનાર્યેષુદેશેષુવિજહારક્ષમાનિધિઃ ॥ ૧ ॥

એવંવિજહર્વૃષભનેમિપાર્શ્વજિનેશ્વરાઃ ॥

આર્યાનાર્યેષુશેષાસ્તુસદાર્યેષ્વેવવિંશતિઃ ॥ ૨ ॥ ”

૩૯ પ્રશ્ન—આર્યદેશ તથા અનાર્ય દેશ ક્યાં હોય ?

ઉત્તર—પંદર કર્મભૂમિમાં હોય.

४० प्रश्न—आ भरतक्षेत्रना २५॥ आर्य देशनां नाम तथा तेषां
श्री तीर्थङ्कर चक्रवर्त्यादि महापुरुषानां जन्म होय तेम
दर्शावो.

उत्तर—जे प्रख्यात मुख्य नगरोवडे करी उपलक्षित २५॥ आर्य
देश छे ते नगरोनां नाम तथा २५॥ आर्यदेशनां नाम
आ प्रमाणे छे.

- १ राजग्रह नगर ने मगधदेश.
- २ चम्पापुरी ने अङ्गदेश.
- ३ ताम्रलिप्ती नगरी ने वङ्गदेश.
- ४ वाणारसी नगरी ने काशिदेश.
- ५ काञ्चनपुरी ने कलिङ्गदेश.
- ६ साकेत (अयोध्या) न० ने कोशलदेश.
- ७ गजपुर नगर ने कुरु देश.
- ८ सौर्यपुर ने कुशार्तकदेश.
- ९ काम्पील्य नगर ने पञ्चालदेश.
- १० अहिच्छत्र नगर ने जङ्गल देश.
- ११ मिथिलापुरी ने विदेह देश.
- १२ द्वारका नगरी ने सौराष्ट्र (सोरठ) देश.
- १३ कौशाम्बीपुरी ने वत्स देश.
- १४ भद्रीलपुर ने मलय देश.
- १५ नान्दिपुरने सन्दर्भ देश.
- १६ उच्छापुरी ने वरुणदेश.
- १७ वैराट नगर ने मत्स्यदेश.
- १८ शुक्तिमतिपुरी ने चेदि देश.
- १९ मृत्तिकावतीपुरी ने दशार्ण देश.

- २० वीतभयपुर ने सिन्धुदेश.
 २१ मथुरापुरी ने सौवीर देश.
 २२ अपापापुरी ने शूरसेन देश.
 २३ भङ्गीपुरी ने मासपुरीवर्त्त देश.
 २४ श्रावस्तीनगरी ने कुणाल देश.
 २५ कोटीवर्ष नगर ने लाटदेश.
 २५॥ स्वेतम्बी नगरी ने केतक (केकय) अर्द्धदेश.

उक्त २५॥ आर्यदेशमां श्री तीर्थङ्कर चक्रवर्त्यादि महा-
 पुरुषोनो जन्म होय.

यदुक्तंश्रीत्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्रे.

“ तेचार्यदेशानगैरुपलक्ष्याइमेयथा ॥ राजगृहेण
 मगधा अङ्गदेशस्तुचम्पया ॥ ६६६ ॥ वज्जाःपुनस्ताम्रलि-
 प्त्या वाणारस्याचकाशयः ॥ काञ्चनपुर्याकलिङ्गाःसाके-
 तेनचकौसलाः ॥ ६६७ ॥ कुरवोगजपुरेणसौर्येणचकु-
 शार्तकाः ॥ काम्पील्येनचपञ्चालाअहिच्छत्रेणजाङ्गलाः
 ॥ ६६८ ॥ विदेहास्तुमिथिलयाद्वारावत्यासुराष्ट्रकाः ॥
 वत्साश्चकौशाम्बीपुर्यामलयाभद्रिलेनतु ॥ ६६९ ॥ ना-
 न्दिपुरेणसन्दर्भावरुणाःपुनरुच्छया ॥ वैराटेनपुनर्मत्साः
 शुक्तिमत्याचवेदयः ॥ ६७० ॥ दशार्णामृत्तिकावत्या-
 वीतभयेनसिन्धवः ॥ सौवीरास्तुमथुरयाशूरसेनास्त्वपा-
 पया ॥ ६७१ ॥ भङ्ग्यामासपुरीवर्ताः श्रावस्त्याचकुणा-

लकाः ॥ कोटीवर्षेणलाटाश्चश्वेतम्याकेतकार्द्धकाः ६७२
आर्यदेशाअमीएभिर्नगरैरुपलक्षिताः ॥ तीर्थकृच्चक्रभृक्कु-
ष्णाबलानांजन्मयेषुहि ॥ ६७३ ॥ ”

४१ प्रश्न—३१९७४॥ अनार्य देश छे. तेमांथी केटलाएकना नाम
तथा त्यांना अनार्य मनुष्योनी अज्ञाता निवेदन करो.

उत्तर—शकदेश, यवनदेश, शबरदेश, बर्बरदेश, कायदेश, मुहंड-
देश, उडूदेश, गोडूदेश, पत्कणदेश, अरपाकदेश, हूणदेश,
रोमकदेश, पारसदेश, खसदेश, खासिकदेश, डौम्बिलिक-
देश, लकुसदेश, भिल्लदेश, अन्ध्रदेश बुक्सदेश, पुलिन्द
देश, क्रौञ्चकदेश, भमरुतदेश, कुञ्चदेश, चीनदेश, वञ्चुक-
देश, मालवदेश द्रविडदेश, कुलक्षदेश, किरातदेश, केकय-
देश, हयमुखदेश, गजमुखदेश, तुरगाजमुख देश, हयकर्ण-
देश, गजकर्णदेश, ए सीवाय बीजा पण अनार्य देशो छे.
उक्त अनार्य देशोमाना अनार्यमनुष्यो धर्म एवा अक्षरोने
पण जाणता नथी.

यदुक्तंश्रीत्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्रे.

“म्लेच्छास्तुशाकायवनाःशबरावर्बराअपि॥ कायामु-
हंडाउडूआश्चगोडूःपत्कणकाअपि ॥६७९॥ अरपाकाश्चहू-
णाश्चरोमकाःपारसाअपि ॥ खसाश्चखासिकाडौम्बिलिका-
श्चलकुसाअपि ॥ ६८० ॥ भिल्लाअन्ध्राबुक्साश्चपुलिन्दाः
क्रौञ्चकाअपि ॥ भमररुता कुञ्चाश्चचीनवञ्चुकमालवाः ६८१

(૨૨-)

શ્રીપ્રશ્નોત્તરપ્રદીપે.

દ્વિદાશ્રકુલક્ષાશ્રકિગતાઃકૈકયાઅપિ ॥ હયમુખાગજ-
મુખાસ્તુરગાજમુખાઅપિ ॥ ૬૮૨ ॥ હયકર્ણાગજકર્ણા-
અનાર્યાઅપેરેપિહિ ॥ મર્ત્યાયેષુનજાનન્તિધર્મઇત્યક્ષણ્ય-
પિ ॥ ૬૮૪ ”

૪૨ પ્રશ્ન—નિકાચિત જિનનામકર્મને કઇગતિમાં કોણ શું કૃત્ય કરવા
વડેકરીને ઉપાર્જન કરે તે ફરમાવો.

ઉત્તર—મનુષ્યગતિમાં પુરુષ, સ્ત્રી, અથવા નપુંસક, જેશ્રીઅરિહંતા-
દિક વીશપદછે તેમાંથીએક, બે, ત્રણઇત્યાદિ યાવત્ વીશે
પદનીશાસ્ત્રોક્ત વિધિપૂર્વક આરાધના કરવાવડેકરી નિકા-
ચિત જિનનામકર્મને ઉપાર્જન કરેછે ઇત્યાદિ લોકપ્રકાશ
ગ્રન્થમાં કહ્યુંછે.

તથાચતદ્ગ્રન્થઃ

“ એકદ્વિત્રાદિભિઃસ્થાનૈઃસર્વૈર્વાસેવિતૈર્ભૃશમ્ ॥ જિ-
નનામાર્જ્જયેન્મર્ત્યઃપુમાન્સ્ત્રીવાનપુંસકઃ ॥૧॥ ઇત્યાદિ ”

૪૩ પ્રશ્ન—રસોદયની અપેક્ષાએ જિનનામ કર્મનો ઉદય ક્યાં થાયછે ?

ઉત્તર—કેવલિ અવસ્થામાં થાયછે, એવું નવતત્ત્વની અવચૂરીમાં ક-
થનછે.

તદ્યથા.

“ કેવલ્યવસ્થાયાન્તંસ્યોદયઃસ્યાત્ ” તથૈવકર્મઽવૃત્તૌ

અત્ર પ્રસન્નોપાત લક્ષીએ છીએકે જે વચ્ચે શ્રીતીર્થંકર ભગવાનને

૧ જિનનામકર્મણઃ

કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્નથાય છે તેવચ્ચે ચાર નિકાયના દેવતાઓ સમ-
વસરણની રચના કરેછે ત્યાં પ્રભુજી પૂર્વદિશા સન્મુખ રત્નમય સિં-
હાસનપર બેસી ધર્મદેશના દડ ઘણા ભવ્યજીવોને પ્રતિબોધી ચતુર્વિધ
સંઘની સ્થાપના કરેછે એ વીગેરે ઘણો અધિકાર છે, તે શ્રીઆવ-
શ્યકસૂત્રાદિથી જાણવો.

૪૪ પ્રશ્ન—જિનનામકર્મનો અવાધાકાલ અન્તર્મુહૂર્તનો કહોછેતે કઈ
અપેક્ષાયે તે કહો.

ઉત્તર—પ્રદેશોદયની અપેક્ષાયે કહોછે. ઇતિકર્મગ્રન્થવૃત્તૌ,

૪૫ પ્રશ્ન—બૈમાનિક તથા આગ્ર નરક ત્રિક સીવાય વીજાસ્થાનથીઆ-
વી કોઈ તીર્થકર થયાછે !

ઉત્તર—વસુદેવ ચરિત્રમાં પુનઃ નાગ કુમારના પળ ઉધર્યા આંતરા
રહિત આ અવસર્પિણી કાલને વિષે ઈરવતક્ષેત્રમાં ચોવી
શમા તીર્થઙ્કર થયા દર્શાવેલ છે. પળ તે અર્થમાં તત્ત્વશુંછે તે
કેવલિમહારાજો જાણે એમ શ્રીમજ્ઞાપના સૂત્રની ટીકામાં
કહેલ છે.

તથાચતટ્ટીકા.

“ વસુદેવચરિત્રેપુનઃનાગકુમારેભ્યોપ્યુદ્ધૃતોનન્તરમૈ-
શ્વતક્ષેત્રેસ્યામેવાવસર્પિણ્યાંચતુર્વિંશતિતમસ્તીર્થઙ્કરુપદ--
શિતસ્તદર્થતત્ત્વંકેવલિનોવિદન્તિ ”

૪૬ પ્રશ્ન—જેમ આ ભરતક્ષેત્રમાં ૨૦ તીર્થકર સમેતશિખરને વિષે સિ-
દ્ધિવર્યા તેમ ઈરવતક્ષેત્રમાં ૨૦ તીર્થકર વ્યાં સિદ્ધિ વર્યા ?

ઉત્તર—સુપ્રતિષ્ઠાગિરિને વિષે સિદ્ધિ વર્યા.

यदुक्तं श्रीतीर्थोद्धारप्रकीर्णके.

“ समेयंमिजिणंदावीसंपरिनिव्वुयाभरहवासे ॥ ए-
स्वएसुपइठेवीसंमुणिपुंगवासिद्धा ॥ १ ॥ ”

४७ प्रश्न—श्री तीर्थकर वीतरागदेवोने १८ दोष न होय ते कया ?

उत्तर—१ दानान्तराय.	७ रति.	१३ मिथ्यात्व.
२ लाभान्तराय.	८ अरति.	१४ अज्ञान.
३ वीर्यान्तराय.	९ भय.	१५ निद्रा.
४ भोगान्तराय.	१० जुगुप्सा.	१६ अविरति.
५ उपभोगान्तराय.	११ शोक.	१७ राग.
६ हास.	१२ काम.	१८ द्वेष.

ए उक्त १८ दोष जाणवा. ते श्री तीर्थकरदेवोने न होय.

उक्तञ्चाभिधानचिन्तामणौ.

“ अन्तरायादानलाभवीर्यभोगोपभोगाः ॥ हा-
सोरत्यस्तीभीतिर्जुगुप्साशोकएवच ॥ १ ॥ कामोमिथ्या-
त्वमज्ञानंनिद्राचाविरतिस्तथा ॥ रागोद्वेषश्चनोदोषास्तेषां-
मष्टादशाप्यमी ॥ २ ॥ ”

४८ प्रश्न—श्री सुविधिनाथथी श्री शान्तिनाथ पर्यन्त आठ तीर्थकरोना
सात आंतरामां तीर्थनो व्यवच्छेद काल केटलो ?

उत्तर—सातेनो भेलो थई पोणात्रण पल्योपम जाणवो.

१ खराब वस्तु देखी नाक मचकोडवुं ते जुगुप्सा कहेवाय.

२ तीर्थकराणाम्

યત:

“ ચૌભાગો ૧ ચૌભાગો ૨ તિણિયચૌભાગો ૩
પલિયચૌભાગો ૪ તિણેવયચૌભાગો ૫ ચૌથ્યભાગોય
૬ ચૌભાગો ૭ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિવચનાત્

૪૯ પ્રશ્ન—શ્રી તીર્થકર ભગવાનને પ્રથમની ત્રણ સમિતિ હોય પણ
છેલ્લી બે સમિતિ ન હોય કારણ કે તેમને માંડોપકરણ ના-
શિકામલ વીગેરેનો અભાવ છે છતાં શ્રી કલ્પસૂત્રમાં પશ્ચ-
સમિતિ કેમ કહી છે ?

ઉત્તર—શ્રી તીર્થકર ભગવાનને માંડોપકરણ નાશિકામલ વીગેરેનો
અસંભવ છતાં પશ્ચસમિતિ નામ સ્વણિત નહીં થવા માટે
છેલ્લી બે સમિતિ કહી છે એમ શ્રી કલ્પદીપિકામાં નિવેદન
કરેલ છે અને તેજ કારણથી શ્રી કલ્પસૂત્રમાં પશ્ચસમિ-
તિનો પાઠ છે.

તથાચતહીપિકા.

“ એતચ્ચાન્ત્યસમિતિદ્વયંભગવતોમાણ્ડસિદ્ધાનાદ્યસં-
ભવેપિનામાસ્વળ્ડનાર્થમિથ્યમુક્તમ્ ”

૫૦ પ્રશ્ન—સામાન્ય કેવલી તીર્થકરને નમસ્કાર ન કરે એવો ઉલ્લેખ
ક્યાં છે ?

ઉત્તર—સામાન્ય કેવલિ મહારાજો તીર્થકર મહારાજોને નમસ્કાર
ન કરે ઇત્યાદિ વાતનો ઉલ્લેખ લોકપ્રકાશમાં છે.

તદ્યથા.

“ મુનયઃ કેવલજ્ઞાનશાલિનોથજિનેશ્વરાન્ ॥
ત્રિશ્ચપ્રદક્ષિણીકૃત્યકૃત્વાતીર્થનમસ્કૃતિમ્ ॥૧॥ યથાક્રમ-
નિવિષ્ટાનાંપૃષ્ઠતોગણધારિણામ્ ॥ નિષીદન્તિપદસ્થાનાંર-
ક્ષન્તોગૌરવંસ્થિતેઃ ॥ ૨ ॥ કૃત્યકૃત્યતયાતાદૃકત્યત્વાચ્ચ-
જિનેશ્વરાન્નમસ્યન્તિતીર્થન્તુનમન્ત્યર્હન્નમસ્કૃતમ્ ॥૩॥ ”

તથા સામાન્ય કેવલી તીર્થકરને ન વાંદે એવા ભાવને સૂચવ-
નારી એક ગાથા શ્રીર્થનપાલકવિકૃતશ્રીઋષભપશ્ચાશિકામાંછે.

તદ્યથા.

“ હોહીમોહચ્છેઓતુહસેવાણ્ધુવત્તિનિંદામિ ॥ જં-
પુનનવંદિઅવોતથ્થતુમંતેણજ્ઞિજ્ઞામિ ॥ ૧ ॥ ”

તથાત્ર શ્રી બાહુબલ કેવલિનું દૃષ્ટાન્ત પળ છે જેમકે શ્રી બાહુ-
બલ કેવલી શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનને ફક્ત પ્રદક્ષિણા કરીનેજ કેવ-
લિની પર્ષદામાં બેઠા છે પણ ભગવાનને વાંઘ્યા નથી આ વાત શ્રી
શત્રુઙ્ગય માહાત્મ્યમાં છે.

તદ્યથા.

“ સમ્પ્રાપ્યવેષંવ્રતિનામુનીશોદિવ્યાવરજ્ઞાનવિશુદ્ધ
તત્ત્વઃ ॥ પ્રદક્ષિણીકૃત્યજિનસંદક્ષઃસંજ્ઞાનિનાંપર્ષદમાસ-
સાદ ॥ ૧ ॥ ”

૧ ધનપાલ, શોભનાચાર્યના સંસારી ભાઈજાણવા.

૨ બાહુબલકેવલી.

તથા બીજું દૃષ્ટાન્ત ૧૫૦૦ તાપસ કેવલિ મહારાજોનું છે. જે-મકે તેપણ શ્રીવીરભગવાને વાંઘ્યા વિના ફક્ત તીર્થનેજ પ્રણામ કરી કેવલિની પર્ષદામાં બેઠા છે इत्यादि વાતનો ઉલ્લેખ શ્રીભગવતીસૂત્રની ટીકામાં પણ છે.

તથાચતટ્ટીકા.

“ કિલભગવતાગૌતમેનચૈત્યવન્દનાયાષ્ટપદંગત્વા-
પ્રત્યાગચ્છતાપચ્ચદશતાપસશતાનિપ્રવ્રાજિતાનિસમુત્પન્ન-
કેવલાનિચશ્રીમન્મહાવીરસમવસરણમાનીતાનિતીર્થપ્રણા-
મકરણસમનન્તરચ્ચકેવલિપર્ષદિસમુપવિષ્ઠાનિ ગૌતમેનચા-
વિદિતતત્કેવલોત્પાદવ્યતિકરેણાભિહિતાનિયથાભોસાધ-
વોભગવન્તંવંદધ્વમિતિજિનનાયકેનચગૌતમોભિહિતોય-
થાગૌતમમાકેવલિનામાશાતનાંકાર્ષીસ્તતોગૌતમોમિથ્યા-
દુષ્કૃતમદાદિત્યાદિ ”

કિમ્બહુનેત્યલંવિસ્તરેણ.

૫૧ પ્રશ્ન—તીર્થકરને અર્થે કરેલું હોય તે બીજા સાધુઓને કલ્પે ?

ઉત્તર—જેમ તીર્થકરને અર્થે દેવોએ કરેલું સમવસરણ બીજા સાધુ-
ઓને કલ્પે છે તેમ શાસ્ત્રોક્તયુક્તિવડે યુક્ત એવું બીજું જે
કંઈ હોય તો તેપણ કલ્પે. એવું પિંડવિશુદ્ધિની અવચૂ-
રિમાં કહ્યું છે.

તથાચતદવચૂરિ:

“ તીર્થકરાર્થદેવૈ:સમવસરણંકૃતંયતીનાંયથાકલ્પતે-
તથાપરમપિ ”

૫૨ પ્રશ્ન—તીર્થઙ્કરને અર્થે દેવોએ કરેલું સમવસરણ તીર્થઙ્કર કેમ મો-
ગવે છે ?

ઉત્તર—તીર્થઙ્કરનામકર્મના વિપાકોદયને એ પ્રકારે વેદવામાં આ-
વે છે. માટે એમાં દોષ નથી. એમ પિંડવિશુદ્ધિની અવચૂરિમાં
કહ્યું છે.

તથાચતદવચૂરિ:

“ યદ્યેવંસર્વજ્ઞાર્થદેવૈઃસમવસરણંકૃતંકથમસાવુપમુદ્ક્રે-
ઉચ્યતેતીર્થકરનામવિપાકસ્યેથ્યંવેદ્યમાનત્વાન્નદોષઃ ”

૫૩ પ્રશ્ન—કઈ જગ્યોએ દેવતા સમવસરણની રચના કરે. ?

ઉત્તર—જે જગ્યોએ પૂર્વે કોઈ વચ્ચે સમવસરણ નથીથયું, ત્યાં અને
જે જગ્યોએ કોઈ ઇન્દ્રાદિક મહર્દિક દેવતા ભગવાનને બાંદ-
વા આવે, ત્યાં અવશ્ય દેવતા સમવસરણની રચના કરે.

યદુક્તંશ્રીસમવસરણસ્તવે.

“ પુવ્વમજાયજથ્થુજંથ્યેહસુરોમહિદ્ધિમઘવાઈ ॥

તથ્થોસરણંનિયમાસંયયંપુણપાહિરેરાઈ ॥ ૧ ॥ ”

૫૪ પ્રશ્ન—સમવસરણમાં બારેપર્ષદા બેસીને પ્રભુની દેશના સાંભળે
કે કેમ. ?

ઉત્તર—ના, બારેપર્ષદા બેસીને સાંભળતી નથી, કિન્તુ ચારપ્રકારની
દેવીઓ અને સાધ્વીઓ એ પાંચપર્ષદાઓ ઊભી રહીશકી
સાંભળે તથા ચાર પ્રકારના દેવતા, નર, નારી અને સાધુ-
ઓ એ સાતપર્ષદાઓ બેસીને સાંભળે, એવો શ્રીઆવશ્યકસુત્ર-

૧ યજ્ઞૈતિ ૨ સતતં પુનઃ પ્રાતિહાર્યાણિ ,

દૃતિનો અભિપ્રાય છે અને શ્રીઆવશ્યકચૂર્ણિનો અભિપ્રાય તો, એવો છે કે સાધુઓ ઉત્કટિકાસને (ઉકડુ આસને) સાંભળે. વૈમાનિક દેવીઓ, અને સાધ્વીઓ, ડહીરહીને સાંભળે. શેષ નવ પર્ષદા, બેસીને પ્રશુની દેશના સાંભળે.

તથાચોક્તંશ્રીસમવસરણસ્તવે

“ ચુડેવિસમણિઉદ્ધઠિયાનિવિદ્વાનરિથિસુરસમ-
ના ॥ ઇયપણસગપરિસુણંતિદેસણંપદમવણંતો ॥૧॥ ઇ-
યઆવસ્સયવિત્તીવુત્તંચુન્નીઇપુણમુણિનિવિદ્ધા ॥ વેમાણ-
ણિસમણીદોઉદ્ધાસેસઠિયાઉનવ ॥ ૨ ॥ ”

૫૫ પ્રશ્ન—સમવસરણમાં પ્રશુના વિશ્રામાર્થે દેવતાઓ દેવચ્છન્દાની રચના ક્યાં કરે ?

ઉત્તર—મધ્યગઢમાં ઈશાન યુગે કરે.

યદુક્તંશ્રીત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત્રે.

“ પ્રાકારેમધ્યમેપૂર્વોદીચ્યાંદિશિદિવૌકસઃ ॥
દેવૈચ્છન્દંવિદધિરેસ્વામિવિશ્રામહેતવે ॥ ૧ ॥ ”

૫૬ પ્રશ્ન—ભગવાનની પહેલા પહોરની દેશના પૂર્ણ થયા પછી બીજે પહોરે ગણધર મહારાજા ક્યાં બેસી દેશના દે ?

ઉત્તર—રાજાના લાવેલ સિંહાસનને વિષે બેસી, અથવા ભગવાનના પાદપીઠને વિષે બેસી દેશના દે.

યદુક્તશ્રીલોકપ્રકાશે.

“ તતોદ્વિતીયપૌરુષ્યામાદ્યોન્યોવાગણાધિપઃ ॥

સિંહાસનેનૃપાનીતેપાદપીઠેથવાર્હતામ્ ॥૧॥ ”

૫૭ પ્રશ્ન—શ્રી ઋષભદેવના પ્રથમ ગણધરનું નામ પુંડરીક છે કે ઋષભસેન છે ?

ઉત્તર—પુંડરીક કહો, અથવા ઋષભસેન કહો એ એકજ છે. કારણ કે ઋષભસેન એ પુંડરીકનું નામાન્તર છે.

તથાહિશ્રીલોકપ્રકાશે.

“ કલ્પસૂત્રેચપ્રથમગણધરઋષભસેનૈત્યભિધીયતેપુ-
ંડરીકસ્યૈવનામાન્તરમિદમિત્યન્યે ”

૫૮ પ્રશ્ન—શ્રી ઋષભદેવસ્વામિને પ્રથમ પારણે કેટલા સેલડીરસના ઘડા કહ્યા છે ?

ઉત્તર—શ્રી આવશ્યકચૂર્ણિમાં એક સેલડીરસનો ઘડો કહ્યો છે અને શ્રીપદ્માનન્દકાવ્ય, હૈમઋષભચરિત્રમાં તો સેલડીરસના ઘડા ઘણા કહ્યા છે.

તથાચોક્તંલોકપ્રકાશે.

“ અત્રચાવશ્યકચૂર્ણાવેકદ્વિક્ષુરસઘટુક્તઃપદ્માનન્દ-
કાવ્યહૈમઋષભચરિત્રયોસ્તુબહવુક્તાસન્તીતિજ્ઞેયમ્ ”

૫૯ પ્રશ્ન—જો દીક્ષા દિવસથી (ચૈત્રવદ ૮ થી) પારણાના દિવસ સુધી (વૈશાખ સુદ ત્રીજ સુધી) ગણીએ તો વર્ષ ઉપરાંત

સાધિક માસ થાય છે. તેમ છતાં શ્રી ઋષમદેવ મગવાને
વર્ષીપારણું કર્યું એમ કેમ કહેવાય છે ?

ઉત્તર—કંઈક અધિકની વિવક્ષા કરી નથી એમ સંભાવના થાય છે
એમ શ્રીલોકપ્રકાશમાં ખુલાસો કરેલો છે.

૬૦ પ્રશ્ન—શ્રી નેમિનાથને કેટલા ગણધર કહ્યા છે ?

ઉત્તર—શ્રીકલ્પસૂત્રમાં ૧૮ અને શ્રીપ્રવચનસારોદ્ધારમાં ૧૧ કહ્યા
છે, તે મતાન્તર છે માટે બહુશ્રુત કહે તે સ્વરૂં.

૬૧ પ્રશ્ન—શ્રી નેમિનાથની અપરાજિતવિમાનમાં કેટલી સ્થિતિ હતી ?

ઉત્તર—શ્રી કલ્પસૂત્રને અનુસારે ત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ હતી.

તથાચતત્સૂત્રમ્.

“ અપરાજિઆઓમહાવિમાણાઓત્રીસસાગરોવ-
મઠિઆઓડિત્યાદિ ”

અને શ્રી કલ્પકિરણાવલી તથા કલ્પદીપિકામાં તો એ ઠેકાણે
એવો પાઠ છે કે ક્યાંક તેત્રીસ સાગરોપમ પણ દેખાય છે માટે એ
પાઠને અનુસારે કરી તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ હતી એમ પણ
સમજાય છે.

તથાચતત્પાઠ:

“ ત્રીસત્રીકચિત્રત્રયસ્ત્રિંશત્સાગરોપમાણ્યપિદૃશ્યન્તે ”

બલી શ્રી શીલોપદેશમાઝામાં તથા શ્રી નેમિનાથના રાસમાં,
તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે. અને શ્રી કલ્પસૂત્રમાં કહેલી
ત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિને મતાન્તરપણે પ્રતિપાદન કરેલી છે.
વાસ્તે આ ઠેકાણે બહુશ્રુતમહારાજાઓ કહે તે પ્રમાણ.

૬૨ પ્રશ્ન—વિજયાદિ ચાર વિમાનમાં દેવોની જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કેટલી નિવેદન કરેલી છે ?

ઉત્તર—શ્રી પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં જઘન્ય ૩૧ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિ નિવેદન કરેલી છે. તથા શ્રી સમવાયાજ્ઞસૂત્રમાં તો જઘન્ય ૩૨ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિ નિવેદન કરેલી છે.

તથાચોક્તંશ્રીલોકપ્રકાશે.

“ એકત્રિંશદ્વારિધયશ્ચતુર્ણુવિજયાદિષુ ॥ સ્થિતિર્જઘન્યોત્કૃષ્ટાતુત્રયસ્ત્રિંશત્પયોધયઃ ॥ ૧ ॥ ઇતિપ્રજ્ઞાપનાભિપ્રાયઃસમવાયાજ્ઞેતુવિજયવેજયંતજયંતઅપરાજિયાણંભંતેદેવાણંકેવડ્યંકાલંઠિર્દિપંંગોયમાજહન્નેણંવત્તીસંસાગરોવમાઙ્ઞુકોસેણંતેત્તીસંસાગરોવમાઙ્ઞુ ”

૬૩ પ્રશ્ન—પણ્ડિતશ્રીધીરવિજયગણિવર્યકૃતપશ્ચકલ્યાણકપૂજામાં “ દેવદૂષ્ય ઇન્દ્રેદિયુરે રહેશે વર્ષચત્તતીસ નમો૦ ” આમ કહ્યું છે. ત્યાં “ ચત્તતીસ ” શબ્દે કરી કેટલાં વર્ષ જાણવાં ?

ઉત્તર—ચત્ત એટલે ૪૦ અને તીસ એટલે ૩૦ વન્ને મળી ૭૦ વર્ષ જાણવાં કારણ કે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું ૧૦૦ વર્ષનું આયુષ્ય છે, તેમાંથી ૩૦ વર્ષ ઘરમાં વસ્યા તે બાદ કરતાં બાકી ૭૦ વર્ષ રહ્યાં તે અહીં દીક્ષા અવસરે ઇન્દ્રે દીધેલ દેવદૂષ્ય વસ્ત્રની સ્થિતિઆશ્રિ જાણવાં અત્ર દેવદૂષ્ય વસ્ત્રની સ્થિતિ પણ શ્રી કલ્પસુબોધિકામાં દર્શાવેલ સદાય સચેલકપણાની અપેક્ષાએ તેટલીજ છે, આવી પ્રગટ વાત

છતાં “ ચત્તતીસ ” એટલે ૩૪ વર્ષ જાણવાં આમ બોલના-
રાઓને તો સાક્ષાત્ અંધારે કુટાવા જેવું થાય છે તે મોટી
સ્વેદ ભરેલી વાત છે. હા, જો, इहां “ ચત્તતીસ ” શબ્દ
હોય અને તેમ બોલતા હોય, તો તે ઠીક છે, પણ इहां તો
તે શબ્દનો બીલકુલ સંભવજ નથી, કિન્તુ “ ચત્તતીસ ”
એ શબ્દનોજ સંભવ છે. અને તે શબ્દે કરી ઉપર લખ્યા
મુજબ ૭૦ વર્ષજ જાણવાં. અર્થાત્ इन्द्रे दीधेलुं દેવદૂષ્ય વસ્ત્ર
શ્રીપાર્શ્વનાથસ્વામિ પાસે ૭૦ વર્ષ રહેશે. કહેવાનો એ
તાત્પર્યાર્થ છે.

૬૪ પ્રશ્ન—શ્રી વીરપ્રભુના માતાપિતા કણ દેવલોકે ગયાં તે કહો.

ઉત્તર—શ્રી આચારાઙ્ગસૂત્રમાં, બારમે દેવલોકે ગયાં અને શ્રી પ્રવચન
સારોદ્ધારમાં, ચોથે દેવલોકે ગયાં પ્રતિપાદન કરેલાં છે.
પણ તેનો નિર્ણય કેવલિગમ્ય છે.

યદુક્તંશ્રીહીરપ્રશ્ને.

“ શ્રીમહાવીરસ્યમાતાપિતરાવાચારાઙ્ગમધ્યેદ્વાદશેદ-
વલોકેપ્રવનસારોદ્ધારેચતુર્થેગતૌપ્રતિપાદિતૌસ્તસ્તન્નિર્ણય-
સ્તુકેવલિગમ્ય: ”

૬૫ પ્રશ્ન—જેમ પહેલા છેલ્લા તીર્થકરના શરીરમાન વિષે ભેદ છે, તેમ
બઢ વિષે ભેદ કેમ નહીં ?

ઉત્તર—શરીરમાન વિષે ભેદ છતાં પણ બઢ વિષે ભેદ ન હોય શાથી
કે અપરિમિત બઢવાઢા (અવિશેષ અનંતબઢવાઢા) સર્વ
તીર્થકર કહ્યા છે.

યત:

“ અપરિમિયબલાજિણવરિંદા ” ઇત્યાગમપ્રામાણ્યાત્

६६ प्रश्न—श्रीमहावीरस्वामिना तीर्थमां कया नव जीवोऽ तीर्थङ्करनाम
कर्म उषार्जनं कर्तुं ते कहो.

उत्तर— १ श्रेणिक. ४ पोट्टिलअणगार. ७ शतक.
२ सुपार्श्व. ५ द्वायु. ८ सुलसा.
३ उदायी. ६ शंख. ९ रेवती.

आ उपर लख्यामुजब नवजीव समजवा.

तदुक्तंश्रीस्थानांगसूत्रे.

“समणस्सभगवओमहावीरस्सतिथ्यंमिनवहिंजीवे-
हिंतिथ्यरनामगोयकम्मेनिवित्तिएतंजहासेणिएणंसुपा-
सेणंउदाइणापुट्टलेणंअणगारेणंद्वाउणासंखेणंसयएणं-
सुलसाएसवियाएरेवईए ”

पूर्वोक्त नवजीव जे नामे जेटलामा तीर्थकर थशेतेक०श्रेणिक-
ते महापद्मनामे पहेला तीर्थकर थशे. सुपार्श्व-ते सुरदेव नामे बीजा
तीर्थकर थशे. उदायी-ते सुपार्श्वक नामे बीजा तीर्थकर थशे. पोट्टि-
ल अणगार-ते स्वयंपद्मनामे चौथा तीर्थकर थशे. द्वायु-ते सर्वानु
भूतिनामे पांचमा तीर्थकर थशे, शङ्ख-ते उदय नामे सातमा तीर्थकर
थशे. शतक-ते शतकीर्त्ति नामे दशमा तीर्थकर थशे, सुलसा-तेचित्र
गुप्तनामे १६ मा तीर्थकर थशे. रेवती-ते समाधि नामे १७ मा ती-
र्थकर थशे आ प्रासंगिक हकीकत श्रीसमवायांगसूत्रने अनुसारे
लखी छे.

तथाचतत्सूत्रम्.

“ महापउमे १, सुरादेवे २, सुपासेय ३ सयंपभे

१ “ पद्मनाम ” एवंपण नाम छे.

४ सवाणुभूर्दे ५ अरहादेवस्सुएय ६ होरकई ॥१॥ उद-
ए ७ पेढालपुत्तेय ८ पोट्टिले ९ सयएइय १० मुणिसु-
वएय ११ अरहासवभावविऊजिणे ॥२॥ अममे १२ णि-
कसाएय १३ निप्पुलाएय १४ निम्ममे १५ चित्तगुत्ते
१६ समाहीय १७ आगमिस्सेणहोरकई ॥३॥ संवरे १८
अणिअट्ठीय १९ विजये २० विमलेइय २१ देवोववाए
२२ अरहाअणंतविणिए २३ भदेविय २४ ॥ ४ ॥ ”

इति महापद्मादीनां नामक्रमः ॥ तत्पूर्वभवनानामक्रमस्त्वेवम् ॥

“ सेणिय १ सुपास २ उदए ३ पोट्टिलअणगार-
४ तहदद्वाउय ५ कत्तिअ ६ संखेय ७ तहानंद ८ सु-
नंदेय ९ सयएय १० ॥१॥ बोधवादेवइ ११ चेवसच्चइ १२
तहवासुदेव १३ बलदेवे १४ रोहिणी १५ सुलसा १६ चे-
वततोखलुखेवती १७ चेव ॥२॥ ततोहवइसयाली १८
बोधवेखलुतहाभयालीय १९ दीवायणेय २० कण्णे २१
ततोखलुनारए २२ चेव ॥३॥ अंबडेअ २३ तहासाइबु-
द्धेय २४ होइबोधवेउस्सप्पिणीआगमेस्साएतिथ्ययराणं-
तुपूवभवा ॥ ५ ॥ ”

अत्र वासुदेव जीव १३ मा तीर्थकर कथा. परन्तु श्रीअंतगड-
दशसूत्रमां तो १२ मा तीर्थकर कथा छे. तत्त्वनी वात ज्ञानी जाणे.
६७ प्रश्न-पञ्चनाभादि २४ तीर्थङ्कर क्या मोक्षे जशे ?

ઉત્તર—શ્રીરૈવતગિરિને વિષે મોક્ષે જશે. એમ પં० શ્રીવીરાવિજયગણિ
કૃતદેવવંદનમાં ક૦

૬૮ પ્રશ્ન—કેટલાક કહે છે કે રાવણ આવતી ચોવીશીમાં તીર્થઙ્કર
થવાના છે તે વાત સ્વરી છે ?

ઉત્તર—શ્રીસમવાયાઙ્ગસૂત્રાદિકમાં જ્યાં શ્રી પદ્મનાભાદિક ૨૪
તીર્થકરના પૂર્વ ભવ સંબંધી નામો દર્શાવેલ છે, ત્યાં “રા-
વણ ” એવું નામ બીલકુલ આવતું નથી માટે પૂર્વોક્ત વાત
સ્વરી નથી. સ્વરી વાત તો એ છે કે રાવણ અને લક્ષ્મણ
બન્ને ચૌદમે ભવે તીર્થકર થઈ મોક્ષે જશે. આ ઠેકાણે ઘણી
વિસ્તાર વાત છે, તે શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્યકૃતશ્રીજૈનરામાયણથી
જાણવી.

૬૯ પ્રશ્ન—ઉત્સર્પિણી કાલમાં છેલ્લા તીર્થકરનું તીર્થ ક્યાં સુધી
ચાલશે ?

ઉત્તર—શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનનો એક હજાર વર્ષે ન્યુન એક લાખ
પૂર્વનો કેવલજ્ઞાનપર્યાય કહ્યો છે તેવા સંખ્યાતા જ્ઞાનપ-
ર્યાય સુધી ચાલશે. એમ શ્રી પ્રવચનસારોદ્ધારમાં કહ્યું છે
શ્રીભગવતીસૂત્રવૃત્તિમાં પણ તેમજ કહ્યું છે.

યદુક્તશ્રીપ્રવચનસારોદ્ધારે.

“ઉત્સર્પિણીઅંતિમજિણતિથ્યંસિરિસિહનાણપજ્જા-
યાસંરિવજ્જાજાવર્ડયાતાવયમાણંધુવંભવિહી ॥૧॥ ” શ્રી-
ભગવતીસૂત્રવૃત્તાવપિતથૈવપ્રોક્તમ્

૭૦ પ્રશ્ન—મહાવિદેહવિજયમાં એક કેવલિજિન, અથવા છબ્રસ્થજિન
વિચરતા હોય ત્યારે અન્ય તીર્થકરોનો જન્માદિ હોય ?

उत्तर—ना, अन्य तीर्थकरोनो जन्मादि न होय.

यदुक्तंश्रीहीरप्रश्ने.

“ महाविदेहविजयेषुविहरत्सुकेवलिजिनेषुछद्मस्थे-
षुवान्येषांजिनानांजन्मादिनस्यादिति ”

७१ प्रश्न—श्री कल्पसूत्र नव व्याख्यानवडे वंचाय छे ते शुं परम्पराथी
के कोइ शास्त्राधारथी ?

उत्तर—परम्पराथी, तेमज अन्तर्वाच्यशास्त्राधारथी पण श्री कल्प-
सूत्र नव व्याख्यानवडे वंचाय छे.

यदुक्तंश्रीहीरप्रश्ने.

“ नवक्षणैःश्रीकल्पसूत्रंवाच्यतेपरम्परातोंतर्वाच्यम-
ध्येनवक्षणविधानाक्षरसद्भावाच्च ”

७२ प्रश्न—श्री कल्पसूत्रमां सर्वे ७२ स्वप्न कहां छे तेनां जुदा नामो
क्यांइ हशे ?

उत्तर—हा, श्रीप्रश्नचिन्तामणिग्रन्थमां छे अने ते ग्रन्थ पण्डित
श्री वीरविजयजी महाराजनो करेलो छे.

७३ प्रश्न—श्री तीर्थकर भगवान् केवलि समुद्घात करे के केम ?

उत्तर—कर्मग्रन्थवृत्तिमां तथा पण्डित श्री रूपविजयजी महाराजनी
करेली पञ्चकल्याणकनी पूजामां श्रीतीर्थकरकेवलिभगवान्
केवलिसमुद्घात करे एवो लेख छे.

इतिश्रीमत्तपागच्छेनेकगुरुगुणगणालङ्कृतपण्डितश्रीमद्रूपविजयग-
णिवर्य्यशिष्यपण्डितश्रीकीर्त्तिविजयगणिशिष्यपण्डितश्री-
कस्तूरविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीमणिविजयगणि-
शिष्यपं०श्रीशुभविजयगणिशिष्यमु०श्रील-
क्ष्मीविजयेनविरचितेश्रीप्रश्नोत्तरप्रदीपे

અથ દ્વિતીયઃપ્રકાશઃ

પ્રણમ્યશ્રીમહાવીરંસિદ્ધાર્થનૃપનન્દનમ્ ॥

ગ્રન્થસ્યાસ્યપ્રકાશોયંદ્વિતીયોથવિતન્યતે ॥ ૧ ॥

- ૧ પ્રશ્ન—ગૃહવાસે રહેલા તીર્થઙ્કર દેવ કોઈનો દીક્ષા મહોત્સવ કરે ?
 ઉત્તર—હા, કરે દૃષ્ટાન્ત તરીકે શ્રીઅજિતનાથ ભગવાને પોતાના
 પિતાશ્રીનો કરેલો છે.

યદુક્તંશ્રીત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત્રે.

“ શ્રીમાનજિતનાથોપિજિતશત્રોસ્તદૈવહિ ॥

ઋધ્યામહત્યાવિધિવચ્ચક્રેનિષ્ક્રમણોત્સવમ્ ॥ ૧ ॥ ”

- ૨ પ્રશ્ન—શ્રીઅજિતનાથ ભગવાનના પિતાશ્રી દીક્ષાપાલી ક્યાંમયા ?
 ઉત્તર—મોક્ષેગયા. એમશ્રીત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત્રમાંકહ્યું છે.

તથાચત્તચ્ચરિત્રમ્.

“ ઉત્પન્નકેવલજ્ઞાનઃશૈલેશીધ્યાનમાસ્થિતઃ ॥

ક્ષીણાષ્ટકર્માસંપ્રાપ્તક્રમેણપરમંપદમ્ ॥ ૧ ॥ ”

અને શ્રીપ્રવચનસારોદ્ધારના બારમા દ્વારમાંતો બીજે દેવલોકે
 ગયા એમ કહેલું છે તત્ત્વની વાત શ્રીસીમંધરસ્વામી જાણે.

- ૩ પ્રશ્ન—સિદ્ધશિલા તથા સિદ્ધના જીવો ક્યાં છે ?

ઉત્તર—સર્વાર્થસિદ્ધાવિમાનથી બાર યોજન ઉપર પીસ્તાલીસ લાખ
 યોજન લાંબી પહોલી સિદ્ધશિલા છે અને તે સિદ્ધશિલા

ઉપર ત્રણકોસ પછી ચોથાકોસના છેલા છઠા ભાગમાં
લોકાન્તરપર્યન્ત સિદ્ધના જીવો રહે છે.

યદુક્તશ્રીત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત્રે.

“ તતોદ્વાદશયોજન્યાઊર્ધ્વસિદ્ધશિલાસ્તિતુ ॥ ૫-
ચ્ચત્વાશિંશ્લક્ષયોજનાયામવિસ્તૃતા ॥ ૧ ॥ તતોપ્યુપરિગ-
વ્યૂતત્રિતયાત્સમનન્તરમ્ ॥ તુર્યગવ્યૂતષષ્ઠાંશેસિદ્ધાલો-
કાગ્રતાવધિ ॥ ૨ ॥ ”

૪ પ્રશ્ન—નિર્જરા અને મોક્ષમાં શોવિશેષ છે !

ઉત્તર—દેશથી કર્મનો ક્ષયથાયતે નિર્જરા, અને સર્વથી કર્મનો ક્ષય
થાયતે મોક્ષ, એ વિશેષ છે.

યદુક્તશ્રીસ્થાનાઙ્ગસૂત્રવૃત્તૌ.

“ નનુનિર્જરામોક્ષયોઃકઃપ્રતિવિશેષઃઉચ્યતેદેશતઃ
કર્મક્ષયોનિર્જરાસર્વતસ્તુમોક્ષઈતિ ”

૫ પ્રશ્ન—દશ પ્રકારના પ્રાણ કયાં ?

ઉત્તર—પાંચઇન્દ્રિય (સ્પર્શેન્દ્રિય, રસનેન્દ્રિય, ગ્રાણેન્દ્રિય, ચક્ષુરિ-
ન્દ્રિય, કર્ણેન્દ્રિય,) ત્રણ પ્રકારનું બલ (મનોબલ, વચન-
બલ, કાયબલ,) શ્વાસોચ્છવાસ, અને આયુષ, એ દશ પ્રાણ
ભગવંતે કહેલાં છે. તે પ્રાણોનો વિજોગ કરવો (તે પ્રાણોથી
જીવનેરહિત કરવો) તે હિંસા કહેવાય છે.

યદાહનવતત્વાવચૂરિ:

“ પચ્ચેન્દ્રિયાણિત્રિવિધંબલચ્ચુચ્છવાસનિઃશ્વાસમ-

થાન્યદાયુઃ ॥ પ્રાણાદશૈતેભગવદ્ગિરુક્તાસ્તેષાવિયોજીક-
રણન્તુહિંસા ॥ ૧ ॥ ”

૬ પ્રશ્ન—ઉક્ત દ્રવ્ય ૧૦ પ્રાણને મોક્ષના જીવો ધારણ નથી કરતા
છતાં તેમને જીવ કેમ કહોછો ?

ઉત્તર—મોક્ષના જીવો અનન્ત જ્ઞાનાદિક ભાવપ્રાણને ધારણ કરેછે
તે અપેક્ષાએ તેમને પણ જીવ કહેવાય. એમ શ્રીપ્રજ્ઞાપના-
સૂત્ર વૃત્તિમાં ક૦

૭ પ્રશ્ન—મનુષ્યગતિથી આવેલ કોઈને ક્યાંઈ ચક્રવર્તિપણું કહ્યું છે.

ઉત્તર—શ્રીઆવશ્યકનિર્યુક્તિમાં મનુષ્યગતિથી આવેલને પણ શ્રીવી-
રને પાછલે ભવે ચક્રવર્તિપણું કહ્યું છે.

યદુક્તંશ્રીલોકપ્રકાશે.

“શ્રીઆવશ્યકનિર્યુક્તૌતુમનુષ્યગતેરાગતસ્યાપિશ્રી
વીરસ્યપ્રાગ્ભવેચક્રિત્વમુક્તમિત્યાદિ ”

૮ પ્રશ્ન—સુભૂમ ચક્રવર્તિને કેવી રીતે ચક્રરત્ન ઉત્પન્ન થયેલ છે ?

ઉત્તર—પરશુરામેહણેલક્ષત્રિયોની દાઢાઓથી ભરેલ સ્થાલ હતો
તેજ સ્થાલ સુભૂમચક્રવર્તિને ચક્રરત્નપણે પરિણમ્યો છે.
એમ શ્રીજમ્બૂદ્વીપપ્રજ્ઞાસિસૂત્રવૃત્તિમાં કહેલ છે. વિસ્તારવાત
તેની કથાથી જાણવી.

યદુક્તંશ્રીજમ્બૂદ્વીપપ્રજ્ઞાસિસૂત્રવૃત્તૌ.

“ સુભૂમચક્રવર્તિનઃપરશુરામહતક્ષત્રિયદાઢાભૂતસ્થા-
લમેવચક્રરત્નતયાપરિણતમ્ ” વિસ્તરવાર્તાતત્કથાનકાદ-
વસેયા

૯ પ્રશ્ન—ચૈતાન્યપર્વતની તિમિશ્રા નામની ગુફામાં ચક્રવર્તિના કરેલાં માંડલાં કેટલાં કહ્યાં છે ?

ઉત્તર—આચાર્યશ્રીમલયગિરિમહારાજકૃતક્ષેત્રવિચારવૃહદ્વૃત્તિપ્રમુખ-શાસ્ત્રોના અભિપ્રાય પ્રમાણે ૯૮ માંડલાં કહ્યાં છે. અને શ્રીઆવશકસૂત્રવૃહદ્વૃત્તિ, શ્રીપ્રવચનસારોદ્ધારવૃહદ્વૃત્તિ વીગેરે શાસ્ત્રોના અભિપ્રાય પ્રમાણે તો ૪૯ માંડલાં કહ્યાં છે. તે સંબંધી વિસ્તાર શ્રીલોકપ્રકાશથી જાણવો.

૧૦ પ્રશ્ન—ગુફામાં ચક્રવર્તિના કરેલાં માંડલાં ક્યાંસુધી રહેછે ?

ઉત્તર—જ્યાંસુધી ચક્રવર્તિનું રાજ્ય હોય ત્યાંસુધી માંડલા વીગેરે રહેછે. આ શ્રીપ્રવચનસારોદ્ધારવૃત્તિનો અભિપ્રાય છે. અને શ્રીત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત્રમાં તો જ્યાંસુધી ચક્રવર્તિ જીવે ત્યાંસુધી માંડલા વીગેરે રહેછે, એમ કહ્યું છે એમ જાણવું.

યદુક્તશ્રીલોકપ્રકાશે-

“સ્યાદ્યાવચ્ચક્રિણોરાજ્યંતાવત્તિષ્ઠન્તિસન્તતમ્ ॥ મ-
ળ્ડલાનિચપદ્યેચગુહામાર્ગગતાગતે ॥ ૧ ॥ અયંશ્રીપ્રવચન-
સારોદ્ધારવૃત્ત્યભિપ્રાયસ્ત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત્રેતુ—ઉદ્-
ઘાટિતંગુહાદ્વારંગુહાન્તર્મળ્ડલાનિચ ॥ તાવતાન્યપિતિષ્ઠ-
ન્તિયાવજ્જીવતિચક્રભૃત્ ॥૧॥ ઇત્યુક્તમિતિજ્ઞેયમ્ ”

૧૧ પ્રશ્ન—ચક્રવર્તી ષટ્સંહનો દિગ્વિજય કરેછે તેમાં અઠમ કેટલાકરે ?

ઉત્તર—તેર અઠમ કરે તે નીચે લખ્યા પ્રમાણે જાણવા.

૩ માગધ, બરદામ, અને પ્રભાસ, એ ત્રણ તીર્થદેવના ત્રણ અં
૨ સિન્ધુ, અને ગદ્ગા, એ બે દેવીના બે અં

- १ वैताढ्य पर्वतना देवनो एक अ०
- २ तिमिश्रा, अने खण्डप्रपाता, ए बे गुफाना अधिपति कृत-
माल, अने नाट्यमाल, ए बे देवना बे अ०
- १ क्षुलहिमवान पर्वतना देवनो एक अ०
- १ वैताढ्य पर्वतना विद्याधर महाराजानो एक अ०
- १ नवनिधानना देवनो एक अ०
- १ राजधानी देवीनो एक अ०
- १ राज्याभिषेक अवसरे एक अ०

यदुक्तंश्रीलोकप्रकाशे.

“ तीर्थत्रयेसिन्धुगङ्गादेव्यैर्वैताढ्यनाकिनः ॥ गु-
हेशयोःकृतमालनाट्यमालकसंज्ञयोः ॥१॥ हिमवद्गिरिदे-
वस्यविद्याधरमहीभृताम् ॥ निधीनांराजधान्याश्चाभिषे-
कावसरेपिच ॥ २ ॥ त्रयोदशाष्टमाएवंनिर्दिष्टाश्चक्रवर्त्ति-
नाम् ॥ ”

१२ प्रश्न—गङ्गादेवीसाथे भरतचक्रिनो भोगविलास क्यां सुधीरह्यो ?

उत्तर—एक हजारवर्ष सुधी रह्यो.

यदुक्तंपूज्यपादश्रीभद्रबाहुस्वामिकृतश्रीआवश्यकनिर्युक्तौ

“ भरहोगंगाएसद्धिवाससहस्संभोगंभुंजतिति ”

तथा श्रीधनेश्वरसूरिकृतश्रीशत्रुञ्जयमाहात्म्यमां कह्युछे के गंगा-
देवीसाथे विविध प्रकारना भोगोने भोगवतांथकां भरतचक्रवर्त्तिए
एकदीवसनी पेटे एक हजारवर्षो निर्गमन कर्यो अनेवळी तेमज
श्रीहैमऋषभचरित्रमां पण कह्युछे.

યદુક્તંશ્રીશત્રુઙ્ગયમાહાત્મ્યે.

“ ભુઙ્ગાનોવિવિધાન્મોર્ગાંસ્તત્રચક્રીર્તયાસહ ॥ એ-
કાહમિવવર્ષાણાંસહસ્રંસોત્યવાહયત્ ॥ ૧ ॥ ” તથૈવશ્રીહૈ-
મઋષભચરિત્રેપિ

૧૩ પ્રશ્ન-ચક્રવર્ત્તિઓના અસ્થિઓને દેવતાઓ ગ્રહણ કરેછેકે કેમ ?
ઉત્તર-હા, યોગધારણ કરનાર ચક્રવર્ત્તિઓના અસ્થિઓને પણ
દેવતાઓ ગ્રહણ કરેછે.

તથાહિશ્રીલોકપ્રકાશે.

“ સુરાઆદદતેસ્થીનિયોગમૃચ્ચક્રિણામપિ ॥ ”

તથા શ્રીશાન્તિચન્દ્રગણિમહોપાધ્યાયની કરેલી શ્રીજમ્બૂદ્વીપ
પ્રજ્ઞપ્તિસૂત્રની ટીકા છે. તેમાં ચારિત્રયુક્તશ્રીભરતચક્રવર્ત્તિના અ-
સ્થિઓને દેવોએ ગ્રહણ કર્યાનો અધિકાર છે. તે ત્યાંથી જોઈલેવો.

૧૪ પ્રશ્ન-નથી ત્યાગકર્યો રાજ્યનો જેઓએ એવા ચક્રવર્ત્તિઓ મરીને
ક્યાં જાયછે ?

ઉત્તર-શ્રીભગવતીસૂત્રની ટીકાને અનુસારે સાતે નરકપૃથ્વીઓ-
વિષે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિપણે ઉપજેછે. અને શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત-
શ્રીદશૈવકાલિકટીકા, શ્રીહૈમવીરચરિત્રપ્રમુખશાસ્ત્રોને અનુ-
સારે તો સાતમીનરકપૃથ્વીએજ જાય છે, એમ પણ જાણવું.

૧૫ પ્રશ્ન-જેમ ચક્રવર્ત્તિઓની સોઠહજારદેવો સેવા કરેછે, તેમ અર્ધ
ચક્રવર્ત્તિવાસુદેવોની આઠહજાર દેવો સેવા કરે કે કેમ ?

૧ ગણ્યા.

ઉત્તર—શ્રીપ્રજ્ઞાપનાસૂત્રવૃત્તિમાં ચક્રવર્તી, વાસુદેવ પ્રમુખ મનુષ્યોને પળ કેટલાક વ્યન્તર દેવો નોકરની માફક સેવે છે એમ કહ્યું છે.

તથાચતત્પાઠઃ

“ મનુષ્યાનપિચક્રવર્તિવાસુદેવપ્રભૃતિન્મૃત્યવંદુપ-
ચરન્તિકેચિદ્વ્યન્તરાઃ ”

તથા શ્રીતીર્થોદ્ધારપ્રકીર્ણકમાં વાસુદેવના સઘળા કામમાં આઠહજાર અભિયોગદેવો (સેવકદેવો) કહ્યાછે.

તથાચતત્પાઠઃ

“ અદૃયદેવસહસ્સાઅભિયોગાસવકજ્જેસુડિત્યાદિ ”

ઉક્ત વન્ને પાઠપરથી સિદ્ધ થાયછે કે વાસુદેવોની આઠહજાર દેવો સેવા કરેછે.

૧૬ પ્રશ્ન—વાસુદેવો ક્યાંના આવ્યા થાય છે.

ઉત્તર—પહેલી, અને બીજી નરક પૃથ્વીના આવ્યા તથા વારદેવ-લોક, નવગ્રૈવેયકના આવ્યા વાસુદેવો થાયછે. એવો સંગ્રહનીપ્રમુખશાસ્ત્રનો અભિપ્રાયછે. અને શ્રીમહાનિશીથસૂત્રના પાંચમા અધ્યયનમાં કુવલયપ્રભાચાર્યના વ્યન્તરાદિકભવ ગણાવ્યા છે તેમાં છઠો ભવ મનુષ્યનો અને સાતમોભવ વાસુદેવનો ગણાવ્યો છે, તે મૃતાન્તર છે.

૧૭ પ્રશ્ન—વાસુદેવને કેટલી સ્ત્રીઓ કહી છે.

ઉત્તર—શ્રીઅન્તકૃતદશા તથા પ્રશ્નવ્યાકરણસૂત્રમાં શ્રીકૃષ્ણમહારાજને રુક્મિણીપ્રમુખ ૧૬૦૦૦ સ્ત્રીઓ કહેલીછે, તેમજ શ્રીઅ-

जितप्रभाचार्यकृतश्रीशांतिनाथचरित्रमा त्रिपृष्टवासुदेवने पण
स्वयंप्रभाप्रमुख १६००० स्त्रीओ कहेली छे.

तथाहि.

“ रूपिणीपामोरकाणंसोलसहंदेवीसहस्साणं ”

इतिश्रीअन्तकृतदशामूत्रे

“ सोलसदेवीसहस्सवरनयणहिययदर्इया ”

इतिश्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे.

“ ययौनिजपुरंसोथतस्यचात्यन्तवल्लभा ॥

षोडशस्त्रीसहस्राणांमुख्यासामूत्स्वयंप्रभा ॥ १ ॥ ”

इतिश्रीअजितप्रभाचार्यकृतश्रीशान्तिचरित्रे.

अने श्रीज्ञाताधर्मकथामूत्र तथा श्रीकल्पकिरणावली वीगेरे
मां श्रीकृष्णवासुदेवने रुक्मिणी आदि ३२००० स्त्रीओ
कही छे, पण ते अर्द्धचक्रवर्त्तिपणानी अपेक्षाए कही हशे
अत्रतत्त्वनी वात बहु श्रुतमहाराजो जाणे.

तथाहि.

“ रूपिणीपामोरकाणंबत्तीसाएमहिलासाहसीणं ”

इतिश्रीज्ञाताधर्मकथामूत्रे.

“ तथायतोभ्रातातेसमर्थोयथास्माकंद्वात्रिंशत्सहस्र-
संख्याकानानिर्वाहंकुरुतेतथेत्यादि ”

इतिश्रीकल्पकिरणावल्याम्. अत्रतत्त्वन्तु बहुश्रुता जानन्ति

૧૮ પ્રશ્ન—પ્રતિવાસુદેવની માતા કેટલાં સ્વપ્ન દેશે.

ઉત્તર—શ્રીસોમતિલકસૂરિકૃતસપ્તતિશતસ્થાનગ્રન્થમાં ત્રણ સ્વપ્ન દેશે એમ કહ્યું છે.

તથાચતુર્થગ્રન્થઃ

“ જિણચક્ષીણયજણનીનિયંતિચુદશગયાઈવરસુ-
વિણે ॥ સગચઉતિણિગાઈહરિબલપડિહરિમંડલિયમાયા ? ”

તથા શ્રીઅજિતપ્રભસૂરિકૃતશ્રીશાન્તિનાથચરિત્રમાં મહાવિ-
દેહમાં થયેલ દમિતારિપ્રતિવાસુદેવની માતાએ ત્રણ સ્વપ્ન
દીઠાં એમ કહેલું છે.

અને શ્રીહેમાચાર્યકૃતશ્રીજૈનરામાયણમાં રાવણની માતા
“ કૈકસી ” સિંહને દેખતી હવી એમ એકજ સ્વપ્ન કહ્યું છે.

તદ્યથા.

“ અન્યદાકૈકસીસ્વપ્નેવિશન્તંસ્વમુખેનિશિ ॥ કું-
ભિકુંભસ્થલીભેદપ્રશક્તસિંહમૈક્ષત ॥ ૧ ॥ ”

૧૯ પ્રશ્ન—રામછાંસીતા સતી કયા મહારાજાની પુત્રી છે ?

ઉત્તર—પદ્મચરિત્રને અનુસારે મિથિલાપતિજનકરાજાની પુત્રી છે.
અને વસુદેવહિંદીને અનુસારે લક્ષ્મણપતિરાવણમહારાજાની
પુત્રી છે. એવી રીતે વિચારરત્નાકરગ્રન્થમાં કહ્યું છે.

૨૦ પ્રશ્ન—દ્રૌપદી મહાસતી કાઠકરીને ક્યાં ગઈ તે કહો.

ઉત્તર—અનલપ પુણ્યને ધારણ કરનારી દ્રૌપદી બ્રહ્મદેવલોકને
પામતીહવી. એવું શ્રીશત્રુઙ્ગમાહાત્મ્યમાં તથા શ્રીજ્ઞાતાથ-

मर्कथासूत्रादिकमां कहेलुंछे. अने श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तिमां
अच्युतदेवलोके गइ एमकहेलुंछे. ते मतान्तरछे.

२१ प्रश्न—युधिष्ठिर विगेरे ^१पांचपांडवोने द्रौपदी पासे जवाना बारा
हता के केम ?

उत्तर—हा, बाराहता अनेते मर्यादा नारदमुनिए बताबीहती अत्र
विशेषाधिकार पाण्डवचरित्रादिकथी जाणवो.

२२ प्रश्न—नारदमुनि सम्यग्दृष्टिछे, के मिथ्यादृष्टिछे ?

उत्तर—श्रीपद्मचरित्रादिशास्त्रोने अनुसारे सम्यग्दृष्टिअणुव्रतधारीछे,
एम समजायछे अने श्रीज्ञातधर्मकथासूत्र, प्रश्नव्याकर-
णसूत्रवृत्ति वीगेरे शास्त्रोने अनुसारे ते मिथ्यादृष्टि छे एम
समजायछे.

२३ प्रश्न—पद्मोत्तर राजाए पोताना मित्र देवपासे द्रौपदीनुं हरण क-
राव्यु ते देव कइ निकायनो हतो ?

उत्तर—भुवनपतिनिकायनो हतो एम श्रीपांडवचरित्रथी समजायछे

२४ प्रश्न—भीष्मपिता कण्ठेकाणे कोनीपासे चारित्र लेइ क्यां गया ?

उत्तर—ब्रह्मचर्यव्रतधारक, गङ्गापुत्र, भीष्मपितामह, कुरुक्षेत्रनी नजी-
कमां रहेल कोइ पर्वतनी गुफामां श्रीमुनिचन्द्रसूरिना-

१ युधिष्ठिर, भीमसेन, अर्जुन, सहदेव, अने नकुल, ए पांचपां-
डुराजानापुत्र तेथी पांडव जाणवा. तेमां प्रथमना मुख्य त्रण पुत्र
कुंतीराणीथी अने ते सीबायना बे पुत्र माद्री राणीथी उत्पन्न थएला
छे. एम जाणवुं.

२ कुरुक्षेत्र, एटले जे ठेकाणे कौरव अने पांडवोनु युद्धथयु ते
एक मोडुं रणमेदान के जेने हाल पाणिपत कहेछे.

શિષ્યશ્રીભદ્રગુપ્તાચાર્યની પાસે ચારિત્ર લેઈ અનશનકરી

અચ્યુતદેવલોકે ગયા. આ વાત પળ પાંડવચરિત્રમાં છે.

૨૬ પ્રશ્ન—પાંડવો વીશકોડી મુનિસાથે શ્રીસિદ્ધાચલપર સિદ્ધિવર્યાંછે.
 એ ઠેકાણે “ કોડિ ” એટલે વીશ એમ કેટલાએક વોલેછે
 તેનું કેમ ?

ઉત્તર—શ્રીહીરપ્રશ્નમાં એ સંબંધી એક પ્રશ્નછે તેના પ્રત્યુત્તરવચના-
 નુંસારે કરી એઠકાણે “ કોડિ ” એટલે “ કોટિ ” અને
 તે સોલાશરૂપ જાણવી પણ વીશરૂપ ન જાણવી આમ પ્રગટ
 સમજાય છે.

તથાચતત્પાઠઃ

“ તથાશ્રીશત્રુઞ્ચયસ્યોપરિપશ્ચપાણ્ડવૈઃસમંસાધૂનાંવિં-
 શતિકોટ્યઃસિદ્ધાઈતિશ્રીશત્રુઞ્ચયમાહાત્મ્યાદૌપ્રોક્તમસ્તિ-
 સાકોટિવિંશતિરૂપાશતલક્ષરૂપાવેતિ । અત્રશતલક્ષરૂપા-
 કોટિસ્વસીયતેનતુવિંશતિરૂપેતિબોધ્યમ્.

પૂર્વોક્તશ્રીહીરપ્રશ્નનું પ્રમાણ છતાં એ ઠેકાણે “ કોડિ ”
 એટલે વીશ એમ વોલનારાઓને નવમા સામાયિક વ્રતની
 પૂજામાં “ લાશ્વ ઓગણસાઠ વાણ કોડિ પચવીશ સહસ
 નવસેં જોડી પચવીસ પલ્યોપમ જ્ઞાણેરો તે વાંધે આયુસુર-
 કેરો હે૦ ॥ ૫ ॥ ” આવી રીતે કહ્યુંછે ત્યાં તથા જગર્ચિ-
 તામણિની ગાથાઓમાં તેમજ વીજેઠકાણે પણ વાંધો આવશે
 વિચારીજોજો. કિમ્બહુનેત્યલમ્.

૨૬ પ્રશ્ન—દેવતાઓ શ્રીજિનેશ્વર ભગવાનની દાદાવીગેરે લેઈજઈ શુંક-
 રેછે ?

उत्तर—पोतपोताची सुधर्म सभामां माणवक नामा चैत्यस्तंभने विषे वज्ररत्नमय गोलवृत डाबडाछे तेमां स्थापेछे. भावभक्तिथी पूजा वन्दनादिक करेछे तेमनी आशातना न थवामाटे सुधर्म सभामां पोतानी इन्द्राणीयो साथे हास्यविनोद विषयादि सुखने सेवता नथी, अने ज्यारे विमानादिक कारणे देवताओने परस्पर मोटा युद्ध थायछे त्यारे महत्तर देवताओ तेमनुं नमणजल छांटी तेने उपशमावेछे. इत्यादि घणो अधिकारछे परन्तु ते अत्रेनहिं लखतां शास्त्रान्तरोथी जाणवो.

२७ प्रश्न—सर्वेदेवनो श्रीजिनदाढादि ग्रहण करवामां अभिप्राय सरखो हशे के केम ?

उत्तर—ना, केटलाक देवो श्रीजिनभक्तिथी, केटलाक देवोजित (आचार) थी, अने केटलाक देवो धर्मबुद्धिथी, एम जुदा जुदा अभिप्रायथी श्रीजिनदाढादिक ग्रहण करेछे. अधिक विषय श्रीजम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिस्मृती टीकाथी जाणवो.

२८ प्रश्न—जेनुं चित्त धर्मने विषे अस्थिर छे तेनो आत्मा केवो जाणवो.

उत्तर—वस्तुतत्त्वने नही समजनारो तेमज वस्तुतत्त्वने नहीं माननारो गङ्गापाठकनी पेठे दुष्टात्मा जाणवो गङ्गापाठकनी कथा आ प्रमाणे लाटदेशने विषे भरुअञ्जनगरमां गंगानामना पाठके घगाबाळकनिशाळियाओने भणावी गणावीने घणुं धन एकटुं कर्युं. पछी वृद्धावस्थाए परण्यो ते स्त्री तरुण होवाथी तेने विषय समाववो विषम थइ पडयो. तेथी नर्मदानदीने सामेकांटे कोइक पुरुष साथे रंगाणी छे तेथी निरन्तर रात्रिए घडाए करी नर्मदानदी उतरीने पार

जाय त्यां मनगमतो विषय सेवीने पाछी आवे. घणी माया केळवीने बूढा भर्तारनुं मन रीझवे. दिवसे कागडाने बळि नाखवा जाय त्यारे बूढा भर्तारने कहे के, हुं कागडाथी बीहुंहुं. हृदयफुट बूढो भर्तार पण सत्य मानतो तेनी रक्षा करवा पोताना छात्रोने मोकले. कोइक अवसरे तेने तेना बूढा भर्तारे कहुं के अमुक मनुष्यने अमुक कार्य माटे हमेशां तेडी आवजे, स्त्रीए कहुं के हुं पुरुष साथे बोली जाणुं नहीं. त्यारे बापडो पाठक पोते बोलावी लावे. ते देखी एक छात्रे विचार्युं, के ए सरळना लक्षण नहीं किन्तु कूट-कपटना लक्षण छे.

यतः

“ अत्याचारमनाचारमत्यार्जवमनार्जवम् ॥

अतिशौचमशौचपट्विधंकूटलक्षणम् ॥ १ ॥ ”

एम विचारिने एनां स्त्रीचरित्रो जोवा लाग्यो, ते जोतां जोतां रात्रियें नर्मदानदी उतरती दीठी. एवामां सामो आवतो चोर कुतीर्थे (उन्मार्गे) उतर्यो, ते चोरने मगरे पकड्यो ते देखी स्त्री बोली कुतीर्थे (उन्मार्गे) थुं करवा उतर्यो ? तोपण भलुंथयु. हजु कइ गयुं नहीं. तुं ए मगरमच्छनी आंखो ढांक एटले ते छोडीदेशे एम कहुं ते चरित्र जोनार छात्रे सांभलीने विचार्युं के, अहो जुओ स्त्रीनुं साहसपणुं केवुं छे.

यत.

“ अनृतंसाहसंमायामूर्खत्वमतिलोभता ॥

अशौचंनिर्दयत्वञ्चस्त्रीणांदोषाःस्वभावजाः ॥ १ ॥ ”

वळी एकदिवसे बलिनाखवाअवसरे कागडाथी रक्षा करवामाटे पाठकना आदेशथी तेज छात्र स्त्रीनीसाथे आच्यो छे. बलिनाखताते छात्र बोल्यो.

यतः

“ दयाकागाणवीहेसिरत्तितरिसिनम्मयं ॥

कुतिथ्याणियजाणासिअच्छीणंदंकणाणिय ॥१॥ ”

ते सांभलीने स्त्रीए विचार्युंके, महारी वात ए जाणतो दे-
खायछे तेवारे बोलीके लोकस्वभाव एवोज देखायछे.
माटे मौनकरो. आजथी नर्मदा उत्तरवुं मूक्युं. तयारपछी चं-
चलपणे करी तेज छात्र साथे संयोगथयो. एकदिवसे देशा-
न्तर जवामाटे तेज छात्रने घरभलावी पाठक देशान्तर
गया पाछळथी घरमां एकमृतकलेवरलावी राते अग्निल-
गाडीने ते छात्रसाथे स्त्री नीकलीगइ. प्रातःकाले पाठक
घेर आच्यो घरबल्युं ते संबंधी सर्व स्वरूप जाण्युं. तयारे
हा प्रिये मरी गइ, एम घणो खेद करतो मृतकार्य करी ते
स्त्रीना हाडकां लेइने गङ्गाभणी मार्गे चाल्यो जाय छे. ते
स्त्रीने पण छ मास पर्यन्त छात्र साथे रम्या पछी कोइक
वातने लीधे रुसणुं थयुं छे. तयारे ते स्त्रीने पश्चात्ताप उपन्यो
के भर्तार मूकीने हुं इहां क्यां आवी ? एवुं पोतानुं सर्व
स्वरूप भर्तार त्यां आवी पहांच्यो, तेने कहुं, तयारे पाठ-
क बोल्यो. तुं महारी स्त्रीसरखी देखाय छे खरी, पण
तेतो तुं नथी तेना अस्थितो आ महारी गांठे बांध्यां छे.
तयारे स्त्रीयें तेने पूर्वनी अनेक प्रकारनो निशानीयो बतावी,
तोपण ते हाडकां बतावे पण माने नहीं. तयारे स्त्रीयें छात्र

દેશાડયો, તેને જોડ પાઠકે કહ્યું કે, એ મહારા છાત્રસરસ્વો દેશાય છે. પણ તે સ્ત્રીના હાડકાં તો મહારી પાસે છે. ત્યારે તે સ્ત્રી સ્વેદ પામીને ભર્તારને તજતી હવી. એવા પાઠકસરસ્વા પુરુષ કોઈનું કહ્યું સાંભળે નહીં ધર્મને વિષે ઝજમાલ થાય નહીં તેનો આત્મા દુરાત્મા જાણવો. એ કથા શ્રીઆવશ્યકનિર્ણુ-ત્યાદિગ્રન્થોમાં છે.

૨૯ પ્રશ્ન—કોનો સંસારમાં પ્રચાર ન હોય ?

ઉત્તર—પૂજા, પચ્ચાણ, પઢિકમળ, પૌષ્ઠ, અને પરોપકાર એ ઉક્ત પાંચ પકાર જેને છે, તેનો સંસારમાં પ્રચાર ન હોય.

યતઃપ્રોક્તમ્.

“ પૂઆપચ્ચાણંપઢિકમળંપોસહોપરોવયારોઅપંચ-
પયારાજસ્સઉનપયારોતસ્સસંસારે ॥ ૧ ॥ ”

૩૦ પ્રશ્ન—વિદ્યા ગ્રહણ કરવાના કેટલા ઉપાય છે ?

ઉત્તર—વિનયવડે કરીને વિદ્યાગ્રહણ કરાય છે, ઘણું દ્રવ્ય આપ-વાવડે કરીને વિદ્યાગ્રહણ કરાય છે, અને વિદ્યાવડે કરીને પણ વિદ્યાગ્રહણ કરાય છે. એ ત્રણ ઉપાય છે. પણ ચોથો ઉપાય નથી. કહ્યું છે કે

યતઃ

“ વિનયેનવિદ્યાગ્રાહ્યાપુષ્કલેનધનેનવા ॥

અથવાવિદ્યયાવિદ્યાનાન્યોપાયશ્ચતુર્થકઃ ॥ ૧ ॥ ”

૩૧ પ્રશ્ન—જે ગુરુએ ઉપકારબુદ્ધિથી જેને ભણાવેલ હોય તે જો તે ગુરુને ગુરુપણે ન માને તો તે કેવો જાણવો ?

ઉત્તર—પક્ષો કૃતઘ્ન જાણવો. તેમજ તે એક જાતનો નિન્હા જા-

पणो. थुं घणुं कहीए एकअक्षरना पण दातारगुरुने जो न माने तो, ते सोवार कुतरानी योनिमां उत्पन्न थइने ए-टले कुतराना १०० भव करीने पछी चाण्डालोना कुळोमां पण ते उत्पन्न थाय छे. कहुं छे के.

यतः

“ एकाक्षरप्रदातारंयोगुरुंनाभिमन्यते ॥

श्चानयोनिंशतंगत्वाचाण्डालेष्वपिजायते ॥ १ ॥ ”

३२ प्रश्न—जम्बूद्वीपना महाविदेहमां ९६ मागधादि तीर्थ क्यां छे, अने तेने साधतां त्यांना चक्रवर्त्तिओ क्यां बाण नाखे छे ते कहो.

उत्तर—पूर्वमहाविदेहमां १६ विजयना ४८ तीर्थ सीतानदीमां छे. तेमज पश्चिममहाविदेहमां १६ विजयना ४८ तीर्थ सी-तोदानदीमां छे माटे तेने साधतां त्यांना चक्रवर्त्तिओ त्यां बाण नाखे छे. ए अधिकार श्रीजम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिस्मृत्युत्तिमां तथा क्षेत्रसमासवृत्तिमां छे.

३३ प्रश्न—केवलीभगवान् पडिलेहणा करे के नहीं ?

उत्तर—जो जीव संसक्तवस्त्रादि होय, तो पडिलेहणा करे अन्यथा न करे एम श्रीभद्रबाहुस्वामिए श्रीओघनिर्युक्तिमां कहुं छे.

३४ प्रश्न—आ अमुक जीव आठ कर्मनो अन्त करशे, एम केवली जाणे छे तेम छद्मस्थ जाणे के नहीं ?

उत्तर—जेम केवली जाणे तेम छद्मस्थ न जाणे परन्तु केवलप्रसु-खना वचन सांभळीने अथवा प्रमाणथी जाणे. विशेष बात श्रीभगवतीस्मृत्युत्तिमां जाणवी.

૩૫ પ્રશ્ન—જ્ઞાન અને પ્રમાણમાં શો વિશેષ છે ?

ઉત્તર—કંઈ વિશેષ નથી શાથી કે જે સ્વપરવસ્તુને નિશ્ચય કરનારું જ્ઞાન તેજ પ્રમાણ.

યદુક્તંશ્રીવાદિદેવમૂરિકૃતપ્રમાણનયતત્વાલોકાલંકારે

“ સ્વપરવ્યવસાયિજ્ઞાનંપ્રમાણમ્ ” ઇતિ

અને તે પ્રમાણ પ્રત્યક્ષ, અને પરોક્ષ, એવા બે ભેદવાળું છે. તેમાં જે પ્રત્યક્ષ, તે અનિન્દ્રિયજન્ય એવાં અવધિ, મનઃપર્યાય, અને કેવલ, એ ત્રણ જ્ઞાનરૂપ છે. તેમાં પછી અવધિ, અને મનઃપર્યાય, એ બે જ્ઞાન દેશપ્રત્યક્ષ છે. અને કેવલજ્ઞાન તે સકલપ્રત્યક્ષ છે. હવે બીજો ભેદ જે પરોક્ષ, તે ઇન્દ્રિયજન્ય એવાં મતિ, અને શ્રુત, એ બે જ્ઞાનરૂપ છે. વળી કોઈ ઠેકાણે મતિ, અને શ્રુત, એ બે જ્ઞાનને વ્યવહારથી પ્રત્યક્ષ વ્યવદેશ પછી માનેલો છે. આ ઠેકાણે ભારે વિસ્તાર છે, તે શ્રીનન્દીસૂત્ર, તત્ત્વાર્થટ્ટિ, રત્નાકરાવતારિકાદિગ્રન્થોથી-સમજવો.

૩૬ પ્રશ્ન—ચાર પ્રમાણ છતાં પૂર્વોક્ત પ્રશ્નોત્તરમાં બે પ્રમાણ કેમ કહ્યાં ?

ઉત્તર—અનુમાન, ઉપમાન, અને આગમ, એ ત્રણ પ્રમાણનો પરોક્ષ પ્રમાણમાં અન્તર્ભાવ કરીને બે પ્રમાણ કહ્યાં છે.

૩૭ પ્રશ્ન—આજકાલે આ ભરતક્ષેત્રમાં જાતિસ્મરણ, અને અવાધિજ્ઞાન પામીએ કે નહીં ?

ઉત્તર—તેવા ગુણ નહિં વ્યવચ્છેદ થવાથી કોઈ વચ્ચે પામીએ પછી સ્વરા એમ શ્રીલોકપ્રકાશપ્રમુખશાસ્ત્રોથી સમજાય છે.

૩૮ પ્રશ્ન—જાતિસ્મરણજ્ઞાનવાળો પોતાના કેટલા પાછલા ભવદેશે ?

ઉત્તર—સંખ્યાતાભવને દેખે એમ શ્રીઆચારાઙ્ગસૂત્રનીવૃહદ્વૃત્તિથી સમજાય છે. અને શ્રીચન્દ્રાચાર્યકૃતયોગવિધિથી એક, બે, ત્રણ, યાવત્ નવભવ દેખે એમ સમજાય છે.

તથાહિ.

“ જાતિસ્મરણન્તુનિયમતઃસંખ્યેયાન્ભવાન્પश्यति ”

૩૯ પ્રશ્ન—“ પચ્ચાઙ્ગી ” કોનેકહીએ ?

ઉત્તર—સૂત્ર, નિર્યુક્તિ, ભાષ્ય, ચૂર્ણિ, અને ટીકા, ઉક્તસૂત્રાદિક પાંચને “ પચ્ચાઙ્ગી ” કહીએ. અનેતેભવભીરુજીવોનેપ્રમાણછે.

૪૦ પ્રશ્ન—૬ છેદસૂત્રનાં નામકહો.

ઉત્તર—નિશીથ, મહાનિશીથ, દશાશ્રુતસ્કન્ધ, વૃહત્કલ્પ, વ્યવહાર, અને પચ્ચકલ્પ, એ ૬ છેદસૂત્રનાં નામજાણવા.

૪૧ પ્રશ્ન—“ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ ” એકોનુંનામછે ?

ઉત્તર—શ્રીભગવતીસૂત્રનુંનામછે.

“ ગ્રન્થાન્તરપરિભાષયાધ્યયનમુચ્યતે ”

૪૨ પ્રશ્ન—શ્રીભગવતીસૂત્રનાપ્રાન્તભાગમાં તથા શ્રીસમવાયાઙ્ગસૂત્રમાં શ્રીભગવતીસૂત્રના ૮૪૦૦૦ પદ કહ્યાંછે. અને શ્રીનન્દીસૂત્રમાં શ્રીભગવતીસૂત્રના ૨૮૮૦૦૦ પદ કહ્યાં છે તેનું કેમ ?

ઉત્તર—તેજઠેકાળે શ્રીસમવાયાઙ્ગસૂત્રની ટીકામાં કહ્યું છે કે શ્રી આચારાઙ્ગસૂત્રના ૧૮૦૦૦ પદ છે ત્યાંથી ઠાળવમણાગણતાં શ્રીભગવતીસૂત્રના ૨૮૮૦૦૦ પદ થાય છે તે માત્રાન્તર છે.

તથાચતત્પાઠઃ

“ મતાન્તરેણત્વષ્ટાદશપદસહસ્રપરિમાણત્વાદાચાર-
સ્યેતદ્વિગુણદ્વિગુણત્વાદ્વશેષાઙ્ગાનાંબ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસેર્વેલક્ષે-
અષ્ટાશીતિસહસ્રાણિપદાનાંભવન્તિ ”

૪૪ પ્રશ્ન—સૂત્રના એકપદનું કેટલું પ્રમાણ હોય તે કહો.

ઉત્તર—પદ છે તે વિશિષ્ટસમ્પ્રદાયગમ્ય છે. એમ શ્રીભગવતીસૂત્રની
ટીકામાં કહ્યું છે.

તથાચતત્પાઠઃ

“ પદાનિચવિશિષ્ટસમ્પ્રદાયગમ્યાનિ ”

તથા શ્રીસમવાયાઙ્ગસૂત્ર, અને નન્દીસૂત્રની ટીકામાં કહ્યું છે કે
જ્યાં અર્થની પ્રાપ્તિ, (સમાપ્તિ) થાય તે પદ કહેવાય.

તથાચતત્પાઠઃ

“ યત્રાર્થોપલબ્ધિસ્તત્પદમ્ ”

તથા કર્મગ્રન્થની ટીકામાં કહ્યું છે કે હાલમાં તથાવિધઆ-
મ્નાય (સમ્પ્રદાય)ના અભાવથી પદનું પ્રમાણ જાણવામાં નથી.

તથાચતત્પાઠઃ

“ પદસ્યતથાવિધામ્નાયાભાવાત્પ્રમાણંનજ્ઞાયતે ”

અને શ્રીવિચારરત્નસારગ્રન્થમાં તો એક પદના “૫૧૦૮૮-
૪૬૨૧૥” આટલા શ્લોક થાય છે એમ કહેલું છે.

તથાચતત્પાઠ:

“ એકાવન્નકોડિઓલસ્કાઅઢેવસહસ્સચુલસિહિંસ-
યછકસાઢાએકવીસપયગંથા ॥ ૧ ॥ ”

તત્ત્વન્તુકેવલિનોજાનન્તિ.

૪૫ પ્રશ્ન—દૃષ્ટિવાદના કેટલા ભેદછે. અને કયા ભેદમાં ૧૪ પૂર્વજાણવા ?

ઉત્તર—પરિકર્મ, સૂત્ર, પૂર્વગત, અનુયોગ, અને ચૂલિકા, એ પાંચ
ભેદ દૃષ્ટિવાદના કહ્યાછે. તેમાં “ પૂર્વગત ” નામના ત્રીજા
ભેદમાં ૧૪ પૂર્વ જાણવાં.

યદુક્તંશ્રીસમવાયાઙ્ગમૂત્રેનન્દીમૂત્રેચ.

“ સેકિંતંદિઠિવાદિઠિવાણંસવભાવપરૂવણયાઆ-
ઘવિજ્જંતિસેસમાસઓપંચવિહેપંતંપરિકમ્મંસુત્તાઇંપુવ-
ગયંઅણુઓગોચૂલિયાઇત્યાદિયાવત્સેત્તંસુતાઇં । સેકિંતં-
પુવ્વગયંપુવ્વગયંચઉહસવિહેપંતંઉપ્પાયપુવંડિત્યાદિ ”

૪૬ પ્રશ્ન—કાલિક, ઉત્કાલિક, સૂત્ર કોને કહીએ ?

ઉત્તર—દિવસના અને રાત્રિના પહેલાછેલ્લાબેપહોરમાંજ જે બળાય
તે શ્રીઉત્તરાધ્યયન વીગેરે કાલિકસૂત્રો જાણવાં. અને
કાલવેલા વર્જીને જે બળાય તે શ્રીદૈશવૈકાલિક વીગેરે
ઉત્કાલિકસૂત્રો જાણવાં.

યદુક્તંશ્રીનન્દીમૂત્રવૃત્તૌ.

“ યદિવસનિશાપ્રથમપશ્ચિમપૌરુષીદ્વયેવપઠ્યતે-
તત્કાલિકંકાલેનનિર્વૃત્તંકાલિકમિતિવ્યુત્પત્તે:યત્પુનઃકા-

લવેલાવર્જ્જપથ્યતેતદૂર્ધ્વકાલિકાદિત્યુત્કાલિકં ॥ આ-
હચ્ચૂર્ણિકૃત્-તથ્થકાલિયંજંદિણરાણપદમપોરિસીસુપદિ-
જ્જઇજંપુણકાલવેલાવર્જ્જપદિજ્જઇતંઉક્કાલિયં ” ઇતિ

અથવા *આગાઢાયોગસાધ્યજે છે, તે કાલિકસૂત્રો જા-
ણવાં. અને *અનાગાઢાયોગસાધ્યજે છે, તે ઉત્કાલિકસૂ-
ત્રો જાણવાં.

યદાહશ્રીસિદ્ધાન્તાગમસ્તવાવચૂરિ:

“ કાલિકમાગાઢાયોગસાધ્યમુત્કાલિકમનાગાઢ-
યોગસાધ્યમિતિ ”

૪૭ પ્રશ્ન—બે ઘડીના પરિમાણવાલી અકાલસન્ધ્યા કેટલી છે ?

ઉત્તર—દિનરાતની બે ઘડીના પરિમાણવાલી અકાલસન્ધ્યા ચાર
છે, તે નીચે પ્રમાણે—

પ્રથમાસન્ધ્યા—કે જે સૂર્યોદયપહેલાની, પશ્ચિમાસન્ધ્યા—કે
જે સૂર્યાસ્તસમયની, ત્રીજી મધ્યાન્હસન્ધ્યા, ચોથી અર્ધરાત્ર-
સન્ધ્યા, એદિવસરાતનીચારસન્ધ્યાએ સાધુ સાધ્વીએ સ્વા-
ધ્યાય (સજ્ઞાયધ્યાન) કરવો ન કલ્પે.

તદુક્તંશ્રીસ્થાનાઙ્ગસૂત્રે.

“ નોકપ્પઇણિગંથાણવાણિગંથીણવાચઉહિંસંજ્ઞાહિં-
સજ્ઞાયંકરેત્તેતંપદમાણ ૧ પેચ્છિમાણ ૨ મજ્ઞન્હે ૩
અદ્ધરેત્તે ૪ ”

* આગાઢાયોગ, અનાઢાયોગનું સ્વરૂપ ગુરુગમથી જાણવું.
૧ પ્રથમાસંધ્યાનુદિતેસૂર્યે ૨ પશ્ચિમાસંધ્યાસૂર્યાસ્તમયસમયે ઇતિ
ટીકાયામ્.

अने वळी एजपूर्वोक्तचार सन्ध्याए स्वाध्याय न कराय
एम खरतरगच्छीयश्रीजिनदत्तसुरिकृतसन्देहदोलावलीसूत्रमां
पण कहुं छे.

तथाचतत्पाठः

“ चउपोरसिओदिवसोदिणमज्झंतेअदुन्निघडिआ-
ओ । एवंरयणीमज्झेअंतंमिअताओचत्तारि ॥ १ ॥ ”
(ताश्चतस्रः) प्रस्तावादेतासुचतस्रष्वपिसन्ध्यासुस्वाध्या-
योनक्रियतइत्यत्रतात्पर्यार्थः

४८ प्रश्न—उक्तचारअकालसन्ध्यासमये शामाटे स्वाध्याय न कराय ?

उत्तर—“ सुयनाणंमिअभत्ति ” ए गाथाए करी श्रीआवश्यक
सूत्रनी श्रीतिलकाचार्यकृतटीकामां अकाले भणतां घणा
दोषो बतावेलाछे. वळी अन्यदर्शनमां पण अकालसन्ध्याए
भणवुं निषेधेलुं छे.

यतः

“ सन्ध्याकालेचसम्प्राप्तेकर्मचत्वारिर्वर्जयेत् ॥ आ-
हारंमैथुनंनिद्रांस्वाध्यायञ्चचतुर्थकम् ॥ १ ॥ आहाराज्जा-
यतेव्याधिर्मैथुनाच्चकुलक्षयः ॥ दरिद्रताचनिद्रायांस्वाध्या-
यान्मरणंभवेत् ॥ २ ॥ ” यद्वा “ भूतपीडानिद्रयास्या-
त्स्वाध्यायाद्बुद्धिहीनता ” इत्यपिक्वचिद्द्वितीयश्लोकप-
श्चाद्धर्द्धपाठः

(६०)

श्रीप्रश्नोत्तरप्रदीपे.

४९ प्रश्न—टीप्पणामां राहुनी मस्तकमात्र अने केतुनीकबंध (धड)
मात्र आकृतिछे तेनुं शुं कारण ?

उत्तर—अमृतनुं पानकरवा वखते देवपंक्तिमां देवरूपे बेसीने अमृतनुं
पान करतो एवो जे राहु तेने देखीने विष्णु तेना मस्तकने
छेदता हवा. तयारथी मस्तकभागमां राहु, अने कबंध
(धड) भागमां केतु एम बेरूप तेना जाणवां अने तेथीज
टीप्पणामां पण राहुनी मस्तकमात्र अने केतुनी कबंध (धड)
मात्र आकृतिछे. आ बात लौकिकपूराणनी अपेक्षाए जा-
णवी. नहिंतो राहु सम्पूर्णसकलशरीरना अवयवादि-
विशेषशोभासहित एवो एक महर्द्धिक ग्रहछे.

तदुक्तंश्रीलोकप्रकाशे.

“ सम्पूर्णमर्वावयवीविशिष्टालङ्कारमोल्याम्बरम्यरू-
पः ॥ महर्द्धिकोराजतिराहुरेषलोकप्रसिद्धोननुमौलिमा-
त्रम् ॥ १ ॥ ”

ते राहुनो विशेष अधिकार श्रीभगवतीसूत्रथी जाणवो.

५० प्रश्न—आयंबीलमां “ हिंग ” कल्पे के केम ?

उत्तर—श्रीचन्द्रसूरिकृतश्रीलघुप्रवचनसारोद्धारमां कहुंछे के आयं-
बीलमां “हिंग” प्राए न कल्पे साथी के तेमां कृतदोषप्रसङ्ग
रखोछे, तेनो पाठ नीचेमुजब.

तथाहि.

“ पायंहिंगुनकप्पडकयदोसप्पसंगओजम्हा ”

५१ प्रश्न—“ पञ्चसौगन्धिक ” ताम्बूल कोने कहीए ?

ઉત્તર—જેમાં એલાયચી, લવંગ, કર્પૂર, કંકોલ, અને જાયફલ,
 એ પાંચ સુગંધી વસ્તુઓ આવે તે પંચસૌગંધિક તાંબૂલ ક-
 હેવાય. અને તેવો તાંબૂલ આનંદશ્રાવકો મુખવાસમાં મોકલ્યો
 રાખ્યો હતો તે વાત શ્રીઉપાસકદશાઙ્ગસૂત્રવૃત્તિમાં છે.

તથાચતત્સૂત્રમ્.

“ તયાગંતરંચગંમુહવાસવિહિપરિમાણંકરેદ્ગણ્ણથ્ય-
 પંચસોગંધિણંતંબોલેણંઅવશેષંમુહવાસવિહિંપચ્ચામિ ”

તત્સૂત્રવૃત્તિર્યથા.

“ પંચસૌગંધિણંતિપંચભિરેલાલવંગકર્પૂરકંકોલ-
 જાતિફલલક્ષણૈઃસુગંધિભિર્દ્રવ્યૈરભિસંસ્કૃતંપંચસૌગંધિકમ્”

૫૨ પ્રશ્ન—સ્ત્રીરત્નનીસંસ્વાવર્ત્તાયોનિમાં જીવો ગર્ભપણે ઉપજેછે, પણ
 નિષ્પન્નથતાનથી તેનું શું કારણ ?

ઉત્તર—અતિપ્રબલકામાગ્નિના પરિતાપથી વિધ્વંશપણાને પામે છે.
 એમ શ્રીપન્નવણાસૂત્રની વૃત્તિમાં કહ્યું છે.

તથાચતત્સૂત્રવૃત્તિઃ

“ અતિપ્રબલકામાગ્નિપરિતાપતોધ્વંસગમનાદિતિવૃદ્ધવાદઃ”

તથા શ્રીહીરપ્રશ્નોત્તરમાં પણ કહ્યું છે કે સ્ત્રીરત્નના સ્પર્શ-
 થી લોહપુરુષનું પણ ગલન થઈ જાય ઇત્યાદિ.

તત્પાઠોયથા.

“ સ્ત્રીરત્નસ્પર્શાલોહપુરુષગલનમુત્કૃષ્ટાતિશયિતકા-
 મવિકારજનિતપ્રબલોષ્ણતાવિશેષાત ”

૫૩ પ્રશ્ન—ઔદારિકશરીરવાળી સ્ત્રીને કોઈ દેવતા ભોગવે તો તે સ્ત્રી-ગર્ભ ધરે કે કેમ ?

ઉત્તર—ના, તે સ્ત્રીગર્ભ ન ધરે દેવતાનું વૈક્રિયશરીરછે માટે અને જે ચક્રવર્તિના વૈક્રિયશરીરથી વીંજી સ્ત્રીઓ ગર્ભ ધરે છે તેતો ચક્રવર્તિને સત્તાઈ ઔદારિકશરીરના પુદ્ગલ છે. માટે ગર્ભ ધરે છે. આ અધિકાર પં૦ શ્રીદેવવિજયગણિકૃત-પ્રાકૃતભાષારૂપશ્રીપ્રશ્નોત્તરસમુચ્ચયગ્રન્થમાં છે. તેમજ આ વાત શ્રીસંગ્રહણીસૂત્રના બાલાવબોધમાં કાંઈક જુદા રૂપમાં છે.

૫૪ પ્રશ્ન—સ્ત્રીને ગર્ભોત્પત્તિ ક્યારે થાય છે, અને તેનો કેટલો કાળ કહ્યો છે ?

ઉત્તર—ઋતુસમયસ્નાન કર્યાપછી પુરુષના સંયોગે સ્ત્રીને ગર્ભોત્પત્તિ થાય છે. અને તેનો કાળ બાર મુહૂર્ત સુધીનો કહ્યો છે. શાથી કે ત્યાંસુધી શુક્રશોણિત અવિધ્વસ્તપણે રહે છે પછી વિધ્વસ્તપણાને પામે છે.

યદુક્તંશ્રીપ્રવચનસારોદ્ધારે.

“ રિસમયણ્ણહાયનારીનરોવભોગેણગમ્ભસંભૂઈ ॥

બારસમુહુત્તમજ્ઞેજાયઈવરિપુણોનેય ॥ ૧ ॥ ”

૫૫ પ્રશ્ન—પોતાની માતાના ઉદરમાં જીવ ગર્ભપણે વધારેમાંવધારે ક્યાં સુધી રહે તે કહો.

ઉત્તર—તીર્યંચઆશ્રિ કોઈ જીવ આઠવર્ષ સુધી રહે ત્યારપછી પ્રસવ થાય. અથવા સ્ત્રી પડે. મનુષ્યઆશ્રિ કોઈ મહાપાપી

૧ સ્ત્રીને માસમાસને આંતરે યોનિદ્વારથી ગ્રણદિવસસુધી નિરન્તરપણે લોહી શ્રવે છે ત્યારપછી તે શુદ્ધિને અર્થે સ્નાન કરે છે તેને ઋતુસમયસ્નાન કહીયે.

जीव वातपित्तादिकरोगना कारणथी, अथवा मंत्रादिक प्रयोगथी थंभाणो थको सिद्धराजजयसिंहनीपेठे १२ वर्ष सुधी रहे. वळी कोइ जीव १२ वर्ष सुधी रही काल करी फेर कर्मवशे त्यांज आवीने उपजे बीजां १२ वर्ष रहे. एम २४ वर्ष सुधी पण रहे.

यतःप्रोक्तंश्रीप्रवचनसारोद्धारै.

“ उक्किठागम्भठिईतिरियाणंहोइअठ्वरिसाइं ॥
गम्भठिईमणुस्सीणुक्किठाहोइवरिसवारसगं ॥ १ ॥
गम्भस्सकायठिईनराणचउवीसवरिसाइं ॥ ”

५६ प्रश्न—गर्भमां रहेलो जीव ओजआहार करे के लोमआहार करे के प्रक्षेपआहार करे ?

उत्तर—पहेले समये जीव ओजआहार करे कारण के अपर्याप्तो छे पर्याप्तो थयापछी लोमआहार करे अने प्रक्षेपआहारनी भजना (करे अथवा न करे.)

तदुक्तंश्रीप्रवचनसारोद्धारै.

“ ओयाहाराजीवासवेअपज्जत्तगामुणेयवा ॥ प-
ज्जताउणलोमेपक्खेवेहुंतिभईयवा ॥ १ ॥ ”

५७ प्रश्न—चउविहारपच्चखाण; स्त्रीसाथे संयोग करतां भांगे के केम ?

१ सिद्धराजजयसिंहने शोक्यमाताए मंत्रे करी १२ वर्ष सुधी थंभी राख्यो पछी एक सिद्धयोगिण उपाय करी छुटकवारो कयों अने तेथी तेनुं “ सिद्धराजजयसिंह ” एवुं नाम राख्युं.

ઉત્તર—નભાંગે, પળ મુલ્લુચુંબનકરતાં ભાંગે. માટે ચતુર્વિધાદાર-
પ્રત્યાખ્યાનકરનાર પુરુષે ઉપયોગ રાખવો, આ અધિકાર
શ્રાદ્ધવિધિગ્રન્થની વિધિકૌમુદીનામની ટીકામાં છે.

૫૮ પ્રશ્ન—મુક્તાફલ સચિત્તછે કે અચિત્તછે ?

ઉત્તર—ઉત્પત્તિસ્થાનમાં સચિત્તછે અને ત્યાંથી નીકળ્યાપછી વિંધે-
લાં અથવા ન વિંધેલાં મુક્તાફલ અચિત્તછે. શાથીકે શ્રી-
અનુયોગદ્વારસૂત્રમાં અચિત્તપરિગ્રહમાં ગણાવેલછે.

યદુક્તશ્રીહીરપ્રશ્ને.

“ તથામૌક્તિકાનિસચિત્તાન્યચિત્તાનિવાકુત્રકથિતાનિ-
સન્તીતિ । અત્રમૌક્તિકાનિવિદ્ધાન્યવિદ્ધાનિવાચિત્તાનિ-
જ્ઞેયાનિયતઃશ્રીઅનુયોગદ્વારસૂત્રેમૌક્તિકરત્નાદીન્યચિત્ત-
પરિગ્રહમધ્યેકથિતાનિસન્તીતિ ”

૫૯ પ્રશ્ન—મુક્તાફલની ઉત્પત્તિ ક્યાં થતી હશે ?

ઉત્તર—સમુદ્રની છીપમાં, હસ્તિનામસ્તકદન્તમાં ઇત્યાદિ ઘણેઠેકાંણે
મોતિની ઉત્પત્તિ કહી છે.

યતઃ

“ હસ્તિમસ્તકદન્તૌતુદં ટ્રાશુનવરાહયોઃ ॥

મેઘોભુજઙ્ગમૌવેણુર્મત્સ્યોમૌક્તિકયોનયઃ ॥ ૧ ॥ ”

इति वचनात् ॥

૬૦ પ્રશ્ન—ઉતાવળથી ચાલનાર ઘોડાના પેટમાં “ સ્વરક સ્વરક ”
શબ્દ થાયછે. તેશું પાણીનો શબ્દ હશે ?

ઉત્તર—ઘોડાની દક્ષિણકુક્ષિમાં “ કકડ ” નામનો વાયુ હોયછે.

તે ઉતાવળથી ચાલતાં અથવા દોડતાં એવો શબ્દથાયછે.

ए वात श्रीभगवतिसूत्रना दशमाशतकना त्रीजा उद्देशामांछे

૬૧ પ્રશ્ન—एकसमयेवायुना वैक्रियशरीर કેટલાં હોય ?

ઉત્તર—एल्योपमने असंख्यातमेभागे जेटला समय तेटलां वायुका-

यना वैक्रियशरीर होय एम श्रीप्रज्ञापनासूत्रवृत्तिमां कहेलुंछे

૬૨ પ્રશ્ન—भाषानुं संस्थान केवे आकारे होय ?

ઉત્તર—वज्राकारे होय. शयीके भाषाना पुद्गल लोकान्तसुधी जाय

छे. आ वात श्रीप्रज्ञापनासूत्रमां तथा नयचक्रमांछे.

૬૩ પ્રશ્ન—गर्भजतिर्यञ्चपञ्चेन्द्रियजीवोनी तथामनुष्यपञ्चेन्द्रियजीवोनी मिश्रायोनि કેમકહી હશે ?

ઉત્તર—जे शुक्रशोणितपुद्गलोने योनिए ग्रहणकर्यां छे, ते सचित्त

जाणवां अने जे ग्रहण नथीकर्यां ते अचित्त जाणवां. एम

सचित्त अचित्तना योगेकरी तेमनी मिश्रायोनिकहीं छे.

आठेकाणे કેટલાક આચાર્યોનો એવોપણ મતછે, કે શોણિત

છે તે સચિત્તછે અને શુક્રછે તે અચિત્તછે તેથી મિશ્રાયોનિ

કહીએ. ત્યારેવળી વીજા આચાર્યો એમકહેછે, કે શુક્ર, શો-

ણિત, બે અચિત્તછે અને યોનિપ્રદેશ સચિત્તછે તેથી તેમની

મિશ્રાયોનિ કહીએ.

तथाहिश्रीलोकप्रकाशे.

“ सचित्ताचित्तरूपातुमिश्रायोनिःप्रकीर्त्तिता ॥ नृ-
तिरश्चांयथायोनौशुक्रशोणितपुद्गलः ॥१॥ आत्मसाद्विहि-
तायेस्युस्तेसचित्तापरेन्यथा ॥ सचित्ताचित्तयोगेनयोनेर्मि-

श्रत्वमाहितम् ॥ २ ॥ युग्मम् योषितांकिलनाभेरधस्ता-
च्छिराद्वयंपुष्पमालावैक्षकाकारमस्तितस्याधस्तादधोमुख-
संस्थितकोशाकारयोनिस्तस्याश्रवहिश्चूतकलिकाकृतयो-
मांसमञ्ज्यो जायन्तेताः किलासृक्स्पन्दित्वादृतौ स्रवन्ति-
तत्रकेचिदसृजोलवाः कोशाकारकांयोनिमनुप्रविश्यस-
न्तिष्ठन्तेपश्चाच्छुक्रसंमिश्रंस्तानाहारयञ्जीवस्तत्रोत्पद्य-
तेतत्रयेयोन्यात्मसात्कृतास्तेसचित्तायेतुनस्वरूपतामापा-
दितास्तेचित्ताः ॥ अपरेवर्णयन्त्यसृक्सचेत्तनंशुक्रमचे-
त्तनमिति ॥ अन्येब्रुवतेशुक्रशोणितमचित्तंयोनिप्रदेशाः
सचित्ताइत्यतोमिश्रेतितुतत्त्वार्थवृत्तौद्वितीयाध्याये ”

६४ प्रश्न—हंस, उदकमिश्रितक्षीरने जुदूं करीने पीए छे, ते शाथी ?

उत्तर—हंसनी जीभमां एक जातनो खटाश गुण रह्यो छे, के जेथी
दुध कूचारूप थइ जुदूं थाय छे एटले पाणीने वर्जीने केव-
ल दुधनेज ते पीए छे.

तदुक्तंश्रीनन्दीसूतवृत्तौ.

“ अम्लतृणेणजीहाएकूचियाहोइखीरमुदयंमिहंसो-
मोत्तृणजलंआवियइपयं ”

अत्र प्रसङ्गोपातलखीएछीए के जेमहंसो, क्षीरनीर एक-
ठांछते नीरने तजीने निर्मलक्षीरने ग्रहण करे छे. तेम स-
त्पुरुषो पण परना गुणदोष एकठाछते दोषने तजीने गुणोने-
ज ग्रहण करे छे.

यतः प्रोक्तम्

“ गुणदोषसमाहारे गुणान्गृह्णन्तिसाधवः
क्षीरनीरसमाहारे हंसाः क्षीरमिवामलम् ॥ १ ॥ ”

अने तेथी ते सत्पुरुषो आ जगतमां श्लाघा करवालायक छे. माटे हे उत्तमजीवो. हे भव्यो तमे तेवा सत्पुरुषोनी सोबत करशो. सत्पुरुषोनी सोबत कल्पवल्लीनी पेठे हमेशां शुं शुं उत्तमकार्य नथी करती अर्थात् सर्व उत्तमकार्यो करे छे. जुओ के ते कीर्त्तिनुं मूल नाखे छे, पापने दली नाखे छे, आनंदने उपजावे छे, परिश्रमने रोके छे, बुद्धिना विभवने उत्पन्न करे छे, शत्रुओने नाश करे छे, कल्याणने एकहुं करे छे, मनोहर बुद्धिने आपे छे, तेमज बली भयने आच्छादित करे छे, एम पूर्वोक्त सर्व कार्यने करे छे.

यतः

“ कीर्त्तिकन्दलयत्यधंदलयतिप्राल्हादमुल्लासय
त्यायासंनिरुणद्धिबुद्धिविभवंसूतेनिशितैरिपून् ॥
श्रेयःसञ्चिनुतेचबन्धुरधियंधत्तेपिधत्तेभयं
किंकिंकल्पलतेवनैवतनुतेसद्यःसतांसङ्गतिः ॥१॥ ”

परन्तु हे सज्जनो हे सभ्योपरना गुणोने तजीने छता अच्छता दोषोनेज ग्रहण करनारा एवा जे दुर्जनमाणसो होय तेनी सोबत नहीं करशो. दुर्जनमाणसो कागडाना जेवा स्वभाववाळा होय छे. जेमके कागडो सर्व वस्तुनुं भक्षण करे, पण विष्टानुं भक्षण कर्याविना तसि न पामे तेम दुर्जन

માણસ પળ પરના અવર્ણવાદ બોલ્યા વિના હર્ષ ન પામે. અર્થાત્પરના અવર્ણવાદ બોલે ત્યારેજ હર્ષ પામે. અહો શું ઘણું કહીએ કાગડો દુધેધોયોથકો પળ ધોલો ન થાય રાજહંસપણાને ન પામે તેમ દુર્જનમાણસ સત્કારકર્યોથકો પળ સજ્જનપણાને ન પામે. ઉલટો સજ્જનમાણસોના પ્રતે અનેકપ્રકારે ક્લેશને દેવાવાલો થાય છે.

યતઃપ્રોક્તમ્

“ નવિનાપસ્વિદેનહૃષ્ટોભવતિદુર્જનઃ ॥

કાકઃસર્વરસાન્પીત્વાવિનામેધ્યંનતૃપ્યતિ ॥ ૧ ॥

સ્વલઃસત્ક્રિયમાણોપિદદાતિકલ્હંસતામ્ ॥

દુગ્ધધૌતોપિકિંયાતિવાયસોકલ્હંસતામ્ ॥ ૨ ॥”

કિમ્બહુના અર્થાત્ તેવા દુર્જનનીચમાણસોની સોબત ન કરવી એજ ઉત્તમ ભવ્ય જીવોને શ્રેયકારી છે. જુઓકે હંસે નીચકાગડાની સોબતકરી તો અન્તે મૃત્યુને પામ્યો તેની કથા નીચે મુજબ.

એક દિવસે કોઈ એકરાજાએ જાડની હેઠે પોતાનો ઘોડો ઉમોરાખ્યો, અનેપોતેપળ ઉમોરહ્યો. એવામાં તેજ જાડની ઉપર એકરાજહંસ તથા એક કાગડો એ બન્ને પક્ષિઓ બેઠા-હતા તેમાં કાગડાએ રાજાના ઉજ્જ્વલવસ્ત્ર દેશીને તેનીઉપર વિષ્ણનાસ્ત્રી, તેનાથી વસ્ત્ર સ્વરાવ થયાં, તે જોઈ રાજાને રી-સચડી તે વારે ધનુષપર બાળ ચડાવી ફેંક્યું, તેવસ્ત્રતે કા-ગડો ડડીગયો અને તે બાળ હંસને વાગ્યું, તેથી તે હંસ તર-

૧ ક્લેશમ્ ૨ કાકઃ ૩ રાજહંસત્વમ્.

फडतो नीचे राजानी आगळ आवी पड्यो. तेना सामुं जो इने राजा बोल्यो के आवो उज्ज्वलकागडो में कोइदिवस जोयोनथी. ए अपूर्वआश्चर्यकारीवात देखाय छे. त्यारे जमीन उपर पडेलो हंस कहेछे, के हुं कागडो नथी, हुंतो उज्ज्वलहंसछुं. पण आ नीचकागडाना सङ्गथी मृत्युने पाम्योछुं. कहुंछे के.

“ नाहंकाकोमहाराजहंसोहंविमलेजले ॥

नीचसंगप्रसंगेनमृत्युरेवनसंशयः ॥ १ ॥” इति

६५ प्रश्न—साधु, असाधुनी, कोइनी पण निंदा न करवी, अने जे करे ते भवान्तरमां केवा अवतार पामे ते कहो.

उत्तर—“टुंटामुंगाअंधादारिद्राघोरदुरकबाहुल्य

सूलाभिन्नसरीरासाहुअसाहुणनिंदाए ॥ १ ॥”

ए गाथामां प्रदर्शित टुंटा, मुंगा, आंधळा, वीगरे अवतारने पामे छे. वळी जे बाह्यक्रिया बतावी भोळा जीवोने ठगे छे. परना अवर्णवाद बोले छे. पोताना आत्मानी प्रशंसा करे छे. तेवा जीवोने क्यांथी बोधि (धर्मनी प्राप्ति) होय. पण तेवा जीवोतो उलटा पोताना आत्माने आ संसाररूप समुद्रमां बोळे छे.

यतः

“ परवंचणेणरत्तापरापवाएणअप्पसंसणय ॥

ताणंकत्तोबोहिपरमप्पाणयाचबोलेइ ॥ १ ॥”

आ ठेकाणे पूज्यपादमहोपाध्यायश्रीयशोविजयजी म-

હારાજની કરેલી પરપરિવાદનામના ૧૬ માં પાપસ્થાનકી સજ્ઞાય વાંચવાથી વધારે સમજવામાં આવશે કે પરનિંદા કરનારને કેવો કહ્યો છે. અને તેનાં કરેલાં તપ, જપ, ક્રિયા કેવાં કહ્યાં છે. માટે ભવભીરૂપાણિયે કોઈ પળ જીવની નિંદા ન કરવી. અને કરવી તો પોતાના આત્માની કરવી.

૬૬ પ્રશ્ન—દુર્જનમૂર્ખમાણસને પण्डितપુરુષો પોતાની સોબતમાં લેઈ ધર્મોપદેશ દેઈ સુધારે તો તે શું ન સુધરે ?

ઉત્તર—ના, તે ન સુધરે. કહ્યું છે કે ચન્દનના દૃક્ષ વિષે ઝેરી સર્પ હમેશાં વિંટાયો રહે છે તથાપિ પોતાનામાં રહેલ ઝેરને છોડતો નથી. તથા સેલડીનો ગાંઠો સદાય સેલડીસાથે વલગ્યો રહે છે પણ પોતાની ધારાસ મેલતો નથી. અને વઢી કસ્તૂરીથી અર્ચેલ લસણ તે પણ પોતાના દુષ્ટગંધને તજતું નથી. આદિ ઘણા દૃષ્ટાન્તો છે. તેમ પण्डितપુરુષોની સોબતથી પણ દુર્જનમૂર્ખમાણસ પોતાનામાં સ્વાભાવિક રહેલ દુર્જનપણને તજતો નથી. અને તેથીજ તે સુધરતો નથી. વઢી ઈવા દુર્જનમાણસને પण्डितપુરુષોનો જે ઉપદેશ તે પણ શાંતિને માટે નથી થતો પણ ક્રોધને માટે થાય છે. સર્પને પાયેલું દુધ અમૃતને માટે ન થાય કિન્તુકેવલવિષનેજ વધારનારું થાય છે.

યતઃ

“ ઉપદેશોહિમૂર્ખાણાંપ્રકોપાયનશાન્તયે ॥

પયઃપાનંભુજજ્ઞાનાંકેવલંવિષવર્દનમ્ ॥ ૧ ॥ ”

વઢી જલે કરી અગ્નિને, છત્રે કરી સૂર્યના આતાપને, તિ-
ક્ષણઅંકુશે કરી મદોન્મત્તહાથીને, દંડે કરી વઢદ તથા ગર્દ-

भने, औषधना संग्रहे करी व्याधिने, अने नानाप्रकारना मं-
प्रयोगे करी विषनेवारी शकायछे. इत्यादि शास्त्रकथितस-
र्वतुं औषध छे. पण एक दुर्जनमूर्खमाणसतुं औषध नथी.
अर्थात् पूर्वोक्तअग्निप्रमुखनिवारवाने यथायोग्यसर्वउपायछे.
पण दुर्जनमूर्खमाणसनी मूर्खताने दूरकरवाने प्राये कोइ तेवो
उपाय नथी.

यदाहश्रीराजर्षिभर्तृहरिः

“शक्योवारयितुंजलेनहुतभुक्छत्रेणसूर्यातपोनागे-
न्द्रोनिशिताङ्कुशेनसमदोदण्डेनगोर्द्धभौ ॥ व्याधिर्मे-
षजसंग्रहैश्चविविधैर्मंत्रप्रयोगैर्विषंसर्वस्यौषधमस्तिशास्त्रवि-
हितंमूर्खस्यनास्त्यौषधम् ॥ १ ॥” इत्यलम्.

६७ प्रश्न—श्रीजिनप्रतिमाने विषे आचार्य वासक्षेपकरे ?

उत्तर—हा, प्रतिष्ठासमये करे.

यतः

“गन्धौश्चचूर्णवासौश्चचक्रेचिक्षेपचक्रभृत् ॥
प्रतिमायामिवाचार्यःप्रतिष्ठासमयेस्वयम् ॥१॥”

इतिश्रीहेमचन्द्राचार्यकृतश्रीत्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्रोक्त-
त्वात्तथैवप्रतिष्ठाकल्पादावुक्तत्वाच्चेति.

६८ प्रश्न—दीक्षादिअवसरे वासक्षेपनाखवानो रीवाज क्यांथी सरु
थयो हशे ?

ઉત્તર—શ્રીઋષભદેવસ્વામીથી માંડી આજસુધી તેવસ્તે વાસક્ષેપ-
નચાયછે અને તેવાત શ્રીજૈનશાસ્ત્રમાં ઘણે ઠેકાણે છે.

૬૯ પ્રશ્ન—જ્યોતિષ્ક જિનાલયોનું માન કેવીરીતે સમજવું ?

ઉત્તર—શ્રીલોકપ્રકાશમાં શ્રીવિનયવિજયોપાધ્યાયજી કહે છે કે
જ્યોતિષ્કજિનાલયોનું માન પ્રાયે કોઈપણ જિનાગમમાં ઉપ-
લબ્ધ થતુંનથી તેથી અમોષ્પણ કહુંનથી. તેપાઠ નીચેપ્ર-
માણે છે.

તથાચતત્પાઠઃ

“જ્યોતિષ્કગતચૈત્યાનાંનમાનમુપલભ્યતે ॥

પ્રાયઃકાપ્યાગમેતસ્માદસ્માભિરપિનોદિતમ્ ॥૧૧॥”

૭૦ પ્રશ્ન—શ્રીજિનમન્દિરમાં ચૈત્યવન્દના કયાંબેસીને થાય તે કહો.

ઉત્તર—જેપુરુષવર્ગછે, તે શ્રીજિનપ્રતિમાની જમણીવાજુ ઉત્કૃષ્ટથી
૬૦ હાથ, જઘન્યથી ૯ હાથ વેગલો બેસી ચૈત્યવન્દના
કરે. શાથીકે શ્વાસોચ્છવાસાદિકના કારણથી ઉત્પન્ન થતી
આશાતનને દુરકરવા માટે એવીરીતે સ્ત્રીવર્ગ આશ્રિ વાત-
જાણવી. ફક્તવિશેષ એટલોકે સ્ત્રીવર્ગછે તે શ્રીજિનપ્રતિમાની
ડાબીવાજું બેસે. ઇત્યાદિ વાત શ્રીપ્રવચનસારોદ્ધારવૃત્તિમાં
છે. તેની મૂલગાથા આ પ્રમાણેછે.

તથાચતદ્ગાથા

“દાહિણવામંગઠિઓનરનાગિગણાભિવંદએદેવે

ઉક્ઠિસઠિહૃથુગ્ગહેજહન્નેનંકરનવગે ॥ ૧ ॥”

७१ प्रश्न—इरियावहिपडिकमीने चैत्यवन्दना थाय के केम ?

उत्तर—जे उत्कृष्टचैत्यवन्दनाछे, ते इरियावहिपडिकमीने थाय अने जे जघन्य, मध्यम चैत्यवन्दना छे, ते इरियावहिपडिकम्या विनापण थाय.

यदुक्तंश्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तौ.

“ उत्कृष्टचैत्यवन्दनैर्यापथिकीप्रतिक्रमणपूर्विकैवभव-
तिजघन्यमध्यमेतुचैत्यवन्दनेऐर्यापथिकीप्रतिक्रमणमन्त-
रेणापिभवतः ”

इतिश्रीमत्तपागच्छेनेकगुरुगुणगणालङ्कृतपण्डितश्रीमद्रूपविजयगणि-
वर्यशिश्यपण्डितश्रीकीर्त्तिविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीकस्तूरवि-
जयगणिशिष्यपण्डितश्रीमणिविजयगणिशिष्यपं०श्री
शुभविजयगणिशिष्यमु०श्रीलक्ष्मीविजयेनविर-
चितेश्रीप्रश्नोत्तरप्रदीपेद्वितीयःप्रकाशः

॥ અથ તૃતીયઃપ્રકાશઃ ॥

નમસ્કૃત્યજગન્નાથંજગત્પૂજ્યંજિનેશ્વરમ્ ॥ ગ્રન્થસ્યા-
સ્યપ્રકાશઃતૃતીયઃતનોમ્યહમ્ ॥ ૧ ॥

૧ પ્રશ્ન-શ્રીજૈનમાર્ગમાં જીવના કેટલા ભેદ છે ?

ઉત્તર—બે. સંસારી જીવ, અને મોક્ષના જીવ.

૨ પ્રશ્ન-સંસારી જીવ, અને મોક્ષના જીવ, કયા સમજવા ?

ઉત્તર—ચાર ગતિરૂપ સંસારમાં જે રહ્યા છે, તે સંસારી જીવ જા-
ણવા, અને તે અનન્તાનન્ત છે. અને ચારગતિરૂપ સંસારમાં-
થી નીકળી પાંચમી મોક્ષગતિને જે પામ્યા છે, તે મોક્ષના
જીવ જાણવા. તે એક નિગોદને અનન્તમે ભાગે અનન્તા છે.

૩ પ્રશ્ન-સંસારીજીવના અને મોક્ષજીવના અનન્તજ્ઞાનાદિકભાવપ્રાણમાં
તફાવત હશે ?

ઉત્તર—હા, સંસારી જીવ કર્મસહિત છે. તેથી તેના ભાવપ્રાણમલિન છે
નિર્મલ નથી, અને મોક્ષજીવ કર્મરહિત છે. તેથી તેના
ભાવપ્રાણ અત્યન્ત નિર્મલ છે.

૪ પ્રશ્ન-જીવોને કર્મસંયોગ ક્યારે થયો તે કહો ?

ઉત્તર—પ્રવાહની અપેક્ષા કરી જીવોને કર્મસંયોગ અનાદિકાલનો
છે. “અણાદ્યંતંપ્રવાહેણ” ઇતિ વ૦ નવો સંયોગ નથી કે
તેની આદિ કહીએ.

૫ પ્રશ્ન-પ્રવાહની અપેક્ષા કરીને પણ જીવોને કર્મસંયોગસાદિ છે
એમ આપણે માનીએ તો કેમ ?

ઉત્તર—ના, એમ ન માનવું. એમ માનીએ તો પૂર્વે જીવો કર્મરહિત નિર્મલ હતા પાછાઠથી કર્મકર્યાથી કર્મસંયોગને પામ્યા છે, એમ આપણે માનવું જોઈશે. અને એમ માનવાથી કર્મરહિતનિર્મલ-મુક્તજીવોને પણ કર્મસંયોગનો સંભવ થશે. અને તેમ થવાથી મુક્ત જીવોને અમુક્તતા પ્રાપ્ત થશે. માટે એવી રીતે માનવું તે યોગ્ય ન ગણાય, કિન્તુ પ્રવાહની અપેક્ષાએ કરી જીવોને કર્મસંયોગ અનાદિકાઠનો છે, નવો સંયોગ નથી એમ માનવું એજ યોગ્ય ગણાય.

૬ પ્રશ્ન—જીવોને કર્મસંયોગ જો અનાદિકાઠથી છે, તો તે કર્મનો વિયોગ પાછો શાથી થાય છે ?

ઉત્તર—જેમ કાંચન અને ઉપલનો સંયોગ અનાદિકાઠથી છે તોપણ અગ્નિ પ્રમુખ સામગ્રીવડે કરી ઉપલનો વિયોગ થાય છે. તેમ જીવોને પણ સમ્યક્ જ્ઞાનદર્શનચારિત્રની પ્રવલ્લતારૂપ અગ્નિએ કરીકર્મરૂપ મલનો વિયોગ થાય છે.

યદાહમહામાષ્યકારશ્રીજિનભદ્રગણિક્ષમાશ્રમણ:

“ જહૈહ્યકંચળોવલસંજોગોનાઇસંતઙ્ગઓવિ ॥

વુચ્છિજ્જઇસોવાયંતહજોગોજીવકમ્માણં ॥ ૧ ॥ ”

૭ પ્રશ્ન—સર્વ જીવ આશ્રિ કર્મસંયોગ અનાદિસાન્ત છે કે કેમ ?

ઉત્તર—ના, અવ્યજીવ આશ્રિ અનાદિસાન્ત છે. અભવ્ય જીવ આશ્રિ “ આત્માકાશયોગવત્ ” અનાદ્યનન્ત છે.

८ प्रश्न—जो भव्यजीव आश्रिकर्मसंयोग अनादिसान्त छे तो सर्व भव्यजीवो मोक्षे जवाथी काले करी भव्यजीव रहित आ लोक थशे ?

उत्तर—ना, शार्थी के अनन्त एवा अतीतकाले अनन्ता भव्यजीवो सिद्धिवर्या छे तोपण ते सर्वे एक निगोदने अनन्तमे भागे जाणवा तेमज अनन्त एवा अनागतकाले पण अनन्ता बीजा भव्यजीवो सिद्धि घरसे ते पण समुदित सर्वे एक निगोदने अनन्तमे भागेज जाणवा. अने तेथी हवे एवो कोइ काल नथी के जे काले सिद्धना जीवो वृद्धि पाम्या थका एक निगोदना अनन्तमा भागथी अधिका थाय. ज्यारे श्री जिन भगवान् पासे कोइ ते संबधि प्रश्न करे त्यारे श्रीजीनभगवान् उत्तर एवोज आपे के एक निगोदनो अनन्तमोभाग सिद्धि वर्यो छे. माटे कोइ काले भव्यजीव रहित आ लोक नहिं थाय.

तथाहिश्रीलोकप्रकाशे.

“ अनन्तेनापिकालेनयावन्तःस्युःशिवंगताः ॥ सर्वेप्येकनिगोदैकानन्तभागमिताहिते ॥ १ ॥ कालेनभावि-
नाप्येवमनन्तामुक्तिगामिनः ॥ चिन्त्यन्तेतैःसमुदितास्त-
थापिनाधिकास्ततः ॥ २ ॥ एवञ्च ॥ नतादृग्भवितकालः
सिद्धाःसोपचयाअपि ॥ यत्राधिकाभवन्त्येकनिगोदान-
न्तमागतः ॥ ३ ॥ तथाहुःजइयाहोईपूच्छजिणाणमगं-
मिउत्तरंतइया ॥ इक्कस्सनिगोअस्सयअणंतभागोसिद्धि-
गओ ॥ ४ ॥ ”

તથાધ્યાત્મસારેપિ.

“ ભવ્યોચ્છેદોનચૈવંસ્યાદગુર્વાનન્ટ્યાન્નમોંશવત્ ॥

પ્રતિમાદલવત્કાપિફલભાવેપિયોગતઃ ॥ ૧ ॥

નૈતદ્વયંવદામોયદ્વ્યઃસર્વોપિસિધ્ધ્યતિ ॥

યસ્તુસિધ્ધ્યતિસોવશ્યંભવ્યએવેતિનોમતમ્ ॥ ૨ ॥ ”

વિસ્તારવાત શ્રીભગવતીસૂત્રમાં જ્યાં જયંતીશ્રાવિકાનો અધિકાર છે ત્યાંથી જાણવી.

૧ પ્રશ્ન—નિગોદકોને કહીએ ?

ઉત્તર—અનન્તા જીવોના એક સાધારણ શરીરને નિર્ગોદ કહીએ. તેવા અસંખ્યાતા નિર્ગોદના સમુદાયને એક ગોલોકહીએ, અને તેવાગોળા આલોકમાં લોકાકાશપ્રદેશ પ્રમાણે અસંખ્યાતા છે.

યદુક્તંશ્રીસંગ્રહણીસૂત્રે.

“ગોલાયઅસંખિજ્જાઅસંખનિગ્ગોયઓહવઙ્ગોલો-
ઇક્કિંકંમિનિગોએઅણંતજીવામુણેયઘા ॥ ૧ ॥ ”

અત્ર વિશેષ વિષય શ્રીપ્રજ્ઞાપના, લોકપ્રકાશાદિથી જાણવો.

૧૦ પ્રશ્ન—આલોકમાં અભવ્ય જીવો કેટલાછે ?

૧ નિર્ગોદના બે ભેદછે સૂક્ષ્મ અને વાદર, તેમાં ચર્મચક્ષુએ કરીજે અદૃશ્ય છે તે સૂક્ષ્મ અને જે દૃશ્યછે તે વાદર કે, જે કંદ વીગેરે અનંત કાય વનસ્પતિછે તે,

ઉત્તર—જઘન્યયુક્તચોથે અનન્તે કહ્યાછે. તેથીતે અભવ્ય જીવો અ-
નન્તા છે. અને જઘન્યયુક્તાનન્તનુ સ્વરૂપ ચોથા કર્મગ્રન્થથી
અથવા લોકપ્રકાશથી જાણવું.

૧૧ પ્રશ્ન—અભવ્યજીવો કોઈકાલે ઓછાવધતા થતા હશે ?

ઉત્તર—ના, કારણકે જે અભવ્યજીવોછે તે ભવ્ય ન થાય, અને જે
ભવ્ય જીવોછે તે અભવ્ય ન થાય તોપછી અભવ્ય જીવોને
ઓછા વધતાની ક્યાં વાતરહી.

૧૨ પ્રશ્ન—ભવ્ય, અભવ્ય જીવનું લક્ષણશું ?

ઉત્તર—હું ભવ્યહું અથવા અભવ્યહું. એમ પોતાના અન્તઃકરણમાં
જે જાણે તે નિયમાભવ્ય જીવજાણવો કારણકે અભવ્યજી-
વને એવી શક્તિહોતીનથી વશ એજભવ્ય અભવ્યજીવનું
લક્ષણ જાણવું.

યદુક્તંશ્રીઆચારાઙ્ગસૂત્રવૃહદ્વૃત્તૌ.

“ અભવ્યસ્યહિભવ્યાભવ્યત્વશઙ્કાયાઅભાવાત ”

૧૩ પ્રશ્ન—અભવ્યજીવ ભાવથી “ પાદપોપગમન ” અનશન કરે ?

ઉત્તર—દ્રવ્યથી કરે ભાવથી ન કરે.

૧૪ પ્રશ્ન—અભવ્યજીવ ચારિત્ર ગ્રહણ કરે ?

ઉત્તર—હા, દ્રવ્યથી અનંતી વાર ગ્રહણ કરે. પરન્તુ મોક્ષે ન જાય
ફક્ત ક્રિયાબલે કરી નવમાધૈવૈયક સુધીજાય.

૧૫ પ્રશ્ન—અભવ્યજીવના પ્રતિબોધેલા ભવ્યજીવો મોક્ષે જાય ?

૧ પૃથ્વીઉપરછેદાઈપડેલવૃક્ષની માફક અત્યન્ત સ્થિરપણે જેમાં
રહેવાયછે તે “ પાદપોપગમન ” અનશન જાણવું.

उत्तर—हा, भव्यजीवना प्रतिबोधेला मोक्षेजाय तेनाथी अभव्यजीवना प्रतिबोधेला अनन्तगुणा मोक्षे जाय. ए अधिकार नयचक्रमांछे.

१६ प्रश्न—प्रसिद्धथएला अभव्यजीवो केटलाछे ?

उत्तर—“ संगम १ कालयसूरि २ कपिला ३ अंगार ४ पालयादोवि ६ ए सत्त अभव्वा उदायी निवमारओ ७ चेव ॥ १ ॥
एउक्तगाथामां कहेला एवा आ चोवीशीमां प्रसिद्धथएला अभव्यजीवो सातछे, ते नीचेप्रमाणे,

१ लो—संगमोदेवके जेणे एक रात्रिमां श्रीमहावीरस्वामिने वीश उपसर्गकर्या ते.

२ जो—कालकसूरीओ कसाई के जे राजगृही नगरीमां रही दररोज ५०० पाडानो वधकरतो हतो ते,

३ जी—कपिलादासी के जे श्रेणिक महाराजाना कहेवाथी पण पोताने हाथे मुनिदान देवानुं नस्वीकारतीहवी ते.

४ थो—अङ्गारमर्दकाचार्य के जेने ५०० शिष्योहता ते.

५ मो—पालकपापीके जेणे श्रीमुनिसुव्रतस्वामिना शिष्य श्रीस्कन्द काचार्यना ४९९ शिष्योने तेमज स्कन्दकाचार्यने घाणीमां घाली पीलीनाख्या ते.

६ डो—पालककुमार श्रीकृष्णमहाराजानो पुत्र के जेणे घोडानी लालचे प्रद्युम्नकुमार पहेलां श्रीनेमिनाथ भगवानने द्रव्य-वन्दन कर्तुं ते.

७ मो—उदायीराजाने मारनार “ विनयरत्नसाधु ” आ उक्त सात प्रसिद्धअभव्यजीवोनी विस्तार वात शास्त्रान्तरोथी जाणवी.

૧૭ પ્રશ્ન—કોઈ અભવ્યજીવ સ્વર્ગાદિ સુખની ઇચ્છાવડે દ્રવ્યચારિત્રને પામીને ભળેતો કેટલું શ્રુતપામે ?

ઉત્તર—શ્રીવિશેષાવશ્યકસૂત્રવૃત્તિમાં અજ્ઞાનરૂપે અગીયાર અંગ કહ્યાં- છે વળી સ્વરતરગચ્છીયશ્રીક્ષમાકલ્યાણકૃતપ્રશ્નોત્તરસાદ્દશ- તકમાં અઙ્ગારમર્દકાચાર્યાદિને પૂર્વધરલબ્ધિવિના સૂત્રપાઠ માત્ર નવપૂર્વાન્તશ્રુતકહેલુંછે. વળી કોઈ ગ્રન્થમાં અભવ્યજીવો પૂર્વધરલબ્ધિવિના પણ ભિન્નદશપુર્વાન્તશ્રુતને પામેછે. એમપણ કહેલુંછે. તત્ત્વનીવાત કેવળી જાણે.

૧૮ પ્રશ્ન—અભવ્યજીવો શ્રીસિદ્ધાચલતીર્થની સ્પર્શના ન કરે એવા અક્ષરો ક્યાંઈછે ?

ઉત્તર—હા, શ્રીધનેશ્વરસૂરિવિરચિતશ્રીશત્રુઙ્ગયમાહાત્મ્યમાં છે.

તદ્યથા.

“ અભવ્યાઃપાપિનોજીવાનામુંપશ્યન્તિપર્વતમ્ ॥

લભ્યતેચાપિરાજ્યાદિનેદંતીર્થહિલભ્યતે ॥ ૧ ॥ ”

પરન્તુ દ્રવ્યથી કે ભાવથી સ્પર્શના ન કરે. એ વાત જે સ- મજવાનીછે, તે વહુશ્રુતને હાથ છે.

૧૯ પ્રશ્ન—શ્રીજિનભગવાનની દેશના અભવ્યોને તત્ત્વ જણાવનારી કેમ નથી થતી ?

ઉત્તર—અભવ્યોને વિષે શ્રીજિનભગવાનની તે દેશના જીવાદિક નવ તત્ત્વોને જણાવનારી જે નથીથતી, તેમાંતે અભવ્યોનુંજ દુર્ગુણપણું છે, પણ તેમાં ભગવાનનો કંઈ દોષનથી દૃષ્ટાન્ત- તરીકે સૂર્યનો ઉદયથઈ છેતે પ્રકૃતિથીજ દુષ્ટકર્મોવાલા

પુવડોને પ્રકાશ નહીં થતો, જળાણો છે, તેની પેટે અહીં
પણ જાણીલેવું.

યદુક્તંદેશનાષ્ટકે.

“ અભવ્યેષુચમૂતાર્થાયદસૌનોપપદ્યતે ॥
તત્તેષામેવદૌર્ગુણ્યંજ્ઞેયંભગવતોનતુ ॥ ૧ ॥
દૃષ્ટશ્ચાભ્યુદયેમાનોઃપ્રકૃત્યાક્લીષ્ટકર્મણામ્ ॥
અપ્રકાશોહ્યુલૂકાનાંતદ્વદત્રાપિમાવ્યતામ્ ॥ ૨ ॥ ”

ઘડી અભવ્યજીવોને વન્ધ્યાક્ષી સમાન કહ્યાછે જેમકે વન્ધ્યા
ક્ષીને પુરુષનોયોગબને છતે પણ પુત્રોત્પત્તિ ન થાય. તેમ
અભવ્યજીવોને શ્રીજિનભગવાનની દેશનાનો યોગબને છતે પણ
તત્ત્વ બોધ ન થાય.

૨૦ પ્રશ્ન—પરમાધામિ જીવો ભવ્યછે કે અભવ્ય છે ?

ઉત્તર—શ્રીહીરપ્રશ્નમાં પરમાધામિ જીવોબન્ને પ્રકારના કહ્યા છે. ઘડી
(૬૨) માર્ગણાયંત્રમાંપણ અભવ્યમાર્ગણામાં પરમાધામિ
જીવમા ભેદ વિકલ્પે ગણાવેલાછે. અને અભવ્યકુલક્રમાં
અભવ્ય જીવો પરમાધામિપણે ન ઉપજે એમ કહ્યું છે. માટે
તત્ત્વનીવાત બહુશ્રુત જાણે.

૨૧ પ્રશ્ન—પરમાધામિ જીવો કોણછે ?

ઉત્તર—ભવનપ્રતિવિશેષઅસુરકુમારમાં રહેવા વાળા એક જાતના
દેવો છે. અને તે નારકી જીવોને વિવિધપ્રકારની મહામહા
તીવ્રવેદનાઓ ઉપજાવે છે.

૨૨ પ્રશ્ન—પરમાધામિ જીવોની કરેલી વેદનાઓ કેટલીનરક પૃથ્વીઓ ને વિષે છે ?

ઉત્તર—પહેલી ત્રણ નરકપૃથ્વીઓને વિષે છે, એમ સંગ્રહણીસૂત્રપ્રમુ-
ખગ્રન્થોમાં નિવેદન કરેલું છે. અને શ્રીહેમચન્દ્રસૂરિવિરચિત-
ત્રિષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત્રમાં ચોથી નરકપૃથ્વીનેવિષેષણ
પરમાધામિકૃતવેદના કહીછે એમ જાણવું.

૨૩ પ્રશ્ન—મરણ અવસરે જીવને શરીરમાંથી નીકળવાનો કયો માર્ગ પ્રમુખ પ્રરૂપ્યો હશે ?

ઉત્તર—તે વચ્ચે કાયામાંથી નીકળવાનો પાંચ પ્રકારે માર્ગ પ્રરૂપ્યો
છે. તે આ પ્રમાણે—પગથી નીકળે, સાથલથી નીકળે, હૃદ-
યથી નીકળે, મસ્તકથી નીકળે, અને સર્વાંગથી નીકળે.

તથોક્તંશ્રીસ્થાનાઙ્ગસૂત્રે

“ પંચવિહેજીવસ્સણિજ્જાણમગ્ગેપણ્ણતેતંજહાપાણ-
હિં ૧ ઉરુહિં ૨ ઉરેણં ૩ સિરેણં ૪ સવંગેહિં ૫ ॥ ”

૨૪ પ્રશ્ન—ઉક્ત પાંચ પ્રકારે જીવ શરીરમાંથી નીકળતો થકો કઈ ગતિને પામે ?

ઉત્તર—પગથી નીકળતો થકો જીવ નરકગતિને પામે, સાથલથી
નીકળતો થકો જીવ તિર્યગ્ગતિને પામે, હૃદયથી નીકળતો
થકો જીવ મનુષ્યગતિને પામે, મસ્તકથી નીકળતો થકો
જીવ દેવગતિને પામે, અને સર્વાંગથી નીકળતો થકો જીવ
સિદ્ધિગતિને પામે.

તથોક્તંપૂર્વોક્તસૂત્રે

“ પાણહિણિજ્જાણમાણેનિરયગામી ભવઈ ૧ ઉરુહિણિ

ज्जाणमाणे तिरियगामी भवइ २ उरेणंणिज्जाण
माणेमणुयगामी भवइ ३ सिरेणंणिज्जाणमाणे देव
गामी भवइ ४ सवंगेहिंणिजाणमाणेसिद्धिगतिपज्ज-
वसाणे ५ पणत्ते ”

२५ प्रश्न—स्त्रीए प्रार्थना करेलो पुरुष केवो जाणवो ?

उत्तर—न करवानुं षण करे तेवो जाणवो. अत्र राजा भोज तथा कालिदासकविनुं दृष्टान्त जाणवुं अने ते दृष्टान्त नीचे मुजब-धारा नगरीने त्रिषे एक अतिरूपवती वेश्या रहेती हती तेमां ते नगरीनो राजा भोज तथा कालिदासकवि ए बे घणा आसक्त थया हता. एक समये कालिदासना कहेवाथी ते वेश्या, एवी हठमां आवी के भोजराजाने कहुं के, आजतो मारुं कहुं करवुं पडशे के तमो गधेडानीपेठे चारे पगे थइने तमारा उपर हुं बेसुं त्यारे तमारे आ घरना चोकमां भ्रमण करतां जवुं ने घोडानीपेठे खुंवारा करवा. तेम करशो तोज मारा अंगनो संग थशे. पछी राजाए पण आ कालिदासनुं काम छे एम स्त्रीहठ जाणी तेम कबूल थइ ते बात करी. पछी राजाए वेश्याने शीख-व्युं के ज्यारे कालिदासकवि तारी पासे आवे त्यारे डाढी मुखो मुंडावी तारो संग करे ते बात कबूल थाय त्तेतो मारे कोइ प्रकारनो शोक न रहे. पछी ते बात तेणीए कबूल करी. पछी ज्यारे कालिदास आव्या त्यारे वेश्याए ते बात कबूल करावी, कालिदासे डाढी मुखो मुंडावी वेश्याने प्रसन्न करी. पछी कालिदास ज्यारे राजसभामां आव्या त्यारे भोजराजाए कविनी मस्करी करी के, हे

કવિશ્રેષ્ઠ કાલિદાસ તમોષ કયા પર્વમાં મુંડન કરાવ્યું ત્યારે કાલિદાસે કહ્યું કે જે તીર્થક્ષેત્રમાં જે પર્વમાં ગધેદા, ઘોડાનીપેટે સુંસ્વારતા હતા તે તીર્થક્ષેત્રમાં તેજ પર્વમાં અમારું મુંડન થયું છે. એવો ઉત્તર શ્લોકમાં આપ્યો. તે શ્લોક આ પ્રમાણે—

“ કાલિદાસ કવિશ્રેષ્ઠ કુત્ર પર્વણિ મુંડનમ્ ॥

અનશ્વા યત્ર હેષન્તે તત્ર પર્વણિ મુંડનમ્ ॥ ૧ ॥ ”

માટે સ્ત્રીની પ્રાર્થનાથી ન કરવાનું પણ પુરુષો કરે છે. વિસ્તારવાત મોજપ્રબંધમાં છે.

૨૬ પ્રશ્ન—શુક્લપાક્ષિક, અને કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોકોને કહીએ ?

ઉત્તર—કંઈ ન્યૂનઅર્ધપુદ્ગલપરાવર્તસંસાર છે બાકી જે જીવોને તે શુક્લપાક્ષિક જાણવા અને તેનાથી અધિકસંસારવાલા જે જીવો છે, તે કૃષ્ણપાક્ષિક જાણવા.

ઉક્તચ્ચતદેવશ્રીપ્રજ્ઞાપનાવૃત્તૌ.

“ જેસિમવદ્દોપુગ્ગલપરિયટ્ટોસેસઓયસંસારો ॥

તેસુક્કપરિકયાસ્વલુઅહિણ્ણપુણ્ણકણ્ણપરિકઓ ॥ ૧ ॥ ”

આ ઠેકાણે પાઠાન્તરવાત ઘણી છે, તે પાણ્ડિતશ્રીવીર-વિજયગણિકૃતશ્રીમશ્વચિન્તામણિગ્રન્થથી જાણવી.

૨૭ પ્રશ્ન—કૃષ્ણપાક્ષિક જીવો કઈ દિશાએ ઉપજે છે ?

ઉત્તર—ઘણકરીને દક્ષિણ દિશાએ ઉપજે છે.

તથાહિશ્રીપ્રજ્ઞાપનાસૂત્રવૃત્તૌ.

“ કૃષ્ણપાક્ષિકાશ્ચપ્રાચુર્યેણદક્ષિણસ્યાંદિશિસમુત્પદ્ય-

૧ પુદ્ગલપરાવર્તસ્વરૂપ કર્મગ્રન્થાદિકથી જાણવું.

न्तेन शेषासु दिक्षु तथा स्वाभाव्यात्तच्च तथा स्वाभाव्यं पूर्वाचा-
र्यैरेवं युक्तिभिरुपवृंह्यते तद्यथा कृष्णपाक्षिकादीर्घतरसंसार--
भाजिन उच्यन्ते दीर्घतरसंसारभाजिनश्च बहुपापो दयाद्व-
न्ति बहुपापो दयाश्च क्रूरकर्मणः क्रूरकर्मणश्च प्रायस्तथा स्वा-
भावात्तद्ववसिद्धिका अपि दक्षिणस्यां दिशि समुत्पद्यन्ते न शे-
षासु दिक्षु यतः उक्तं पायमिह क्रूरकम्मा भवसिद्धिया विदाहिण
ल्लेसु नेरइयतिरियमणुयासुरा इअणे मुगच्छन्ति ॥ १ ॥ ”

२८ प्रश्न—मुनिमहाराजो कइ दिशा सन्मुख रही आवश्यक क्रिया करे ?
उत्तर—पूर्वदिशा अथवा उत्तरदिशा सन्मुख रही प्रतिक्रमण करे.

यतः प्रोक्तम्.

“ पुवाभिमुहा उत्तराभिमुहा आवस्सयं पकुवन्ति ” इति
साधुदिनकृत्येतथैव श्रीस्थानाङ्गद्वितीयस्थानेपि

२९ प्रश्न—मुनिमहाराजो ए केडे कंदोरो बांधवो कया शास्त्रमां कहेलो छे ?
उत्तर—श्री आवश्यकवृत्ति, धर्मरत्नप्रकरणवृत्ति, श्री उत्तराध्यय-
नवृत्ति, वीगेरेमां कहुंछे के श्री आर्यरक्षितसूरिए, साधु थएला
एवा पोताना पिताश्रीने कंदोरो बांध्यो छे ते आचरणाए
करी हालमां पण मुनिमहाराजो केडे कंदोरो बांधे छे एवो
वृद्धवाद छे.

३० प्रश्न—साधुओने भिक्षार्थे शय्यातरने घरे जवुं कल्पे के केम ?

उत्तर—उत्सर्गमार्ग आश्रि न कल्पे परन्तु “ दुविहे गेलन्नीम० ”
ए गाथामां कहेल तथाविध कारणोनो सद्भाव छतां कल्पे ?

३१ प्रश्न—केटला कोशथी आणे लो अशनादिक आहार साधुओने कल्पे ?

उत्तर—बे कोशमध्येथी आणे लो अशनादिक आहार साधुओने क-
ल्पे, पण बे कोशउपरांतथी आणे लो न कल्पे. कारण के
ते मार्गातीत थवाथी अकल्पनीय छे.

यदुक्तंश्रीप्रवचनसारोद्धारे.

“ असणाइयंकप्पइकोसदुगम्भंतराओआणेउं ॥

परओआणिज्जंतंमग्गाइयंतमकप्पं ॥ १ ॥ ”

३२ प्रश्न—पहेले पहोरे लावेळुं जे अशनादि, ते मुनिओने चोथे पहोरे भोजन करवाने कल्पे ?

उत्तर—त्रण पहोर सुधी भोजन करवाने कल्पे पळी कालातिक्रान्त थवाथी चोथे पहोरे भोजन करवाने न कल्पे.

यदुक्तंश्रीप्रवचनसारोद्धारे.

“ पढमप्पहराणीयंसणाइजईकप्पएभोत्तुं ॥

जावतिजामेतिजामेउद्धंतमकप्पंकालइकत्तं ॥ १ ॥ ”

तथैव श्री भगवतीसूत्रेपि.

३३ प्रश्न—संखडि प्रत्ये भिक्षार्थे साधुने जवुं न कल्पे त्यां “संखडी ” एटले शुं. अने तेनी केवी रीते व्युत्पत्ति थाय छे ते फरमावो.

उत्तर—ओदनपाकरूप, अथवा जेमां घणा माणस जमनार होय एवा जमणवाररूप “संखडि” जाणवी. इतिश्री कल्पवृत्त्यादौ.

तद्यथा.

“ ओदनपाकरूपाजनसंकुलजेमनवारादिरूपावा-- संखडि: ” विशेषोत्रश्रीकल्पवृत्त्यादिभ्योवसेय: “ संखड्यंतंतेविग्राह्यंतंप्राणिनोयत्रसासंखडि:” इतिश्रीआचाराङ्गसूत्रवृहद्वृत्तौ.

जेमां घणा प्राणिओनो नाश थाय ते “ संखडि ” आर्वीतेनी व्युत्पत्ति श्रीआचारङ्गसूत्रनी टीकामां करीछे. माटे हेभव्यो माता,

पितादि पुंढे संखडि (जंमणंवारः) न कराय तोज श्रेष्ठ कहेवाय किम्बहुनेत्यलम्.

३४ प्रश्न—परिहारविशुद्धिकमुनिमहाराजोने निद्राहोय ?

उत्तर—ते मुनिमहाराजो प्राये अल्पनिद्रावाला होय यतः “पाप अप्पानिदा ” इति वचनात्.

३५ प्रश्न—अगीतार्थमुनि एकाकीपणे विचरे ?

उत्तर—श्रीजैनशास्त्रमां गीतार्थमुनिनो तथा गीतार्थमुनिनिश्चाए अगीतार्थमुनिनो विहार कह्योछे पण केवलअगीतार्थमुनिनो विहारकह्यो नथी शाथीके केवलअगीतार्थमुनिविहारमां श्रीतीर्थङ्कर गणधर भगवाने अनेक दोष कह्याछे. माटे बे प्रकारना विहार सिवाय त्रीजो वि० नथी क०

यतः प्रोक्तम्

“ गीयथ्योयविहारोबीओगीयथ्यमीसिओचेव ॥

इत्तोतइयविहारोणाणुन्नाओजिणवरेहिं ॥ १ ॥ ”

पाठान्तरे “ गीयथ्यनीसिओभणिओ ” इति

३६ प्रश्न—स्थविरकल्पिकमुनिमण्डलीमां “ वृषभ ” कोने कहेलछे ?

उत्तर—श्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तिमां गीतार्थने “ वृषभ ” कहेलछे.

३७ प्रश्न—संवेगी छतापण जोते अगीतार्थ होयतो तेनीपासे आलोयणा लेवीके केम ?

उत्तर—ना, नलेवी. कारणके ते स्याद्वादमार्गनो अजाण होवाथी यथार्थ चारित्रनी शुद्धिने जाणे नहीं, तेथी न्यूनाधिक आलोयणा आपे, जेथी ते पोताने तथा आलोयणा लेनारने उलटा संसारमां पाडे.

यतः प्रोक्तम्

“ अगीयथ्योनविजाणइसोहिंचरणस्सदेइऊणाहिअं ॥

तो अप्पाणं आलोयगंचपाडेइसंसारे ॥ १ ॥ ”

शि०—त्यारे कोनीपासे आलोयणा लेवी ?

गु०—पोताना गच्छना आचार्यादिक पासे लेवी. तेमने अभावे एक सामाचारीवाला बीजा गच्छना आचार्यादिक पासे लेवी. तेमना अभावे अन्य सामाचारीवाला संवेगीगच्छना आचार्यादिक पासेलेवी. तेमने अभावे गीतार्थपार्श्वस्थनी पासेलेवी. तेनो अभाव होयतो गीतार्थ सारूपिक (स्वेत वस्त्र धारण करनार, मस्तके केशनहीं राखनार, काछडी न हिं वालनार, रजोहरण तथा ब्रह्मचर्य विनानो, तेमज स्त्री बगरनो, अने भिक्षाग्राही) तेनी आगळ लेवी. तेनोपण अभावहोय तो पश्चात्कृतपासे (गीतार्थचारीव्रतजीने थएला गृहस्थनी पासे) आलोयणा लेवी. तेने अभावे राजगृही बीगेरे नगरीओनी बहार गुणशिलादिस्थानमां ज्यां अर्हन्त, गणधरादिकोए घणीवार प्रायश्चित्त आपेलुं जे देवताए जाणेहुंहोय, ते ठेकाणे जइ, ते सम्यग् दृष्टि देवताने, अट्टमादि तप आराधन वडे प्रत्यक्ष करी तेनी आगळ आलोयणा लेवी. कदी जो ते देवता चवी जइने बीजो उत्पन्न थयो हशे, तो ते महाविदेह बीगेरे क्षेत्रमां अर्हन्तभगवानने पूछी आवीने प्रायश्चित्त आपशे. जो तेनो पण अभाव होय तो अर्हत्प्रतिमानी आगळ आलोयणा करीने पोतानी मेळे प्रायश्चित्त अङ्गीकार करवुं. हवे जो तेनो पण अभाव होयतो पूर्व, अथवा उत्तरदिशा तरफ मुख राखी अर्हन्तसिद्धोनी समक्ष पण आलोयणा लेवी.

यतःप्रोक्तम्

“आयरिआइसगच्छेसंभोइअइअरगीयथ्थपासथ्यो ॥
सारूवीपछाकडदेवयपडिमाअरिहसिद्धो ॥ १ ॥ ”

अत्र विशेषविस्तरार्थिओने श्रीश्राद्धजीतकल्पवृत्तिवीगेरे-
ग्रन्थो जोवाथी घणीज वधारे वात समजवामां आवशे.

३८ प्रश्न—कोइ लज्जादि कारणथी गुरु पासे करेल पापकर्मनी आ-
लोयणा न ले तो ते आराधक कहेवाय के केम?

उत्तर—ना, ते आराधक न कहेवाय. सल्यसहितने आराधकपणं
नथी कहुं.

यतः

“लज्जाइगारवेणंबहुस्सुअमएणवादुच्चरियं ॥
जोनकहेइगुरुणंनहुसोआराहगोभणिओ ॥ १ ॥ ”

इतिशास्त्रवचनात्

३९ प्रश्न—आहारकलब्धिवंत चौद पूर्वधर मुनि भवभ्रमण करे ?

उत्तर—हा, प्रमादपरवशथया थका भवभ्रमण करे.

यतः

“चउदसओहीआहारगाविमणनाणवीयरागावि ॥
हुंतिपमायपरवसातयणंतरमेवचउगइया ॥ १ ॥ ”

इतिवचनात्.

४० प्रश्न—साध्वीने नवकल्पविहार होय ?

उत्तर—प्रश्नकल्पविहार होय शाथी के चार मास प्रमाणवालो एक

વર્ષાકલ્પ, અને વીજા ચારકલ્પ, સાધ્વીને બેમાસવડે એક કલ્પ ગણાય. એમ શ્રીવૃહત્કલ્પ, પશ્ચકલ્પચૂર્ણિમાં ક૦

તથાચતત્યાઠઃ

“ અજ્જાણંપુણપંચવસહીઓઘેતવાઓકમ્હાજમ્હા-
તાસિંદુમાસંકળ્પોહિત્યાદિ ”

૪૧ પ્રશ્ન—સાધુઓ તથા સાધ્વીઓ રાત્રિએ વસતિદ્વાર બંધ કરે કે નહીં ?

ઉત્તર—સાધ્વીઓએ રાત્રિએ અવશ્ય કમાડ પ્રમુલવડે કરી વસતિ-
દ્વાર બંધ કરવું અને જો વસતિદ્વાર બંધ ન કરે તો પ્રત્યની-
ક, ચૌર, શ્વાપદ, પારદારિક, इत्यादि દુષ્ટ જીવોનો પ્રવેશ
થવાથી પ્રાયશ્ચિત આવે, એમ કહેલું છે. હવે જે જિનકલ્પિક
સાધુઓ છે, તે સર્વથા વસતિદ્વાર બંધ ન કરે, શાથી કે તે
નિરપવાદાનુષ્ઠાન વિષે તત્પર છે. વઢી શ્રીજિનભગવાનની
તેમને વિષે તેવી આજ્ઞા છે. અને જે સ્થવિરકલ્પિક સાધુઓ
છે, તે તો કારણ છેતે યતનાવડે કરી વસતિદ્વાર બંધ કરે.
इत्याद्यधिकंશ્રીવૃહત્કલ્પભાષ્યવૃત્યોદ્વિતીયસ્વળ્પકથિતમસ્તી -
તિજ્ઞેયમ્.

૪૨ પ્રશ્ન—મુનિમહારાજો પરસ્પર કેટલું અન્તર રાખી શયન કરે ?

ઉત્તર—ઉત્કૃષ્ટથી બે હાથનું પરસ્પર અન્તર રાખી શયન કરે, એમ જો
ન કરે તો અનેક પ્રકારના દોષનો સંભવ થાય છે इत्यादि.

૪૩ પ્રશ્ન—મુનિમહારાજો પાષાંશી કેટલે દૂર શયન કરે ?

ઉત્તર—ઉંદર વીગેરે જીવોને નિવારણ કરવા વીશ અંગુલ દૂર
શયન કરે તેથી અધિક દૂર શયન ન કરે આ ઠેકાણે ઘળો
વિસ્તાર છે તે શ્રીમદ્રવાહુસ્વામિકૃતઓધનિર્યુક્તીથી જાણવો.

૪૪ પ્રશ્ન—મહાવિદેહક્ષેત્રમાં કેટલાં ચારિત્ર પામીએ ?

ઉત્તર—ત્રણ ચારિત્ર (સામાયિક, સૂક્ષ્મ સમ્પરાય, અને યથાશ્રયાત)
પામીએ, પરન્તુ વીજું છેદો પસ્થાપનીય, અને ત્રીજું પરિહાર
વિશુદ્ધિક, એ બે ચારિત્ર ન પામીએ.

યત:

“ તિન્નિયચારિત્તાઈંબાવીસજિનાળેસ્વએમરહે ॥
તહપંચવિદેહેસુબીયંતર્કયંનવિહોઈ ॥ ૧ ॥ ”

इतिवचनात्.

૪૫ પ્રશ્ન—મુનિઓને વ્રીહિપલ્લવ કલ્પે ?

ઉત્તર—હા, કારણે યતનાપૂર્વક સાલિપ્રમુખધાન્યપલ્લવ (તૃણ
વિશેષ) કલ્પે.

યત:

“ તળપળગંપુષ્પમણિયંજિનેહિંજિયરાગદોષ્મોદેહિં
સાલીવીહિયકોદ્ધવરાલયરણ્ણેતળાઈંચ ॥ ૧ ॥ ”

इतिवचनात्.

દૃષ્ટાન્ત તરીકે શ્રીકેસીગણધરે શ્રીગૌતમગણધરને પલ્લવ
આસનપર બેસાર્યા છે એમ શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્રની ટીકામાં
કહ્યું છે.

૪૬ પ્રશ્ન—મુનિઓ ચર્મ પાદુકા પહેરે ?

ઉત્તર—ના, ન પહેરે “ શ્રમણાઅનુપાનશ્વરણા: ” ઇતિવચનાત્.
પણ તથાવિધકારણે લુગડાના મોજાં પહેરે છે. અને શ્રીપ્રવચ-

નસારોદ્ધારપરથી તો એમ પણ સમજાય છે કે ચર્મપાદુકા પણ પહેરે.

૪૭ પ્રશ્ન—કાળા માણસને દીક્ષા અપાય કે કેમ ?

ઉત્તર—“ ક્વચિત્કાળોભવેત્સાધુઃક્વચિત્સ્વલ્વાદનિર્ધનઃ ॥

દીર્ઘદન્તઃક્વચિન્મૂર્ખઃક્વચિદ્ગાનવતીસતી ॥૧૧॥”પુનઃ

“ પૃથિર્વામનકેદોષાઅશીતિર્મધુપિઙ્ગલે ॥

શતચ્છટ્ટમુંટેષુકાળેસંખ્યાનવિદ્યતે ॥ ૧ ॥ ”

એમ શાસ્ત્રોક્તવચનપ્રમાણથી કાળો માણસ દોષનિધાન, તેમજ શાસનનિંદાકરાવનાર લજ્જામળો ગણાય છે. તેથી તેને વજ્યો છે. વાસ્તે દીક્ષા ન અપાય. એ વિના વીજા પણ દીક્ષાને અયોગ્ય ઘણા છે. તે વાત શ્રીપ્રવચનસારોદ્ધારની ટીકાથી જાણવી.

૪૮ પ્રશ્ન—કેટલાક કહે છે કે સાધુના ગુણની પરીક્ષા કરીનેજ સાધુને વાંદવા, અન્યથા ન વાંદવા તેનું કેમ ?

ઉત્તર—શ્રી જૈનશાસ્ત્રમાં એવો એકાન્ત નિયમ નથી. વાસ્તે જે એવી રીતે બોલનારા છે તે વિવિધ શ્રી જૈનશાસ્ત્રના અનભિજ્ઞ જાણવા. અર્થાત્ શ્રીજૈનસ્યાદ્વાદમતના જે જાણકાર પુરુષો છે તે એમ નથી બોલતા પરન્તુ જે અજ્ઞાનિ જીવો છે તેજ એમ બોલે છે, इति रहस्यार्थः

૪૯ પ્રશ્ન—“ શિષ્યક સ્થાપના કલ્પ ” કોને કહીએ ?

ઉત્તર—જેણે પિંડનિર્યુક્તિપ્રમુખશાસ્ત્રાભ્યાસ કર્યો નથી, તે આહારના દોષને (૪૨ દોષને) ન જાણે, તેવા નવા શિષ્યે

૧ જેને માથે દાલ હોય તે સ્વલ્વાદ કહેવાય.

लावेलो आहार बीजा साधुओने न कल्पे ते “ शिष्यक
स्थापना कल्प ” कहेवाय.

यदुक्तं श्रीदशवैकालिकदीपिकायाम्.

“ येन नवीनशिष्येण पिण्डनिर्युक्त्यादि पठितं नास्ति-
स आहारदोषान्नजानाति तेनानीत आहारपिण्डो ग्रहीतुं सा-
धूनाम कल्पः शिष्यकस्थापना कल्प इति ”

५० प्रश्न—दिक्षावसरे नूतन नाम स्थापवाना अक्षरो कयाई हशे ?

उत्तर—हा, श्रीविचाररत्नाकरग्रंथमां, तेमज श्रीहरिभदसूरिकृत पंच-
वस्तुग्रंथमां छे जोवाथी समजाशे.

५१ प्रश्न—खरां क्षमतक्षामणा कोणे कर्या ?

उत्तर—मृगावतीजीए कर्या के जेत्रिकरणशुद्धे इरियावहि पडिकमतां
इरियावहिना १८२४१२० मिच्छामिदुक्कड देतां केवलज्ञा-
नने पाम्यां. ते इरियावहिना १८२४१२० मिच्छामिदुक्क-
डना भेद केवी रीते थाय ते नीचे प्रमाणे—

सर्वे जीवना ५६३ भेद जाणवा. तेने “ अभिहया ” स-
न्मुख आवतां हण्या, इत्यादि दशपदसाथे गुणतां ५६३०
भेद थाय, तेने रागद्वेष साथे गुणतां ११२६० भेद थाय
तेने मन, वचन, काया, साथे गुणतां ३३७८० भेद थाय,
तेने पुनः करण, करावण, अनुमोदन साथे गुणतां १०१३४०
भेद थाय, तेने अतीत, अनागत, वर्तमानकाल साथे
गुणतां ३०४०२० भेद थाय, तेने अरिहंत, सिद्ध, साधु,
देव, गुरु, अने आत्मा, ए छनी साथे गुणतां १८२४१२०
मिच्छामिदुक्कडना भेद थाय. एम बीजाए पण ए रीते
सर्व जीवनी साथे क्षमतक्षामणा करवां इतिरहस्यम्

५२ प्रश्न—छद्मस्थगुरु, केवल ज्ञानवाळी साध्वीने वादे के केम ?

ઉત્તર—શ્રીઅન્યકાસુતાચાર્યે, પોતાની પાસે વૈયાવચ્ચ નિમિત્તે રહે-
નારી પુષ્પચૂલા મહાસતીસાધ્વીને કેવલજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ
જાણે છતે પણ વંદના કરી નથી એમ શ્રીઆવશ્યકસૂત્રવ્રહ-
દ્વૃત્તિપરથી સમજાય છે. માટે છન્નસ્થગુરુ કેવલજ્ઞાનવાળી
સાધ્વીને ન વાંદે.

૫૩ પ્રશ્ન—નેત્રાસનપ્રમુખઆસનપર મુનિઓ બેસે ?

ઉત્તર—ધર્મકથાદિનિમિત્તે રાજકુળાદિસ્થાને પ્રતિલેખનાદિપૂર્વક બેશે.
એમ શ્રીદશવૈકાલિકટીકાપરથી સમજી શકાય છે. ઇત્યાદિ.

૫૪ પ્રશ્ન—સ્નાતકમુનિના જે પાંચ ભેદ કહ્યા છે તે શું સંભવે ?

ઉત્તર—શ્રીભગવતીસૂત્રમાં સ્નાતકમુનિના જે પાંચ ભેદ કહ્યા છે તે
શબ્દનયની અપેક્ષાએ કહ્યા છે. દૃષ્ટાન્તતરીકે શક્ર, પુરંદર,
શબ્દની પેટે, માટે એ ઠેકાણે સંદેહ કરવા જેવું નથી. હા,
જો અવસ્થાભેદભેદપાઢ્યાદ્યોયતો સંદેહ કરવા જેવું રહે.
પણ તેમ તો ભેદ પાડેલા છેજ નહીં અને તે સંબંધી જુલાસો
ત્યાંજ તેની ટીકામાં કરેલો છે. તે નીચે પ્રમાણે.

તદ્યથા.

“ઇહચાવસ્થાભેદેનભેદોનકેનચિદ્વૃત્તિકૃતેહાન્યત્ર-
વપ્રન્યેવ્યાख्याતસ્તતશ્ચેવંસંભાવયામઃશબ્દનયાપેક્ષયૈવતેષાં
ભેદોભાવનીયઃશક્રપુરંદરવદિતિ ”

૫૫ પ્રશ્ન—શ્રીસ્થૂલભદ્રજીની પાંચમી બેનતું નામ શું ?

ઉત્તર—સેના, અથવા એના, એવું નામ છે.

યદુક્તંશ્રીકલ્પકિરણાવલ્યામ્.

“સેનાવેણેત્યાદૌકચિત્સેનાસ્થાનણેત્યપિ ”

૫૬ પ્રશ્ન—શ્રીપન્નવણાસૂત્રના કર્તા શ્રીશ્યામાચાર્યજી શ્રીમુધર્માસ્વામિ-
થી કેટલામે પાટે છે ?

ઉત્તર—૨૩ મે પાટે છે. એમ શ્રીપન્નવણાસૂત્રમાં કહેલું છે.

તથાચતત્સૂત્રમ્.

“ વાયગવરવંસાઓતેવીસદ્મેળધીરપુરિસેળ ॥
દુદ્ધરધેરેળમુણિણાપુવમુયસમિદ્ધબુદ્ધીણં ॥ ૧ ॥ ”

एतत्सूत्रवृत्त्येकदेशोयथा.

“ ત્રયોવિંશતિતમેનતથાચમુધર્મસ્વામિનઆરમ્ભ-
ભગવાનાર્યશ્યામસૂત્રયોવિંશતિતમઐવ ”

૫૭ પ્રશ્ન—શ્રીશ્યામાચાર્યજી કયા મહારાજાના શિષ્ય જાણવા ?

ઉત્તર—શ્રીનન્દીસૂત્ર તથા તપગચ્છપટ્ટાવલીવૃત્તિના અનુસારે તત્ત્વા-
ર્થોદિગ્રન્થોના કર્તા શ્રીઉમાસ્વાતિવાચકમહારાજનાશિષ્ય
જાણવા અનેતે શ્રીવીરભગવાનથી ૩૭૬ વર્ષે સ્વર્ગે ગયાછે.

यदुक्तं श्रीनन्दीसूत्रे

“ એલાવચ્ચસગોત્તંવંદામિમહાગિરિમુહર્તિચ ॥
તત્તોકોસિયગોત્તંબહુલસ્સબલિસ્સહં વંદે ॥ ૧ ॥ ”
હારિયગોત્તંસાઈંચવંદિમોહારિયંચસામજ્જં ॥
વંદેકોસિયગોત્તંસંડિલંઅજ્જજ્જીયધરં ॥ ૨ ॥ ”

विस्तरस्तुतट्टीकायाम्.

यदुक्तंश्रीतपगच्छपट्टावलीवृत्तौ.

“ શ્રીઆર્યમહાગિરિશિષ્યૌબહુલબલિસ્સહૌયમલભ્રાતરૌ

તત્રવલિસ્સહસ્યશિષ્યસ્તત્ત્વાર્થાદિગ્રન્થકૃત્સ્વાતિસ્તસ્યા
પિશિષ્યઃ શ્યામાર્યઃ પ્રજ્ઞાપનાકૃત્સચવીરાચ્છત્રયાધિક
ષટ્સપ્તતિવર્ષૈઃસ્વર્ગભાક્તચ્છિષ્યોપિજીતમર્યાદાકૃત્સા-
ષ્ઠિલ્પઃ ” ઇતિ.

૫૮ પ્રશ્ન—શ્રીદેવર્દ્ધિગણિક્ષમાશ્રમણપૂર્વે કોણહતા ?

ઉત્તર—શ્રીમન્મહાવીરસ્વામિનું સંહરણ કરનાર. સૌધર્મેન્દ્રના
પદાતિકટકના અધિપતિ, “ હરિગૈમણી ” એવેનામે દેવ
હતા, તે ત્યાંથીચવી શ્રીવીરશાસનમાં શ્રીદેવર્દ્ધિગણિક્ષમા-
શ્રમણથયા, કે જેમણે શ્રીમહાવીરનિર્વાણથી ૯૮૦ વર્ષે
પાઠાન્તરે ૯૯૩ વર્ષે પુસ્વકારુઠ કર્યો. તે સંબંધી વિસ્તાર
વાત શ્રીકલ્પકિરણાવલી, શ્રીકલ્પસુબોદિકા, વીગેરે ટીકા-
ઓમાં છે.

૬૧ પ્રશ્ન—અજીવસંયમ તથા અજીવઅસંયમ તેશું ?

ઉત્તર—અજીવકાય એવાં જેપુસ્તકાદિકોના ગ્રહણપરિભોગની નિવૃ-
ત્તિતેઅજીવસંયમ અને તેનાથીવિપરિત તે અજીવઅસંયમ
એમ શ્રીઠાણાંગસૂત્રની ટીકામાં કહેલુંછે. અને શ્રીપ્રવચનસા-
રોદ્ધારની ટીકામાં તો અજીવરૂપપુસ્તકાદિકોને પણ દુઃષ-
માકાલદોષથી તથાવિધમજ્ઞા, આયુ, શ્રદ્ધા, સંવેગ, ઉદ્યમ,
અનેવલ, ઇત્યાદિ વડે હીન આજકાલના શિષ્યજનોના અ-
નુગ્રહાર્થે પ્રતિલેખનાપ્રમાર્જનપૂર્વકયતનાવડે ધારણ કરવાથી
અજીવ સંયમ કહ્યોછે.

૬૦ પ્રશ્ન—અજીવરૂપપુસ્તકાદિકના ગ્રહણ પરિભોગથી આરંભ, સમા-
રંભાદિદોષો લાગતા હશે ?

उत्तर—हा, कारणके अजीवरूपपुस्तकादिकने विषे जे आश्रित जीवो होय, ते जीवो आश्रि आरंभसमारंभादिदोषो लागे छे. विशेषार्थिओए श्रीठाणंग सूत्रनी टीका जोवी.

६१ प्रश्न—पुस्तकादिक तो धर्मना उपकरण छे, एम कहीने ममत्वादि भावथी जेओ पुस्तकादिकोनो संग्रह परिभोग करे छे, ते-ओने परिग्रहदोष लागतो हशे के केम ?

उत्तर—हा, धर्मोपकरणना छलथी ममत्वादि भावे पुस्तकादिकोने जेओ ग्रहण करनारा छे, तेवाओने उद्देसी परिग्रह वीगेरे घणा दोषो श्रीमुनिसुंदरसूरिकृतश्रीअध्यात्मकल्पद्रुमग्रन्थमां कहेला छे. ते वांचवाथी बरोबर समजवामां आवशे.

६२ प्रश्न—मनना दंभनो त्याग कर्यो नथी ने तप, संयम, केशलोचा-दिधर्मकर्मकरे तो ते फले ?

उत्तर—ना, ते न फले. एवुं महोपाध्यायश्रीयशोविजयगणिकृत श्रीअध्यात्मसारग्रन्थमां कथन छे.

तथाचतद्ग्रन्थः

“ किंव्रतेनतपोभिर्वादंभश्चेन्ननिराकृतः ॥

किमादर्शेनकिंदीपैर्यद्यान्ध्यंनदृशोर्गतम् ॥ १ ॥ ”

केशलोचधराशय्याभिक्षाब्रह्मव्रतादिकम् ॥

दंभेनदुष्यतेसर्वत्रासेनेवमहामणिः ॥ २ ॥

सुत्यजंरसलांपट्यंसुत्यजंदेहभूषणम् ॥

सुत्यजाःकामभोगाद्यादुस्त्यजंदंभसेवनम् ॥ ३ ॥

इत्यादि ”

अत्र दृष्टान्त तस्मिन् लक्ष्मणा साध्वीए घणो तप कर्यो पण ते तप फळीभूत न थयो शाथी के तेना मननो दंभ गयो नहतो, बळी दंभी माणसं पोताना. आत्मानि प्रशंसा करतो थको परनी निंदामां तत्पर थइ महा कठिन कर्मने बांधे छे. अने बीजा भोळा लोकोने पोताने विषे ममत्वबुद्धि बंधावी मतांधकरी अनेकदुःखमयभवरूपसमुद्रमां गोथां खवरावे छे. माटे आत्मार्थीजीवोए अनर्थनिबंधनदंभनो तेमज बाह्यत्यागी दंभीमाणसनो पण त्याग करवो. अत्र कहेवानो एज तात्पर्यार्थ छे.

६३ प्रश्न—अनुक्रमे शुद्ध एवी अध्यात्मयोगक्रिया केटले गुणठाणे होय ?

उत्तर—चोथा गुणठाणाथी मांडी यावत् चौदमा गुणठाणा सुधी होय.

तथोक्तं श्रीअध्यात्मसारग्रन्थे.

“अपुनर्बन्धकाद्यावद्गुणस्थानंचतुर्दशम् ॥

क्रमशुद्धिमतीतावत्क्रियाध्यात्ममयीमता ॥१॥”

६४ प्रश्न—कया जीवनी क्रिया अध्यात्मगुणवैरिणी जाणवी ?

उत्तर—भवाभिनंदी जीवनी.

यदुक्तं श्रीअध्यात्मसारग्रन्थे.

“आहारोपधिपूजर्द्धिगौरवप्रतिबंधतः ॥

भवाभिनंदीयांकुर्यात्क्रियांसाध्यात्मवैरिणी ॥१॥”

६५ प्रश्न—भवाभिनंदीजीव केवो होय ?

ઉત્તર—“ ક્ષુદ્રોલોભરતિર્દીનોમત્સરીભયવાચ્ચક્રઃ ॥ અ-
જ્ઞોભવાભિનન્દીસ્યાન્નિષ્ફલારંભસંગતઃ ॥ ૧ ॥ ”

ઇતિશ્રીઅધ્યાત્મસારશ્લોકોક્તલક્ષણવાલો ભવાભિનદીજીવ
જાણવો.

૬૬ પ્રશ્ન—કયા જીવની ક્રિયા અધ્યાત્મગુણને વૃદ્ધિકરનારી જાણવી ?

ઉત્તર—“ શાન્તોદાન્તઃસદાગુપ્તોમોક્ષાર્થીવિશ્વવત્સલઃ ॥
નિર્દંભાંક્રિયાંકુર્યાત્સાધ્યાત્મગુણવૃદ્ધયે ॥ ૧ ॥ ”

ઇતિશ્રીઅધ્યાત્મસારશ્લોકોક્તલક્ષણવાળાજીવની ક્રિયા
અધ્યાત્મગુણને વધારનારી છે ઇત્યાદિ.

૬૮ પ્રશ્ન—સમૂર્ણમતિર્યશ્વપશ્ચેન્દ્રિયજીવોને છેલ્લું એક સંહનન અને
સંસ્થાન હોય કે કેમ ?

ઉત્તર—શ્રીજીવાભિગમસૂત્રના અભિપ્રાયે કરીને એક છેલ્લું સંહનન
અને સંસ્થાન જાણવું અને છઠા કર્મગ્રન્થના અભિપ્રાયે
કરીને તો છપ્પ સંહનન અને સંસ્થાન જાણવાં.

૬૮ પ્રશ્ન—દેવતાઓને દાંત તથા કેશ હોય ?

ઉત્તર—શ્રીજીવવાક્યસૂત્રમાં દેવતાઓને દાન્ત તથા કેશ કહેલા છે.

તથાચતત્પાઠઃ

“ પંડુરસસિસકલવિમલણિમ્મલસંસ્વગોલીરફેણદગ-
રયમુણાલિયાધવલદંતસેદી ॥ તથાઅંજનઘણકસિણરુય-
ગરમણીયણિદ્ધકેસા ” ઇતિ.

અને શ્રી સંગ્રહણી સૂત્રમાં નથી કહ્યા.

तथाचतत्पाठः

“ केसट्टिमंसनहरोमरहिया ” इति.

अने वली श्रीजीवाभिगमसूत्रनी वृत्तिमां तो देवताओने दांत तथा केश होय, पण ते वैक्रिय रूपे होय. स्वाभाविक रूपे न होय. शाथी के तेमनुं शरीर वैक्रिय छे. एम कहेलुं छे.

तथाचतसूत्रवृत्तिपाठः

“ दन्ताः केशाश्चामीषां वैक्रियादृष्टव्यानस्वाभाविका-
वैक्रियशरीरत्वादिति ”

६९ प्रश्न—मेरूपर्वतना चोथा पण्डकवनमां व्यन्तरना आवासो हशे ?
उत्तर—हा, त्यां पण तेमना आवासो छे.

यदुक्तं श्रीप्रज्ञापनावृत्तौ प्रथमपदे व्यन्तरशब्दव्युत्पत्त्यवसरे.

“ आवासाः त्रिष्वपिलोकेषु तत ऊर्ध्वलोके पण्डकवनादौ ”

७० प्रश्न—अनुत्तरविमानना देवो श्रीशत्रुञ्जयतीर्थनी त्रिकरणयोगयी सेवाभक्तिकरे ?

उत्तर—पोताना विमानमां रखा थका मनेकरी भावभक्तिकरे.

यदुक्तं श्रीशत्रुञ्जयमाहात्म्ये.

“ प्रैवेयकानुत्तरस्थामनसा त्रिदिवौकसः ॥

सेवन्तेयंसदा तीर्थराजं तस्मै नमो नमः ॥ १ ॥ ”

वली ते देवो श्रीतीर्थङ्करदेवना पांच कल्याणक अवसरे पण अत्रेन आवे त्यां रखा भावभक्ति करे इत्यादि.

૭૧ પ્રશ્ન—દેવતાઓને પાંચ પર્યાસિ કહી તેનુંશું કારણ ?

ઉત્તર—ભાષાપર્યાસિ અને મન:પર્યાસિના સમાપ્તિકાલાન્તરને પ્રાયે શેષપર્યાસિના સમાપ્તિકાલાન્તરની અપેક્ષાએ અલ્પપણું છે તેથી એ બે પર્યાસિને એકપણે ગણી છે તે કારણથી દેવતાઓને પાંચ પર્યાસિ કહી છે. એમ શ્રીરાજપ્રશ્નીય (રાયપ્પ-સેનીય) સૂત્રવૃત્તિમાં આચાર્યશ્રીમલયગિરિજી મહારાજ ફરમાવે છે.

તદ્યથા.

“ ઇહભાષામન:પર્યાસયો:સમાપ્તિકાલાન્તરસ્યપ્રાય: શેષપર્યાસિકાલાન્તરાપેક્ષયાસ્તોકત્વાદેકત્વેનવિવક્ષણમિ-તિપંચવિહાણપજ્જત્તિણપજ્જત્તિભાવંગચ્છદ્ધિત્યુક્તમિતિ ”

૭૨ પ્રશ્ન—સ્વર્ગમાં વનસ્વળ્લ વૃક્ષ પુષ્પ ફલાદિક જે કહ્યુંછે તે પૃથ્વી પરિણામરૂપે કે વનસ્પતિપરિણામરૂપે સમજવું ?

ઉત્તર—બન્ને પરિણામરૂપે સમજવું.

૭૩ પ્રશ્ન—સ્વર્ગમાં પુષ્કરણી (વાવ) વીગેરે સ્થલેમચ્છાદિક, જે, કહ્યાછે, તે જીવપરિણામરૂપે છે, કે તે આકારમાત્રધરનારાઓ છે ?

ઉત્તર—પૃથ્વીપરિણામરૂપે આકારમાત્રધરનારાઓછે એમ સમજા-યછે શામટે કે દેવલોકની વાવડીઓમાં મચ્છાદિ જલ ચરજીવો કહ્યા નથી.

યત:

“ સુરલોઅવાવિમદ્ધેમચ્છાદનથિજલયરાજીવા ”
ઇતિવચનાત્.

(૧૦૨)

શ્રીપ્રશ્નોત્તરપ્રદીપે.

૭૪ પ્રશ્ન—દેવ, દેવીસાથે મૂલશરીરે કરી, કે ઉત્તર વૈક્રિયશરીરેકરી
ભોગકર્મ કરે ?

ઉત્તર—જેવી પોતાની ઇચ્છા તે પ્રમાણે કરે અર્થાત્ મૂલશરીરે પણ
ભોગકર્મકરે અને ઉત્તરવૈક્રિયશરીરે પણ ભોગકર્મ કરે એમ
શ્રીભગવત્યાદિજૈનશાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે.

તથા.

“ યથેચ્છયોભયથાપિભોગોભવતિ ” इतिश्रीभग-
वत्यादिजैनशास्त्रेषु.

૭૫ પ્રશ્ન—વિજયરાજધાનીનો કીલ્લો કેટલો ઊંચો કહ્યો છે ?

ઉત્તર—શ્રીજીવાભિગમસૂત્રમાં ૩૭૥ યોજન ઊંચો કહ્યો છે. અને શ્રી-
સમવાયાંગસૂત્રમાં ૩૭ યોજન ઊંચો કહ્યો છે.

यदुक्तंश्रीजीवाभिगमसूत्रे.

“ सेपागारेसत्ततीसंजोयणाइअद्धजोयणंचउद्धंउ-
च्चत्तेणंप० ” इति

यदुक्तंश्रीसमवायाङ्गसूत्रे.

“ सद्वासुणंविजयवेजयंतजयंतअपराजियासुराय-
हाणीसुपागारासत्ततीसंसत्ततीसंजोयणाइउद्धंउच्चत्तेणंप० ”

અલ્પપણાની વિવક્ષા નહીં કરી ૩૭ યોજન કહ્યાં હશે એમ
સંભવે છે તત્ત્વનુતત્ત્વવિદોજાનન્તિ.

૭૬ પ્રશ્ન—અણપન્નીય, પણપન્નીય, આદિ આઠ વ્યન્તરવિશેષનિ કાચ
કયાં વસે છે ?

ઉત્તર—રત્નપ્રભાપૃથ્વીઉપરના જે એકહજાર યોજન છે તેના ઉપ-
રથી તેમજ નીચેથી સો સો યોજન દૂર કરીને મધ્યે આ-
ઠસો યોજનમાં જેમ પિસાચાદિ આઠ નિ० વસે છે તેમ તે
પગ અણપન્નીય, પળપન્નીય, આદિ આઠ નિકાય વસે છે
એમ શ્રીપન્નવગાસૂત્રમાં કહેલું છે.

તથાચતત્સૂત્રમ્.

“ કહિળંમંતેવાળમંતરાળંદેવાળંપજ્જત્તાપજ્જત્તાળં-
ઠાળાપળ્ળત્તાકહિળંમંતેવાળમંતરાદેવાપસ્વિસંતિગોયમાઙ્-
મીસેરયળપ્પમાણપુઢવીણરયળમયસ્સકંડસ્સજોયળસહસ્સ
બાહલ્લસ્સઊવરિણંજોયળસયંઊગ્ગાહિત્તાહિઠાવિણંજોય-
ળસયંવજ્જિત્તામણ્ણેઅઢ્ઢસુજોયળપ્પણ્ણસુણ્ણંવાળમંતરાળં-
દેવાળંતિરિયમસંઘેજ્જાઓમોમેજ્જાઓળગરવાસસયસહ-
સ્સાહવંતીતિમરકાયંતેળંડિત્યાદિ ॥ તથ્થળંબહવેવાળમંતરા-
દેવાપસ્વિસંતિતંજહાપિસાયભૂયાજરકાયાવત્તઅળપન્નીયપ-
ન્નીયઈત્યાદિ ”

અને શ્રીસંગ્રહળીસૂત્રમાં તો રત્નપ્રભા પૃથ્વી ઉપરના પ્રથમ
શતયોજન મધ્યે અળ૦ પળ૦ આદિ આઠનિ० વસેછે એમ
કહેલું છે.

તથાચતત્પાઠઃ

“ ઇયપહ્મજોયળસયેરયળાણ્ણઅઢ્ઢવંતરાઅવરે ॥
તેસુઙ્ગહસોલસિંદારુયળઅહોદાહિળુત્તરઓ ॥ ૧ ॥ ”

बली श्रीयोगशास्त्रवृत्तिमां तेमज श्रीअजितनाथचरित्रमातो
रत्नप्रभा पृथ्वी उपरना जे सोयोजनछे तेना उपरथी
तेमज नीचेथी दशदश योजन मुक्तीने एशी योजन मध्ये
अण० पण० आदि आठनि० वसेछे एम कहुंछे.

यदुक्तंश्रीयोगशास्त्रवृत्तौ.

“ रत्नप्रभायामेवप्रथमशतकस्याधुपरिचदशदश-
योजनानिमुक्त्वामध्येशीतौयोजनेषुअणपन्नीयपणपन्नी-
य० इति

यदुक्तंश्रीअजितनाथचरित्रे

“ रत्नप्रभायाःप्रथमेयोजनानांशतेतथा ॥

योजनानिपरित्यज्यदशाधोदशचोपरि ॥ १ ॥

संत्यशीतौयोजनेषुव्यन्तराष्ट्रनिकायकाः ॥

तत्राप्रज्ञप्तिकःपञ्चप्रज्ञप्तिरूपिवादितः ॥ २ ॥ इत्यादि ”

अत्रापितत्त्वंतत्त्वविदोजानन्ति

७७ प्रश्न—एकावतारी देवोने छ मास आयुष्य बाकी रहे छते च्यवन
चिन्हो उपजे ?

उत्तर—ना, न उपजे. किन्तु उलटो सातोदय जाणवो. जूओ
श्रीपरिशिष्टपर्वणिग्रन्थमां तथा श्रीसूयगडांगसूत्रवृत्तिमां थुं
लखुं छे.

तथाहिश्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितश्रीपरिशिष्टपर्वणि-
ग्रन्थे.

“ राजन्नेकावताराणामन्तकालेपिनाकिनाम् ॥

१ श्रेणिकनृपप्रति श्रीवीरवाक्यमिति.

तेजःक्षयादिच्यवनलिङ्गान्याविर्भवन्ति ॥ १ ॥ ”

तथाश्रीसूत्रकृताङ्गसूत्रवृत्तावपि.

“विपच्यमानतीर्थकरनाम्नोदेवस्यच्यवनकालेषणमा
सयावदत्यन्तं सातोदय एवेत्यादि ”

विशेषाधिकार श्रीलोकप्रकाश कल्पदीपिकादिथीजाणवो.

७८ प्रश्न—लवसप्तमदेवता कया समजवा ?

उत्तर—सर्वाथसिद्धविमानना देवता समजवा, तेओ सात लवप्रमाण
मनुष्यायुष्क ओळुं होवाथी शीवमार्गना विसामा तरीके
त्यांउत्पन्न थायछे. जो सातलवप्रमाणमनुष्यायुष्क वधारे
होत तो छठतपकर्मथी जेटलुं कर्म क्षयथाय तेटलुं शेपरहेलुं
कर्म तेटली वखतमां क्षयकरी मोक्षे जात इतितात्पर्यार्थः
विशेष वात श्रीभगवतीसूत्रथी समजवी.

७९ प्रश्न—चोवीश प्रभुना चोवीश लंछन कहो ?

उत्तर—श्रीकृष्णभादि चोवीशजिनना नीचे लख्या मुजब अनुक्रमे
चोवीश लंछन जाणवां.

१ वृषभ.	९ मगरमच्छ.	१७ बकरो.
२ हस्ती.	१० श्रवित्स.	१८ नंदावर्त्त.
३ घोडो.	११ गेंडो.	१९ कलश.
४ वानर.	१२ महिष.	२० कूर्म.
५ क्रौञ्चपक्षी.	१३ वराह.	२१ नीलोत्पलकमल.
६ पद्मकमल.	१४ सीचाणो.	२२ शंख.
७ स्वास्तिक.	१५ वज्र.	२३ सर्प.
८ चन्द्र.	१६ हरिण.	२४ सिंह.

યદુક્તશ્રીઅભિધાનચિન્તામણૌ.

“ વૃષોગજોશ્વઃપ્લવગઃક્રૌઞ્ચોઞ્જસ્વસ્તિકઃશશી ॥

મકરઃશ્રીવત્સઃસગ્ગીમહિષઃશૂકરસ્તથા ॥ ૧ ॥

સ્યેનોવઞ્ચમૃગઃછાગોનંદ્યાવર્તોઘટોપિચ ॥

કૂર્મોનીલોત્પલંશંખઃફળીસિંહોર્હતાંધ્વજાઃ ॥ ૨ ॥ ”

ઉક્ત ચોવીશ લંછન જાળવાથી ચોવીશ પ્રમુજીની પ્રતિમા-
ઓને ઓલચી શકાયછે અત્ર એ રહસ્યાર્થ છે.

૮૦ પ્રશ્ન—શ્રીકૃષ્ણભાદિ ચોવીશ જિનના વર્ણ કહો ?

ઉત્તર—શ્રીપદ્મપ્રભ, વાસુપૂજ્ય, એ બે તીર્થંકર રક્તવર્ણા. શ્રીચન્દ્રપ્રભ,
સુવિધિનાથ, એ બે તીર્થંકર ઉજ્જ્વલવર્ણા. શ્રીમુનિસુવ્રત, ને-
મિનાથ, એ બે તીર્થંકર કૃષ્ણવર્ણા. શ્રીમલ્લિનાથ, પાર્શ્વ-
નાથ, એ બે તીર્થંકર નીલવર્ણા. અને તે સીવાયના ૧૬
તીર્થંકર કાશ્ચનવર્ણા (પીતવર્ણા) જાળવા.

યદુક્તશ્રીઅભિધાનચિન્તામણૌ.

“ રક્તૌચપદ્મપ્રભવાસુપૂજ્યૌશુક્લૌચચન્દ્રપ્રભપુષ્પદન્તૌ ॥

કૃષ્ણૌપુનર્નેમિમુનીવિનીલૌશ્રીમલ્લિપાર્શ્વૌકનકત્વિષોન્યૌ૥”

૮૧ પ્રશ્ન—શ્રીકૃષ્ણભાદિ ચોવીશ જિન કયા કુલમાં ઉત્પન્ન થયા ?

ઉત્તર—બાવીશ તીર્થંકર શ્રીફલ્ગુ કુલમાં ઉત્પન્ન થયા. અને શ્રી-
મુનિસુવ્રત, નેમિનાથ, એ બે તીર્થંકર હરિવંશકુલમાં ઉ-
ત્પન્ન થયા.

૧ નેમિમુનિસુવ્રતૌ.

यदुक्तंश्रीअभिधानचिन्तामणौ.

“ इक्ष्वाकुकुलसंभूतास्याद्द्वाविंशतिरर्हताम् ॥
मुनिसुव्रतनेमीतुहरिवंशसमुद्भवौ ॥ १ ॥ ”

८२ प्रश्न-परमार्थ जाण्या विना अर्थ कहे ते केवो जाणवो ?

उत्तर—एक गामडीया मूर्ख पुरुषनी पेटे हसवा योग्य जाणवो तेनी कथा नीचे लख्या प्रमाणे जाणवी.

कोइक गामने विषे कोइक मूर्खहतो ते दैवयोगे समस्त रागरागिणीनी जाण एवी कन्यापरण्यो. पछीते स्त्रीने आणु करवागयो. त्यांसासरे ते मूर्खना साळा हता, तेमणे विचारकरीं के, आपणे प्रभाते पंचम राग करीथुं ने तेने पछीथुं. ते विचार तेनी बहेने सांभल्यो. तेणीएं भत्तरिने कळुके, तमने माराभाइओ रागनी वात पूछे त्यारे कहेजोके ए पंचम रागथयो पछी प्रभाते साळाए तेमज पूछ्युं, त्यारे मूर्खे कळुं के ए पंचम राग छे. ते सांभळी साळाए मनमां विचार्युं के, एतो शृङ्ग पूछ विनानो पथु छे. पण कांइक घरनो भेद मळ्यो जणाय छे एम चिंतवी नगर बहार जइने चारे काने विचार करीं के, आपणे प्रातःकाळे धन्याश्री राग करवो.

यतः

“ षट्कर्णोभिद्यतेमंत्रश्चतुष्कर्णोऽनभिद्यते ॥
द्विकर्णस्यतुमंत्रस्यब्रह्माप्यन्तंगच्छति ॥ १ ॥ ”

એમ કરી પ્રાતઃકાલે ધન્યાશ્રી રાગ કરીને પૂછ્યું કે, એ કયો રાગ ? તે વારે મૂર્ખ બોલ્યો એ છઠો રાગ. તે સાંભળી સાઝા તાલી દેડને માંહોમાંહી હસવા લાગ્યા. મૂર્ખ બોલ્યો. રે મૂર્ખો હસોછો શું ? કાલે તમે પંચમરાગ કર્યો હતો. માટે આજ છઠોજ રાગ યુક્ત છે. જે કારણે પાંચ પછી છ એમ તો બાલગોપાલ પળ જાણે છે તે સાંભળી વઢી સાઝા ઘણુંજ હસવા લાગ્યા ત્યારે તેની સ્ત્રીજે જણાવવા માટે ધાન્યની તોલ્હડી દેખાડી. તે દેખી મૂર્ખ બોલ્યો. જાણ્યું જાણ્યું એ તો છુદ્ડ રાગ છે. ત્યારે વઢી અત્યન્ત હાંસી યોગ્ય થયો માટે પરમાર્થ જાણ્યા વિના અર્થ કરે તે તેના જેવો જાણવો એટલે રહસ્યમ્.

इति श्रीमत्तपागच्छेनेकगुरुगुणगणालङ्कृतपण्डितश्री मदूपविजयगणिव-
र्यशिश्यपण्डितश्रीकीर्तिविजयगणिशिष्यपण्डितश्री कस्तूरविजय
गणिशिष्यपण्डितश्रीमणिविजयगणिशिष्यपं० श्रीशुभावि-
जयगणिशिष्यमु० श्रीलक्ष्मीविजयेनविरचितेश्रीप्रश्नो-
त्तरप्रदीपेतृतीयःप्रकाशः

अथ चतुर्थःप्रकाशः

ॐ नमः श्रीसर्वज्ञजिनं नम्य गुरुञ्च गणधारिणम् ॥

ग्रन्थस्यास्य चतुर्थप्रकाशं प्रकरोम्यहम् ॥ १ ॥

१ प्रश्न—सर्व संवररूप चारित्रिक ए गुणठाणे होय ?

उत्तर—१४ मे अयोगि केवलि गुणठाणे होय.

२ प्रश्न—तामलि तापसने क्यारे समकितनी प्राप्ति थइ ?

उत्तर—तामलि तापस, अन्तकाळ वखते साधुओना दर्शनथी सम-
कित पाम्यो छे. एवो प्रघोष श्रीजिनेश्वरसूरिकृत कथा रत्न-
कोशमां छे. अने श्रीभगवतीसूत्रमां तो इशानेंद्र थइ पछीथी
समकित पाम्यो एम कहुं छे.

३ प्रश्न—विग्रहगतिने पामेलो कोइ जीव अग्निकाय मध्येथी जतो
थको दझाय के केम ?

उत्तर—न दझाय. शाथी के ते कर्मण शरीरवाळो छे, अने तेथी
ते सूक्ष्म छे, माटे त्यां अग्नि वीगेरे शस्त्र न संक्रमे.

यदुक्तं श्रीभगवतीवृत्तौ.

“ न ध्माय ते यतो विग्रह गतिः समापन्नो हि कर्मण शरी-
रत्वेन सूक्ष्मः सूक्ष्मत्वाच्च तत्राग्न्यादिकं शस्त्रं न क्रामति ”

४ प्रश्न—वैक्रिय शरीरवाळो जीव अग्नि मध्येथी जतो थको दझाय ?

उत्तर—वैक्रिय शरीरना सूक्ष्मपणाथी तेमज तेनी गतिना शीघ्रप-
णाथी ते न दझाय,

યદુક્તંશ્રીભગવતીવૃત્તૌ.

“ નધ્માયતેસૂક્ષ્મત્વાદૈક્રિયશરીરસ્યશીઘ્રત્વાચ્ચતદ્ગતેઃ ”

૫ પ્રશ્ન—પૃથ્વી વીગેરે પાંચ સ્થાવરકાયને સ્વામીઓ હશે ?

ઉત્તર—જેમ દિશાઓને ઇન્દ્ર, અગ્નિ, આદિક નક્ષત્રોને અશ્વિ, યમ, દહન, આદિક દક્ષિણ તથા ઉત્તર લોકાર્દને શક્ર, ઇશાન, સ્વામિઓ કહ્યા છે. તેમ પાંચ સ્થાવરકાયને પણ નીચે લખ્યા મુજબ અનુક્રમે પાંચ સ્વામિઓ શ્રીઠાંણાંગજીમાં કહ્યા છે. ઇન્દ્ર, બ્રહ્મ, શિલ્પ, સંમતિ, અને પ્રાજાપત્ય,

તત્સૂત્રપાઠોયથા.

“ પંચસ્થાવરકાયાહિવર્ડપ૦તં૦ઈંદેથાવરકાયાહિવર્ડ---

જાવપયાવૅથાવરકાયાહિવર્ડ ” વિસ્તરસ્તટ્ટિકાયામ્.

૬ પ્રશ્ન—જેમ વાદરપૃથ્વ્યાદિ પાંચ સ્થાવરકાયને વિષે પ્રત્યેકે એકપર્યાસકજીવનિશ્રાૅ વીજા અસંખ્યાતા અપર્યાસકજીવો કહ્યાછે તેમ સૂક્ષ્મ પાંચ સ્થાવરકાયને વિષે ૅજ રીતે કે કેમ ?

ઉત્તર—સૂક્ષ્મ પાંચ સ્થાવરકાયને વિષે તો પ્રત્યેકે એકઅપર્યાસક-નિશ્રાૅ પર્યાસક જીવો કહ્યા છે. અને તે પણ શ્રીપદ્મ-વણાસૂત્ર વીગેરેના અનુસારે સંખ્યાતા જાણવા અને શ્રીઆ-ચારાઙ્ગસૂત્ર વૃહદ્વૃત્તિને અનુસારે તો અસંખ્યાતા જાણવા.

તથાચતત્પાઠઃ

“ અપર્યાસકનિશ્રયાપર્યાસકાઃસમુત્પદ્યન્તેતત્રચૈ---

કોપર્યાસકસ્તત્રનિયમાદસંખ્યેયાઃપર્યાસકાઃસ્યુઃ ”

इत्याचाराङ्गवृहद्वृत्तौ

७ प्रश्न—विकलेन्द्रिय जीवो मनुष्यमां आव्या थका मनःपर्याय ज्ञानने पामे ?

उत्तर—केटलाक पामे. पण अन्तक्रिया प्रत्ये न करे आवी रीते श्रीजैनागममां कहुं छे. आ ठेकाणे तात्पर्यार्थ ए छे के ऋजु-मतिमनःपर्यायज्ञानने पामे पण विपुलमतिमनःपर्यायज्ञानने न पामे साथी के विपुलमतिमनःपर्यायज्ञानवाळाने तद्भव-सिद्धि कही छे.

८ प्रश्न—जीवविचार प्रकरणमां जे “ ग्राहा ” जीवो कहा छे ते स्वरूपे केवा होय ?

उत्तर—सोयना दोरा जेवा पातळा तेमज लांबा होय छे के जो ते जीवो पाणी मध्ये हाथीना पगे वळगे तो हाथीने पण पाणीथी बहार नीकळवुं मुस्केल थइ पडे. लोकमां ते जीवो ने “ तांतूआ ” कहे छे.

९ प्रश्न श्रीप्रज्ञापनासूत्रमां प्रथमपदविषे “ शिशुमारा ” जीवो कहा छे ते क्या ?

उत्तर—ते जीवो जळना काचवा जाणवा. अथवा पाडा जेवा मोटा जाणवा.

यदुक्तंजीवविचारवृत्तौ.

“ शिशुमाराजलकूर्मायिदाहुःश्राहेमचन्द्रपादाःशिशुमारस्त्वम्बुकूर्मः॥ यद्वापानीयमध्येमहिषसदृशाभवन्ति-
तेशिशुमारामहाकायाः ”

१० प्रश्न—कुकडा तथा मोरना मस्तक मध्ये रहेली शिखा सचित्त छे, अचित्त छे, के मिश्र छे ?

(૧૧૨)

શ્રીમશ્નોત્તરપ્રદીપે.

ઉત્તર-કુકડાની ચૂડા સચિત્ત છે. મોરની ચૂડા મિશ્ર છે. એમ શ્રી
આચારાઙ્ગસૂત્રવૃત્તિ મધ્યે કહેલું છે.

તથાચતત્સૂત્રવૃત્તિ:

“ સચિત્તાચૂડાકુકુટસ્યમિશ્રાચૂડામયૂરસ્ય ”

૧૧ પ્રશ્ન-અગ્નિ વિષે ઉંદરની ઉત્પત્તિ હશે ?

ઉત્તર-હા, ઇટના નીંભાડા વીગેરે અગ્નિમાં ઉંદરો ઉત્પન્ન થાય છે એમ
શ્રીઅનુયોગદ્વારવૃત્તિમાં કહ્યું છે. વઢી કેટલાક જીવો સ-
ચિત્ત અગ્નિ પ્રમુખમાં ઉંદર પ્રમુખપણે ઉપજે છે એમ શ્રીસૂય-
ગડાંગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના ત્રીજા અધ્યયનની વૃત્તિ-
માં કહ્યું છે.

યદુક્તંશ્રીઅનુયોગદ્વારવૃત્તૌ.

“ ઇષ્ટકાપાકાદ્યમિર્મૂષિકાવાસઇત્યુચ્યતેતત્રહ્યમૌકિલ-
મૂષિકાઃસમૂર્છન્તીતિ ”

યદુક્તંશ્રીસૂત્રકૃતાઙ્ગસૂત્રવૃત્તૌ.

“ અપરેતુજીવાઃસચિત્તેતેજઃકાયાદૌમૂષિકાદિત્વે-
નોત્પદ્યન્તે ” ઇતિ

૧૨ ઉંદરના લોમનું રત્નકંબલવસ્ત્ર બને છે તે વાત સ્વરી હશે ?

ઉત્તર-હા, તે વાત સ્વરી છે. યતઃ “ મૂષકરોમજંવસ્ત્રમ્ ” ઇતિશ્રીસ્થા-
નાઙ્ગસૂત્રપશ્ચમસ્થાનવૃત્તિવચનાત્. અને વઢી એ રત્નકંબલ
વસ્ત્ર જ્યારે મેલું થાય છે ત્યારે અગ્નિમાં નાશવાથી તે શુદ્ધ
થાય છે કારણ કે અગ્નિમાં ઉત્પન્ન થયેલ ઉંદરોના લોમનું તે
વસ્ત્ર બનેલું છે ઇત્યાદિ એક શાસ્ત્રલેખ છે.

१३ प्रश्न—नैपुंसकमासमां जे उत्तम वनस्पति छे ते फले के केम ?

उत्तर—ना, नफले. किन्तु नपुंसक मासने तजीने बीजे मासेज फले एम श्रीआवश्यकनिर्युक्तिमां श्रीभद्रबाहुस्वामीजी कहेछे. यतः “जइफुलाकणिआरडा० ” इत्यादि गाथा वचनात् अत्ररहस्यार्थ एछेके, अचेतना एवी वनस्पति ते पण जो नपुंसक मासने तजी बीजा मासने गणतीमां लेछे, तो पछी पण्डितोए ते प्रमाणे वरतवुं तेमां शी नवाई छे. ए विषय, वधारे विवादभर व्याख्यान वालोछे. अने ते श्रीकल्पकिरणा-वल्पादिश्रीजैनग्रन्थोमांछे. ते जोवाथी बरोबर समजाशे.

१४ प्रश्न—चूडेली (जीवविशेषः) द्वीन्द्रियजीवछे के त्रीन्द्रियजीवछे ?

उत्तर—श्रीआराधनपताकामां त्रीन्द्रियजीवगणेलो छे. अने जीवविचारमां द्वीन्द्रियजीवगणेलो छे. तत्त्वनीवात केवली जाणे.

१५ प्रश्न—अतिस्निग्धपणाने लीधे त्रीजेआरे पण बादरअग्नियो अभाव कह्योछे तो श्रीऋषभदेवजीना समयमां तेनी उत्पत्ति साथी कही ?

उत्तर—त्रीजा आराना प्रान्तभागमां श्रीऋषभदेवजीना समयमां अग्निनी उत्पत्ति कहीछे ते ठेकाणे कइ बाधा आवती नथी साथी के त्यां अल्पकालनी विवक्षा करीनथी इति तत्त्वम्.

१६ प्रश्न—एम संभलायछे के कोइकना उदरमां “ गृहकोकिला ” उत्पन्न थायछे तेनुं थुंकारण ?

१ अधिकमासमां.

२ भुजपरिसर्पविशेषः लोकेतु “ गरोली ” इतिनाम्नाप्रसिद्धा.

ઉત્તર—ઉદરમાં ગૃહગોધિકા ઉત્પત્તિનું કારણ શ્રીનિશીથચૂર્ણિમાં કહેલું છે. તે નીચે પ્રમાણે—

યદુક્તંશ્રીનિશીથચૂર્ણૌ.

“ ગિહકોઝલઅવયવસંમિસ્મેણભુત્તેણપોટેકિલગિહ-
કોઝલાસમુચ્છંતિત્તિ ” સુલભાર્થઃ

૧૭ પ્રશ્ન—મોતીને પૃથ્વીકાયપણું સંભવે ?

ઉત્તર—હા, નાનાવિધત્રસસ્થાવરના શરીરોમાં ઉત્પત્તિનો સંભવ છતાં પણ મોતીને પૃથ્વીકાયપણુંજ સંભવ છે. એમ શ્રીસૂત્રકૃતાન્ગસૂત્રની ટીકા પરથી સિદ્ધ થાય છે અને તે જોવાથી કેટલીક વધારે વાત સમજાય તેમ છે.

૧૮ પ્રશ્ન—સર્પનું “પવનભક્ષી” નામ છે તે શું પવનને ભક્ષણ કરતો હશે ?

ઉત્તર—હા, પવનને પણ ભક્ષણ કરે છે. શાથી કે તેનો જાતિપ્રત્યય તે આહાર છે. યતઃ “સર્પાઃ પિવન્તિ પવનં નચ દુર્બલાસ્તે” इतिवचनात् વલી શ્રીસૂત્રકૃતાન્ગસૂત્રના વીજા શ્રુતસ્કન્ધના ત્રીજા અધ્યયનની ટીકામાં પણ કહ્યું છે કે સર્પોવાયુનો પણ અહાર કરે છે અને તેઓની તેજ જાતિપ્રત્યય આહાર વડે કરીને વૃદ્ધિ થાય છે જેમકે દુધ પ્રમુખ વડે કરીને इति

૧૯ પ્રશ્ન—એક શ્રંગાટક ફલમાં (સીંઘોડામાં) કેટલાજીવો કહ્યા છે ?

ઉત્તર—બેજીવો કહ્યા છે. યતઃ “ દોણિયજીવાફલેભણિયા ” इति શ્રીપ્રજ્ઞાપનાવચનાત્

૨૦ પ્રશ્ન—“ કુદામિત ” શબ્દસ્ત્રીઓના કેવા વિલાસ ભેદમાં જોડાય છે ?

ઉત્તર—પુરુષ જ્યારે વ્યામોહથી સ્ત્રીઓના કેશને તથા સ્તનને અને વલી અથર ત્રીગેરે અંગોને યથોચિત ગ્રહણ કરે છે. ત્યારે સ્ત્રીઓને

घणो हर्षथायछे छतां पण संभ्रम पूर्वक मस्तकचेष्टाथी तेमज हस्तचेष्टाथी तेम नहीं करवा पुरुषने जणावेछे अर्थात् घणा हर्षथी उत्पन्न थएल सुखने ठेकाणे पण दुःखनो उपचार करेछे. तेवा एक स्त्रीओना विलास भेदने पण्डितो “कुट्टमित” कहेछे माटे “ कुट्टमित ” शब्द स्त्रीओना तेवाएक विलास भेदमां जोडायछे इति रहस्यार्थः

यतः

“ केशस्तनाधरादीनां ग्रहे हर्षेऽपि संभ्रमात् ॥

प्राहुः कुट्टमितं नाम शिरःकरविधुननम् ॥ १ ॥ ”

इति शब्दस्तोममहानिधिगतश्लोकवचनात्.

श्रीअभिधानचिन्तामणिकोषमां स्त्रीओना स्वाभाविक एवा लीला वीगेरे दश अलङ्कार कहाछे तेमां आ “ कुट्टमित ” सातमो अलङ्कारछे तेनुं लक्षण तेना टीप्पनमां अर्द्धश्लोकवडे करीने बतावेलछे ते नीचे प्रमाणे.

“ दुःखोपचारः सौख्येऽपि हर्षात् कुट्टमितं मतम् ॥ ”

अर्थ उपर प्रमाणेज जाणवो.

२१ प्रश्न—स्त्रीओना मायाकपटथी पुरुष ठगाय के ?

उत्तर—हा, शंकर जेवा ठगायाछे शंकरनी कथा आ प्रमाणे एक दिवस महादेवजी पोतानी स्त्रीगङ्गा अने पार्वती पासे कहेवा लाग्या के हुं संसारमार्गथी उद्विग्न थइ गये-लोछुं माटे हवेथी महारे तमारी बेहुनी साथे काइ कामनथी हुंतो हवे तपज करीश. एम कहीने शंकर कैलासपर्वतप्रत्ये गया, त्यां ते पर्वतनी गुफामां पद्मासन बाळीने ध्यानमां

બેઠા, પાર્વતીએ જાણ્યું જેશિવજી તપસ્યામાં બેઠાછે. પણ તે સંસારથી ઉદ્વિગ્નહુંહું એમ કહીગયાછે, માટે તેના તપનો હું મંગકરું, એમ ધારીને પોતે ભિલ્હીની વેષ ધરીને ત્યાંજડ શંકર પાસે રહીને નાના પ્રકારના હાવ ભાવ કટાક્ષ વીંગેરે વિલાસ કરવા માંડ્યા, તેવારે ધ્યાન મૂકીને શિવજી તે ભિલ્હીની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા. કે હે મદ્રે તું મહારી સ્ત્રીથા ત્યારે ભિલ્હી બોલીકે મહારો સ્વામીતો ભિલ્હી. તે પછવાડે ચાલ્યો આવેછે. માટે જો તેમ હું કરું તો તે ભિલ્હી મને અને તમને બેહુને શિક્ષા આપે ત્યારે શિવજી કહેવા લાગ્યા કે હે સુંદરી મેં ત્રિપુરામુર જેવા લક્ષ દૈત્યોને મારીનાશ્યા તો તહારો સ્વામી બીચારો શી ગણતીમાંછે ત્યારે ભિલ્હી કહેછે. કે જો એમહોયતો તમો મહારી પાસે નાગા થડ નાચો તો હું તમારી સ્ત્રીથાઉં ત્યારે તે ભિલ્હીને વશ પડેલા મહાદેવે નગ્ન થડ નાચવા માંડ્યું તે જોડ પાર્વતીને હાસ્ય આવ્યું ત્યારે શિવજી સમજી ગયા કે આતો પાર્વતીએ એમજાણીને લજ્જિત થડ મનમાં સ્વેદપામ્યાજે અરે આ શું થયું હું કહેતો હતો કે હું સંસારથી વિરક્ત છું અને મને માયા કપટે કરી એનીએ છલ્યો તેથી હું પરવશ થડ ગયો એમ સમજી લજ્જા પામ્યા. જુઓ એમ શંકર પણ ઠગાયા માટે સ્ત્રીઓના માયા કપટમાં ન ફસાતાં તેનીઓનો ત્યાગ કરવો એજ શ્રેષ્ઠ છે.

૨૨ પ્રશ્ન-લૌકિકશાસ્ત્રમાં ચાર આશ્રમ કહ્યા છે તે કયા અને તે ક્યારે કોને હોય ?

ઉત્તર—૧ પહેલો બ્રહ્મચર્યાશ્રમ-તે વાલ્યાવસ્થામાં વેદવેદાંગાદિરૂપ-વિદ્યાભ્યાસિઓને જાણવો.

२ बीजो गृहस्थाश्रम—ते यौवनावस्थायां भोगाभिलाषिओने जाणवो.

३ त्रीजो वानप्रस्थाश्रम—ते वृद्धावस्थायां मुनिवृत्तिवाळा-ओने जाणवो.

४ चोथो भिक्षुवाश्रम—ते अन्तावस्थायां परमात्मध्यानवडेदे-हत्यागिओने जाणवो. एम रघुवंशनी टीकाथी जाणीए छीए.

२३ प्रश्न—लौकिकमते सीता पोतानुं सत्यपणुं जणावी क्यां गयां हशे ?

उत्तर—पाताळमां गयां छे अर्थात्पृथ्वीदेवी प्रगट थइ सीताने पा-ताळमां लेइ गयां छे. एवी लौकिकमते बात छे.

यदुक्तं कालिदासकविकृतरघुवंशे.

“ अथवाल्मीकिशिष्येणपुण्यमावर्जितंपयः ॥

आचम्योदीरयामाससीतासत्यांसरस्वतीम् ॥ ८० ॥

वाङ्मनःकर्मभिःपत्यौव्यभिचारोयथानमे ॥

तथाविश्वंभरेदेविमामान्तर्धातुमर्हसि ॥ ८१ ॥

एवमुक्तेतथासाध्व्यारंध्रात्सद्योभवाद्भुवः ॥

शातहृदमिवज्योतिःप्रभामण्डलमुद्ययौ ॥ ८२ ॥

तत्रनागफणोत्क्षिप्तसिंहासननिषेदुषी ॥

समुद्रसनासाक्षात्प्रादुरासीद्वसुंधरा ॥ ८३ ॥

सासीतामङ्कमारोप्यभर्तृप्रणिहितैक्षणम् ॥

मामेतिव्याहरत्येवतस्मिन्पातालमभ्यगात् ॥ ८४ ॥ ”

२४ प्रश्न—सूर्यना किरणोनी वधघट थती हशे ?

उत्तर—श्रीकल्पसूत्रनी दीपिकामां लौकिकशास्त्रनी अपेक्षाए बधघट
कही छे, ते नीचे लख्या प्रमाणे.

चैत्रमासमां	सूर्यना	किरणो	१२००
वैशाखमासमां	सूर्यना	कि०	१३००
ज्येष्ठमासमां	सूर्यना	कि०	१४००
श्रावणमासमां	सूर्यना	कि०	१४००
भाद्रपदमासमां	सूर्यना	कि०	१४००
आषाढमासमां	सूर्यना	कि०	१५००
आश्विनमासमां	सूर्यना	कि०	१६००
कार्तिकमासमां	सूर्यना	कि०	११००
माघमासमां	सूर्यना	कि०	११००
मार्गशीर्षमासमां	सूर्यना	कि०	१०५०
फाल्गुनमासमां	सूर्यना	कि०	१०५०
पौषमासमां	सूर्यना	किरणो	१०००

उक्त रीते बधघट जाणवी.

यद्व्याडि:

“ शतानिद्वादशमधौत्रयोदशैवमधवे ॥

चतुर्दशपुनर्ज्येष्ठेनभोनभस्ययोस्तथा ॥ १ ॥

पञ्चदशैवत्वाषाढेषोडशैवंतथाश्विने ॥

कार्तिकेत्वेकादशचशतान्येवंतर्पस्यपि ॥ २ ॥

मार्गेतुदशसार्द्धानिशतान्येवंचफाल्गुने ॥

पौषएवपरंमासिसहस्रंकिरणारवेः ॥ ३ ॥ ” इति

२५ प्रश्न—बत्रीस लक्षणो पुरुष कयो समजवो ?

उत्तर—शास्त्रोक्तबत्रीसलक्षण जेने विषे पामीए ते बत्रीस लक्षणो पुरुष जाणवो. ते ३२ लक्षण आ प्रमाणे छे.

छत्र, कमल, धनुष; रथ, वज्र, काचवो, अंकुश, वाव, स्वस्तिक, तोरण, सरोवर, सिंह, वृक्ष, चक्र, शंख, हस्ती, समुद्र, कलश, प्रासाद, मत्स्य, जव, (धान्य विशेष). यज्ञस्तंभ, स्तूप, (स्थुभ) कमण्डलु, (संन्यासीनुं जळपात्र) पर्वत, चामर, दर्पण, वृषभ, ध्वजा, श्री, माला, अने मयूर, ए बत्रीसलक्षण पूर्वकृतपुण्योए करीने मोटा पुण्यवंत प्राणिओना हाथ पगने तळीए होय, एम पण्डित पुरुषो कहे छे.

यदुक्तंश्रीकल्पदीपिकायाम्.

“ छत्रंतामरसंघनूरथवरोदंभोलिकूर्माकुशावापीस्वस्तिकतोरणानिचसरःपंचाननःपादपः ॥ चक्रंशंखगजौसमुद्रकलशौप्रासादमत्स्यौयवाधूपस्तूपकमंडलून्यवनिभृत्संचामरौदर्पणः ॥ १ ॥

उक्षापताकाकमलाभिषेकासुदामकेकीघनपुण्यभाजाम् ॥ पुराकृतैःपुण्यगणैरमूनिसलक्षणानीतिवदन्तिश्रीराः ॥२॥”

वली बीजी रीते पण बत्रीस लक्षणो पुरुष कह्यो छे.—
नख, पग, हाथ, जीभ, होठ, तालबुं, अने आंखना खुणा, ए सात जेना रातां होय. तथा काख, हृदय, कोट, नाक, नख, अने मुख, ए छ जेना ऊंचा होय. तथा दांत, चामडी, केश, आंगलीना पर्व, अने नख, ए पांच जेना सूक्ष्म

होय. तथा नेत्र, हृदय, नाक हडपची, अने भुजा, ए पांच जेना लांबा होय. तथा ललाट, हृदय, अने मुख, ए त्रण जेना पहोलां होय, तथा ग्रीवा, जंघा, अने लिंग, ए त्रण जेना हुंका होय. तथा स्वर, नाभि, अने सत्व, ए त्रण जेना गंभीर होय. ते बत्तीस लक्षणो पुरुष जाणवो.

यदुक्तंश्रीकल्पदीपिकायाम्.

“ इहभवतिसप्तःषडुन्नतःपञ्चसूक्ष्मदीर्घश्च ॥ त्रि-
विपुललघुगंभीरोद्वात्रिंशलक्षणःसपुमान् ॥ १ ॥ ”

अत्र दृष्टान्त तरीके श्रीश्रीपालनरेन्द्र, श्रीविक्रमनरेन्द्र,
इत्यादि घणा बत्तीस लक्षणा पुरुषो थइ गया छे.

२६ प्रश्न-लौकिक १८ पुराणना नाम दर्शावो ?

उत्तर—ब्रह्मपुराण १ पद्मपुराण २ विष्णुपुराण ३ वायुपुराण ४
भागवतपुराण ५ नारदपुराण ६ मार्कंडेयपुराण ७ आग्नेय-
पुराण ८ भविष्यपुराण ९ ब्रह्मविवर्त्तपुराण १० लिंगपुरा-
ण ११ वराहपुराण १२ स्कन्दपुराण १३ वामनपुराण १४
मत्स्यपुराण १५ कूर्मपुराण १६ गरुडपुराण १७ ब्रह्मांडपु-
राण १८ एवी रीते ग्राह्योक्त १८ पुराणना नाम जाणवां.

यदुक्तंश्रीकल्पदीपिकायाम्.

“ ब्रह्मांभोरुहविष्णुवायुभगवत्संज्ञंतोनारदंमार्कंडे-
यमथाम्निदैवतमितिप्रोक्तंभविष्यंतथा ॥ तस्माद्ब्रह्मविव-
र्त्तसंज्ञमुदितंलिंगंवराहंस्मृतंस्कादंवामनमत्स्यकूर्मगरुडंब्र-
ह्मांडमष्टादश ॥ १ ॥ ”

२७ प्रश्न—चौद विद्या गुण जाण कोने कहीए ?

उत्तर—जे चौद विद्या जाणे ते चौद विद्या गुण जाण समजवो.

अने ते चौद विद्या नीचे लख्या मुजब जाणवी—

ऋग्वेद १ यजुर्वेद २ सामवेद ३ अथर्ववेद ४ शिक्षा ५
कल्प ६ व्याकरण ७ छंद ८ ज्योतिष ९ निरुक्ति १०
मीमांसा ११ आन्वीक्षिकी १२ धर्मशास्त्र १३ पुराण १४

तथाचोक्तंश्रीअभिधानचिन्तामणौ.

“ षडङ्गीवेदाश्चत्वारोमीमांसान्वीक्षिकीतथाधर्मशा-
स्त्रपुराणञ्चविद्याएताश्चतुर्दश ॥ १ ॥ ”

वली विष्णुपुराणमां तो आयुर्वेद १ धनुर्वेद २ गांधर्व ३
अने अर्थशास्त्र ४ ए चार उपवेद सहित १८ विद्या कही छे.

तद्यथा.

“ अङ्गानिवेदाश्चत्वारोमीमांसान्यायविस्तरः ॥

धर्मशास्त्रपुराणञ्चविद्याह्येताश्चतुर्दश ॥ १ ॥

आयुर्वेदोधनुर्वेदोगौन्धर्वञ्चार्थशास्त्रकम् ॥

चतुर्भिरेतैःसंयुक्ताःस्युरष्टादशताःपुनः ॥ २ ॥ ”

अत्र दृष्टान्त तरीके इन्द्रभूति, अग्निभूति, वायुभूति, बीगरे
चौद विद्यागुण जाण हता एम श्रीकल्पसुबोधिकामां गणधर-
वादव्याख्यावसरे कहेल छे.

१ पूर्वोक्त शिक्षा बीगरे ६ अंग. २ तर्कविद्या. ३ सर्गश्चप्रतिसर्गश्च
वंशोमन्वन्तराणिच ॥ वंशानुवंशचरितंपुराणंपञ्चलक्षणम् ॥ १ ॥

४ वैद्यकशास्त्रम् ५ संगीतशास्त्रम् ६ नीतिशास्त्रम्.

(૧૨૨)

શ્રીમશ્ચોત્તરપ્રદીપે.

૨૮ પ્રશ્ન—કેટલાં નક્ષત્રો જ્ઞાનવૃદ્ધિ કરનારાં હશે ?

ઉત્તર—દશ, તે નીચે પ્રમાણે—મૃગશિર ૧ આર્દ્રા ૨ પુષ્ય ૩ પૂર્વાષા-
લ્ગુની ૪ પૂર્વાષાઢા ૫ પૂર્વાભાદ્રપદ ૬ મૂલ ૭ અશ્લેષા ૮
હસ્ત ૯ અને ચિત્રા ૧૦ એ ઉક્ત દશ નક્ષત્રોની સાથે ચન્દ્રમાનો
યોગ આવે છે તે જો શ્રુતજ્ઞાનના ઉદ્દેશાદિ કરાય છે તો જ્ઞાનવૃ-
દ્ધિને પામે છે, તથા નિર્વિઘ્નપણે ભણાય છે, સંભળાય છે,
વ્યાખ્યાન કરાય છે, ધરાય છે, શાથી કે જે કાઠ વિશેષ
છે તે પળ તથાવિધકાર્યવિષે ક્ષયોપશમાદિભાવનો હેતુ-
ભૂત છે.

યદુક્તંશ્રીસ્થાનાઙ્ગસૂત્રે.

“ દસનસ્વત્તાણાણસ્સવિદ્ધિકરાપણ્ણત્તાતંજહા. મિ-
ગસિરઅદ્દાપૂસોતિન્નિયપુઘ્વાઇમૂલમસ્સેસા ॥ હથ્થોચિત્તા-
યતહાદસવિદ્ધિકરાઈણાણસ્સ ॥ ૧ ॥ ”

તટ્ટીકા.

“ વિદ્ધિકરાઈંતિ ॥ એતન્નક્ષત્રયુક્તેચન્દ્રમસિસતિજ્ઞા-
નસ્યશ્રુતજ્ઞાનસ્યોદ્દેશાદિર્યદાક્રિયતેતદાજ્ઞાનંસમૃદ્ધિમુપ-
પયાત્યવિઘ્નેનાધીયતેશ્રૂયતેવ્યાખ્યાયતેધાર્યતેચેતિભવતિ-
ચકાલવિશેષસ્તથાવિધકાર્યેષુકારણંક્ષયોપશમાદિહેતુત્વા-
ત્તસ્યયદાહુદયરકયસ્વઓવસમોવસમાજંચકમ્મણોભણિ
યાદવંસ્વેત્તંકાલંભાવંચભવંચસંપ્પન્તિ ॥ ૧ ॥ ”

તથૈવસંસ્કૃતાર્યાપિભવતિ

तथाहिश्रीअजितनाथचरित्रे.

“ उदयक्षयक्षयोपशमोपशमाःकर्मणांभवन्त्यत्र ॥

द्रव्यंक्षेत्रंकालंभावञ्चभवञ्चसम्प्राप्य ॥ १ ॥ ” इति

२९ प्रश्न—ननुचन्द्रादयोग्रहाश्चरविशेषेण प्राणिनां सुखःदुखविपाक-
हेतवो भवन्तिक्विवानेतिप्रश्नः

उत्तर—उच्यते प्रायस्ते प्राणिनां सुखदुःखविपाकहेतवो भवन्तिपरं
विशेषविस्तरार्थिनात्त्वत्र श्रीलोकप्रकाशग्रन्थोविलोकनीयः
सचग्रन्थोयम्.

“ एतेचन्द्रादयःप्रायःप्राणिनांप्रसवक्षणे ॥

तत्तत्कार्योपक्रमेवावर्षमासाद्युपक्रमे ॥ ८४ ॥

अनुकूलाःसुखंकुर्युस्तत्तद्राशिमुपागताः ॥

प्रतिकूलाःपुनःपीडांप्रथयन्तिप्रथीयसीम् ॥ ८५ ॥

ननुदुःखसुखानिस्युःकर्मायत्तानिदेहिनाम् ॥

ततःकिमेभिश्चन्द्राद्यैरनुकूलैरुतेतरैः ॥ ८६ ॥

आनुकूल्यंप्रातिकूल्यमागताअप्यमीकिमु ॥

शुभाशुभानिकर्माणिव्यतीत्यकर्तुमीशते ॥ ८७ ॥

ततोमुधास्तामपरेनिर्ग्रन्थानिःस्पृहाअपि ॥

ज्योतिःशास्त्रानुसारेणमुहूर्त्तेक्षणतत्पराः ॥ ८८ ॥

प्रवाजनादिकृत्येषुप्रवर्त्तन्तेशुभाशयाः ॥

स्वामीमेघकुमारादिदीक्षणेतत्किमैक्षत ॥ ८९ ॥

चतुर्भिःकलापकम्

अत्रोच्यतेपरिचितश्रुतोपनिषदामयम् ॥
 अनाघ्रातगुरुपरम्पराणांवाक्यविल्लवः ॥ ९० ॥
 श्रूयतामत्रसिद्धान्तरहस्यामृतशीतलम् ॥
 अनुत्तरमुग्राध्यपारंपर्याप्तमुत्तरम् ॥ ९१ ॥
 विपाकहेतवःपञ्चस्युःशुभाशुभकर्मणाम् ॥
 द्रव्यक्षेत्रञ्चकालश्चभावोभवश्चपञ्चमः ॥ ९२ ॥
 तथाचोक्तम्—उदयरकयखओत्रसमोवसमाजं च ॥
 कम्मणोभणियादवंखेत्तंकालंभावंचभवंचसंपण्ण ॥ ९३ ॥
 यथाविपच्यतेसातंद्रव्यंस्रक्चन्दनादिकम् ॥
 गृहारामादिकंक्षेत्रमनुकूलग्रहादिकम् ॥ ९४ ॥
 वर्षावसन्तादिकंवाकालंभावंमुखावहम् ॥
 वर्णगन्धादिकंप्राप्यभवंदेवनरादिकम् ॥ ९५ ॥

युग्मम्.

विपच्यतेसातमपिद्रव्यंखङ्गविषादिकम् ॥
 क्षेत्रंकारादिकंकालंप्रतिकूलग्रहादिकम् ॥ ९६ ॥
 भावमप्रशस्तवर्णगन्धस्पर्शरसादिकम् ॥
 भवञ्चतिर्यग्नरकादिकंप्राप्येतिदृश्यते ॥ ९७ ॥

युग्मम्.

शुभानांकर्मणांतत्रद्रव्यक्षेत्रादयशुभाः
 विपाकहेतवःप्रायोशुभानाञ्चततोऽन्यथा ॥ ९८ ॥

ततोयेषांयदाजन्मनक्षत्रादिविरोधमाक् ॥
 चारश्चन्द्रार्यमादीनांज्योतिःशास्त्रोदितोभवेत् ॥९९॥
 प्रायस्तेषांतदाकर्माण्यशुभानितथाविधाम् ॥
 लब्ध्वाविपाकसामग्रींविपच्यन्तेतथातथा ॥ २०० ॥

युग्मम्

विपक्वानिचतान्येवंदुःखंदष्टुर्महीस्पृशाम् ॥
 आधिव्याधिद्रव्यहानिकलहोत्पादनादिभिः ॥ १ ॥
 यदातुयेषांजन्मक्षीद्यनुकूलोभवेदयम् ॥
 ग्रहचारस्तदातेषांशुभंकर्मविपच्यते ॥ २ ॥
 तथाविपक्वंतद्दत्तेङ्गिनांधनाङ्गनादिजम् ॥
 आरोग्यतुष्टिपुष्टीष्टसमागमादिजंसुखम् ॥ ३ ॥
 एवंकार्यादिलभेपितत्तद्भावगताग्रहाः ॥
 सुखदुःखपरिपाकेप्राणिनांयान्तिहेतुताम् ॥ ४ ॥
 तथाहभगवाञ्जीवाभिगमः-रयणियरदिणयराणंनख-
 त्ताणंमहग्गहाणंच ॥ चारविसेसेणभवेसुहृदुहविमणु-
 स्साणं ॥ ५ ॥
 अतएवमहीयांसोविवेकोज्वलचेतसः ॥
 प्रयोजनंस्वलमपिरचयन्तिशुभेक्षणे ॥ ६ ॥
 ज्योतिःशास्त्रानुसारेणकार्यप्रव्राजनादिकम् ॥
 शुभेमुहूर्तेकुर्वन्तिततएवर्षयोपिहि ॥ ७ ॥

ઇથ્યમેવાવર્તતાજ્ઞાસ્વામિનામર્હતામપિ ॥
 અધિકૃત્યશુભંકૃત્યંપાઠપ્રવ્રાજનાદિકમ્ ॥ ૮ ॥
 સુક્ષેત્રેશુભતિથ્યાદૌપૂર્વોત્તરાદિસંમુખમ્ ॥
 પ્રવ્રાજનવ્રતારોપાદિકંકાર્યવિચક્ષ્ણૈઃ ॥ ૯ ॥
 તથોક્તંપશ્ચવસ્તુકે-એસાજિનાળમાળાચેત્તાઇયાયકમ્મ-
 ણોમણિયા ॥ ઉદયાઇકારણંજંતમ્હાસવથ્યજઇયવં ૧૦
 અર્હદાઘાઃસાતિશયજ્ઞાનાયેતુમહાશયાઃ ॥
 તેતુજ્ઞાનબલેનૈવજ્ઞાત્વાકાર્યગતાગતિમ્ ॥ ૧૧ ॥
 અવિઘ્નાંવાસવિઘ્નાંવાપ્રવર્તન્તેયથાશુભમ્ ॥
 નાપેક્ષન્તેન્યજનવન્મુહૂર્ત્તાદિનિરીક્ષણમ્ ॥ ૧૨ ॥

યુગ્મમ્

તદ્વિચિન્ત્યાપરેષાન્તુતથાનૌચિત્યમન્વતિ ॥
 મત્તેભસ્પર્દ્યાવીનામિવાઘાતોમહાદ્રુષુ ॥ ૧૩ ॥
 ઇદમર્થતોજીવાભિગમવૃત્તાવિતિ. ”

૩૦ પ્રશ્ન—વિષવ્યાપ્તઅન્નને જોઈ ચક્રોર વીગેરે જીવોને કંઈ થતુહશે ?

ઉત્તર—હા, વિવિધ વિલક્ષણ સ્વભાવ સમુત્પન્નથાયછે. તે આ પ્રમા-
 ãે વિષસહિત એવા અન્નને દેહીને ચક્રોર પક્ષી ચક્ષુવિષે
 વિરાગને ધરેછે. અર્થાત્ જ્ઞેરવાલું અન્ન દેહીને ચક્રોર પક્ષી
 આંચ્છો મીંચેછે, હંસ શબ્દ કરેછે, મેના વમન કરેછે, પોપટ
 સતત પોકાર કરેછે, વાનર વિદ્યાને કરેછે, કોકિલ ક્ષણ-

वारमां मरण प्रत्ये पामेछे, क्रौञ्चपक्षी नाचे माचे छे, नोलीओ
राजी थायछे, अने कागडो हर्षने धरेछे,

यदुक्तम्.

“ दृष्टान्नसविषंचकोरविहगोधत्तेविरागंदृशोर्हसःकु-
ञ्जतिसारिकाचवमतिक्रोशत्यजसंशुकःविष्टांमुञ्चतिमर्कटः
परभृतःप्राप्नोतिमृत्युंक्षणात्क्रौञ्चोमाद्यतिहर्षवाँश्चनकुलःप्री-
तिञ्चधत्तेद्विकः ॥ १ ॥ ”

अत्र दृष्टान्त तरीके एक दिवस श्रीशोभनाचार्यजी श्रीउ-
ज्जयिनीपुरीमां पोताना संसारो भाइ धनपाल पण्डितने
घरेवहोरवा निमित्ते गयाछे. तेज दिवसे धनपालना घरमां
तेना बैरिए मोदकमां झेरनखावेलुंछे. ते झेरवाला मोदक
लेइ आपवामांढ्या तयारे आचार्यजीए कहुंके अमने ए मो-
दक नहींकल्पे. धनपाले कहुंके मोदकमां थुं झेरवालेलुंछे ?
आचार्यजीए कहुंके हा, एमोदकमां झेरजछे. पछी परम्परा-
ए पूछवाथी एमां झेरछे एवो निर्णय थयो तयार पछी जी-
वितदान आपनार श्रीशोभनाचार्यजीने पूछयुंके आपे साथी
जाण्युंके आमां झेरछे. उत्तर आपतां जणाव्युंके, आ पांज-
रामां रहेला चकोरपक्षीए आ मोदकोने देखीने आंखोमीं-
चीदीधी तेथी अमे विचार्युंके आमोदकमां खरेखर झेरछे.
बलीशास्त्रप्रमाण आपवा पूर्वोक्तकाव्य कही बताव्यो ते
सांभली धनपाल अजाएब थयो इत्यादि.

३१ प्रश्न—स्त्रीना अंग विषे कया कया दिवसे कयां कयां काम रहेछे ?

उत्तर—शुकपक्षमां पडवे पगना अंगुठे, बीजें पंजाए, त्रीजें पगनी

ઘુંટીએ, ચોથે ઢીંચણે, પાંચમે જઘને (કેડના આગલા ભાગે) છઠે નાખીએ, સાતમે સ્તને, આઠમે બગલમાં, નોમે ગલે, દશમે ગાલોએ, અગીયારસે દાંતે, બારસે મુઠે, તેરસે નેત્રોએ, ચૌદશે કેશપાસે, અને પુનમે મસ્તકે, કૃષ્ણપક્ષમાં પડવે માથે, બીજેકેશે, એમ અનુક્રમે વદમાં ઉતરવું અને શુદમાં ચઢવું એવીરીતે સ્ત્રીઓના એકેક અંગે એકેક દિવસ કામનો વાસો જાણવો.

યતઃ

“ અંગુષ્ઠપદગુલ્ફજાનુજઘનેનામૌચવક્ષસ્થલેકક્ષા--
કંઠકપોલદંતવદનેનેત્રેલકેમૂર્દ્ધનિ ॥ શુક્લાશુક્લવિભાગતો-
મૃગદશામંગેષ્વનંગસ્થિતિર્મૂર્ધાધોગમનેનવામપદગાપક્ષ--
દ્વયેલક્ષયેત્ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિવચનાત્.

અત્ર રહસ્યાર્થ એછેકે, જે દિવસે જે અંગે અનંગનો વાસો હોયતે દિવસે તે અંગને યથોચિત મર્દન કરવાથી સ્ત્રી વશ થાયછે ઇતિ. ઉક્તરીતે શ્રીપુરનગરમાં શ્રીપતિ નામના પરમ શ્રાવક શેઠને કમલ નામનો પુત્રહતો અને તે સર્વે કઠાઓમાં નિપુણ હતો તેની પાસે શ્રીસર્વજ્ઞસૂરિજીએ કહેલુંછે. અને તે વાત શ્રીવિજયલક્ષ્મીસૂરિજીએ ઉપદેશપ્રાસાદપ્રન્યમાં દા-
ખલ કરીછે, વઢી પંડિતશ્રીવીરવિજયજી મહારાજે પણ પૂર્વોક્તવાત શ્રીસ્થૂલભદ્રશીલવેલમાં ગોઠવેલીછે. શાસ્ત્ર વ્યાખ્યા નૈવરસમય હોયછે. માટે શ્રંગારરસયુક્તવ્યાખ્યા

૧ શ્રંગારરસ, વીરરસ, કરુણારસ, હાસ્યરસ, રૌદ્રરસ, વીખત્સરસ, ભયરસ, અદ્ભૂતરસ, અને શાંતરસ, એનવરસ જાણવા.

वांची वैराग्यवान् पंडित पुरुषे व्वामोह न करवो.

३२ प्रश्न—“ कुत्रिकापण ” एटलेथुं ?

उत्तर—पुर्वे मोटीमोटीनगरीओमां एवा नामनी देवाधिष्ठित दुकानहती के, ज्यांथी त्रणभुवनमांहेनी जे वस्तु मागो ते मलीशके ते विषे श्रीउत्तराध्ययनटीकानुं प्रमाण नीचेमुजव.

तथाचोक्तं श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रटीकायाम्.

“ हट्टोहिदेवसंबंधीकुत्रिकापणउच्यते ॥

सद्भावानखिलाँस्तत्रप्रदत्तेप्रार्थितः सुरः ॥ १ ॥ ”

वळी श्रीभगवतीसूत्रवृत्तिमां “ कुत्रिकापण ” शब्दनी व्युत्पत्ति करीछे. तेपण पुर्वोक्तवातने मळतीछे. अने ते नीचे प्रमाणे.

तथाचतद्वृत्तिः

“ कुत्तियावणत्तिकुत्रिकंस्वर्गमर्त्यपाताललक्षणंभू-
त्रयंतत्संभविवस्त्वपिकुत्रिकंतत्संपादकोयआपगोहट्टोदेवा
धिष्ठितत्वेनासौकुत्रिकापणः ” इति

३३ प्रश्न—“ गोरस ” शब्दनी केवी रीते व्युत्पत्ति थाय छे ? अने क्यां तेनी प्रवृत्ति होय छे ?

उत्तर—“ गवारंसोगोरसः ” गायोनो रस ते गोरस, ए तेनी व्यु-
त्पत्ति जाणवी, अने गोरसशब्दनी प्रवृत्तितो “ महिष्यादी
नामपिदुग्धादिरूपेरसे ” भेंसवीगेरेना पण दुध, दही,
घी, अने छास, रूपरसने विषे जाणवी एम श्रीठाणांगसू-
त्रनी टी० क०

તથાચતટ્ટીકા

“ ગવાંસોગોરસોવ્યુત્પત્તિરેવેયંપ્રવૃત્તિસ્તુમહિષ્યા-
દીનામપિદુગ્ધાદિરૂપેસે ” ઇતિ

૩૪ પ્રશ્ન—અપકગોરસમાં કઠોલ જમવું જેમ જૈનશાસ્ત્રમાં વર્જ્યું છે તેમ
લૌકિકશાસ્ત્રમાં વર્જ્યું હશે ?

ઉત્તર—હા, લૌકિકશાસ્ત્રમાં પણ વર્જેલું છે તેનો દાખલો નીચે પ્ર૦
શ્રીવિષ્ણુભગવાન્ કહે છે કે, હે યુધિષ્ઠિર અહદ, મગ, વી-
ગેરે કઠોલ અન્નમાં ગોરસ (કાચું દુધ, દહી, અને છાસ)
એકતું મેલવી જમવું તે નીશ્ચે કરી માંસ સમાન છે.

યદુક્તમહાભારતે

“ ગોરસંમાષમધ્યેતુમુદ્ગાદિષુતથૈવચ ॥

મુચ્ચમાનંભવેન્નૂનંમાંસતુલ્યંયુધિષ્ઠિર ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ.

પ્રસ્તાવને લીધે આ ઠેકાણે અમારે કહેવું પડે છે કે,
સ્વશાસ્ત્રપરશાસ્ત્રના અજાણ વાપડા હુંદીયા લોકો કાચાં દુધ,
દહી, છાસમાં કઠોલ સ્વાય છે તે ઘણી સસ્વેદાશ્ચર્યવાતછે.

૩૫ પ્રશ્ન—અન્યદર્શનમાં રાત્રીભોજન નહીં નિષેધેલું હોય ?

ઉત્તર—પદ્મપુરાણમાં રાત્રિભોજનનો નિષેધ કરેલો છે તે નીચે પ્રમાણે
જે માણસો મદ્ય, માંસ, અનેકન્દમૂલનું ભક્ષણ કરે છે, તથા
રાત્રિભોજન કરે છે. તે માણસોની તીર્થયાત્રા, જપ, તપ,
एकादशीव्रत, વિષ્ણુજાગરણ, વીગેરે ધર્મક્રિયા વૃથા જા-
ળવી. આમ કહેવાથી મદ્ય, માંસ, રાત્રિભોજન, અને કન્દ-
મૂલનો નિષેધ કયો સમજવો.

यदुक्तम्.

“ मद्यमासाशनं रात्रौ भोजनं कन्दभक्षणम् ॥

ये कुर्वन्ति वृथा तेषां तीर्थयात्रा जपस्तपः ॥ १ ॥

वृथा चैकादशी प्रोक्ता वृथा जागरणं हरेः ॥

वृथा च पौष्करीयात्रा वृथा चान्द्रायणं तपः ॥ २ ॥ ”

वली पुराणोमां कह्युं छे के, हे युधिष्ठिर दया, सत्य, अ-
स्तेय, (चोरी नहीं करवीते) ब्रह्मचर्य, अपरिग्रह, मद्य, मांस,
अने मधनो त्याग, तथा रात्रिभोजननो त्याग ए सर्वे धर्मना
अंगो छे, जे उत्तमबुद्धिवाला माणसो रात्रिने विषे हमेशां
आहारनो त्याग करेछे. तेओने एक मासमां पंदर दिवसना
उपवासनुं फल थायछे. जे धन्यमाणस हमेशां रात्रिभोजनप्रते
विरतिने करेछे. ते नीश्चे करी पुरुषना अर्धा आयुष्यना
उपवासवाळो होय एटले के, पुरुषने पोताना अर्ध आयुष्य
जेटला उपवासनुं फल मले छे. हेयुधिष्ठिरस्वजनमात्रपण
मरण पामे छते ज्यारे नीश्चे करी सूतक थाय छे त्यारे
सूर्य अस्त पामे छते भोजन केम कराय. हे युधिष्ठिर आ
दुनीयामां रात्रिने विषे तो पाणी पण नहीं पीवुं अने तेमां
पण तपस्विण अने विवेकी एवा गृहस्थे तो विशेषे करी
नहीं पीवुं. वलीऋग्, ययुः, साम, लक्षण त्रण वेद तेओनुं
जे तेज ते सूर्य छे “ आदित्यः त्रयीतनुः ” एवं सूर्यनुं नाम
छे. ए प्रमाणे वेदोने जाणनारा, जाणे छे, ते सूर्यना किर-
णोए करी पवित्र थएल सर्व शुभकर्मोने करे अर्थात् ज्यारे सूर्य
न होय त्यारे शुभकर्मो करे नहीं. ते शुभकर्मो नीचेलेख्या-
मुजबजाणवा. आहुति, (अग्निमांघृतादिकहुतद्रव्यप्रक्षेप-

કરવુંતે) સ્નાન, શ્રાદ્ધ, (પિતૃકર્મ) દેવપૂજા, દાન, અને ભોજનતો વિશેષે કરી નજ કરવું. આટલાં શુભકર્મો રાત્રિએ નજ કરવાં. પ્રભાતમાં દેવતાઓ ભોજન કરે છે. મધ્યાન્હે ઋષિઓ ભોજન કરે છે. દિવસના પાછલા ભાગમાં પિતૃઓ ભોજન કરે છે સાયાન્હે અર્થાત્ વિકાલવેલાએ દૈત્ય, દાનવો, ભોજન કરે છે અને સંધ્યાવેલાએ યક્ષ, રાક્ષસો, ભોજન કરે છે. એમ સર્વદેવતાઓના ભોજનવખતને ઊલંઘીને હે કુલોદ્ગ્રહ (યુધિષ્ઠિર) રાત્રિએ જે ખાવું તે અભક્ષ્ય છે ઇત્યાદિકથનવડે અન્યદર્શનમાં રાત્રિભોજનનો પ્રગટ નિષેધ કરેલો છે તોપણ જેઓ રાત્રિભોજન કરે છે તેઓ એક ઘણાકાલથી પડેલ સ્વોદા પ્રવાહની અપેક્ષાથી કરે છે. એમ સમજાય છે.

યદુક્તમ્.

“ અહિંસાસત્યમસ્તેયંબ્રહ્મચર્યમસન્નયઃ ॥

મદ્યમાંસમધુત્યાગોરાત્રિભોજનવર્જનમ્ ॥ ૧ ॥

યેરાત્રૌસર્વદાહારંવર્જયન્તિસુમેધસઃ ॥

તેષાંપક્ષોપવાસસ્યફલંમાસેનજાયતે ॥ ૨ ॥

કરોતિવિરતિંધન્યોયઃસદાનિશિભોજનમ્ ॥

સોર્દ્ધપુરુષાયુષસ્યસ્યાદવસ્યમુપોષિતઃ ॥ ૩ ॥

મૃતેસ્વજનમાત્રેપિસૂતકંજાયતેધ્રુવમ્ ॥

અસ્તંગતેદિવાનાથેભોજનંક્રિયતેકથમ્ ॥ ૪ ॥

નોદકમપિપાતવ્યંરાત્રાવત્રયુધિષ્ઠિર ॥

તપસ્વિનાવિશેષેણગૃહસ્થેનવિવેકિના ॥ ૫ ॥

त्रयीतेजोमयोभानुरिति वेदविदो विदुः ॥
 तत्कैरैः पूतमखिलं शुभकर्म समाचरेत् ॥ ६ ॥
 नैवाहुतिर्न च स्नानं न श्राद्धं देवतार्चनम् ॥
 दानं वा विहितं रात्रौ भोजनश्च विशेषतः ॥ ७ ॥
 देवैस्तु भुक्तं पूर्वाह्ने मध्याह्ने ऋषिभिस्तथा ॥
 अपरान्हे तु पितृभिः सायान्हे दैत्यदानवैः ॥ ८ ॥
 सन्ध्यायां यक्षरक्षोभिः सदा भुक्तं कुलोद्बह ॥
 सर्ववेलां व्यतिक्रम्य रात्रौ भुक्तं भोजनम् ॥ ९ ॥

युग्मम्. इत्यादि ”

वल्ली आयुर्वेद जे वैद्यकशास्त्रे तेमां पण रात्रिभोजननो
 निषेध करेलोछे. ते आ प्रमाणे-आ शरीरमां बे कमलछे.
 एक हृदयपद्म ते अधोमुखछे. बीजुं नाभिपद्म ते ऊर्ध्वमुख
 छे आ बन्ने कमलो सूर्य अस्त थवाथी रात्रि संकोचाइ
 जायछे. ते कारणथी रात्रि न खावुं जोइए वल्ली रात्रि
 सूक्ष्मजीवो खावामां आववाथी अनेकप्रकारना रोग उत्पन्न
 थायछे.

यदुक्तम्

“ हन्नाभिपद्मसङ्कोचश्चण्डरोचिरपायतः ॥

अतो नक्तं न भोक्तव्यं सूक्ष्मजीवादनादपि ॥ १ ॥ ” इति

हवे सर्वलोकोने देखवामां आवता रात्रिभोजनना दोषो
 बतावीए छीए-अन्नादिकमां कीडी खावामां आवे तो बुद्धि
 नाश थायछे, जु, खावामां आवी जायतो जलोदर थायछे,

માઝી વમન કરાવે છે, અને કરોલીયો કુષ્ઠરોગ ઉત્પન્ન કરે છે. કાંટો અથવા લાકડાનો નાનો ઁંડ ઁવામાં આવી જાય-તો ગલામાં વ્યાધિને ઉત્પન્ન કરે છે, શાકની અંદર પડેલો વિંછી તાલ્લું વિંધી નાઁ છે, અને ગલામાં વલગેલો વાલ-સ્વરભંગને માટે થાય છે, ઈત્યાદિ દૃષ્ટદોષો રાત્રિભોજન કરવામાં સર્વે લોકોને દેઁવામાં આવે છે, માટે રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કરવો ઈજ શ્રેષ્ઠમાર્ગ છે.

યદુક્તમ્-

“ મેઘાંપિપીલિકાહન્ટિયૂકાકુર્યાજ્જલોદરમ્ ॥

કુરુતેમક્ષિકાવાન્ટિકુષ્ઠરોગઞ્ચકોલિકઃ ॥ ૧ ॥

કણ્ટકોદારુઁખણ્ડઞ્ચવિતનોતિગલવ્યથામ્ ॥

વ્યઞ્જનાન્તર્નિપતિતસ્તાલુવિઘ્નિતિવૃશ્ચિકઃ ॥ ૨ ॥

વિલગ્નશ્રગલેવાલઃસ્વરમઙ્ગાયજાયતે ॥

ઈત્યાદયોદૃષ્ટદોષાઃસર્વેષાંનિશિભોજને ॥ ૩ ॥ ”

વઝી રાત્રિ ભોજન કરવાથી ઘુવડ વીગેરે તિર્યંચોના ભવ કરવાપડે છે. તેપણ આ પ્રમાણે-ઘુવડ, કાગ, માર્જાર, ગીધ-પક્ષી, શંબર, (મૃગવિશેષ) સૂઅર, સર્પ, વિંછી, અનેઘો, ઈત્યાદિ તિર્યંચયોનિમાં રાત્રિભોજનકરનારાઓ મરીને જાય છે.

યદુક્તમ્

“ ઉલૂકકાકમાર્જારગૃધ્રશમ્બરશૂકરાઃ ॥

અહિવૃશ્ચિકગોધાશ્રજાયન્તેરાત્રિભોજનાત્ ॥૧૧॥”

વિસ્તારવાતપૂજ્યપાદશ્રીહેમચંદ્રાચાર્યકૃતશ્રીયોગશાસ્ત્રથી જાળવી,

३६ प्रश्न—अन्य दर्शनना शास्त्रमां कंदमूल खावानी मना करीछे. ?

उत्तर—हा, पद्मपुराणमां मनाकरीछे अने ते वात उपरना प्रश्नोत्तरमां लखाइ गइछे अहीतो फक्त तेनो मूलपाठ लखाए छीए ते नीचे प्र०

“ मद्यमांसाशनं रात्रौ भोजनं कन्दभक्षणम् ॥

ये कुर्वन्ति वृथा तेषां तीर्थयात्राजपस्तपः ॥ १ ॥

वृथा चैकादशी प्रोक्ता वृथा जागरणं हरेः ॥

वृथा च पौष्करीयात्रा वृथा चान्द्रायणं तपः ॥ २ ॥”

तथा शिवपुराणमां पण कंदमूल खावानी मनाकरीछे ते हकीकत आ प्रमाणे—जे घरमां माणसोए हमेशां अन्नार्थे कंदमूल पकावायछे ते घर श्मशान तुल्य जाणवुं. अने ते घर पितृओए पण वर्जेलुंछे. वळी जे अधम माणस कंदमूल साथे अन्ननुं भोजन करेछे तेनी शुद्धि सेंकडो चान्द्रायण तपे करीने पण न थाय. वळी शिव पार्वतीप्रत्ये कहेछे के. हे प्रिये जे माणस वैताक, कालिंगडां, कंदमूल, अने अलाबु (तुंबडी) ने भक्षण करनारोछे ते मूढमाणस अन्तकाले माराप्रत्ये स्मरण नहींकरे अर्थात् मने नहीं संभारे. वळी जेणे कंदमूलनुं भक्षण कर्युं तेणे हालाहल (एकविष) खावुं. तेमज तेणे अभक्ष्यवस्तुनुं तथा मांसनुं भक्षण कीवुं एमजाणवुं. वळी जे माणस गळीना क्षेत्रने वावेछे तथा कंदमूलनुं भक्षण करेछे ते माणस चंद्रसूर्यनी स्थिति सुधी नरकथी नीकली शकतो नथी. इत्यादि कंदमूलभक्षणना दुषणो दाखल करवाथी सिद्ध थायछे के कंदमूल खावानी उक्तपुराणमां मनाक०

यदुक्तम्

“यस्मिन्गृहे सदान्नार्थमूलकः पच्यते जनैः ॥
 श्मशानतुल्यं तद्देशमपि तृभिः परिवर्जितम् ॥ १ ॥
 मूलकेन समंचान्नं यस्तु भुंक्ते न राधमः ॥
 तस्य शुद्धिर्न विद्येत चान्द्रायणशतैरपि ॥ २ ॥
 यस्तु वृन्ताककालिङ्गमूलकालाबुभक्षकः ॥
 अन्तकाले समूढात्मानस्मरिष्यति मां प्रिये ॥ ३ ॥
 भुक्तं हालाहलं तेन कृतञ्चाभक्ष्यभक्षणम् ॥
 तेन क्रव्यादनं येन कृतं मूलकभक्षणम् ॥ ४ ॥
 नीलीक्षेत्रं वपेद्यस्तु मूलकं यस्तु भक्षयेत् ॥
 न तस्य नरकोत्तारो यावच्चन्द्रदिवा करौ ॥ ५ ॥”

तथा प्रभासपुराणमां पण उक्तवस्तु खावानी नीचे लख्या
मुजब मना करीछे—

श्रीविष्णुभगवान् युधिष्ठिरना प्रत्ये कहेछे के हेयुधिष्ठिर
 पुत्रनुं मांस खावुं सारुं, पण कंदमूलनुं भक्षण करवुं ते
 सारुं नहीं शायीके कंदमूलना भक्षणथी माणसो नरक
 प्रत्ये जायछे अने तेने वर्जवाथी स्वर्गने पायेछे, हेदेव में
 अजाणपणे कंदमूलनुं भक्षणकर्युं पण हवे ते संबंधी जे पाप
 मने लाग्युं ते हेगोविंद हेगोविंद एम तमारा कीर्तनथी जाओ
 इत्यादि कहेवाथी प्रभासपुराणमां पण कंदमूल खावानी
 मनाकरीछे एम अत्रे प्रगट समजायछे.

यदुक्तम्.

“ वरंभुक्तं पुत्रमांसं न तु मूलकभक्षणम् ॥

भक्षणान्नरकं यान्ति वर्जनात् स्वर्गमाप्नुयात् ॥ १ ॥

अज्ञानेन कृतं देवमयामूलकभक्षणम् ॥

तत्पापं यातु गोविंद गोविंद इति कीर्तनात् ॥ २ ॥ ”

वली गौडीयस्मृतिमां हमेशां माघमासमां कंदमूल खावुं
ते मदिरास्मान कहेलुंछे. ते नीचे प्रमाणे—

तथाच तत्पाठः

“ सदा माघे मूलकं मदिरासमम् ” इति

एम् सर्वत्र निषेध करेलछे छतां कंदमूल खावुं ते अन्य-
मतावलंबिओने शरमावा जेवुंछे इत्यलम्.

१७ प्रश्न—ब्राह्मणोने राजप्रतिग्रह ग्राह्य छे ?

उत्तर—महाभारतना शांतिपर्वमां ग्राह्य कह्यो नथी किन्तु अग्राह्य
कह्यो छे. ते आ प्रमाणे—दश कसाइखाना सरखो एक चक्री
छे, अने दश चक्री सरखो एक कलालछे, अने दश कलाल
सरखी एक वेश्या छे, अने दश वेश्या सरखो एक राजा
छे, राजानो प्रतिग्रह (दान लेवुं ते) प्रथमतो मधना स्वाद
सरखो छे पण अंते विषसमान भयंकर छे, माटे पुत्रनुं
मांस खावुं सारुं पण ब्राह्मणे राजानुं दान लेवुं नहीं सारुं,
वली हे युधिष्ठिर राजाना प्रतिग्रहथी दग्धथएला एवा जे
ब्राह्मणो तेओनो दग्धथएला बीजोनीपेठे पुनर्जन्म पण
होतो नथी इत्यादि.

યદુક્તમ્.

“ દશસૂનાસમશ્ચક્રીદશચક્રિસમોધ્વજઃ ॥
 દશધ્વજસમાવેશ્યાદશવેશ્યાસમોનૃપઃ ॥ ૧ ॥
 રાજપ્રતિગ્રહોઘોરોમધુસ્વાદોવિષોપમઃ ॥
 પુત્રમાંસંવરંભુક્તંનતુરાજપ્રતિગ્રહઃ ॥ ૨ ॥
 રાજપ્રતિગ્રહદગ્ધાનાંબ્રાહ્મણાનાંયુધિષ્ઠિર ॥
 દગ્ધાનામિવવીજાનાંપુનર્જન્મનવિદ્યતે ॥ ૩ ॥ ” ઇતિ

૩૮ પ્રશ્ન—અન્યદર્શનમાં દેવતાઓને પ્રસન્ન કરવા આઠ પુષ્પોથી પૂજા
 કહી છે તે આઠ પુષ્પો કયાં જાણવાં ?

ઉત્તર—પહેલું પુષ્પ અહિંસા, બીજું પુષ્પ પંચઇન્દ્રિયનો નિગ્રહ, ત્રીજું
 પુષ્પ સર્વ પ્રાણિઓપર દયા, ચોથું પુષ્પ વિશેષે કરીને ક્ષમા,
 પાંચમું પુષ્પ ધ્યાન, છઠું પુષ્પ તપ, સાતમું પુષ્પજ્ઞાન, અને
 આઠમું પુષ્પ સત્ય છે, એવી રીતના ઉક્ત આઠ પુષ્પોવડે પૂ-
 જન કરવાથી દેવતાઓ પ્રસન્ન થાય છે.

યદુક્તમ્.

“ અહિંસાપ્રથમંપુષ્પંપુષ્પમિન્દ્રિયનિગ્રહઃ ॥
 સર્વભૂતદયાપુષ્પંક્ષમાપુષ્પંવિશેષતઃ ॥ ૧ ॥
 ધ્યાનપુષ્પંતપઃપુષ્પંજ્ઞાનપુષ્પંચસત્તમમ્ ॥
 સત્યંચૈવાષ્ટમંપુષ્પંતેનતુષ્પન્તિદેવતાઃ ॥ ૨ ॥ ”

अत्र तात्पर्यार्थ ए छे के, जे अज्ञलोको बीजी मद्यमांसादि-
खराबचीजोवडेपूजनकरी देवताओने प्रसन्न करावा इच्छा
राखे छे ते धुंआडाना वाचका भरवा जेजुं छे किम्बहुनेत्यउम्

३९ प्रश्न—अन्यदर्शनमां कहुं छे के पंडितोए छ वस्तुओ न लेवी तेम
कोइने न देवी ते छ वस्तुओ कइ जाणवी ?

उत्तर—“ नग्राह्याग्निनदेयानिष्वस्तूनिचण्डितैः ॥

अग्निर्मधुविषंशस्त्रंमद्यमांसंतथैवच ॥ १ ॥ ” सुगमार्थः

अत्र श्लोकना पश्चार्द्धभागमां कहेली छ वस्तुओ न लेवी
तेम कोइने न देवी एम कहेवानुं तात्पर्यार्थ सर्वना समज-
वामां आवे तेम छे माटे लखवानी जरूर नथी इत्यलम्.

४० प्रश्न—१८ भार वनस्पति कही छे ते श्रीजैनमतअपेक्षाए के
अन्यमतअपेक्षाए अने ते केवीरीते इत्यादि सविस्तर
वात कहो.

उत्तर—लौकिकशास्त्रनी अपेक्षाए १८ भार वनस्पति कहीछे अने
ते केवीरीते कहीछे. इत्यादि सविस्तर वात नीचे प्रमाणे—
३८११७२९७० मणनो एक भार कह्यो छे. पाठान्तरे—
३८११११७० मणनो भारपण कह्यो छे. आ ठेकाणे एम
समजवानुंछे के वनस्पतिनी एकक जानिनुं एकेक एव लखा नी
एटलेमणे एक भार थायछे, अने तेवा भार वनस्पतिना १८
जाणवा. हवेते अठार भार वनस्पतिनी वैचग नीचेप्रमाणे
फुलजातिनी वनस्पतिना चार भार, फलफुलजातिनी
वनस्पतिना आठभार, अने वेलजातिनी वनस्पतिना छ
भार एवीरीते १८ भार वनस्पति कही छे.

यदुक्तम्.

“ शून्यसमाङ्कहस्ताश्वसूर्येन्दुवसुवन्हयः ॥

एतत्संख्याङ्कनिर्दिष्टोवनभारःप्रकीर्तितः ।१। पाठान्तरे

रामाश्ववसवश्चन्द्रःसूर्योभूमिस्तथैवच ॥

मुनिःशून्यंसमादिष्टाभारसंख्यानिगद्यते ॥ २ ॥

एकैकजातिरेकैकपत्रप्रचयतोभवेत् ॥

प्रोक्तसंख्यैर्मणैर्भारस्तेत्वष्टादशभूरुहाम् ॥ ३ ॥

चत्वारःपुष्पकाभाराःअष्टौचफलपुष्पिताः ॥

स्युर्वल्लीनांचषड्भाराःशेषनागेनभाषितम् ॥४॥ ” इति

४१ प्रश्न—“ पाणिनि ” नामना आचार्य स्वभावयी के कोइनायी
मृत्यु पामेलाछे ?

उत्तर—शालातुरग्रामनीवासी, दाक्षीपुत्र, अष्टाध्यायीव्याकरणादि-
ग्रन्थकर्त्ता, “ पाणिनि ” नामना आचार्य सिंहयी मृत्यु
पामेलाछे.

यदुक्तं पञ्चतन्त्रे.

“ सिंहोव्याकरणस्य कर्तुरहरत्प्राणान्प्रियान्पाणिनेः ”

४२ प्रश्न—“ दिवाकीर्त्ति ” शब्देशुं समजवुं ?

उत्तर—नापित, समजवो.

यतः

“ दिवैवकीर्तिःकृत्यंयस्यसंत्रौक्षुरकर्मनिषेधात्स-
दिवाकीर्तिः(नापितः) इतिवचनात्. ”

प्रस्तावने लिखे कहेवुं पडेछेके केटलाक अह्मानीलोको
रात्रिए मुंडन करावेछे पण ते न कराववुं जोइए.

४३ प्रश्न—“ यक्षकर्म ” कोने कहीए ?

उत्तर—समभागमिश्रित केसर, अगरु, कस्तूरी कर्पूर, अने चंदन,
एपांच सुगंधिद्रव्यवडे यक्षकर्म निष्पन्न थायछे.

तथाचाहधन्वन्तरिः

“ कुङ्कुमागरुकस्तूरीकर्पूरचन्दनंतथामहासुगन्धिरि-
त्युक्तंनामतोयक्षकर्मः ॥ १ ॥ ” व्याडिरपितथैव.

४४ प्रश्न—“ कर्णीरथ ” एटलेशुं ?

उत्तर—पुरुषवाह्य एवं स्त्रीयोग्य एकयान (पालखी) दृष्टान्ततरीके
जे बखते सीताने अयोध्यामां लाव्या तेबखते सीताकर्णी-
रथमां (पालखीमां) बेठांहतां—

यदाहकालिदासकविःश्रीरघुवंशे.

“ श्वश्रूजनानुष्ठितचारुवेषां । कर्णीरथस्थारंघुनाथ-

१ अभ्यक्तस्नानाशितभूषितयात्रारणोन्मुखैःक्षौरम् ॥

विद्यादिनिशासन्ध्यापर्व्वसुनवमेन्हिनकार्यश्च ॥ १ ॥ इत्युक्तत्वात्.

२ सीताम्.

પત્નીમ્ ॥ પ્રાસાદવાતાયનદૃશ્યબન્ધૈઃ । સાકેતનાર્યોઞ્જલિ-
મિઃપ્રણેમુઃ ॥ ૧ ॥ ” ઇતિ

૪૫ પ્રશ્ન—શૌચધર્માધિકારિઓને અત્યન્તમલિનદેહ આત્માનું નિર્મલપણું
પોતાની બુદ્ધિએ કલ્પેલ તીર્થાદિજલસ્નાનેકરીનેજથાયછે શું ?

ઉત્તર—ના, તેમ નથી થતું કેમકે પુરાણાદિકશાસ્ત્રમાં ના પાડી છે
તે નીચે લખ્યા પ્રમાણે—

સ્કંદપુરાણમાં કાશીચંડવૃષ્ટાધ્યાયવિષે કહ્યુંછે કે, દુરા-
ચારી માણસો હજારો ભાર માટીથી તથા સેંકડો ગમે પા-
ળીના ધડાઓથી અને સેંકડો તીર્થના સ્નાનોથી પણ શુદ્ધ
થતા નથી, જલચરજીવો જલમાંજ ઉત્પન્ન થાય છે અને
જલમાંજ મરે છે પણ મનના મલ નહીં ધોવાયાથી તેઓ
સ્વર્ગે પણ જતા નથી, જેનું ચિત્ત રાગાદિકોથી ક્ષિપ્ત થઈ
છે, તથા જેનું મુખ જુઠાં વચનોથી અપવિત્ર થઈ
છે, તેનાથી કાયા જીવહિંસાદિકથી અશુચિ થઈ
છે, તેનાથી ગંગાનદી ઉલટા મુખવાળી રહેછે અર્થાત્ ઘણી દૂર રહેછે,
જેનું ચિત્ત શમતાદિકથી શુદ્ધ થઈ
છે તથા જેનું મુખ સત્ય વચનોથી શુદ્ધ થઈ
છે તથા જેનું શરીર બ્રહ્મચર્યા-
દિકથી પવિત્ર થઈ
છે તે માણસ ગંગાનદી વિના પણ
શુદ્ધ છે, અર્થાત્ તેને ગંગાજીએ જવાની જરૂર નથી. વળી
ગંગા પણ કહેછે કે જે માણસ પરસ્ત્રી, પરદ્રવ્ય, અને પરદ્રો-
હી ઉલટા મુખવાળો છે અર્થાત્ દૂર છે, તે માણસ ક્યારે
આવીને મને પવિત્ર કરશે. ઇત્યાદિ

યદુક્તમ્.

“ મૃદોભારસહસ્રેણજલકુંભશતેનચ ॥

नशुद्ध्यन्तिदुराचाराःस्नानतीर्थशतैरपि ॥ १ ॥
 जायन्तेचम्रियन्तेचजलेष्वेवजलौकसः ॥
 नचगच्छन्तितेस्वर्गमविशुद्धमनोमलाः ॥ २ ॥
 चित्तरागादिभिःक्लिष्टमलिकवचनैर्मुखम् ॥
 जीवघातादिभिःकायोगङ्गातस्यपराङ्मुखी ॥ ३ ॥
 चित्तंशमादिभिःशुद्धंवचनंसत्यभाषणैः ॥
 ब्रह्मचर्यादिभिःकायःशुद्धोगङ्गाविनाप्यसौ ॥४॥
 परदारापरद्रव्यपरद्रोहपराङ्मुखः ॥
 गङ्गाप्याहकदागत्यमामयंपावयिष्यति ॥ ५ ॥ ”

तथा शिवपुराणमां कहुं छे के पापकर्म करनारो अपवित्र
 थायछे, अने शुद्धकर्म करनारो पवित्र थायछे. माटे शुद्ध
 कर्मरूप शुचिपणुं स्वीकारवुं, ते सीवायनुं बीजुं जलथी जे
 शुचिपणुं छे ते निरर्थक छे अर्थात् तेनी जरूरात नथी,
 अन्तर्गतदुष्टथएलुं एवुं जे चित्त, ते तीर्थना स्नानोथी
 कइं शुद्ध थतुं नथी, जेमके, सेंकडो बखत पाणीथी धोएलो
 एवो मद्यनो घडो अपवित्रज रहेछे, माटी, पाणी, तथा
 अग्नि पण कर्मरूपी मेलने धोवाने समर्थ नथी, तेथी पंडि-
 त पुरुषोतो ज्ञान, ध्यान, अने तपरूपी पाणीथी कर्मरूपी
 मेलने धुवे छे भावदुष्टप्राणी जीवितपर्यन्त सर्वगंगाना
 जलथी अने पर्वत जेवडा माटीना पिंडोथी स्नान करे तो
 पण शुद्ध थतो नथी.

यदुक्तम्.

“ अशुचिःपापकर्मास्याच्छुद्धकर्माशुचिर्भवेत् ॥
 तस्मात्कर्मात्मकंशौचमद्विःशौचंनिरर्थकम् ॥ १ ॥
 चित्तमन्तर्गतदुष्टंतीर्थस्नानैर्नशुद्ध्यति ॥
 शतशोपिजलैर्धौतंसुराभाण्डमिवाशुचि ॥ २ ॥
 नमृत्तिकानैवजलंनाप्यग्निःकर्मशोधनः ॥
 शोधयन्तिबुधाःकर्मज्ञानध्यानतपोजलैः ॥ ३ ॥
 गङ्गातोयेनसर्वेणमृत्पिण्डैश्चनगोपमैः ॥
 आमृत्योराचरस्नानंभावदुष्टोनशुद्ध्यति ॥ ४ ॥ ”

वली कहुंछे के पाणी मात्रथी भींजाएला शरीरवालो माण-
 स कइ स्नान करेलो कहेवातो नथी, पण जेणे इन्द्रियोने
 दमीछे तेज स्नानकरेलो, तथा तेज बाह्य अने अन्तरथी
 पवित्र थएलो कहेवायछे, श्रीकृष्ण कहेछेके, संयमरूपजलथी
 भरेली, सत्यरूपप्रवाहवाली, शीलरूपकांठोछेजेने तेवी तथा
 दयारूपकलोलवाली, एवी आत्मारूपीनदीमां हे पांडुपुत्र
 तुं अभिषेक कर केमके केवल पाणीथी कइ अन्तरात्मा
 शुद्ध थतो नथी. तेमजवली आचाररूपवह्वांचलथीगळेल,
 तथा सत्य, प्रसन्न, अने क्षमारूपशीतलताछेजेमां
 एवाज्ञानरूपजलवडे जे पुरुष निरन्तर स्नानकरे छे, तेने
 फरी आ बाह्य जल वडे करी शुं प्रयोजन छे ? अर्थात् कइ
 प्रयोजन नथी.

यदुक्तम्.

“ नोदकक्लिन्नमात्रोपिस्नातइत्यभिधीयते ॥
 सस्नातोयोदमस्नातःसबाह्याभ्यन्तरःशुचिः ॥ १ ॥
 आत्मानदीसंयमतोयपूर्णा ।
 सत्यावहाशीलतटादयोर्मिः ॥
 तत्राभिषेकंकुरुपाण्डुपुत्र ।
 नवारिणाशुद्धयतिचान्तरात्मा ॥ २ ॥
 आचारवस्त्राञ्चलगालितेन ।
 सत्यप्रसन्नक्षमशीतलेन ॥
 ज्ञानाम्बुनास्नातिनरोनिशंयः ।
 किन्तस्यभूयःसलिलेनकृत्यम् ॥ ३ ॥ ”

इत्यादिपुराणोक्तपाठथी सिद्ध थायछे के केवलजलस्नान करवाथी महामलिनदेहात्मानिर्मलथतो नथी इति.

हवे जलथी द्रव्यस्नानकरवुं जे कहुं छे, ते फक्त देवपूजा-दिकमां भावशुद्धिना कारणे गृहस्थनेकरवुं कहुं छे. अने ते पण शास्त्रोक्तविधिप्रमाणे जयणाथी करवुं कहुं छे, माटे देह-शुद्धिनी भ्रांतीए वारंवार स्नान करवुं नहीं शाथी के जल-स्नान करवाथी असंख्यजीवोनी विराधना थाय छे. जल जे छे ते जीवमय छे एम लौकिकशास्त्रथी पण सिद्ध थाय छे. उत्तरमीमांसामां कहुं छे के करोळीयाना मुखमांथी नीकळेला तंतु उपरथी गळीने पडेला पाणीना एक बिंदुमां जे सूक्ष्मजीवोछे, ते जो भ्रमर जेटला थाय तो त्रण ज-गतमां समाय नहीं.

यदुक्तम्.

“ लूतास्यतन्तुगलितेयक्षुद्राः सन्ति जन्तवः ॥
सूक्ष्माभ्रमरमाणास्तेनैवमान्ति त्रिविष्टपे ॥ १ ॥ ”

इत्यादि, अत्र स्नानसंबन्धी विशेषाधिकारश्रीहरिभद्रसंस्कृत
स्नानाष्टकनी टीकाथी समजी लेवो.

इति श्रीमत्तपागच्छेनेकगुरुगुणगणालङ्कृतपण्डितश्रीमद्रूपविजयग-
णिवर्य्यशिष्यपण्डितश्रीकीर्त्तिविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीक-
स्तूरविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीमणिविजयगणि
शिष्यपं० श्रीशुभविजयगणिशिष्यमुं० श्री
लक्ष्मीविजयेन विरचिते श्रीप्रशोत्तर
प्रदीपे चतुर्थः प्रकाशः

अथपञ्चमःप्रकाशः

प्रणिपत्यप्रभुं पार्श्वपार्श्वयक्षसुसेवितम् ॥

ग्रन्थस्यास्यप्रकाशञ्चकुर्वेहं ननुपञ्चमम् ॥ १ ॥

१ प्रश्न—रात्रि ए देवपूजादिशुभकार्यं थाय ?

उत्तर—न थाय एम शास्त्रमां कहेलुं छे, वळी श्रीभगवतीसूत्रमां रात्रि ए अशुभपुद्गलपरिणाम कह्यो छे, शुभपुद्गलपरिणाम कह्यो नथी. शुभपुद्गलपरिणामतो पुद्गलद्रव्यशुभतानिमित्तभूतसूर्यना किरणोना स्पर्शथी दिवसेज कह्यो छे. ते परथी पण अत्र सिद्ध थाय छे के रात्रि ए देवपूजादि शुभ कार्यं न थाय. वळी अन्यशास्त्रोमां पण रात्रि ए शुभकार्य-करवां वर्जेलां छे अने ते वात अमे चोथा प्रकाशमां रात्रि-भोजनसंबंधीप्रश्नोत्तरविषे कहेली छे ते त्यांथी जोइ लेवी इत्यादि.

२ प्रश्न—मर्त्यलोकनो दुर्गंध उंचो क्यां सुधी जतो हशे ?

उत्तर—मनुष्यलोकनो दुर्गंध चारसैं पांचसैं योजन सुधी उंचो जाय छे अने तेथी करीने पण देवता अत्रे आवता नथी, एम संग्रहणीसूत्रमां कहुं छे अने ते नीचे मुजब.

यदुक्तम्.

“चत्वारिपंचजोयणसयाङ्गंधोमणुअलोअस्स ॥

उद्धवच्चइजेणंनहुदेवातेणआवंति ॥ १ ॥” इति

અને ઉપદેશમાલાની કર્ણિકા નામની ટીકામાં તો વઢી આઠસો યોજન સુધી અથવા તો એક હજાર યોજન સુધી પળ ઉંચો જાય છે એમ કહેલું છે તે નીચે પ્રમાણે—

યદુક્તમ્.

“ ઊર્ધ્વગત્યાશતાન્યઘૌસહસ્રમપિકર્હિચિત્ ॥

મર્ત્યાનાંયાતિદુર્ગન્ધસ્તેનેહયાન્તિનામરાઃ॥૧૧”ઇતિ

વિસ્તારવાતલોકપ્રકાશથી જાણશો.

૩ પ્રશ્ન—માનુષોત્તરપર્વત, અભ્યન્તરપુષ્કરવરદ્વીપના અર્ધમાં છે, કે બાહ્યપુષ્કરવરદ્વીપના અર્ધમાં છે, કે બેની મધ્યે છે ?

ઉત્તર—બૃહત્ક્ષેત્રસમાસવૃત્તિમાં તથા જીવાભિગમસૂત્રવૃત્તિમાં બાહ્યપુષ્કરવરાર્ધભૂમિમાં કહેલો છે.

તથાચાહુર્મલયગિરયઃ

“ અયઞ્ચમાનુષોત્તરપર્વતોબાહ્યપુષ્કરવરાર્ધભૂમૌપ્રતિ-
પત્તવ્ય ” ઇતિબૃહત્ક્ષેત્રસમાસવૃત્તૌજીવાભિગમવૃત્તાવપ્યેવ-
મેવેતિ ।

૪ પ્રશ્ન—જંબૂદ્વીપપટ્ટાદિકમાં મહાહિમવાન્ વર્ષધરપર્વત પીતવર્ણ શાથી છે ?

ઉત્તર—શ્રીજંબૂદ્વીપપટ્ટાદિકમાં મહાહિમવાન્ વર્ષધરપર્વત સર્વરત્ન-
મય કહેલો છે અને બૃહત્ક્ષેત્રવિચારાદિકમાં તો પીતસ્વર્ણ-
મય કહેલો છે તે મતાન્તર છે અને તેજ મતાન્તરને આશ્રિ
જંબૂદ્વીપપટ્ટાદિકમાં પીતવર્ણ દેવાય છે. ઇતિ તાત્પર્યાર્થઃ

तथाचाहश्रीलोकप्रकाशे

“ अस्योत्तरान्तेचमहाहिमवान्नामपर्वतः ॥

सर्वरत्नमयोभातिद्वियोजनशतोन्नतः ॥ १ ॥

अयंजम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्यभिप्रायः । बृहतक्षेत्रविचारादौ-
त्वस्यपीतस्वर्णमयत्वमुक्तमितिमतान्तरमवसेयमनेनैवच-
मतान्तराभिप्रायेणजम्बूद्वीपपट्टादावस्यपीतवर्णत्वंदृश्यत-
इति ”

५ प्रश्न—पंचशतयोजनपहोळागजदंतगिरिपर सहस्रयोजनपहोळोसह-
स्रकूट शीरीते रह्यो ?

उत्तर—सहस्रकूटनो अर्द्धोभाग गजदंत गिरिपरछे अने शेष अर्द्ध
भाग गजदंतगिरिना बे बाजुए आकाशविषेप्रतिष्ठितछे एम
समजवुं.

यदुक्तंलोकप्रकाशे

“ शतानिपञ्चविस्तीर्णेगजदन्तगिराविदम् ॥

सहस्रयोजनपृथुकूटमातिकथंननु ॥ १ ॥अत्रोच्यते

गजदन्तगिरिंप्राप्यनिजार्द्धेनस्थितंततः ॥

गिरेरुभयतोव्योम्निशेषार्द्धेनप्रतिष्ठितम् ॥ २ ॥

इत्यादि ”

६ प्रश्न—पांचमा आराने अन्ते वैताठयपर्वतपर विद्याधरो अने तेओ
ना नगरो रहेशे के केम ?

(१५०)

श्रीप्रश्नोत्तरप्रदीपे.

उत्तर—पांचमां आराने अन्ते वैताठयपर्वत उपर पण घणा मेघ-
वर्षशे तेथी त्यां रहेला विद्याधरो तथा तेमना नगरो नहीं
रहे, नाशपामशे.

तथाचोक्तलोकप्रकाशे

“वर्षन्तिवैताढ्यादीनामुपर्य्यपिघनाअमी ॥

तत्रस्थाअपिनश्यन्तिखेचरास्तत्पुराणिच ॥ १ ॥”

७ प्रश्न—जंबुद्वीपनी जगतीनो “गवाक्षवलय” जगतीनी भीत मध्य
गतछे के जगतीना उपरछे ?

उत्तर—श्रीजंबुद्वीपप्रज्ञाप्तिस्मृत्रवृत्तिमां लवणसमुद्रतरफजगतीनीं भीतनां
मध्यगत कहोछे अने श्रीजंबुद्वीपसंप्रहणीवृत्तिमांतो लवणस-
मुद्रतरफजगतीना उपरकहोछे आटेकांणे थोडो विस्तारछे
पण ते श्रीलोकप्रकाशथी जाणवो.

८ प्रश्न—औषध, अने भेषजमां कंड तफावत हशे ?

उत्तर—एकजातीयशुंठवीगेरे ते औषध, अने अनेकजातीयगोळी,
चूर्णवीगेरे ते भेषज, एम श्रीपंचसूत्रीवृहद्द्वृत्तिना वचना
नुसारे करी भेद समजायछे.

यदुक्तंसेनप्रश्ने

“तथौषधभेषजयोःकश्चिद्भेदोभवतिकिंवानेतिप्र०

उ० एकजातीयशुंठ्याद्यौषधमनेकजातीयगुटिकाचूर्णादि-
भेषजमितिश्रीपञ्चसूत्रीवृहद्द्वृत्तिवचनानुसारेणभेदोज्ञायते”

अने श्रीगच्छाचारवृत्तिमांतो केवलद्रव्यरूप अथवा
शरीरना बाह्यउपयोगमांआवे ते औषध, अने अनेकद्रव्यसं-

યોગરૂપ અથવા શરીરના અભ્યન્તરઉપયોગમાં આવે તે
ભેષજ, એમ દર્શાવેલ છે.

તથાચતદ્વૃત્તિઃ

“ ઔષધાનિકેવલદ્રવ્યરૂપાણિવહિરુપયોગીનિવામે-
ષજાનિસાંયોગિકાન્યાન્તર્ભોગ્યાનિવેતિ ”

૯ પ્રશ્ન—શ્રાવક કોની કોની સાથે વ્યાપાર ન કરે તે કહો ?

ઉત્તર—હુહાર, ચમાર, કલાલ, ઘાંચી, તસ્કર, ધુર્ત, મલિન,
પતિત, ચંડાલ, કસાઈ, વાઘરી, પારથી, માડચુંજ, ઇત્યા-
દિ સાથે ઘણોલાભછતાંપણ વ્યાપાર ન કરે. તેમ વીજાની
પાસેપણ ન કરાવે. શાથીકે તે મહારંભાદિકકર્મના કર-
નારાછે. એમ શ્રીજૈનશાસ્ત્રમાં કહેલુંછે. વઢી પંદર કર્મદાન
તેપણ શ્રાવકને કરવાં કરાવવાં શ્રીઉપાસકદશાંગપ્રમુખમાં
વર્જ્યાંછે ઇત્યાદિ ઘણીવાતછે.

૧૦ પ્રશ્ન—મુનિઆશ્રિચારપ્રકારના શ્રાવક કહ્યાંછે તે કયા ?

ઉત્તર—માતાપિતા જેમ બાલક ઉપર ભાવરાખી બાલકની સારસં-
ભાલ કરેછે, તેમ જે શ્રાવક સાધુઉપર ભાવ રાખી સાધુની
સારસંભાલ કરે પણ સાધુના પ્રમાદાદિદોષદેવતાથી
સાધુઉપર કંડપણ ભક્તિરાગ ઓછો ન કરે તે શ્રાવક
માતાપિતાસમાન પહેલો જાણવો. ૧

જે શ્રાવક, સાધુઉપર મનની અંદરતો ઘણો રાગ રાખે
છે પરન્તુ બહારથી વિનયસાચવવામાં મંદ આદરવાળો છે
પણ જો કોઈ દુષ્ટજીવ સાધુને પરાભવ કરે તો તરત ત્યાં
જઈ સાધુને સહાય્ય કરે તે શ્રાવક વંધુસમાન વીજો
જાણવો. ૨

જે શ્રાવક, પોતાના સગાવહાલાં કરતાં પણ સાધુને અધિક ગણે અને તથાવિધકોઠકામમાં સાધુ તેની સલાહ ન લે તો અહંકારથી સાધુઉપર રોષ કરે તે શ્રાવક મિત્રસમાન ત્રીજો જાણવો. ૩

જે શ્રાવક સાધુના દૂષણ દેખવામાં તત્પર હોય, અને સાધુની પ્રમાદથી કોઈ થયેલી ભૂલ હમેશાં કહ્યા કરે અને વળી સાધુને તૃણસમાન ગણે તે શ્રાવક શોક્યસમાન ચોથો જાણવો. ૪

વળી બીજી રીતે પણ ચાર પ્રકારના શ્રાવક કહ્યા છે. જેમકે આરિસાસમાન, દ્વજાસમાન, સ્તંભસમાન, અને સ્વરકંટક (જ્ઞાંસ્વરા) સમાન, અથવા સ્વરંટક (વિષ્ટાદિઅશુચિદ્રવ્ય) સમાન,

તેમાં જે શ્રાવક, સાધુએ યથાર્થ કહેલા ઉત્સર્ગ, અપવાદ વીગેરે આગમભાવોને પોતાના મનમાં બરોબર ઉતારે તે શ્રાવક આરિસાસમાનપહેલો જાણવો. ૧

જે શ્રાવક પોતાના અનવસ્થિતબોધને લીધે જ્યાં ત્યાં વિચિત્રદેશનારૂપવાયુએકરી દ્વજાની માફક ભ્રમ્યા કરે તે શ્રાવક દ્વજાસમાન બીજો જાણવો. ૨

જે શ્રાવક ગીતાર્થમુનિમહારાજની દેશનાઈ કરીને પણ પકડેલ કદાગ્રહને ન છોડે પણ ગીતાર્થમુનિરાજઉપર દ્વેષ ભાવ ન રાખે તે શ્રાવક સ્તંભસમાન ત્રીજો જાણવો. ૩

અને જે શ્રાવક, સદ્ધર્મનો બોધ કરનાર મુનિમહારાજને દુર્વચનરૂપ કાંટાઈ કરી વીંધે તે શ્રાવક સ્વરકંટકસમાન ચોથો જાણવો. અથવા તો તું ઉત્સૂત્રપ્રરૂપણાકરનારો,

નિન્હવ, મૂઢ, અને મંદધર્મી છે. એવા નિંદારૂપઅશુચિ છાંટાને ઉઢાઢે તે શ્રાવક સ્વરંટક (વિષ્ટાદિઅશુચિદ્રવ્ય) સમાન ચોથો જાણવો. ૪

આઠેકાળે શોક્યસમાન, અને સ્વરંટક, અથવા સ્વરંટક, સમાન બન્ને શ્રાવકને શ્રીતીર્થઙ્કર, ગણધર ભગવાને નિશ્ચય નયમતે મિથ્યાદૃષ્ટિ કહ્યાછે. અને વ્યવહારનયમતે શ્રાવક કહ્યાછે. વિસ્તાર શ્રીસ્થાનાંગસૂત્રવૃત્તિથી જાણવો.

૧૧ પ્રશ્ન—ગૃહસ્થને પાંચ સૂનાદોષ કહ્યાછે તે કયા ? અને સૂના શબ્દે કરી શું સમજવું ?

ઉત્તર—સૂના શબ્દેકરી છકાયજીવોના વધનું સ્થાન જાણવું અને તેવાં સ્થાન પાંચછે. તે આ પ્રમાણે—

ચૂલો, ઘંટી, સ્વાંડળી, પાળીહારું, અને સાવરળી, માટે એ ઉક્ત પાંચસ્થાનકે શ્રાવકશ્રાવિકાઓએ ઘળીજ યતના પૂર્વક વર્તવું. બઢી મુનિમહારાજો ગૃહસ્થના ઘરને નથી વસાળતા તે આ પાંચ જીવવધસ્થાનાદિકકારણને લીધે.

૧૨ પ્રશ્ન—જેમ કોઈને ગૃહસ્થવેષે પણ કેવલજ્ઞાન ઉપજેછે તેમ મન:-પર્યાયજ્ઞાન ઉપજે કે કેમ ?

ઉત્તર—મુનિવેષવિના ચોથું મન:પર્યાયજ્ઞાન ન ઉપજે કહુંછે કે “ મુનિવેષજવિનારે નવિઉપજે ચોથુંનાળ ” અને તેપણ અપ્રમત્તગુણઠાળેજ ઉપજે. ઇતિ તાત્પર્યાર્થ:

૧૩ પ્રશ્ન—બારવ્રતની પૂજામાં “ ચારદિશા વિમલાતમારે ” ઇત્યાદિક૦ ત્યાં “ વિમલાતમા ” એટલેશું ?

ઉત્તર—નિર્મલપળાના કારણથી “ વિમલા ” એવુંઞ્ઞર્વદિશાનું નામ

छे, अने अंधकारयुक्तवडे करी रात्रिसमानपणामा कार-
णथी “तमा” एवं अधोदिशानुं नामछे,

यदुक्तं श्रीभगवतीटीकायां स्थानाङ्गटीकायाञ्च

“विमलेतिवितिभिरत्वादूर्ध्वदिशोनामधेयम्तमेत्यं-
धकारयुक्तत्वेनरात्रितुल्यत्वादधोदिशश्चेति ”

अर्थात् “चारदिशाविमलातमारे” एटले छ दिशा, एम
जाणवुं.

१४ प्रश्न—पौषधमध्ये भोजनकराय एवा अक्षरो क्यांइछे ?

उत्तर—हा, श्रीजिनवल्लभसूरिकृतपौषधप्रकरणमां, श्राद्धप्रतिक्रमण-
नी चूर्णिमां अने श्रीप्रंचाशकनी चूर्णिमांछे. वळीबारव्रतनी
पुजामां पण “एकासनकहुंरेश्रीसिद्धांतमे” इत्यादि एम
घणेत्रेकाणे तेवा अक्षरो छे.

१५ प्रश्न—आयंवीलमां हलदर कल्पे के केम ?

उत्तर—नकल्पे, एम श्रीलघुप्रवचनसारोद्धारमां कहुंछे.

तत्पाठेयथा

“हलिहृप्पभइअकणं” इति

१६ प्रश्न—शंबूकावर्तफोडवां नहीं त्यां “शंबूकावर्त” शब्दे थुं सम-
जवुं ?

उत्तर—अमरगृह समजवुं कारणके श्रीकल्पसामाचारीवृत्तिमां “शं-
बूकावर्त” शब्दे अमरगृह कहुंछे.

१ आजिनवल्लभसूरि खरतरगच्छना न समजवा.

૧૭ પ્રશ્ન—ચંદ્રહીનમાણસને કેવલજ્ઞાન ઉપજે ?

ઉત્તર—હા, કેવલજ્ઞાન ઉપજે અને તેજવચ્ચે તે દેખતો થાય ઇત્યાદિ

૧૮ પ્રશ્ન—હાલમાં સુધરેલ કેટલાક શ્રાવકો શ્રીદેરાસરમાં પળ ઉત્ત-
રાસંગ નથી રાખતા તેનું શું કારણ ?

ઉત્તર—નિજઅજ્ઞાનપ્રમાદાદિદોષના સદ્ભાવથી તે નથી રાખતા એમ
સમજાયછે. અથવા જે નથી રાખતા તેને પૂછવાથી નહીં-
રાખવાનું કારણ સમજાશે. વશ એજ.

૧૯ પ્રશ્ન—ત્રણ ઉભરાવડે આચિત્ત થઈને ઉષ્ણજલ ગળ્યા વિના પીવું
કલ્પે કે કેમ ?

ઉત્તર—ગાળન કરેલું ઉષ્ણજલ પીવું કલ્પે, પણ નહીંગાળનકરેલું
ઉષ્ણજલ પીવું ન કલ્પે એમ શ્રીહીરપ્રશ્નોત્તરમાં કહેલુંછે.
વઢી નહીંગાળનકરેલા ઉષ્ણજલમાં તૃણાદિકનો સંભવ
હોયછે અને તેથી તે તૃણાદિક ગળામાં લાગવાથી દુઃખ ઉ-
ત્પન્ન થાયછે માટે ગળીને પીવું તેજ સર્વોત્તમમાર્ગછે ઇતિ
રહસ્યાર્થ:

૨૦ પ્રશ્ન—કોઈ ગૃહસ્થ એકાશનાદિતપકર્યાંવિના ઝનુંપાણિપીણે તે
પાણસ્સના આગારલે ?

ઉત્તર—હા, તે પાણસ્સના આગારલે પણ તેને સાંજે ચણવિહાર થાય
પાણહારપચ્ચરકાળ ન થાય એવું શ્રીસેનપ્રશ્નમાં કથનછે.

૨૧ પ્રશ્ન—ચોમાસાની અઢાઈઓ ક્યાંથી ક્યાં સુધી જાણવી.

ઉત્તર—સાતમથી માંડી ચૌદશ સુધી જાણવી અને પૂર્ણિમા તો પર્વ-
તિથિપણે કરી આરાધ્ય છે. એમ સેનપ્રશ્નમાં કહેલું છે.

૨૨ પ્રશ્ન—અચ્છુદર્શનમાં સ્વપ્નદર્શનનો અન્તર્ભાવ થાય ?

ઉત્તર—હા, અન્તર્ભાવ થાય એવું શ્રીઠાણાગમુત્તરની ટીકામાં કથનછે.

(૧૫૬)

શ્રીમશ્વોત્તરપ્રદીપે.

૨૩ પ્રશ્ન—સંપ્રતિકાલેજીવ ઊર્ધ્વગતિમાં તથા અધોગતિમાંજાય તો
ક્યાંસુધીજાય ?

ઉત્તર—હાલમાં છેલાસંહનનવાલોજીવજઘન્યબલયુક્ત કહ્યોછે અને
તેથી તેનો શુભાશુભપરિણામ પળ મંદ હોયછે તીવ્ર હોતો
નથી તે કારણથી તેને શુભાશુભકર્મનો બંધ પળ સ્વલ્પતર
હોયછે એટલામાટે જોતે ઊર્ધ્વગતીમાં જાયતો ચોથા દેવલોક
સુધી જાય. પળ આગલ ન જાય. અને જો તે અધોગતિમાં
જાયતો બીજી નરક પૃથ્વી સુધીજાય. પળ આગલ ન જાય
એમ શ્રીવૃહત્કલ્પવૃત્તિના બીજા સ્કંડવિષે ક.

તથાચતત્પાઠઃ

“ યઃસેવાર્ત્તસંહનનીજઘન્યબલોજીવસ્તસ્યપરિણા-
મોપિશુભોશુભોવામન્દેવભવતિનતીવ્રસ્તતઃશુભાશુભક-
ર્મબન્ધોપિતસ્યસ્વલ્પતરેવાતેવાસ્યોર્ધ્વગતૌકલ્પચતુષ્ટયા
દૂર્ધ્વમધોગતૌનરકપૃથ્વીદ્વયાદધુપપાતોનભવતીતિપ્રવચ-
નેપ્રતિપાદ્યતે ”

તથા સંગ્રહણીસૂત્રમાં પળ કહ્યુંછે તે આ પ્રમાણે—

તદ્યથા

“ છેવટેણુગમ્મદ્વચરોજાકપ્પંદોપદમપુદ્બીગમ-
ણંછેવટે. ”

૨૪ પ્રશ્ન—લેશ્યા કયાકર્મ મધ્યે ગણવી ?

ઉત્તર—“ યોગપ્રભવાલેશ્યા ” ઇતિવચનાત્ યોગપ્રત્યયલેશ્યા જાણવી
અને યોગજનક તે નામકર્મછે માટે નામકર્મના મધ્યે

लेइयागणवी. आ ठेकाणे घणीमतान्तरवातछे ते श्रीलोक
प्रकाशप्रमुखशास्त्रान्तरथी जाणवी.

२५ प्रश्न—कर्मणशरीरनुं स्वरूप केवी रीते समजवुं ?

उत्तर—कर्मणशरीरते नामकर्मनी एकप्रकृतिछे तेथी नाम कर्मनी
वर्गणारूप कर्मणशरीरछे अने ते औदारिकादिशरीरनुं
बीजछे वळी जेनेविषे आधाराध्येयभावे कणनीगांठडी-
माफक बीजी सात कर्मनी वर्गणा रहीछे. इत्यादि कर्मण
शरीरनुं स्वरूप जाणवुं पछी जेम बहुश्रुत कहे ते खरुं.

२६ प्रश्न—कया आचार्यनी साथे पूर्वनो व्यवछेद थयो ?

उत्तर—श्रीमहावीरस्वामिथी एकहजारवर्षगएछते श्रीसत्यमित्राचार्यनी
साथे पूर्वनो व्यवछेद थयो एम श्रीतपगछपट्टावलीनी
वृत्तिमां दर्शावेलछे.

२७ प्रश्न—श्रीहेमचन्द्रसूरिजीनो जन्मादिकाल कयो ?

उत्तर—विक्रमसंवत् ११४५ मां जन्म, ११५० मां दीक्षा, ११६६
मा. सूरिपद, १२२९ मां स्वर्गवास, कुल ८४ वर्षनुं आयुष
जाणवुं तेमहाराजानो विशेष अधिकार श्रीप्रबंधचिन्तामणि
कुमारपालभूपालचरित्रादिकथी जाणवो.

२८ प्रश्न—संक्षेप सामायिकनुं स्वरूप दृष्टान्तसाथे कहो.

उत्तर—थोडा अक्षरोएकरी घणा अर्थनुं कहेवुं एवुं जे द्वादशांगी
रूप ते संक्षेपसामायिक जाणवुं. ते उपर लौकिकचार पं-
डितनुं दृष्टान्त नीचे मुजब-

श्रीवसंतपुरनाजितशत्रु नामना राजाने एकदिवस शास्त्र
सांभलवानी इच्छायइ तयारे चारपंडितोए लाख श्लोकना

પરિમાણ બાલો એકેક ગ્રન્થકરી રાજાને જણાવ્યું. રાજાએ કહ્યુંકે એ ચાર મોટાગ્રન્થો થોડાકાઠમાં ન સાંભળી શકાય, માટે એ ચાર મોટાગ્રન્થનો જે સારહોય તે તમે થોડા અક્ષરોએ કરીને કહો. ત્યારે તે ચારપંડિતોએ સારભૂત એવા એક-શ્લોકને રચીને રાજાને સંભળાવ્યો તે આપ્રમાણે—“જીર્ણે ભોજનમાત્રેયઃ કપિલઃ પ્રાણિનાંદયા । વૃહસ્પતિરવિશ્વાસઃ પશ્ચાલઃ સ્ત્રીષુમાર્દવમ્ ॥ ૧ ॥ ” “ આત્રેય ” નામા પંડિત કહેછેકે, પ્રથમ જમેહું જીર્ણથએ ફેરજમવું, એ વૈયગ્રન્થનો પરમાર્થછે. “ કપિલ ” નામા પંડિત કહેછેકે, સર્વપ્રાણિઓ ની દયાકરવી. એ ધર્મશાસ્ત્રનો પરમાર્થછે. “ વૃહસ્પતિ ” નામા પંડિત કહેછેકે, કોઈનોપણ વિશ્વાસ ન કરવો. એ નીતિશાસ્ત્રનો સારછે, અને ચોથો “ પંચાલ ” નામા પંડિત કહેછેકે, સ્ત્રીયોનેવિષે મૃદુત્વભાવધરવો પણ તેનો અન્ત ન લેવો. એ કામશાસ્ત્રનો રહસ્યાર્થછે. ઇતિ

યદુક્તંચાતુર્માસિકવ્યાખ્યાને

“ અથસ્તોકાક્ષરૈર્બૃથકથનંદ્વાદશાઙ્ગીરૂપંસંક્ષેપસા-
માયિકંબોધ્યમત્રલૌકિકઃપણ્ડિતચતુષ્ટયદૃષ્ટાન્તોયથાવસ-
ન્તપુરોજિતશત્રુરાજાતસ્યૈકદાશાસ્ત્રશ્રવણેચ્છાસીત્તદાચતુ-
ર્ભિઃપણ્ડિતૈઃશ્લોકલક્ષપ્રમિતમેકૈકંગ્રન્થંવિધાયનૃપાયનિવે-
દિતમ્નૃપેનાક્તમેતેગ્રન્થાઅપિમહાન્તાનહિસ્તોકકાલેનશ્રો-
તુંશક્યન્તેતસ્માત્સ્વલ્પાક્ષરૈરેવૈતેષાંસારંવદતતદાચતુર્ભિઃપ-
ણ્ડિતૈઃસારભૂતમેકંશ્લોકંનિષ્પાદ્યનૃપાગ્રેપ્રોક્તંતથાહિ-જીર્ણે-
ભોજનમાત્રેયઃકપિલઃપ્રાણિનાંદયા ॥ વૃહસ્પતિરવિશ્વાસઃ

पञ्चालःस्त्रीषुमार्दवम् ॥ १ ॥ व्याख्या—आत्रेयनामावि-
द्वान्वक्तिप्रथमभुक्ताहरेजीर्णेसतिपुनर्भोजनंकार्यमिति वै-
द्यग्रन्थपरमार्थः । कपिलपण्डितःप्राहसर्वेषांप्राणिनांदया--
कार्येतिधर्मशास्त्रपरमार्थः । बृहस्पतिनामाविद्वान्वदतिक-
स्यापिविश्वासोनकार्यइदं नीतिशास्त्रसारम् । पञ्चालोविद्वान्
ब्रूतेस्त्रीषुमृदुताधार्यापरंतासामन्तानप्राह्यइतिकामशास्त्र
रहस्यमिति ”

आ उपरथी समजवानुं एटलुं छे के दरेक माणसे लंबाण
वात होय ते युक्तिथी थोडाकमां कहेवी.

२९ प्रश्न—प्राणवायु विगेरे पांच वायु शरीरमां क्यां रहेछे ?

उत्तर—हृदयमां प्राणवायु छे, गुदाभागमां अपानवायु छे, नाभिमें-
डळमां समान वायु छे, कंठदेशमां उदानवायु छे, सर्व-
शरीरव्यापी व्यानवायु छे,

यदाहसुश्रुतेधन्वन्तरिः

“ हृदिप्राणोगुदेपानःसमानोनाभिमण्डले ॥

उदानःकण्ठदेशेस्याद्व्यानःसर्वशरीरगः ॥ १ ॥”

उक्त पांच वायुना अनुक्रमे पांच व्यापार छे ते नीचेना
श्लोकथी समजवा.

यदाहसुश्रुतेधन्वन्तरिः

“ अन्नप्रवेशनंमूत्राद्युत्सर्गोन्नादिपाचनम् ॥

भाषणादिनिमेषाश्चतद्व्यापाराःक्रमादमी ॥ १ ॥”

૩૦ પ્રશ્ન—નવપ્રકારે રોગોત્પત્તિ થાય છે તે નવ પ્રકાર કયા ?

ઉત્તર—ઘણું ઇક આસને બેસવાથી અથવા ઘણું ભોજન કરવાથી ૧ અહિતવિષમાસને બેસવાથી અથવા અહિતભોજન કરવાથી ૨ વા અર્જીર્ણે ભોજન કરવાથી ૩ દિવસે ઘણું ડુંઘવાથી ૪ રાત્રિઇ ઘણું જાગવાથી ૫ જ્ઞાડો રોકવાથી ૬ પેસાબ રોકવાથી ૭ માર્ગે ઘણું ચાલવાથી ૮ પ્રતિકૂળભોજનકરવાથી ૯ ઇટલે પ્રકૃતિને અનુચિત ભોજન કરવાથી ૧૦ અને કામવિકારથી ઇટલે વિષયની અપ્રાપ્તિહતાં રોગોત્પત્તિ થાય અથવા વિષયમાં ઘણી આશક્તિ રાખેછતે રાજયક્ષમવીર્ગે રોગોની ઉત્પત્તિ થાય ઇમ શ્રીઠાળંગસૂત્રના નવમા ઠાળામાં કહ્યું છે.

તથાચતત્સૂત્રમ્

“ નવહિંઠાળેહિંરોગુપ્પત્તીસિયાતંજહાઅચ્ચાસળયાઇ ૧ અહિયાસળયાઇ ૨ અહિનિહાઇ ૩ અહિજાગરિણં ૪ ઉચ્ચારનિરોહેણં ૫ પાસવળનિરોહેણં ૬ અદ્ધાળગમળેણં ૭ મોયળપહિકૂલયાઇ ૮ ઇંદિયથ્થકોવળયાઇ ” વિસ્તરસ્તટ્ટીકાયામ્ ।

તથા શ્રીઓધનિર્યુક્તિમાં શ્રીભદ્રબાહુસ્વામી ફરમાવેછે કે મૂત્રાનિરોધથી ચક્ષુની હાળી થાયછે. જ્ઞાડાના નિરોધથી જીવિતનો નાશ થાયછે.

તદ્યથા

“ મુત્તનિરોહેચરકુવચ્ચનિરોહેયજીવિયંચયદ્ ”

वळी कोइ ठेकाणे छ प्रकारे रोग थायछे एम पण ल-
खेलुं छे.

यतः

“ अत्यम्बुपानाद्विषमासनाच्चदिवाशयाज्जागरणा-
च्चरात्रौ ॥ संधारणान्मूत्रपुरीषयोश्चषड्भिःप्रकारैःप्रभव-
न्तिरोगाः ॥ १ ॥ ”

आ काव्यनो भाव उक्तश्रीठाणंगसूत्रना पाठसाथे प्राए
मळतो छे फक्त विशेष एटलो छे के घणुंपाणोपीवाथी
पण रोग उत्पन्न थायछे. वळी श्रीराजर्षिभर्तृहरीजीपण-
कहेछे के “ भोगेरोगभयं ” इत्यादि एमजाणी पञ्चइद्रि-
योना कामभोगमां भव्यजीवो जो नहीं लपटाय तो घणुं
करी रोगना अभावे आ शरीरवडे श्रीजैनधर्मने सुखे साथी
शकशे कहुंछे के सघळाधर्मसाधनमां मुख्यसाधन आशरीर
छे. इत्यादि.

३१ प्रश्न—उत्तमवैद्य केवा लक्षणवाळो होय ?

उत्तर—“ कालज्ञानविदां वरो मधुरवाक्शान्तः शुचिः शास्त्रवित् ।
धीरो धर्मपरो निदानचतुरो रोगप्रयोगे पटुः ॥
सन्तुष्टः सदयोपमृत्युभयहन्मृत्युक्षणज्ञो गुणी ।
समूढः प्रतिकारकर्मणि नयो वन्द्यः स वैद्योत्तमः ॥ १ ॥
आयुर्वेदकृताभ्यासः सर्वज्ञः प्रियदर्शनः ॥
आयशीलः प्रसन्नात्मा वैद्य एषो भिधीयते ॥ २ ॥ ”

ए उक्तकाव्य तथा श्लोकमां कहेलां लक्षणोवडे लक्षित
होय ते उत्तमवैद्य जाणवो. विशेषाधिकारकाळज्ञानप्रमुखथी
जाणवो.

१२ प्रश्न—धन्वन्तरिसमान होय तोपण पांच वैद्य न शोभे ते कया ?

उत्तर—(१) नठारापोशाकवाळो, (२) कठोरप्रकृतिवाळो,
(३) अभिमाननो भरेलो, (४) पोताने आधिन थएलो,
(५) बोलाव्या विना पोतानी मेळे आवेलो, उक्त आ पांच
वैद्य धन्वन्तरिसमानहोय तोपण शोभाने न पामे.

यतः

“ पञ्चवैद्यानशोभन्तेधन्वन्तरिसमायदि ॥

कुचेलःकर्कशःस्तब्धःस्वाधीनःस्वयमागतः ॥१॥”

इति वचनात्. ।

आठेकाणे सारलेवानो एटलोछेके, वैद्यलोकोए तेम
थवुं न जोइए.

३३ प्रश्न—अठारद्रव्यदिशा तथा अठारभावदिशा केवी रीतेजाणवी ?

उत्तर—६ पूर्वादिछदिशा, ४ अग्निआदिचारविदिशा, ८ वळी चार
दिशाभिदिशाना आठ आंतरानी आठ बीजीविदिशा, एवी
रीते कुल १८ द्रव्यदिशा जाणवी.

हवे १८ भावदिशा ते नीचे लख्या मुजब जाणवी.

१ समूर्च्छिममनुष्य.

२ कर्मभूमिनामनुष्य.

३ अकर्मभूमिनामनुष्य.

४ अन्तरद्वीपनामनुष्य.

५ द्वीन्द्रिय.

६ त्रीन्द्रिय.

७ चतुरिन्द्रिय.

८ पञ्चेन्द्रिय.

९ पृथ्वीकाय.	१० अप्कायः
११ तेउकाय.	१२ वायुकाय.
१६ वनस्पतिकायतेमूलबीज१	१७ देवता.
स्कंधबीज२ पर्वबीज३	१८ नारकी.
अग्रबीज४एचार.	

तथाचाहनिर्युत्तिकृत

“मणुयातिरियाकायातहग्गवीयाचउक्कगाचउरो ॥
देवानेरइयावाअट्ठारसहुंतिभावदिसा ॥ १ ॥”

एवी रीते १८ भावदिशा कही छे तेनुं कारण एज के जीव एटले ठेकाणे संसारमां रोळाय छे माटे विचार करे के हुं कइ दिशाएथी (एटले कइ गतिथी) आव्यो इत्यादि विचार करे ने संसारथी विमुख थाय. विशेषाधिकार श्री आचाराङ्गसूत्रनी टीकामां कबो छे ते त्यांथी जोबो.

३४ प्रश्न—श्रेणीकराजानुं “भंभासार” नाम शायी ?

उत्तर—राजगृहमां अग्निलागवाथी तेणे कुमारअवस्थामां भंभाने (जयढक्काने) सारभूत जाणी बळताघरथी बहारकाढी ते जोइ तेमना पीताश्रीए “भंभासार” एवुं नामपाडयुंएम

१ कमळ बीगेरे २ सल्लकी बीगेरे ३ सेलडी बीगेरे ४ कुरंट-
वृक्ष बीगेरे यतः “कुरंटाद्याअग्रबीजा मूलजास्तुत्पलादयः ॥
पर्वयोनयइक्ष्वाद्याः स्कंधजाःसल्लकीमुखाः ॥ १ ॥” इत्यभिधान-
चिन्तामणिवचनात्.

શ્રીઠાણાંગજીની ટીકામાં કહું છે તેમજ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્યકૃત
નામમાલાની અવચૂરિમાં પણ કહું છે.

૩૫ પ્રશ્ન—અધોલોકમાં એક સમયે કેટલા સિદ્ધ થાય ?

ઉત્તર—(૨૦) સિદ્ધ થાય, એમ શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનાં “ જીવા-
જીવવિભક્તિ ” નામના અધ્યયનમાં કહું છે.

(૨૨) સિદ્ધ થાય એમ સંગ્રહણીસૂત્રમાં કહું છે.

(૪૦) સિદ્ધ થાય, એમ સિદ્ધપ્રાભૂતમાં કહું છે.

યદુક્તશ્રીલોકપ્રકાશે

“ વિંશતિર્દ્વાવિંશતિશ્ચત્વારિંશદિતિસ્ફુટમ્ ॥

ઉત્તરાધ્યયનેસંગ્રહણ્યાન્નસિદ્ધપ્રાભૂતે ॥ ૧ ॥

વીસઅહેતહેવેતિશ્રીઉત્તરાધ્યયનેજીવાજીવવિભક્ત્ય-
ધ્યયને । ઉદ્વહોતિરિયલોએચઉબાવીસદ્વસયઇતિસંગ્રહણ્યા-
મ્ । વીસપુહુત્તંઅહોલોએ ઇતિસદ્ધપ્રાભૂતેતટ્ટીકાયાંવિંશ-
તિપૃથક્કંદેવિંશતિરિતિ ”

૩૬ પ્રશ્ન—૧૪ પૂર્વના પ્રમાણમાં ૧૬૩૮૩ હાથી કહ્યા છે તે હાથી કયા
ક્ષેત્રના લેવા ?

ઉત્તર—મહાવિદેહક્ષેત્રનાલેવા. કારણકે ત્યાના હાથીઓને સદા
એકઅવસ્થિતપણુંછે એમ શ્રોમશ્નચિન્તામણિમાં પંડિતશ્રીવી-
રવિજયજી મહારાજે કહેલુંછે.

૩૭ પ્રશ્ન—ભવ્ય, અભવ્યાદિસર્વજીવની મૂલભૂમિકા કહી સમજવી ?

ઉત્તર—જે સૂક્ષ્મનિગોદછે તે સર્વજીવની મૂલભૂમિકા જાણવી. સાથીકે
કાલસ્વભાવે અકામનિર્જરા કરી સર્વે જીવો પ્રથમ ત્યાંથી

નીકલેછે અને તે સૂક્ષ્મનિગોદનું અલ્પસ્વરૂપ પૂર્વે લખે-
લુંછે. ઇતિ,

૩૮ પ્રશ્ન—ગોશાલે મહાવીરસ્વામિઉપર તેજોલેશ્યા મેલી તેતેજોલેશ્યાની
શક્તિ કેવીહતી ?

ઉત્તર—હે આર્ય હે ગૌતમ મારા વધનિમિત્તે ગોશાલે જે તેજોલેશ્યા
મેલી તે અંગદેશ, વંગદેશ, મગધદેશ, મલયદેશ, ઇત્યાદિ મોટા
૧૬ દેશને નાશ કરવાને અત્યન્તશક્તિવાલી હતી ઇત્યાદિ
શ્રીમહાવીરસ્વામિજીએ શ્રીભગવતીસૂત્રમાં ગૌતમના પ્રત્યે
કહેલુંછે.

તથાચતત્સૂત્રમ્

“ જાવદ્દાણંઅજ્જોગોસાલેણંમંઘલિપુત્તેણંમમંવહા-
ણસરીરંગંસિતેયંણિસઠેસેણંઅલાહિપજ્જતેસોલસન્હંજણવ-
યાણંતંજહાઅંગાણંવંગાણંમગહાણંમલયાણંમાલવગાણંઅ-
ચ્છાણંવચ્છાણંકોચ્છાણંપાઢાણંલાઢાણંવજ્જીણંમાલીણંકા-
સીણંકોસલગાણંઅવાહાણંસમ્ભુત્તરાણંઘાતાણંવહાણંઉચ્છાદ-
ણાણંમાસીકરણા ” ઇતિ. વિસ્તરસ્તટ્ટીકાયામ્.

૩૯ પ્રશ્ન—સાકાર તથા નિરાકાર ઉપયોગનો કાઢ કેટલો ?

ઉત્તર—હ્રસ્વસ્થજીવોને પ્રથમ નિરાકાર ઉપયોગ હોય, પછી સાકાર
ઉપયોગ હોય, અને તે દરેક ઉપયોગનો અન્તર્મુહૂર્તકાઢ
કહ્યો છે પરન્તુ અનાકારઉપયોગથી સાકારઉપયોગ સં-

૧ સાકારોપયોગ તે વિશેષાત્મકજ્ઞાનોપયોગજાણવો. અનેનિ-
રાકારોપયોગ તે સામાન્યાત્મકદર્શનોપયોગજાણવો.

રૂપાતગુણો જાણવો. કારણ કે સચેતન, અચેતનવસ્તુપર્યાય પરિચ્છેદકપણેકરી તેમાં વધારે વસ્તુ લાગેછે તેમજ હ્રદયસ્થ જીવોનો તથાપ્રકારનો તેવો સ્વભાવ છે. અને કેવલિભગ-વાનને તે દરેક ઉપયોગ એકસમયનોજછે. શાથી કે તે ભગવાન સમયવેદીછે. તેમને પ્રથમસમયેસાકારઉપયોગહોયછે અને બીજેસમયે નિરાકારઉપયોગહોયછે એમ સમયાન્તરવાત જાણવી. અત્રબહુમતછે તે શ્રીનંદીસૂત્રની ટીકા વીગેરે જોવાથીસમજાશે.

૪૦ પ્રશ્ન—સ્ત્રી સાતમીનરકપૃથ્વીવિષે તથા સર્વાર્થસિદ્ધિવિષે જાય ?

ઉત્તર—સાતમીનરકપૃથ્વીવિષે ન જાય પણ સર્વાર્થસિદ્ધિવિષેતો જાય. એમ શ્રીપન્નવણાસૂત્રના કર્મપ્રકૃતિનામા ત્રેવિંશમાપદની ટીકાપરથી કહી શકાયછે.

તથાચતટ્ટીકા

“ માનુષીતુસપ્તમનારકપૃથ્વીયોગ્યમાયુર્નવઘ્નાતિ ।

અનુત્તરસુરાયુસ્તુવઘ્નાતીતિ ”

વળી અત્ર દૃષ્ટાન્તરરીકે પૃથ્વીચન્દ્રરાજાની પૂર્વભવની સ્ત્રીઓ સર્વાર્થસિદ્ધિ જઈમનુષ્યપણાનેપામી સિદ્ધિપાલીઓછે. એમપૃથ્વીચન્દ્રચરિત્રમાં કહેલછે. તેમજ અષ્ટપ્રકારિપૂજા ચરિત્રમાં “ કનકમાલા ” સર્વાર્થસિદ્ધિગઈ એમકહેલુંછે. વળી શ્રીવિજયચન્દ્રચરિત્રમાં પણ નીચેલરૂપા મુજબકહેલુંછે.

તદ્યથા

“ સાસગ્ગાઓચવિઉંથથવિજમ્મંમિતુહસહીહોઈત-
તોમરિઉંતુભેસવઢેદોવિદેવત્તિ ”

સર્વાર્થસિદ્ધેજવાસંબંધીમાંં ઇત્યાદિઘણાદૃષ્ટાન્તોછે.

૪૧ પ્રશ્ન—દરેકમાણસે વ્યાખ્યાન કેવીરીતે સાંભળવું ?

ઉત્તર—નિદ્રા, વિકથાનો ત્યાગકરીને, ગુપ્તિસહિત, હાથજોડીને, ભક્તિબહુમાનપૂર્વક, ઉપયોગરાહીને સાંભળવું.

યદુક્તપંચવસ્તુકે

“ ણિદ્વાવિગંહાપસ્વિજ્જિણ્હિંગુત્તેહિંપંજલિઉડેહિં ॥

મત્તિવહુમાણપૂર્વંઉવઉત્તેહિંસુણેયવં ॥ ૧ ॥”

ઇત્યુક્તપ્રમાણે સાંભળવાથી અનન્તરપ્રયોજન જે ગ્રન્થસંબંધી-
હેયોપાદેયજ્ઞાન, તે સિદ્ધથાયછે અને તેથી પરમ્પરપ્રયોજન
જે મોક્ષ તેપણ સિદ્ધથાયછે. વઢી જ્ઞાનવંતશ્રોતાપાસે
વક્તાપુરુષની વ્યાખ્યાનકલા પ્રમાણગણાયછે ઇત્યાદિપર-
સ્પર ઘણાગુણ ઉત્પન્નથાયછે. નહીંતોમ્હેસઆગઝભાગવત
વાંચવાજેવું થાયછે. અથવા “ અંધાઆગઝ આરસી, બહેરા
આગઝ ગીત, મૂર્ખઆગઝ રસકથા, એત્રણ એકજરીત ॥૧॥”
ઇત્યાદિન્યાયસંપાદન થાયછે. કિંવહુનેત્યલમ્.

૪૨ પ્રશ્ન—જમાલિનાપિતાનુંનામ કોઇપણ શાસ્ત્રમાં દેખાતુંનથી એમકે-
ટલાક કહેછે તેહુકેમ ?

ઉત્તર—“ સાંચપ્રવરનરપતિસુતસ્ય સ્વભાગિનેયસ્ય જમાલે: પરિ-
ગાયિતા ” આવા શ્રીકલ્પકિરણાવલીના તથા કલ્પસુવો-

૧ સાતવિકથાતેઆપ્રમાણે—સ્ત્રીકથા, ભક્તકથા, રાજકથા,
દેશકથા, મૃદુકારુણીકથા, દર્શનભેદિનીકથા, ચારિત્રભેદિનીકથા,
આસાંસ્વરૂપન્તુ શ્રીસ્થાણ્ઘસૂત્રટીકાતોવધાર્યમ્.

૨ ભગવત્પુત્રી.

धिकाना स्पष्टपाठपरथी सिद्धथायछेके, जमालिनापीताश्री
 नुंनाम “ प्रवरनरपति ” हतुं. वळीश्रीकल्पसूत्रनी टीकाओ
 तो वर्षमांएकवार वचायजछे. सांभळनारपण सांभळेजछे तेम
 छतां कोइ शास्त्रमांजमालिना पितानुंनाम देखातुंनथी, एम
 जे कहेनाराओछे तेओ अहा. हस्तमध्यगतछतीवस्तुने नही-
 जाणनाराओछे. एमसंभवनाथायछे. वळी केटलाक “अमुक
 वातमां ” विचारकर्याविना एकदमबोलीउठेछेके, ते वात
 कोइशास्त्रमांनथी इत्यादि, पणतेम न बोलवुंजोइए. शायीके
 पूज्यपादमहामहोपाध्यायश्रीयशोविजयजीजेवान्यायविशार-
 दमहापंडितषड्दर्शनशास्त्रवेत्ता ते पण एमकहेछेके,
 “ शास्त्रघणामतिथोडलीशिष्टकहेतेप्रमाण ” इत्यादि

४३ प्रश्न—युद्धमां “ महारथ ” कोनेकहीए ?

उत्तर—शस्त्रविषे तथा शास्त्रविषे प्रविणथयोथको अगीयारहजारध-
 नुर्धरप्रत्ये युद्धकरेते “ महारथ ” जाणवो.

यतः

“ एकादशसहस्राणियोधयेद्यस्तुधन्विनाम् ॥

शस्त्रशास्त्रप्रविणश्चविज्ञेयःसमहारथः ॥ १ ॥ ”

इतिवचनात्.

४४ प्रश्न—श्रेयांसकुमार कयामहाराजाना पुत्रजाणवा ?

उत्तर—भरतमहाराजानापुत्र जाणवा. अहीं बीजाएम कहेछेके
 बाहुबलिराजानापुत्रसोमप्रभ तेमनापुत्र श्रेयांसजाणवा.

यदुक्तंश्रीआवश्यकचूर्णौ

“ भरहस्सपुत्तोसेज्जंसोअणेभणंतिबाहुबलिस्ससु-
 तोसोमप्पभोतस्सपुत्तोसेयंसोयत्ति ”

૪૫ પ્રશ્ન—પંચમીદેવવંદનવિધિમાં “ નિદ્રાસ્વપ્નજાગરદશા તેસ-
વિદૂરેહોવે ॥ ચોથીઉજ્જાગરદશાતેહનો અનુભવજોવે ॥૧॥ ”
આવી એકગાથાછે તેનો શ્લોભાવર્થ છે. ?

ઉત્તર—ચેતનાની ચારદશા (અવસ્થા) કહીછે, તેમાંપહેલી નિદ્રા-
અવસ્થા, પ્રથમનાત્રણ ગુણઠાળે જાણવી, બીજી સ્વપ્નઅવ-
સ્થા, ચોથે, પાંચમે, અનેછઠે એમત્રણગુણઠાળે છે.
ત્રીજી જાગરદશા, સાતમાગુણઠાળાથી માંડી યાવત્
બારમાગુણઠાળા સુધીરહીછે. અને ચોથી ઉજ્જાગરદશા,
તેતોસયોગિ અનેઅયોગિ એવે ગુણઠાળેજાણવી. ઉક્તરીતે
ચેતનાની ચારઅવસ્થા કહેવાથી અત્રેએમસમજવાનુંછેકે
શ્રીજિનભગવાન કેવલજ્ઞાનનેપામી ચોથીઉજ્જાગરદશાને અનુ-
ભવેછે, પણપ્રથમની ત્રણદશાને અનુભવતાનથી એત્રણદશાતો
પ્રથમથીજદૂરથડજાયછે. ઉક્તગાથાનો ભાવર્થ અમને આપ્ર-
માણેજાણવામાંછે વિશેષપછીગીતાર્થ કહેતે સ્વરૂં.

૪૬ પ્રશ્ન—“ વરવર્ણિની ” સ્ત્રીકહજાણવી ?

ઉત્તર—“ શીતેસુલ્લોષ્ણસર્વાઙ્ગીઘ્રીષ્મેયાસુસ્વશીતલા ।
મર્તુમક્તાચયાનારીવીજ્ઞેયાવસ્વર્ગિની ॥ ૧ ॥ ”

ઇતિરુદ્રશ્લોકોક્તલક્ષણવાલી “વરવર્ણિની” સ્ત્રીજાણવી.

૪૭ પ્રશ્ન—“ન્યગ્રોધપરિમંડલા” શબ્દ, કેવાલક્ષણવાળો નારીવિષે જાણવો :

ઉત્તર—“સ્તનૌસુકઠિનૌયસ્યાનિતૈમ્બેચવિશાલતા ॥
મધ્યેક્ષીણાભવેદ્યાસાન્યગ્રોધપરિમંડલા ॥ ૧ ॥”

ઇતિશબ્દસ્તોમમહાનિધિગતશ્લોકોક્તલક્ષણવાલીનારીવિષે
જાણવો અર્થાત્ શબ્દસોમમહાનિધિકોશગત શ્લોકોક્તલક્ષણ-
વાલીજેસ્ત્રીતે “ ન્યગ્રોધપરિમંડલા ” કહેવાય.

૧ શીતકાલે. ૨ ઉષ્ણકાલે. ૩ પશ્ચાત્કટયધોભાગે.

(१७०)

श्रीमशोत्तरप्रदीपे.

४८ प्रश्न—अक्षौहिणी तथामहाक्षौहिणीं शुंप्रमाणछे ?

उत्तर—२१८७० हाथी, २१८७० रथ, ६५६१० घोडा, १०९३५० पदाति, सर्वसंख्या २१८७०० आटलुं प्रमाण एक अक्षौहिणीं जाणवुं.

यदुक्तंवाचस्पत्ये

“ अक्षौहिण्यामित्यधिकैः सप्तत्याह्यष्टमिः शतैः ॥
संयुक्तानि सहस्राणि गजानामेकविंशतिः ॥ १ ॥
एवमेव रथानान्तु संख्या नं कीर्तितं बुधैः ॥
पञ्चषष्टिः सहस्राणि पदशतानि दशैव तु ॥ २ ॥
संख्यातास्तुरगास्तज्जैर्विना रथतुरङ्गमैः ॥
नृणां शत सहस्राणि सहस्राणि तथा नव ॥ ३ ॥
शतानि त्रीणि चान्यानि पञ्चाशच्च पदातयः ॥ ”

तथा भारतेपि

“ अक्षौहिण्याप्रमाणन्तु खं गाष्टैकं द्विकैर्गजैः ॥
रथैरतैर्हयैस्त्रिभिः पञ्चध्नैश्च पदातिभिः ॥ १ ॥ ” इति
अने १३२१२४९०० आटलुं प्रमाण एक महाक्षौहिणीं
जाणवुं.

यदुक्तम्.

“ स्वद्वयं ०० निधि १ वेदा ४ क्षि २ चन्द्रा १ क्ष्य २ मि ३ हिमांशुभिः १ ॥
महाक्षौहिणिकाप्रोक्ता संख्या गणितकोविदैः ॥ १ ॥ ” इति

४९ प्रश्न—स्त्यानर्द्धिनिद्रावालाने वासुदेवना बलथी अर्द्धबल जे कहुं छे ते बलआजकाले होयके न होय ?

उत्तर—हालभरतक्षेत्रमां तेनेतेटलुं बलनहोय प्रथमसंहननवालानेज तेटलुं बलतो कहुंछे, हालतो सामान्यलोकनाबलथी बमणुंवा त्रगणुंवा चोगणुंवलहोय अधिक न होयएम श्रीनिशीथचूर्णिनी पीठिकानावचनथी तेमज श्रीवृहत्कल्पनात्रीजाखंडना वचनथी जाणवुं अने श्रीजित्कल्पवृत्तिमांतो प्रथमसंहननवालानेज स्त्यानर्द्धिनिद्राहोय एमनिर्णयकरेलोछे इत्यादि

यदुक्तंप्रश्नोत्तरसार्द्धशतके

“ननुस्त्यानर्द्धिनिद्रावतोजीवस्ययद्वासुदेवबलादर्द्धबलं-
शास्त्रउक्तमस्ति तदस्मिन्काले विद्यते न वा ॥ उच्यते नास्तीह
क्षेत्रे सांप्रतंतस्य तद्बलं प्रथमसंहनननिन एव तदुक्तत्वात् ॥
सांप्रतन्तु सामान्यलाकबलाद्विगुणं त्रिगुणं चतुर्गुणं वा तस्य-
बलं भवति नाधिकमिति निशीथचूर्णिपीठिकावचनाज्ज्ञेयमे-
वंवृहत्कल्पतृतीयखंडेपि बोध्यम् ॥ जीतकल्पवृत्तौ तु यदुद-
येति संक्लिष्टपरिणामाद्दिनदृष्टमर्थमुत्थाय रात्रौ प्रसाध्यतिके-
शवार्द्धबलश्च जायते । तदनुदयेपि च सशेषपुरुषेभ्यस्त्रिच-
तुर्गुणबलो भवति । इयञ्च निद्राप्रथमसंहनननिन एव भवतीत्यु-
क्तमस्तीति स्त्यानर्द्धिनिद्रावतो बलभेदादिविचारः ”

५० प्रश्न—नारकजीवोने मेहू सत्ता होय के ?

उत्तर—छिन्नपादभुजस्कंधाः छिन्नकर्णोष्टनाशिकाः ॥

छिन्नतालुशिरोमेढ्राभिन्नाक्षिहृदयोदराः ॥ १ ॥ ”

इति श्रीसूत्रकृताङ्गसूत्रटीकान्तर्गतश्लोकपरथी साबीत याप
छे के, नारकजीवोने मेढूसत्ता होय.

शङ्का—नारकजीवोने तो नपुंसकपणुं छे.

समाधान—नपुंसकपणुंछतेपण मेढूसत्ताविषे कोइ जातनो
विरोध आवतो नथी.

यतः

“ महिलासहावोसरवन्नमेओ ॥

मेढ्रमहंतमउआयवाणी ॥

ससहयमुत्तमफेणयंच ॥

एयाणिछपंडगलरकणाणि ॥१॥ ” इत्युक्तत्वात्

५१प्रश्न—“कःखेभातिहतोनिशाचरपतिः केनाम्बुधौमज्जितः।

कः कीदृक्तरुणीविलासगमनंकिंकुर्वतेसज्जनाः ॥

किंपत्रंनृपतेः किमर्जुनधनुः कोरामरामापहन् ।

मत्प्रश्नोत्तरमध्यमाक्षरपदंभूयात्तवाशीर्वचः ॥ १ ॥ ”

आ काव्यथी शुं समजाय छे ?

उत्तर—आ काव्यमां आठ प्रश्नो छे, ते आठ प्रश्नप्रत्युत्तरोना
मध्यमाक्षरपदवडेकरी “हेमेनाथचिरंजीव ” एवास्वरूपबालो
कोइए कोइना प्रत्ये आपेलो आशीर्वाद समजाय छे, तेनी
बीगत नीचे प्रमाणे—

प्र	हे	शः	प्र० १-कः खेभाति ?	उ०-ग्रहेशः मध्य अक्षर- हे-लेवो.
रा	मे	ण	प्र० २-केनैनिशाचरपतिर्हतः ?	उ०-रामेण, मध्य अक्षर- मे-लेवो.
मै	ना	कः	प्र० ३-अंबुधौकोमोजितः ?	उ०-मैनाकः, मध्य अक्षर- ना-लेवो.
मं	थ	रं	प्र० ४-कीदृक्तरुणीविला- सगमनम् ?	उ०-मंथरं, मध्य अक्षर- थ-लेवो.
रु	चि	रं	प्र० ५-सज्जनाः किं कुर्वते ?	उ०-रुचिरं, मध्य अक्षर- चि-लेवो.
तु	रं	गः	प्र० ६-नृपतेः किंपत्रम् ?	उ०-तुरंगः, मध्य अक्षर- रं-लेवो.
गां	जी	वं	प्र० ७-किमर्जुनधनुः ?	उ०-गांजीवं, मध्य अक्षर- जी-लेवो.
रा	व	णः	प्र० ८-कोरामरामापहत् ?	उ०-रामवणः, मध्य अक्षर- व-लेवो एवी रीते आठ प्रश्नोत्तरानां मध्य अक्षरो लेवाथी “ हेमैनाथचिरंजीव ” एवं आठ अक्षरात्मक पदवाचं आशीर्वचन प्रगट समजवामां आवे छे अत्र सुखावबोधार्थेयंत्र लखीए छीए,

१ आकाशमां कोण शोभेछे २ चंद्र ३ कोणे रावण मार्यो ४
रामे ५ समुद्रमां कोण डुवाएलो छे ६ मैनाकनामा पर्वत ७ केवा
प्रकारनुं यौवनवती स्त्रीओनुं विलासगमन ८ मंद ९ सज्जन माणसो
शुं करे १० सारं करे ११ राजानुं वाहन शुं १२ घोडो १३ अर्जुननुं
धनुष कयुं १४ गांजीव १५ रामस्त्रीसीतानुं हरण करनार कोण १६
रावण १७ हे मारानाथ चिरंजीव.

૫૨ પ્રશ્ન—અક્ષમયમાં બે ક્રિયાહોય ?

ઉત્તર—અક્ષમયમાં બે ઉપયોગનહોય, ક્રિયાતોઘર્ણીપણહોય દૃષ્ટાન્ત-
તરીકે કોઈનર્તકી ભ્રમણાદિનૃત્યને કરતીથકી અક્ષમયમાં
પણહસ્તપાદાદિગતવિચિત્રક્રિયાકરતીદેખાયછે, વઢીસર્વેવ-
સ્તુઓનો પણ પ્રત્યેકે અક્ષ મયમાં ઉત્પાદવ્યય થાયછે
તેમજ વઢીઅક્ષમયમાં સંઘાતપરિસાટપણથાયછે,

યદાહભાષ્યકૃત્

“ સમઅદોઁવયોગાનહોજ્જકિરિયાણકોદોસો ”
ઇત્યલમ્વિસ્તરેણ

૫૩ પ્રશ્ન—રજોહરણશબ્દનોશો અર્થછે ?

ઉત્તર—જીવોનીબાહ્યરજ અને અભ્યન્તરરજનેહરેછે તેકાર્થેકરીને
રજોહરણ કહેવાયછે.

યદુક્તંપશ્ચવસ્તુકે

“ હરહરયંજીવાણંવદ્વિજંઅભ્યંતરંવજંતેષસ્યહરણંતિ-
પવુચ્ચઈ ”

તટ્ટીકા

“રજોજીવાનાંબાહ્યંપૃથિવીરજઃપ્રભૃતિકમ્અભ્યન્તરશ્ચ-
વ્યમાનકર્મ્મરૂપંહરત્યપનયતિયસ્માત્તેનકાર્થેનરજોહરણ
મિતિપ્રોચ્યતે ”

૫૪ પ્રશ્ન—કોને પ્લમીને સર્પો વિષરહિત થાયછે ?

ઉત્તર—અમસંખ્યાય છે કે વેતસને પામીને સર્પો વિષવિનાના
ચડ્જાયછે.

यदुक्तं श्रीदशवैकालिकवृहद्वृत्तौ

“एवं हि श्रूयते किल वेतंसमवाप्य निर्विषा भवन्ति सर्पाः”

५५ मक्ष-जे छंदना दरेक चरणमां पेलो, बीजो, चोथो, आठमो, अगीयारमो, तेरमो, अने चौदमो, ए सात अक्षर गुरु होय. अने ते सीबायना बीजा सात अक्षर ह्रस्व होय वो ते छंद कयो जाणवो ?

उत्तर-ते छंद “ वसन्ततिलका ” जाणवो.

यदाहकालिदासकविः श्रुतबोधे

“ आद्यं द्वितीयमपि चेद्गुरुतच्चतुर्थम्

यत्राष्टमञ्चदशमान्त्यमुपान्त्यमन्त्यम् ॥

कामाङ्कुशाङ्कुशितकामिमतंगजेन्द्रे

कान्ते वसन्ततिलकां किल तां वदन्ति ॥ १ ॥ ”

वळी वसन्ततिलकाछंदने काश्यपनामनामुनि “ सिंहो दता ” कहेछे, शैतवनामनामुनि “ उद्धर्षिणी ” कहेछे. अने पिङ्गळनामनामुनि “ मधुमाधवी ” कहेछे. एम तेना नामान्तर पण छे.

तथाचाहवृत्तरत्नाकरेकेदारभट्टः

“ उक्ता वसन्ततिलकार्त्तं भजाजगौगः

सिंहोद्धतेयमुदितामुनिकाश्यपेन ॥

१ वानीरम् वृक्षविशेषम्.

२ त-भ-ज-जागणागुरुचेति वसन्ततिलका.

ઉદ્ધર્ષિણીતિગદિતામુનિશૈતવેન

શ્રીપિઙ્ગલેનકથિતામધુમાધવીતિ ॥ ૧ ॥

શ્રીમક્તામર, કલ્યાણમન્દિર વસન્તતિલકાંછદમાં રચેલા છે, અને તે મહા ચમત્કારી છે અત્ર પ્રસ્તાવને લીધે આટલી અધિક વાત આત્મહિતાર્થિજૈનબંધુઓને લાગી જણાવી છે.

૫૬ પ્રશ્ન—છંદશાસ્ત્રમાં કેટલાગણ છે અને તે દરેકગણ કેટલા અક્ષરવાળો હોય છે ?

ઉત્તર—મગણ—યગણ—રગણ—સગણ—તગણ—જગણ—ભગણ—નગણ—આવા આઠ ગણ છે અને તેમાં દરેક ગણ ત્રણ અક્ષરવાળો હોય છે તેની વીગત નીચે પ્રમાણે—

૧ જે ‘ મગણ ’ છે તે ત્રણે ગુરુ અક્ષરવાળો છે.

૨ જે ‘ યગણ ’ છે તે આઘમાં એક લઘુ વીજા બે ગુરુ એવા ત્રણ અક્ષરવાળો છે.

૩ જે ‘ રગણ ’ છે તે આદિઅન્તમાં ગુરુ અને મધ્યે લઘુ એવા ત્રણ અક્ષરવાળો છે.

૪ જે ‘ સગણ ’ છે તે આદિ મધ્યમાં લઘુ અને અન્તમાં ગુરુ એવા ત્રણ અ.

૫ જે ‘ તગણ ’ છે તે આદિ મધ્યમાં ગુરુ અને અન્તમાં લઘુ એવા ત્રણ અ.

૬ જે ‘ જગણ ’ છે તે આદિ અન્તમાં લઘુ અને મધ્યમાં ગુરુ એવા ત્રણ અ.

૭ જે ‘ ભગણ ’ છે તે આઘમાં ગુરુ અને વીજા બે લઘુ એવા ત્રણ અ.

૮ જે ‘ નગણ ’ છે તે ત્રણે લઘુ અક્ષરવાળો છે.

यदुक्तं वृत्तरत्नाकरे

“ सर्वगुर्मोमुखान्तर्लौयरावन्तगलौसतौ ॥

गमध्याद्यौज्ज्मौत्रिलोनोष्टौभवन्त्यत्रगणास्त्रिकाः॥१॥”

म० य० र०
इति. स्थापनाचेयम्—‘ धीश्रीस्त्री ’ ‘ वरासा ’ ‘ काशुहा ’

स० त० ज० भ० न
‘ वसुधा ’ ‘ सातेक ’ ‘ कदाच ’ ‘ किंवद ’ ‘ नहस ’

अने वृत्तरत्नाकरनी टीकामां तो अन्यकर्तृक एककाव्यबद्धे
करी आठगणनाम तथा तेना देवता, फळ, अने स्वरूप
बतावेलां छे.

तद्यथा

“ मोभूमिस्त्रिगुरुःश्रियंदिशतियोवृद्धिजलंचादिलो ।

रोग्निर्मध्यलघुर्विनाशमनिलोदेशाटनंसोन्त्यगः ॥

तोव्योमान्तलघुर्धनापहरणंजोर्कोरुजंमध्यगो ।

भश्चन्द्रोयशउज्ज्वलंमुखगुरुर्नोनाकआयुस्त्रिलः॥१॥”

इति.

स्वरूपपूर्वोक्तप्रमाणेछे. अत्र फक्त गणनाम देवता तथा फळ जणाववा नीचे मुजब यंत्र करी बतावीए छीए.

	गणनाम.	देवता.	फळ.
१	मगण.	भूमि.	लक्ष्मी.
२	यगण.	जळ.	वृद्धि.
३	रगण.	अग्नि.	विनाश.
४	सगण.	वायु.	देशाटन.
५	तगण.	आकाश.	धनापहरण.
६	जगण.	सूर्य.	रोग.
७	भगण.	चन्द्रमा.	उज्ज्वलयश.
८	नगण.	नाक.	आयु.

अत्र तात्पर्यार्थ ए छे के कविता करनार पुरुषे शुभाशुभ गणनी बरोबर खबर राखवी. आ संबंधी विस्तार वात वृत्तरत्नाकरनी टीकामां छे ते त्यांथी जोइ लेवी शाथी के वधारे समजवामां आवे तेम छे.

५७ प्रश्न—“द्वन्द्वश्चप्राणितूर्यसेनाङ्गानां” ए सूत्रवडे करी एकवद्भाव थायछे, तो कल्पकिरणावळीमां तथा दीपिकामां “प्रतिपूर्यानांपाणिपादानां” एवो प्रयोग केम राख्यो हशे ?

उत्तर—एकवद्भाव नित्य नहीं थतो होय तेथी तेवो प्रयोग राख्यो हशे, जुओ के श्रीधनेश्वरसूत्रिकृतश्रीशत्रुञ्जयमाहात्म्यमां “गजवाजिरथैर्धनैः” इत्यादि प्रयोगो छे, वळी श्रीहैमऋषभचरित्रमां पण “अङ्गुष्ठाङ्गुल्यःशोणाः” आवो प्रयोगछे. तेमज सारस्वतप्रसादटीकामां पण नीचे लख्या मुजब लेखछे.

“લક્ષણહેત્વોરિતિસૂત્રેમુલ્લનાશિકાભ્યામિતિભાષ્ય-
ચપ્રયોગાજ્ઞાપકાદેકવદ્વાવાનિત્યત્વમતેવ ‘મીવાકુક્ષિ-
લ્લટેષુનિત્યંસ્વેદ:પ્રશસ્યતે’ ‘પાતિતૈરથનાગાથૈ:’ ઇત્યાદિ-
પ્રયોગા: ”—કિમ્બહુનેત્યલમ્.

અત્ર બહુશ્રુત કહે તે સ્વહં.

૫૮ પ્રશ્ન—કેટલાપલ્યોપમે એકસાગરોપમથાય ?

ઉત્તર—દશકોટાકોડી પલ્યોપમે એકસાગરોપમ થાયછે.

તથાચાહનવતત્વાવચૂરિ:

“સાગરોપમંદશકોટાકોટીપલ્યોપમપ્રમાણમ્ ”

૫૯ પ્રશ્ન—આહારકશરીર કોને કહીએ ?

ઉત્તર—જેમાંચૌદ પૂર્વધારી પોતાનોસંદેહ છેદવાને અથવાતીર્થીકરની
ઋદ્ધિજોવાને અર્થે મહાવિદેહક્ષેત્રમાં જવાને એકહાથપ્રમાણનું
અતિવિશિષ્ટરૂપવાલું શરીરકરે તે આહારકશરીર કહેવાયછે.

યદાહનવતત્વાવચૂરિ:

“આહારકશરીરંયત્રચતુર્દશપૂર્વધરૈ:સન્દેહોચ્છેદાય-
તાર્થીકરઋદ્ધિર્દર્શનાયવામહાવિદેહગમનાર્થમેકહસ્તપ્રમા-
ણાત્યન્તવિશિષ્ટરૂપસમ્પન્નંવિધીયતેશરીરંતદાહારકશરીરમ્”

૬૦ પ્રશ્ન—દ્રવ્યશ્રુત અને ભાવશ્રુત કોનેકહીએ ?

ઉત્તર—દ્વાદશાંગીજેનું લક્ષણછે તે દ્રવ્યશ્રુત, અને જેદ્વાદશાંગીથી
ઉત્પન્નથપ્ત ઉપયોગરૂપતે ભાવશ્રુત કહેવાયછે, એમનવત-
ત્વનો અવચૂરિમાં કાઠુંછે.

તદ્યથા

“ દ્રવ્યશ્રુતંદ્વાદશાંગીલક્ષણંભાવશ્રુતંદ્વાદશાંગીસમુ-
ત્પન્નોપયોગરૂપમ્ ”

૬૧ પ્રશ્ન—ગુણहेतु तथा भवहेतु अवधिज्ञान कोनेथाय ?

उत्तर—देवताअने नारकीने भवहेतु अवधिज्ञान थायछे. अनेश्रावक
तथासाधुने गुणहेतु अवधिज्ञान थायछे.

यदुक्तम्.

“अवधिज्ञानंद्विप्रकारंगुणहेतुकंभवहेतुकंचदेवनार-
काणां भवहेतुकंश्राद्धसाधूनांगुणहेतुकंस्यात् ”

૬૨ પ્રશ્ન—જ્ઞાનઅને દર્શનમાં શો ભેદ છે ?

उत्तर—घटपटादिसमूहना सामान्य आकारनुं जेथी ज्ञानथाय ते
दर्शनजाणवुं अने पदार्थना विशेषआकारस्वरूपनुं जेथी
परिज्ञानथायते ज्ञानजाणवुं. आप्रमाणे ज्ञानअने दर्शननाल-
क्षणमांभेदछे. एवुंनवतत्त्वावचूरिमां कथनछे.

तद्यथा

“घटपटादिसार्थसामान्याकारपरिज्ञानंदर्शनंज्ञातव्य-
म्. पदार्थविशेषाकारपरिज्ञानंपुनर्ज्ञानंज्ञातव्यमयमेवअज्ञान
दर्शनयोर्भेदः ”

૬૩ પ્રશ્ન—પ્રજ્ઞાપરીષદ, અને અજ્ઞાનપરીષદનું સ્વરૂપકહો ?

उत्तर—बहुज्ञानहोयतोपण पोतानामनमां गर्व न करवो ते प्रज्ञापरी-
षदकहेवायछे. अने ज्ञानावरणीयकर्मनाउदयथी कदिभणे-

तोषणपाठ आवडेनहीं, तथापि मनमां दुःख लावतुं नहीं पण
पोताना कर्मनो तेवो विपाकज चिंतववो ते अज्ञानपरीषह,
कहेवायछे.

यदुक्तं नवतत्त्वावचूरिकायाम्

“ प्रज्ञापरिषहः । बहुज्ञानसंभवेऽप्यात्मीयचित्ते गर्वो न कार-
यः ॥ अज्ञानपरिषहः । ज्ञानावस्थायिकमोदयात्पठतामपि-
पाठेनागच्छति तथापि दुःखं मनसि न कार्यं किन्तु कर्मविपा-
क एव चिन्त्यः ”

६४ प्रश्न—मनुष्यलोकमां चन्द्र तथा सूर्य केटलाछे ?

उत्तर—१३२ चन्द्रछे तेमज १३२ सूर्यछे तेनीवीगत नीचे प्र०

जम्बूद्वीपमां	२	चन्द्र	२	सूर्य.
लवणसमुद्रमां	४	चन्द्र	४	सूर्य.
धातकीखंडमां	१२	चन्द्र	१२	सूर्य.
कालोदधिमां	४२	चन्द्र	४२	सूर्य.
पुष्करार्द्धमां	७२	चन्द्र	७२	सूर्य.

एवीरीते सर्वे मली १३२ चंद्र अने १३२ सूर्य मनुष्यलोकमाछे,

यदुक्तं श्रीत्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्रे

“ तत्र जम्बूद्वीपे मुष्मिन् द्वाव चन्द्रौ द्वाव भास्करो ॥

लवणोदे च चत्वारश्चन्द्रादिनकरास्तथा ॥ १ ॥

द्वादशधातकीखण्डे चन्द्राद्वादश भास्कराः ॥

कालोदे द्विचत्वारिंशच्चन्द्रादिनकरास्तथा ॥ २ ॥

દ્વાસપ્તતિપુષ્કરાર્દ્ધેચન્દ્રાશ્રવયોપિચ ॥

एवंद्वात्रिंशमिन्दूनांशतंदिनकृतांतथा ॥ ૩ ॥”

૬૫ પ્રશ્ન—ધાતકીખણ્ડના તથા પુષ્કરાર્દ્ધના ચારમેરુ કેવડાછે.

उत्तर—जम्बूद्वीपना मेरुथी पंद्रहजार योजननानाछे अर्थात् तेनाना चारमेरु ८५००० योजनना छे.

यदुक्तंश्रीत्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्रे

“चत्वारोमेखःक्षुद्राधातकीपुष्करार्द्धयोः ॥

योजनानાંપચ્ચદશસહસ્ત્ર્યામેરુતોળવઃ ॥ ૧૧ ॥”

૬૬ પ્રશ્ન—પાંચ અનુત્તર વિમાન કઈદિશાએ જાળવાં ?

उत्तर—पूर्वदिशाए विजयविमान छे. दक्षिणदिशाए वैजयंतविमान छे. पश्चिमदिशाए जयंतविमानछे. उत्तरदिशाए अपराजित-विमान छे. अने ए चार विमाननी मध्ये सर्वार्थसिद्ध विमान छे.

तथाहिश्रीत्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्रे

“विजयंवैजयन्तञ्चजयन्तञ्चापराजितम् ॥

प्राक्क्रमेणविमानानिमध्येसर्वार्थसिद्धकम् ॥૧૧॥”

૬૭ પ્રશ્ન—શ્રીજિનભવન, પૌષધશાળા, અને જ્ઞાનભંડાર, વીગેરે કોણે કોણે કરાવ્યાં તે વિષે થોડો અધિકાર કહો.

उत्तर—१-पूर्वे श्रीभरतचक्रवर्त्ति वीगेरे महापुरुषोए श्रीसिद्धाचळ वीगेरे उत्तम तीर्थोपर घणा भव्य जिनमंदिरो कराव्यां छे. तेवो अधिकार श्रीशङ्खजयमाहात्म्य वीगेरे जैनशास्त्रोमांछे.

૨-તથા મગધદેશનારાજા શ્રીશ્રેણિકમહારાજાએ શ્રીજિન-મંદિરો કરાવ્યાં છે. તે અધિકાર શ્રીઆવશ્યકસૂત્રમાં તથા શ્રીહેમચંદ્રાચાર્યકૃતશ્રીયોગશાસ્ત્રમાં છે.

૩-તથા શ્રીરાજગૃહીનગરીના શેઠ શ્રીશાલિભદ્રના પિતા-શ્રીએ પોતાના ઘરમાં સુશોભિત શ્રીજિનમંદિર કરાવ્યું છે, તે વાત શ્રીશાલિભદ્રચરિત્રમાં છે.

૪-તથા પ્રભાવતીરાણીએ પોતાના અંતઃપુરમાં શ્રીજિનમં-દિર બંધાવ્યું છે. તે વીગેરે અધિકાર શ્રીઆવશ્યકસૂત્રમાં છે.

૫-તથા વાગુરશ્રાવકે શ્રીપુરિમતાલનગરમાં શ્રીમહિનાથ-મહારાજનું મંદિર કરાવ્યું છે તે અધિકાર શ્રીઆવશ્યક-સૂત્રમાં છે.

૬-તથા દેશપૂર્વધરશ્રીઆર્યસુહસ્તિસૂરિજીના પ્રતિબોધથી સંપ્રતિરાજાએ સવાલાસ નવીનજિન પ્રાસાદ, છત્રીસહજાર જીર્ણપ્રાસાદોદ્ધાર, સવાક્રોડ જિનર્થિવ, પંચાણુહજાર પીત-ઝમયજિનપ્રતિમા, અને અનેકસહસ્રદાનશાળાઆદિકેકરી ત્રિચંડપૃથ્વીને ઘણીજ શોભાવી છે, इत्यादि અધિકાર શ્રીકલ્પસૂત્રની ટીકાઓમાં છે. હાલ પણ શ્રીસંપ્રતિરાજાના કરાવેલાં જિનમંદિરો ઘણે ઠેકાણે વિદ્યમાન છે.

૭-તથા વિ० સં० ૧૦૮ માં જાવડસાએ શ્રીશત્રુંજયપર ઓગણીસલાસ સોનામોહોરો સ્વરચી ઉદ્ધાર કર્યો પ્રતિષ્ઠા દર્શપૂર્વધરશ્રીવજ્રસ્વામિજીએ કરી इत्यादि અધિકાર શ્રી

૧-૨ “મહાગિરિસુહસ્ત્યાદ્યા ધજાન્તાદશપૂર્વણિઃ” इत्यभिधान-ચિન્તામણિવચનાત્.

शत्रुंजयमाहात्म्यमां छे. वळी समराशाए वि० सं १३७१ मां, तथा करमाशाए पण वि० सं० १५८७ मां श्रीशत्रुंज-
यपर उद्धार कर्या छे.

८-तथा श्रीसिद्धसेनदिवाकरमहाराजजीना सद्बोधथी श्रीविक्रमराजाए श्रीसिद्धाचळजीनो संघ घणा ठाठमाठथी काढयो हतो के, जेनी साथे चौद तो मुकुटबंधराजाओ हता, सीतेरलाख श्रावको हता श्रीसिद्धसेनदिवाकर प्रमुख पांचहजार आचार्यो हता. एकसोनेओगणोत्तर सुवर्णना जिनमंदिरो साथे हतां, एकक्रोड दशलाख पांचहजार गा-
डाओ हतां, अठारलाख घोडा हता, छत्रीससो हाथीओ हता, इत्यादि बीजी पण घणी सारी सामग्री साथे हती, वळी प्रथम एकलाख सोनामोहोरोथी श्रीसिद्धसेनदिवाकरमहा-
राजने गुरुपूजन कर्युं हतुं अने ते द्रव्यवडे गुरुमहाराजना उपदेशथी जीर्णोद्धार कर्यो हतो, बीगेरे बीजां पण घणा सारां सारां कार्य तेमणे श्रीगुरुमहाराजना उपदेशथी कर्या छे ते संबंधी विशेष वृत्तांत श्रीविक्रमचरित्रथी जाणवो. विक्रमचरित्र श्रीअमदावादमां पं० श्रीवीरविजयजीमहारा-
जना ज्ञानभंडारमां छे.

९-तथा आचार्य श्री बप्पभट्टिमहाराजजीना सदुपदेशथी गोपगढना (ग्वालियरगढना) आमनामना राजाए गोपग-
ढमां श्रीमहावीरस्वामिनं १०१ हाथ उंचुं भव्यजिनालय बंधावी तेमां अठारभार प्रमाण सुवर्णमय प्रतिमा स्थापन करी

१ पितानुं नाम “ बप्प ” मातानुं नाम “ भट्टि ” हतुं ते उप-
रथी तेमनुं नाम “ बप्पभट्टि ” राखवामां आव्युं छे. आ आचार्य
आकाशगामीनी विद्याबळथी नित्य पंचतीर्थीनी यात्रा करता हता.

वळी ते श्रीजिनालयना मुख्यमंडप, अने रंगमंडप कराव-
वासां बावीशलाख पचीशहजार सोनामोहोरो खरची वळी
वि० सं० ८११ मां एकक्रोड सोनामोहोरोनुं श्रीबप्पभट्टि-
जीमहाराजना आचार्यपदमहोत्सवमां खरच कर्युं, वळी
पोताना नवलक्षसिंहासनपर बेसाडी सवाक्रोड सोनामोहो-
रोथी गुरुपूजन कर्युं ते गुरुपूजन द्रव्ये करी गुरुमहाराजना
उपदेशथी एकसो जीर्ण थयेलां देरासरोनो उद्धार कर्यो,
वळी ते आमराजाए श्रीगोपगढ उपर मनोहर विशाळ एवी
एक पौषधशाळा बांधावी के जेमां एकहजार तो स्तंभो
हता, तेमां चतुर्विध श्रीसंघने सुखे आववा माटे त्रण मोटा
विशाळ द्वारो मुकवामां आव्यां हतां, वळी तेमां दूर दूर
बेठेला साधुओने पडिलेहणस्वाध्यायादिकवेळाओनी चेत-
वणी आपवा माटे मध्यस्तंभमां मोटा नादवाळो एक घंट
बांधवामां आव्यो हतो, वळी ते पौषधशाळामां एक व्या-
ख्यानमंडप त्रणलाख सोनामोहोरो खरचीने बांध्यो हतो,
अने तेमां एवां तो चंद्रकांत्यादिक तेजस्वीरत्नो जडयां हतां
के जेथी रात्रिए पण साधुओ त्रसकायादिकनी विराधना
विना पुस्तको वीगेरे वांची शकता हता, वळी बप्पभट्टिसू-
रिजीना उपदेशथी आमराजाए मोटा आडंबरपूर्वक संघ
लइ श्रीसिद्धाचळजी, गिरनारजीनी यात्रा करी त्यांपण
जीर्णोद्धार कर्यो, इत्यादि विशेषाधिकार चतुर्विंशतिप्रबंध-
ग्रन्थादिकथी जाणवो.

१०-तथा गुजरातनाराजा भीमदेवना प्रधानश्री विमळशाहे
वि० सं० १०८८ मां श्रीअर्बुदगिरिपर बारक्रोड त्रेपनलाख
रुपैयानुं खरच करी घणाज भव्यजिनमंदिरो बांधाव्यां
छे के, जेने जोइने लोकोना मन घणा हर्षित थाय छे.

११-तथा श्रीमंडपाचळनाराजाना प्रधान शा. श्रीपृथ्वीधरे (पेथडे) तपगच्छनायकश्रीधर्मघोषसूरिजीना उपदेशी सिद्धाचळ, देवगिरि, अने मंडपाचळ, वीगेरे परमोत्तम स्थळे चोरासी श्रीजिनमंदिरो बंधाव्यां ते संबंधी विस्तार वात पूज्यश्रीसोमतिलकसूरिकृतपृथ्वीधरसाधुकारितचैत्य-स्तोत्रथी जाणवी, अने ते स्तोत्र अमारी पासे छे. वळी तेमणे सात मोटा ज्ञानभंडारो कराव्या, छत्रीशहजार जीर्णटंक खरची श्रीधर्मघोषसूरिजीनो श्रीमंडपाचळमां प्रवेशमहोत्सव कर्यो, इत्यादि घणा उत्तमकार्य करी जेमणे मनुष्यजन्म पाप्म्यानुं फळ हस्तमध्यगत कर्युं छे. वळी तेमना “ झांझण ” नामना पुत्ररत्ने पण घणा उत्तमकार्य करेलं छे, ते श्रीरत्नमंदिरगणिकृतउपदेशतरंगणीप्रमुखग्रन्थो जोवाथी समजाशे.

१२-तथा श्रीसिद्धराजजयसिंहराजाए श्रीपाटणमां संवत् ११८३ मां श्रीऋषभदेवजीनुं मंदिर बंधाव्युं तेमां ८५ आंगुलप्रमाणवाळी प्रभुजीनी प्रतिमा स्थापी मंदिरनुं नम “ राजविहार ” राखवामां आव्युं हतुं वीगेरे घणा उत्तम कार्यो कर्यो छे.

१३-तथा सिद्धराजजयसिंहराजानो “ शांतु ” ए नामनो पांचहजार घोडेस्वारोनो अधिपती हतो अने ते वळी श्रीदेवसूरिजीमहाराजनो परमभक्त हतो. तेणे चोराशीहजार सोनामोहोरो खरची एक राजमहेलसमान पोताने माटे मेहेल बनाव्यो, एक दिवस तेणे आचार्यश्रीदेवसूरिजीमहाराजने ते मेहेल बताव्यो पण आचार्यजीए तेनी प्रशंसा न करी. त्यारे सेनापतिए पूछ्युं के हे भगवन् सर्व

लोको आ मेहेलनी प्रशंसा करेछे, तो आप केम प्रशंसा करता नथी ते सांभळी श्रीदेवसूरिजीमहाराजना शिष्य श्रीमाणक्यचंद्रसूरिजीए कहुं के, जो आ पौषधशाळा होत तो गुरुमहाराज प्रशंसा करत. गृहस्थना घरनी प्रशंसा करता पाप लागे, ते सांभळी शांतुए कहुं के हवेथी आ पौषधशाळा हो. तयारथी ते पौषधशाळा थै. अहो धन्य छे तेवा जीवोने.

१४-तथा श्रीदेवसूरिजीमहाराजना सदुपदेशथी कोरंटक-नगरना नाहडमंत्रिण श्रीकोरंटकादिकमां “ नाहडवसाहि ” आदिक बहोतेर श्रीजिनालयो बंधावी आचार्यजीने हाथे प्रतिष्ठा करावी छे इत्यादि.

१५-तथा श्रीहेमचन्द्रसूरिजीना उपदेशथी प्रतिबोध पामेला श्रीकुमारपाळमहाराजाए श्रीतारंगाजी, सिद्धाचळजी, अने खंभात, वीगेरे उत्तम स्थळे १४४४ नुतन जिनमंदिरो तथा १६०० जीर्णोद्धारो कराव्या के जेमांथी आज पण घ-णाक जिनमंदिरो विद्यमान छे. वळी श्रीपाटणमां पोताना पिताश्री त्रिभुवनपाळना नामनी यादगीरी माटे “ त्रिहुअ-णविहार ” नामनुं ७२ देवकुलिकासहितजिनमंदिर बंधा-व्युं तेमां १२५ आंगुलनी उंची अरिष्टरत्ननी मूळनायक श्रीनेमिनाथप्रभुनी प्रतिमा स्थापी अने फरती ७२ देरी-ओमां तेणे चौदभारप्रमाण २४ रत्ननी २४ सोनानी २४ रूपानी इत्यादि जिनप्रतीमाओस्थापी सर्वमळी तेमां ९६ क्रोडसोनामोहोरोखरची. ते जिनालयमां उदयन, आम्र-देव, कुबेरदत्त, वीगेरे अठार हजार श्रावको नित्यवृत्त्य-गायनसहितस्नात्रमहोत्सवकरताहता. वळी सातसोलैयाओ

राखीने त्रणलाखछत्रीसहजार आगमपुस्तको लखाव्यतिमां दरेक आगमनीछछप्रतो सोनानाअक्षरोथी लखावी तथा श्रीहेमाचार्यकृतव्याकरण तथा चरित्रादिकग्रन्थोनी एकवीश एकवीश प्रतोलखावी लाभलीधो, वळी परमगुरु श्रीहेमाचार्यजीना उपदेशथी कुमारपालराजाए ७२ राणा, १८००० कोटिध्वजसाहुकारो अने लाखोगमे बीजाश्राव-कोना संघसहित श्रीसिद्धाचल, गिरिनार, आदितीर्थोनी मोटाआडंबरथी यात्राकरीतेमां दरेकस्थानके स्नात्रमहोत्सव ध्वजारोपण, श्रीसंघवात्सल्य आदिकार्योतेमणेकर्यो. ते संबंधीविशेषवृत्तांत श्रीप्रबंधचिंतामणिथी तथा वाचकश्री-जिनमंडनकृतकुमारपालप्रबंधथी जाणवो.

१६-तथा श्रीअणहिलपुरपाटणना कुमारपालराजाना बाहडमंत्रिए वि० सं० १२१३ मां श्रीशत्रुंजयोद्धारक्यो, ते प्रसंगे त्रणक्रोडत्रणलाख सोनामोहोरो खरची. वळी तेमणे श्रीगिरिनारपरपगथीयां बंधावी सुलभमार्गक्यो तेमां ६३ लाखसोनामोहोरोनुं खरचकर्युं यतः “त्रिषष्टिलक्षद्रमाणां गिरिनारगिरौव्ययात् ॥ भव्याबाहडदेवेनपद्या हर्षेण-कारिता ॥ १ ॥” इतिवचनात्. इत्यादि घणा उत्तमकाम कर्योछे.

१७-तथा श्रीपाटणना आभड नामनाश्रावके २४ तीर्थ-करना २४ जिनमंदिरो बंधाव्यां तथा चोराशीपौषधशा-लाओ बंधावी एवीगिरे सातेक्षेत्रोमां ९० लाखसोनामोहोरो खरचीने लाभलीधोछे.

१८-तथा श्रीधवलकपुरना (धोलकाना) वीरधवल-राजाना श्रीवस्तुपाल, तेजपाल, मंत्रिए तेरसोत्तमांजिनमं-

વિરો અને વામીસોજીર્ણોદ્ધારકરાવ્યા, સવાલાશ્વ જિનવિંબ-
મરાવ્યા શ્રીઅર્બુદાચલ ઉપરક્રોડોરૂપૈયાશ્વરચી જિનમંદિરો
બંધાવ્યાં, વઢી વસ્તુપાલની સ્ત્રીઅનુપદેવીએ અને તેજપાલની
સ્ત્રીલલિતાદેવીએ શ્રીઅર્બુદાચલપર શ્રીનેમીનાથના મંદિરમાં
પેસતાંવેવાજુ અદારલાશ્વ રૂપૈયાશ્વરચી બે ગોશ્વલાકરાવ્યા
કે, જેદેરાણીજેઠાણીના નામથીપ્રસિદ્ધ છે. વઢી નવસંચોરા
સી પૌષ્ઠશાલાઓ બંધાવી, વઢી સાતક્રોડસોનામોહોરો
શ્વરચીને સુવર્ણની સાહીથી તથા મસીનીસાહીથી તાડપત્રો-
પર તેમજ ઉત્તમકાગળોપર પુસ્તકોલખાવીને સાતસરસ્વતી
મંદારકરાવ્યા છે. વઢી વિ. સં. ૧૨૮૬ માં પહેલી શ્રી
શત્રુંજય તથા ગિરિનારતીર્થની યાત્રાકરી હતી તેવશ્વતે તેમ-
નીસાથે ચોથીશ્વહાથીદાંતના જિનમંદિરો, એકસોનેવીશકા-
ષ્ઠના જિનમંદિરો, પીસતાલીસસોગાડાં, સાતસોપાલશ્વીઓ,
પાંચસોકારીગરો, સાતસો આચાર્યો, બેહજારશ્વેતાંબરમુનિ-
ઓ, અગિયારસોદિગંબરો, ઓગણીસસોસાધ્વીઓ, ચારહજાર
ઘોડાઓ, બેહજારઉંટો, અને સાતલાશ્વમાણસોહતાં, એવીરીતે
પહેલીયાત્રાકર્યાબાદ તેથીપણ અધિક અધિકઆડંબરથીવી-
જીયાત્રાઓ વધેલાસાડીબારયાત્રાઓકરીહતી. इत्यादि घणा
उत्तमकाम तेमणेकर्याछे. ते श्राधविधिग्रन्थटीका, तथा
वस्तुपाल, तेजपालरासवीगेरे जोवाथी समजाशे.

इत्यादि घणाभव्यजीवोए श्रीजिनमंदिरादिकोने करावी
अपूर्व लाभ लीधाछे. तेमांना केटलाक जिनमंदिरा-
दिको अजेपाळ, तथा मुसलमानराजाओए जमीनदोस्त
कर्या छे ते सीवायना बाकी जे रहेलां ते छे. वळी हाल-
मां पण ठामठाम घणा भव्यजीवो श्रीजिनमंदिरादिकोने
करावी मनुष्यजन्मने सफल करेछे.

अथप्रशस्तिर्लिख्यते ॥ वरेश्रीमततपागच्छेस्वच्छे-
 ज्ञानगुणाङ्किताः ॥ बभूवुर्धीधनारूपविजयामुनिपुङ्गवाः
 ॥ १ ॥ तच्छिष्यः कीर्त्तिमान्कीर्त्तिविजयोविजितेन्द्रियः
 ॥ शिष्यसमूहयुक्तोभून्निर्ग्रन्थोमुनिसत्तमः ॥ २ ॥ विने-
 यस्तस्यकस्तूरविजयोभून्महामुनिः ॥ तपःप्रभृतिभिर्युक्तो
 गुणौघैर्विगतस्पृहः ॥ ३ ॥ तस्याप्यासीद्विनेयोहिम-
 ण्यादिर्विजयः सुधीः ॥ तपश्चर्यादेसम्पन्नोभूरिशिष्य-
 प्रशिष्यकः ॥ ४ ॥ श्रीशुभविजयस्तस्यविनेयोविद्यतेधुना
 संयमीसावधानस्तुधर्मकर्मणिनित्यशः ॥ ५ ॥ तस्यशि-
 ष्याणुनालक्ष्मीविजयेनकृतोमया ॥ नन्देषुनन्दचन्द्रेन्द्रे-
 ग्रन्थोयंशुभदः सताम् ॥ ६ ॥ ग्रन्थेस्मिन्वितथंप्रोक्तंयन्म-
 यात्यल्पबुद्धिना ॥ विद्वद्विस्तत्कृपाकृत्वाविशोध्यंगतमत्स-
 रैः ॥ ७ ॥ पुरेकर्णट्वाणिज्येजिनौकःकुलमण्डिते ॥ ध-
 निकैः सर्वतःपूर्णेग्रन्थोयंनिर्मितोमया ॥ ८ ॥ श्रीमद्वी-
 रजिनेशस्यतीर्थविश्वप्रकाशकम् ॥ यावत्प्रवर्त्ततेतावद्ग्र-
 न्थोयंनन्दताचिरम् ॥ ९ ॥

इतिश्रीमततपागच्छेनेकगुरुगुणगणालङ्कृतपण्डितश्रीमद्रूपविजयग-

णिवर्यशिष्यपण्डितश्रीकीर्त्तिविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीक-

स्तूरविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीमणिविजयगणि

शिष्यपं०श्रीशुभविजयगणिशिष्यमुं०श्री

लक्ष्मीविजयेनविरचितेश्रीप्रश्नोत्तर

प्रदीपेपञ्चमः प्रकाशः

ॐ नमःसिद्धम्

श्रीपर्युषणाष्टान्हिकाव्याख्यानग्रन्थप्रारंभः

प्रणम्यश्रीमहावीरंधीरंकौशिकसेवितम् ॥ वाचंयमैर्मुदामान्यंवदान्यंजि-
तमन्मथम् ॥ १ ॥ भव्यसत्त्वसमूहस्यसत्यसद्बोधसिद्धये ॥ पर्युषणाख्यपर्वाष्टा-
न्हिकाख्यानंकरोम्यहम् ॥ २ ॥ युगमम् अत्रश्रीमज्जैनमतेयद्यपिभूयांसिपर्वा-
णिभवन्ति तदपिसकलदुःखददुष्टाष्टकर्मक्षयकृन्नापरंश्रीपर्युषणाख्यपर्वसमानंपर्व-
यतः “ पर्वाणिबहूनि सन्ति प्राक्तानि श्रीजिनागमे ॥ पर्युषणासमंनान्यत्कर्म-
णांमर्मभेदकृत् ॥ १ ॥ ” ततोस्मिन्महापुण्यपर्वणिसमागते सति यथा प्रमोद-
भरनिर्भरभूयैर्नानिखिलनिर्जरास्तन्नायकश्चैकीभूयाष्टमे श्रीनन्दीश्वरद्वीपेधर्मम-

१ इन्द्रसेवितम् २ भूरिदानप्रदम् ३ भूयनोदेहः

हिमार्थगत्वाधिकभावभक्तितोञ्जनादिशैलस्थेषुश्रीशाश्वताहैचैत्येषुशाश्वताहैत्य-
 तिमानामष्टान्हिकामहोत्सवंकुर्वन्तिततःकृतकृत्याः सन्तस्तेसर्वेस्वस्थानंगच्छ-
 न्तिताशाश्वदसुधांशूज्वलशुद्धश्रद्धालुभिःश्रावकैरपिविविधजन्मजरामृत्युप्रमु-
 खदुःखप्रबन्धेनदुष्प्रापानुभववादिसकलसामग्रीमवाप्यविशेषतोत्रपर्वणिश्रीजिन-
 प्रणीतधर्मकर्मणिशीघ्रमेवयत्नःकार्यः, यतः “ दुर्लभांसर्वसामग्रींप्राप्यमर्त्येभ-
 वादिकाम् ॥ धर्मेयत्नःसदाकार्यःपर्वणितुविशेषतः ॥ १ ॥ ” ननुकथंधर्मक-
 र्मेणिशीघ्रमेवयत्नःकार्यइत्युक्तमित्तिचेदुच्यतेनृभवादिसकलसामग्रीहिस्वभाव-
 तएवचपलतराक्षणभंगुराचभवतीतिहेतोरित्युक्तम् यतः “ आयुर्वीस्तिरङ्गभंगुर-
 तरंश्रीस्तूलतुल्यास्थितस्तारुण्यंकरिर्णचञ्चलतरंस्वप्नोपमाःसङ्गमाः ॥ यच्चान्य-
 द्रमणीमणिप्रभृतिकंवस्त्वस्तिस्तच्चास्थिरंविज्ञायेतिविविधयतामसुमताधर्मःसदाशी-

१ तूलमर्कतूलम् २ प्राणिना

व्रतः ॥ १ ॥ ” तथात्र श्रीराजर्षिभर्तृहरिणायुक्तम् “ यावत्स्वस्थमिदं कलेवर-
गृहं यावच्चदुरजरायावबेन्द्रियशक्तिरप्रतिहतायावत्क्षयोनायुषः ॥ आत्मश्रेयसि-
तावेदविविदुषाकार्यः प्रयत्नो महान्सन्दीप्ते भवेनेचकूपखननं प्रत्युद्यमः कीदृशः ॥
॥ १ ॥ ” इत्येवमुक्तोपेयकेचित्प्रमादवशगानराः करक्रोडगतमपि सदानश्चरं श्रीजि-
नोक्तधर्मनसाधयन्ति किन्तु तंत्यत्कानश्चरधनादिभोगवाञ्छार्थमितस्ततोवातू-
लान्तर्गतलघुतुगगणवद्भ्रमन्ति ते धर्मधनविहीना अधन्या न राजन्ते, अत्र विवि-
धदृष्टान्तवृत्तयुग्ममस्तथाहि “ निर्दन्तः करटीहयोगतज्जवश्चन्द्रविना शर्वीर्निर्ग-
न्धं कुसुमं स रोगतजलं छायाविहीनस्तरुः ॥ भोज्यं निर्लवणं सुतो गतगुणश्चारि-
त्रहीनो यतिर्निर्देवं भवनं न राजति तथा धर्मविना मानवः ॥ १ ॥ राज्यर्निःसर्चिवं-

- १ सम्यक्प्रज्ज्वलिते २ वातूलो बान्तोलिकः ३ हस्ती ४ गतो यातो जवो वेगो यस्य सः
५ राज्ञी ६ मन्त्रिणान्यमित्यर्थः.

गतप्रहरणं सैन्यं विनेत्रं मुखं यथा निजलक्षणां च कृणुगो भोजं यथा जं विना ॥ दुः-
 शीलदयिता मुह्यन्ने कृतिमात्रजायतापदिप्रतः शिष्यो भक्तिवैजिगीनो न विना ग्र-
 मं नरः शस्यते ॥ २ ॥ ” ततो भो भो भव्या भवदुःखप्रदं प्रमादं मुक्त्वा यर्म कृत्वा नुभ-
 वादिसकलसामग्रीसफलाकार्या, अथ चानुक्रमेण धर्मकृत्यविवरणमाह निःश्रेयस-
 पदामिलाषुकभवि कजनैरजस्त्रं श्रीजेनागारेण तन्व्यंगत्वा च तत्रोग्रभक्त्या विशेषतः
 पङ्कपांश्चादिकंदूरीकृत्य द्रव्यतोतिप्रशस्तवर्गगन्धादिगुणयुतपुष्पादिभिर्भावतश्चै-
 त्यवन्दनादिभिः श्रीजिनप्रतिमायाः पूजाविधेया पूजातो हि भूयिष्ठभव्यप्राणिनामै-
 हिकामुष्मिकसुखसम्पत्तिर्भवति यतः “ वस्त्रैर्वस्त्रविभूतयः शुचितरालङ्कारतो लङ्-
 कृतिः पुष्पैः पूज्यपदं सुगन्धितनुतागन्धैर्जिनेषूजिते ॥ दीपैर्ज्ञानमर्नामृतं निरुपमा-

१ मृतं विना २ मायोपेतः ३ निरन्तरम् ४ पांशुर्धूलिः ५ सुगन्धयुक्तशरीरत्वम् ६ अना-
 मृतज्ञानमेकैवलज्ञानमित्यर्थः

भोगद्धिरत्नादिभिः सन्त्येतानि किमदुभुतं शिवपदप्राप्तिस्ततो देहिनाम् ॥ १ ॥ ”
 अत्र पूजाफलप्राप्तिविषये बहवो दृष्टान्ताः सन्ति तन्मध्यादेकं श्रीश्येनकमालिकहृष्टा-
 न्तमाह ॥ “पूर्वनवाङ्मनवभिः प्रसूनैः पूजाकृताश्येनकमालिकेन ॥ ततो नवस्वेव-
 भवेषु लक्ष्मीनवांनवांनवां प्राप शिवार्द्धिमन्ते ॥ १ ॥ ” तदनन्तरं जङ्गमतीर्थनमस्या-
 दिहेतवे प्रतिश्रये सततं गन्तव्यं गुरुभक्त्या गुरूणां वंदनं दातव्यं ततस्तद्दत्तनारविन्दा-
 त्सदुपदेशश्रवणं कर्त्तव्यं सदुपदेशश्रवणात् प्राणीयार्थं शुभाशुभस्वरूपं जानाति-
 यदुक्तं श्रीदशैकालिकसूत्रे “मुञ्चाजाणैर्कैल्लक्षणं मुञ्चाजाणैर्पावणं ॥ उभयं-
 पि जाणैर्मुञ्चाजं सेयं तं समाये ॥ १ ॥ ” ननु भावं विना यत्सदुपदेशश्रवणं क्रि-
 यते तत्किं लाभाय भवत्यपि तु नेति चेदुच्यते तदपिलाभाय भवति यदा ह श्रीवज्रसेन-
 सूरी शिष्य श्रीहरिमुनिः “द्वेषेऽपि बोधकवचः श्रवणं विधाय स्याद्रौहिणे य इव जन्तु-

१ पुल्लैः २ तत्त्वोपदेशकानाम् शुद्धरूपकानामित्यर्थः ३ पुण्यम् ४ रौहिणेय इति नाम्ना चौरः.

रुदारलाभः ॥ काथोप्रियोपिसरुंजंमुखदोरविर्वासन्तापकोपिजगदंगभृतांहि-
 ताय ॥ १ ॥ ” तथासुकृतिमत्सुश्रावकेणश्रीकल्पवाचनामुख्यदिवसाप्राग्दि-
 वसेप्रतिश्रयंप्रत्यागत्यसाक्षात्सदभिलषितार्थप्रेदककल्पद्रुमकल्पश्रीकल्पसंज्ञकम-
 हागमस्यपुस्तकंगृहीत्वा निजगृहेगत्वा त्रिजागरणंकृत्वाश्रीकल्पवाचनामुख्य-
 दिवसेमहोपमेहेनसमस्तसङ्घसमन्वितेनसुवस्त्राभरणभूषितसधवाननसमुद्भूताति-
 ललितधवलमङ्गलातीतकलितेनविविधवादित्रनिनादप्रतिशब्दवधिरिताभ्यभूत-
 लेनचारुमतङ्गजतुरगादिवाहनारूढसुनेपैथ्यक्रमनीयनिजकुमारादिहस्तस्थकल्पा-
 गमपुस्तकेनसार्धुवसतिसमागत्यनिर्दोषासनासीनश्रीमद्गुरुकोमलकरकमले--
 दीयेतेततःस्वधर्मैकनिष्ठाप्रणैल्भसकलसङ्घसावधानीभूयसंयोजितविमलकरकम-

१ कटुकोपि २ रोगिणाम् ३ भूलोकप्राणिनाम् ४ महोत्सवेन ५ सुनेपथ्यम् सुवेषम्.
 ६ साधूपाश्रयम् ७ प्रगल्भश्चतुरः.

लःश्रीगुरुस्वदनस्थापितनिर्मलजनयनयुगलः, उद्भिन्नतसकलदुस्तिप्रमादःप्रवर्द्ध-
मानप्रहर्षितचित्तप्रसादःऋन्दनकुत्सितकथाविकथनकलकलादिस्वरहितोयथा-
स्वशक्त्यावासक्षेपनाणकधूपदीपादिनाकृतकल्पपुस्तकपूजनःश्रीगुरुणांकृतवि-
लेपननाणकादिनाङ्गपूजनःसम्पूर्णविहितसुविहितगुरुोद्घूलिकादिकृतयोविस्त-
रतःश्रीकल्पसूत्राख्यानंमहार्थमहामङ्गलमयंश्रीगुरुमुखपद्माच्छृणोतिततस्तद्धृ-
णफलमाह ॥ “श्रीकल्पंशुद्धभवेनसावधानःशृणोतियः ॥ अन्तर्भाषकंध-
न्यःसलभेत्परमंपदम् ॥ १ ॥ ” तथा “एगगचित्ताजिणसासणंमिपभावाणा-
पूअपरायणाजे ॥ तिसत्तवारंनिसुणंतिकपंभवाणवंगोयमतेतरंति ॥ १ ॥ ”
पुनर्भौभव्याविशेषेणात्रपर्वणिनैरवद्यान्नादिदानार्थमुनयोनिमन्त्रणीयाअतःसु-

- १ नाणकोमुद्राचिन्हितनिष्कादिवाचकोद्देशः २ गोघृक्षिका “गौहली” तिभाषायांप्रसिद्धा.
३ निरवद्यमृनिर्दोषम्

श्रावकोभोजनेवलायांजातायांसद्रक्तयासाधून्निमन्त्र्यतैःसार्द्धंस्वगृहमायातिस्व-
यमागच्छतोवामुनीन्द्रद्व्याप्रमोदपुलकपल्लविताङ्गवल्लिस्तत्सम्मुखंगमनादिकंक-
रोतिततःसंविज्ञभावितात्मासन्सविनयंसहर्षमेकान्तात्मानुग्रहबुद्ध्यादानंदंतेतदा-
ह “ धन्योहंमोमकंपुण्यंधनंवरतरंगृहम् ॥ अहोममालयंप्रत्यागताअद्यसुसाध-
वः ॥ १ ॥ इत्येवंभावितात्मासुश्रावकोमुदितोवरम् ॥ शुद्धमन्नादिकंदत्तेस्वा-
त्मानुग्रहबुद्धितः ॥ २ ॥ ” शुग्मम् ततोनिजनिर्केतेननिर्गमनद्वारादियावदनु-
ब्रज्यभक्तयानुवन्दित्वानिवर्त्ततेसाध्वभावैत्वनभ्रवृष्टिवद्यदिसाध्यागमनंस्यात्त-
दातद्योग्यंदानंदत्वापूर्णकृतार्थस्यामितिभावनायुतोतिसंमोदकलितोभोजनसम-
येगृहद्वारदिगालोकनंकुर्यात्तथाबाहुः “ जंसाहूणंनदिन्नंकहिंपितंसावयानभुं-
जंति ॥ पत्तेभोयणसमयेदारस्सलोयणंकुज्जा ॥ १ ॥ ” पुनर्गलनसाध्वादीनां-

१ ममोदपुलकोहर्षरोमोद्गमः २ ममेदम् ३ पवित्रम् ४ निकेतनमृगहम् ५ अमेघवृष्टिवत्.

शरीरमुखवात्तादिपृच्छापूर्वयोग्यमक्तमानौषधादिभिःसद्भक्तिविधेयासाधुसङ्ग-
 क्त्वाहिमन्यप्राणिनोभवाब्धिपारंप्राप्नुवन्ति, अत्रमुनिदानविषयेश्रीनाभिरा-
 जस्सुश्रीवृषभदेवजगदीश्वरादीनां दृष्टान्तास्तद्यथा “श्रीनाभेयजिनेश्वरो धन-
 भवे श्रेयः श्रियामाश्रयः श्रेयांसः सचमूलदेवनृपतिः सानन्दनाचन्दना ॥ धन्योयं-
 कृतपुण्यकः शुभमनाः श्रीशालिभद्रादयः सर्वेषु तैमदानदानविधिनाजाताजगद्धि
 श्रुताः ॥ १ ॥ ” इतिपुनः “साहमीआणवच्छल ” मिति वचनाद्यथाश्र्यादि
 नाथपुत्रोभरतभूमीन्द्रोभरतभूपतिः समग्रसाधर्मिकाणां वात्सल्यं कृतवान् तथानिज
 शक्त्यनुसारेण सुश्रावकैरपि तेषां वात्सल्यं कर्त्तव्यम्यदाहश्रीहरिमुनिः “अकृत-
 भरतचक्री विश्वसाधर्मिकाचार्याकुरुततदनुमानाच्छ्रेयसे त्रौद्यमंतत् ॥ यदि सक-

१ धनसार्थवाहभवे २ मोक्षश्रीणामाश्रयः ३ इति चन्दना विशेषणम् ४ कयवन्नः ५ उत्कृ-
 ष्टशुद्धदानविधिनेत्यर्थ ६ श्रीभरतानुमानात् ७ साधर्मिकवात्सल्ये.

लधर्त्रिप्रीणयत्यम्बुवाहः किमुनतदरघटः क्षेत्रमात्रपृणातु ॥ १ ॥ ” पुनः
 साधुश्रावकप्रभृतिषु योग्यसर्वस्मिन्काले दत्तदानं धर्मादिकारणाय भवति विशेष-
 षतस्तु पारणकोत्तरपारणकयोर्दिवसे च यदा ह श्रीहरिमुनिः “ प्रतिदिनमपि दानं-
 पुण्यसम्यग्निदानं पुनरधिकफलं स्यात्पारणाहोत्तराहे ॥ दिशैति जलैर्भृदन्नेकृति-
 कादौ सुवृष्टः पुनरमलमनर्ध्यमौक्तिकं स्वार्थयोगे ॥ १ ॥ ” पुनः श्रीचैत्यप्र-
 तिमापुस्तकसङ्घेषु सप्तस्वपि पुण्यक्षेत्रेषु सन्ध्यायोपाजितं निजवित्तबीजं भूरिस-
 त्फलस्येयसम्प्रतिनरेन्द्रवद्धानाढ्यः पुण्यवान्सुश्रावको वपेत्पुनः कृतपापपङ्कविना-
 शने श्रीजिनशामनेयथाशक्त्या प्रभावना कार्याय तः प्रभावना तोहि परमोत्कृष्टगु-
 णाः समुत्पद्यन्ते यदुक्तम् “ मिथ्यात्वनाशो जडजन्तुबोधिस्तीर्थोन्नतिस्तीर्थकृतां

१ तोषयति २ मेघः ३ तर्पयतु ४ ददाति ५ मेघः ६ तदाख्यनक्षत्रादौ ७ अमृत्यम्
 ८ तदाख्यनक्षत्रयोगे ९ अज्ञप्राणिनां धर्मावाप्तिः.

पदास्तिः ॥ अस्मान्य लाभोजिनशासने श्रीप्रभावनातोहिगुणाः स्युते ॥ १ ॥ ”
 पुनः कृपणतानकार्या यतः “ कीटिकासञ्चितंधान्यं मक्षिकासञ्चितं मधु ॥
 कृपणो पार्ज्जितालक्ष्मीरन्यैरेवोपभुज्यते ॥ १ ॥ ” इति श्राद्धविधिवृत्तिव-
 चनात्पुनरत्र स्मितमुखपद्माभिरमरमरणसिकत्वं परिहृत्य मैथुनत्यागरूपं नि-
 र्भलतरंगुणवरं ब्रह्म त्रैतं धार्यम् यतः “ जो देई कै गणय को डिअ हवा कीरि इक गणय जि-
 ण भवणं ॥ तस्सन तैत्तिअ पुन्रंजितिअ वं भवण धरिण ॥ १ ॥ ” इति सम्बोधसप्त-
 तिग्रन्थवचनात् ॥ अत्र जलानलादि महाभयहरविशदशीलमाहात्म्ये चन्द्रचारु-
 चरित्रसुप्रसिद्ध श्रीरघुनाथपत्नी महासतीसीतादृष्टान्तस्तद्यथा “ शीतयादुर-

१ स्वपरलाभः २ मिथुनमृत्विषुसयुग्ममृतत्कर्ममैथुनम् ३ शीलव्रतम् ४ ददाति ५ क-
 नककोटिमुवर्णकोटिदशमाषसत्कः सुवर्णः कथ्यते तस्य कोटिस्तां याचकेभ्य इति शेषः ६ कारयति
 ७ तावत्पुण्यम् ८ यावद्ब्रह्मव्रते घृते.

पवाद्भीतयापावकेस्वतनुराहुतिःकृता ॥ पावकस्तुजलतांजगामयत्तत्रशील-
महिमाविजृम्भितम् ॥ १ ॥ ” पुनर्द्युतादिसप्तव्यसनानिपापात्मकानि-
इहामुत्रबहुदुःखदानिततोदूरतस्याज्यानि यदाहहरिमुनिः “ निःसत्त्वंनिर्दयत्वं-
विविधंविनटनाशौर्चनाशाल्महानीअस्वास्थ्यं वैरवृद्धिर्व्यसनफलमिहामुत्रदुर्ग-
त्यवाप्तिः ॥ चैल्लोक्यक्षमापवत्तद्व्यसनविरमणेकिंनदक्षायतध्वंजानन्तोमान्धकू-
पेपत्तचलतमादृग्विषाहेःपथाहे ॥ १ ॥ ” अत्रप्रख्यातनलनृपादीनां दृष्टान्तास्त-
द्यथा “द्युताद्राज्यविनाशनंनलनृपःप्राप्तोथवापाण्डवामद्यात्कृष्णहतिश्चरार्धवपि-

१ द्यूतरमणव्यसनाद्धारिद्रयम् २ मांसभक्षणाग्निःकरुणत्वम् ३ मद्यपानाद्विविधविविदम्बना
४ वेश्याभोगात्पवित्रतायानाशः ५ आखेटकादात्महानिः ६ चौर्याद्व्याकुलत्वम्विश्वासराहित-
त्वञ्च ७ परदारसेवातौवैरवृद्धिः ८ इहलोके ९ परलोकेनरकप्राप्तिः १० कुमारपालभूपालवत्
११ दृष्टिविषसर्पस्य १२ मार्गेण १३ द्यूतांढोके “ जुगार ” इतिप्रसिद्धात् १४ दशरथः.

तापार्पितोदूषितः ॥ मांसाच्छ्रेणिकमूपतिश्चनरकेचौर्याद्धिनष्टनकेवेश्यातःकुं-
तपुण्यकोगतधनोन्यस्त्रीरतोरगवणः ॥१॥” पुनरत्रपर्वणियथाशक्तिपश्रणेपि-
यत्नोविधेयोयतःप्रोक्तम् श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ “ सोढुतवोकायवोजेण-
मणोमंगुलंनचित्तेइ ॥ जेणनइंदियहाणीजेणयजोगानहायंति ॥१॥” इति पर-
न्तुपूजालाभाद्यर्थनतपोविधेयम् यतः “पूजालाभप्रसिध्यर्थतपस्तप्येतयोल्पधीः
॥ शोषण्वशरीरस्यनतस्यतपसःफलम् ॥ १ ॥ ” इतिवचनादथतपोमाहात्म्य-
माह ॥ “ तपःसकललक्ष्मीणांनियन्त्रणमशृङ्खलम् ॥ दुरितैर्प्रतैभूतानांरक्षामन्त्रो-
निरक्षरः॥१॥” अत्रश्रीसिद्धारथराजपुत्रश्रीचरमजिनपतिप्रभृतीनांहृष्टान्ताभव-
न्तितद्यथा “ श्रीमद्वीरजिनोद्वंद्वप्रहरणःस्वीयप्रतिज्ञादृढःश्लाघ्योबाहुबलीबलो-
प्यविचलःसन्नन्दिषेणैव्रती ॥ आनन्दःसदुपासकोव्रतरुचिःसामुन्दरीत्यादयःक-

१ मृगयातः २ राजगृहनगरनिवासीधनावहश्रेष्ठिपुत्रः ३ प्रेतःपितृनाचभेदः ४ दृढप्रहारी
५ अयंनन्दिषेणः श्रीमहावीरजीवोज्ञातव्यः.

मोन्मूलनकोविदेनतपसादेवामुरवेन्दिताः ॥ १ ॥ ” पुनर्मासक्षणणादितपश्चर-
णावसेरसङ्घभक्तिर्ज्ञानभक्तिश्चनियमेनकार्यापुनः “ छविहेआवस्सयंमिउज्जु-
तोहोइपइदिवस ” मितिवचनात्प्रतिदिनंसन्ध्याद्वयेपिप्रतिक्रमणंकर्त्तव्यमृतत्फ-
लेञ्चेदम् “ आवस्सयमुभयकालंओसहमिवजेकरंतिउज्जुता ॥ जिणविज्जक-
हियविहिणाअकम्मरोगायेतेहुंति ॥ १ ॥ ” प्रतिक्रमणफलसत्कविशेषोत्रश्रीमदु-
त्तराच्ययनसूत्रादिकेभ्योवसेयः पुनरत्रभोभव्याः शुभगतिदाशुभभावनाभाव्या-
कथमितिचेदुच्यतेशुभभावनाविनाविहितदानादिकंसर्वसफलंनस्यात्किन्तुवि-
फलंस्यादयदाहुःश्रीसोमप्रभाचार्याः “ नीरागेतरुणीकटाक्षितमिवत्यागव्यपेतप्र-

१ उद्युक्तः २ उपयोगयुक्ताः सन्तः ३ जिनवैद्यकथितविधिना ४ कर्मरोगरहिताः ५ अत्र-
विशेषफलापेक्षयासफलंनस्यादितिज्ञेयमनुसामान्यफलापेक्षया ६ दानराहितैकृपणेस्वामिति.

भौसेवाकष्टमिवोपरोपणमिवाम्भोजं नमनामश्मनि ॥ विष्वेग्वर्षमिवोपैरक्षितिले
दानार्हदूर्वातपः स्वाध्यायाध्ययनादिनिष्फलमनुष्ठानं विना भावनाम् ॥१॥” इति-
अत्रापि जगत्प्रख्यातश्रीभरतचक्रवर्त्यादीनां दृष्टान्ताज्ञेयास्तद्यथा “चक्रं श्रीभ-
रतो बलानुगमृगः श्रेयानिलो पुत्रको जीर्णश्रेष्ठिमुगावती गृहपतिर्यो भावदेवाभिधः
॥ सांथलाध्यामरुदेवतानवमुनिः श्रीचन्द्ररुद्रस्य चेत्याद्याः कस्य न चित्रकारि चरि-
ता भवेन सम्भूषिताः ॥१॥” इति पुनरष्टदिनानि यावन्निर्मलं निजधर्मयोग्यं सुव-
स्त्रविभूषणादि धार्यमधर्महितकृन्मि तशुद्धाहारेण देहशुद्धिर्धार्यासत्यभूषितप्रिय-
भाषया वाक्शुद्धिः कार्यातिस्वच्छशुभाशयेन मनःशुद्धिरपि पुनर्भोश्रद्धाः सर्वेऽपि प-
र्ववासराविशेषतः पालनीया भवन्ति ततः प्रथमतएव समीपगमश्चाहिकागमनं ज्ञात्वा
कृपायुक्तकोमलपरिणामैर्भग्यप्राणिभिस्त्रसादिजन्तून् सम्यक् संसोध्य पिष्टादिकृ-

१ कमलानाम् २ मेघवर्षणमिव ३ क्षारभूमौ ४ बलभद्रानुगोमृगः ५ धनदत्तश्रेष्ठिपुत्रः
६ गोधूमादीनां चूर्णादिकृत्य मूलोद्वममुखकृत्यमित्यर्थः

त्यंकरणीयमृतदपिनभूयिष्ठनाल्पतरांकिन्त्वष्टदिननिर्वाहकारकमेवकरणीयमुकुत-
इत्येवमितिचदुच्यतेभूयिष्ठकरणेग्रेजीवोरपत्तिहेतुत्वादल्पतरकरणेत्वन्तरालेवश्यंन-
वीनारम्भकरणीयत्वात्तत्रापिशीघ्रविनाशिद्रव्यंनकर्त्तव्यमयत्क्षतंतस्मयग्विधि-
नारक्षणीयमयदाबहुवर्षाजीवोत्पत्तिःशीघ्रंभवतितदासदयंनिखद्यंनवीनंकृत्वाभो-
क्तव्यमनपुनःसावद्यंसमाचरणीयमुपुष्टधर्मालम्बनंविनानवीनारम्भोनकर्त्तव्योभो-
सिकतैलिककैवर्त्तम्राष्ट्रकर्मकारकादिमहारम्भप्राणिषुयथाशक्त्यारम्भःप्रतिषेध-
नीयस्तथाचतैःसहव्यापारोपिनैवकर्त्तव्यः, यतः “ मांसिकाद्वैःसमंसर्वव्यापारं-
वर्जयेच्छुधीः ॥ महारम्भरताएतेयतोहिपापिनस्ततः ॥ १ ॥ मांसिकाद्वैःसमंय-
स्तुव्यापारंनैववर्जयेत् ॥ धर्महीनोहितैज्ञैश्चज्ञेयोहिसज्जालमकः ॥ २ ॥ ” तथा-

१ यद्द्रव्यंकालादिदोषेणनष्टम् २ मांसिकोमांसविक्रयोपजीवीलोके “कसाइ” इतिप्रसिद्धः
३ कैवर्त्तोधीवरः ४ आष्ट्रकर्मकारको “भाडभुंजो” इतिप्रसिद्धः ५ स्वपरहितैर्बैरितिवाच्यम्.

स्वसामर्थ्येऽसतिमहाघोरदुःखागारकाराखड्धानांमोचनंविधेयमपुनर्नकेनापि-
 हिंसाकार्याकिन्तुपुण्यापालनीयेतिग्राममध्येमार्यदुदोषणाकाराणीयातथाशी-
 र्षादिशोधनग्रथन, वस्त्रादिधावनरंजन, शकटहलादिखेदन, यन्त्रादिवाहनक-
 ण्डनपेषण, पत्रपुष्पफलादित्रोटन, सचित्तखटिकवैर्णिकदिमृदन, धान्यादिल-
 वनलिम्पन, मृदादिखनन, गृहादिनिष्पादनाद्यारम्भःसर्वोपिपरिहार्यः, यतः “स-
 णंचीवरधोवणंमथ्यगुंथणमंबभेचरंच ॥ खंडणपीसणल्लिपणवज्जेइच्चाइपव्वदिणे
 ॥१॥” तथाश्रीपूज्यश्रीरत्नशेखरमूरीश्वरशिष्यश्रीचारित्रमुन्दरगणिरप्याह “अष्टा
 हिकासुसर्वासुविशेषात्पर्ववासरे ॥ आरम्भान्वर्जयेद्देहेखण्डनोपेषणादिकान् ॥१॥”
 ननुश्रीजैनधर्मएवजीवदयानान्यधर्मेष्वितिचेदुच्यतेन्येषंवैष्णवादीनांधर्मेष्वपि-
 जीवदयाप्रणीताभवतियदुक्तम् श्रीमद्भागवतेप्रथमस्कन्धेष्टमाध्यायेर्जुनंप्रति—

१ प्राणिप्राणव्यपरोपणमूर्हिंसा २ वर्णिका “रमजी” इति लोके प्रसिद्धारक्तमृत्तिका.

श्रीऋणवाक्यम् “ यथापेक्षेनपङ्काङ्गमुग्रावासुराकृतम् ॥ तथैकजीवहिं—
साञ्जनयज्ञैर्माहुर्महसि ॥ १ ॥ ” तथाशिवशासनेमार्कण्डेपुराणे “ कैपिलानां
सहस्राणि योद्धिजेभ्यः प्रयच्छति ॥ एकस्यजीवितंदद्यान्नचतुत्यंशुधिष्ठिर ॥ १॥ ”
तथामहाभारतेशान्तिपर्वण्ययुक्तम् “ सर्वेवेदानतः कुर्युः सर्वेयज्ञाश्चभारत ॥ सर्वे-
तीर्थाभिषेकाश्चयः कुर्यात्प्राणिनांदया ॥ १ ॥ ” इत्येवंसर्वत्रजीवदयामाहात्म्यं-
कथितमस्तिपुनर्यज्जलादिस्थानंतत्सुरक्षणीयमस्नानमप्युत्तिर्गर्भनककुन्धवाद्यसं-
सत्तैवैषम्यशुषिराद्यदूषितेभूमिभागेपरिमितवस्त्रपूतजलसम्प्राप्तिमसत्वरक्षणादि-

१ मदिरया २ शोधयितुमुपरिहर्तुमित्यर्थः ३ स्वर्णवर्णानां धेनूनाम् ४ ऋग्वेदादयः
५ अश्वमेधादयः ६ अष्टषष्टिषु तीर्थेषु स्नानानीत्यर्थः ७ उत्तिङ्गाभूमौ वृत्तविवरकारिणो गार्हमाका-
रजीवाः कीटिकानगराणि वा ८ पनकः उल्लिः स च प्रायमाष्टषिभूकाष्ठादिषु जायेत यत्रोत्पद्यते तत्र तद्द्र-
व्यसमवर्णश्च ९ कुन्धवः कुर्ममिस्तस्यां तिष्ठन्तीति कुन्धवस्तेहित्रीन्द्रियाः १० सम्प्राप्तिमसत्त्वानि,
आकाशचारिणो मक्षिकादयो जीवाः.

यतनयाकुर्याद्व्यतः प्रोक्तम् श्राद्धदिनकृत्ये “ तसाहजीवरहिण्भूमीभागेविसुद्ध-
 ए ॥ फांसुएणतुनीरेणइयरेणगलिणउ ॥ १ ॥ काउणंविहिणाणाणमित्या-
 दिगाथा ॥ २ ॥ ” तदपि श्रीजिनपूजाद्यर्थनतुदेहशुद्धिभ्रान्त्यापुनः पुनः कर्त्त-
 व्यमेदेहशुद्धिर्हि न केनापि जलस्नानादिप्रकारेण स्याद् ददाहुः श्रीहेमचन्द्राचार्यपा-
 दाः ॥ “ अम्यक्तोपिविलिप्तोपिधौतोपिघटकोटिभिः ॥ नयातिशुचितांकायः शु-
 ण्डाघटद्वयाशुचिः ॥ १ ॥ यैकृच्छ्रैर्मुत्रमलस्वेदामयमयस्यत् ॥ प्रसाधनं व-
 पुषस्तद्गृहस्रोतोधिर्वासनम् ॥ २ ॥ ” तथास्कन्दपुराणेकाशीखण्डेष्टथायेष्यु-
 क्तम् “ मृदोभारसहस्रेणजलकुम्भशतेनच ॥ नशुद्ध्यन्तिदुराचारास्तीर्थस्नान-
 नशैतरपि ॥ १ ॥ जायन्तेचम्रियन्तेचजलेष्वेवजलौकसः ॥ नचगच्छन्तिस्व-

१ प्रायुकेनतुनीरेणतदभावइतरेणसचित्तेनापि २ मदिराघटः ३ यकृतकुक्षौदक्षिणभागस्थो-
 मांसपिण्डः ४ शकृद्विष्टा ५ मण्डनम् ६ अधिवासनमूनापगन्धमाख्यायैः संस्कारकरणम्.

र्गमविशुद्धमनोमलाः ॥ २ ॥ ” इत्यादिह्यानसक्तविस्तरोगमल्लुतप्रश्रोत्तरप्रदी-
 पादवेसेयः पुनः क्रोधादयश्चत्वारोपिकथायाः परिहरणीयायतस्ते शीघ्रमेव खेहादि-
 नाशकारिणो भवन्ति यदुक्तम् श्रीदशवैकालिकसूत्रे “ कोहोपीडं पणासे इमाणो वि-
 णयनासणो ॥ मायामित्ताणि नो से इलोभो सव्वविणासणो ॥ १ ॥ ” अथात्र पर्व-
 णि मोभव्यानकस्यापि निन्दाकार्या श्रीदेवगुर्वदीनान्तु सर्वैव च यतो ये निरुष्टश्रा-
 वकाः क्लिष्टकर्मणः कर्मचण्डालाः क्रूरप्रकृतयो निन्दकस्वभावा मायाविनः श्रीदे-
 वगुर्वदीनामवर्णवादिनो यद्यपि केनाप्यहङ्कारादि प्रकारेण दानादि धर्मकृत्यं कुर्व-
 न्ति तथापि ते प्रेत्य बहुविधा दुर्गतिं प्राप्य महादुःखिनो भवेयुरिति यतः “ दूयं मंगा अं-
 धोदरिहाचोरदुखचाहुल्ला ॥ सूलाभिन्नसरिगासाहुअसाहुणनिंदाए ॥ १ ॥ ” पुनः
 खलजनानां सङ्गोर्मनीषिणानकदापि कार्योपयतस्ते खलजनाः खलु सत्क्रियमाणा-

१ प्रणाशयति २ नाशयति ३ पण्डितेन.

अपिसाक्षात्केशप्रदायिनो भवन्ति तथा च ते दुर्मुखो खराः काकानुल्यस्वभावा अपि-
 स्युः यतः “खलुः सत्किंयमा गोपि ददाति कलहं सताम् ॥ दुग्धघ्नौ तोषि किंयाति वौ-
 यसः कलहं सताम् ॥ १ ॥ न विना परिवादेन हृष्टो भवति दुर्जनः ॥ काकः सर्वसा-
 न्नीत्वा विना मेधं न नृप्यति ॥ २ ॥” पुनर्ये श्रावका देवादिद्रव्यं भक्षणोपेक्षणादिना-
 विनाशयन्ति ते पिस्वोपाजितदुष्टकर्मनुभावादेन कदुःखभागिनो भवन्ति यदा ह श्री-
 मदुपाध्यायलावण्यविजयः, द्र० “भरकेइजा उविरैकेइजि गदवंतु सावओ ॥ पन्ना-
 ही गोभवे जो उलिपइ पावक भुणा ॥ १ ॥ चेइयदवं साहारणं च जो दूहइ मोहियम-
 इओ ॥ धम्मं च सो नयाणइ अहवावच्छा उनरण् ॥ २ ॥ आयाणं जो भंजइ पडि-

१ साधूनाम् २ काकः ३ राजहंसत्वम् ४ अपवित्रम् विश्रुमित्यर्थः ५ उपेक्षते जिन-
 व्यस्य भक्षणं कुर्वतः परस्य शक्तितो न निवारयति ६ यो दोषिधव्याजव्यवहारदिना तदुपयोगिद्रव्य
 सुपभुंक्ते, उपलक्षणतस्तन्मुष्णाति ७ आदानं तृष्णाग्रहग्रस्तत्वाद्देवादिसत्त्वं भाटकं यो भनक्ति.

वृंक्षधणंनदेद्रदेवस्स ॥ गरंहंतंचोविरकेइसोविहुपरिभमइसंसारे ॥ ३ ॥ जिणपव-
यणबुद्धिकरंपभावंगंनाणदंसणगुणाणं ॥ भरकंतोजिणदव्वंअणंतंससारिओ होइ
॥ ४ ॥ जिणवरआणारहियंवद्धारंताविकेविजिणदव्वं ॥ बुद्धुतिभवसमुद्देमूढा-
मोहेणअन्नाणी ॥ ५ ॥ ” तथादेवद्रव्यादिविनाशदोषसंभवंश्रीधनेश्वरसूरयो-
प्याहुः “ देवद्रव्यंगुरुद्रव्यंदहेदासप्तमंकुलम् ॥ अङ्गालमिवतस्स्पृष्टयुज्यतेनहिधीम-
ताम् ॥ १ ॥ ” तथापुराणोक्तिरप्येवमत्तथाहि “ देवद्रव्येणयावृद्धिर्गुरुद्रव्येणयदधन-
म् ॥ तदधनंकुलनाशायमृतोपिनरकंव्रजेत् ॥ १ ॥ प्रभास्वेमामतिकुर्यात्प्राणैःकंउगते

१ तथायःपृथुषणादौचैत्यादौस्थानेदेयतयाप्रतिज्ञातंधनंदत्ते २ तथागृहन्तमी-
ष्योदिवशाहुर्वीक्येनदूषयन्तमविनीतंयोवोपक्षेतथासत्तिकदाचिचत्तात्रयश्रवणान्महेन्द्रपुरीयश्राद्ध-
बन्मानीभूयदेवादिद्रव्यरक्षादौशक्तिमानप्युदासीनोभवतीत्यर्थः, यतः “ एतदेवमहत्पापंधर्मस्था-
नेप्युदासिता ” इतितद्दीकायाम् ३ अनन्तसंसारिकोभवतिसंसारेबहुपर्यटतीत्यर्थः

रपि॥ अग्निदग्धाः प्ररोहन्ति प्रभादग्धो नरो ह्येतत् ॥ २ ॥ प्रभास्वं ब्रह्म हत्याचदग्निं स्य च
यद्धनम् ॥ गुरुपत्नी देवद्रव्यं स्वर्गस्थमपि पातेयेत् ॥ ३ ॥” तथा दिक्पट्टग्रन्थेपि-
“ वरं हलाहलादीनां भक्षणं क्षणदुःखदम् ॥ निर्माल्यभक्षणं नैव दुःखदं जन्म जन्म-
नि ॥ १ ॥ वरं दावानले पातः क्षुधया वा मृतिर्वरम् ॥ मूर्ध्नि वा पतितं वस्त्रं न तु देवस्व-
भक्षणम् ॥ २ ॥ ज्ञात्वेति जिज्ञेर्ग्रन्थशास्त्रादीनां धनं न हि गृहीतव्यं महापापका-
रणं दुर्गतिप्रदम् ॥ ३ ॥ ” अधुना संयतपेक्षयापियत्किञ्चित्प्रदर्श्यते तद्यथा देवादि-
द्रव्यसम्यग्रक्षेत्र्यार्थे देशनादानोपेक्षणादौ संयतस्यापि भवदुःखं शास्त्रे दर्शितमस्ति-

१ प्रभाखंदेवद्रव्यमथवा लोकोपतीतं जनसमुदायमेलितं साधारणद्रव्यं ज्ञातिद्रव्यमित्यर्थः २ निर्माल्यं नाम भोगविनष्टं द्रव्यं ज्ञेयम् “ भोगविणष्टं द्रव्यं निम्मलं विंतिगीयथा ” इत्युक्तत्वात् तस्य भक्षणम् ३ देवद्रव्यभक्षणम् ४ देवगुरुज्ञानादीनां द्रव्यम्.

यदुक्तम् “साहुउविख्वमाणोअणंतसंसारीओहोइ” इतिद्रव्यसप्ततिकादिशास्त्र-
वचनात्किंबहुनादेवादिद्रव्यदूषितगृहस्याहारादिकंनिरीहावंतंसुसाधुनापिनप्रा-
ह्यम्पापप्रलिसत्वादयदुक्तम् “जिणदक्खणंजोधइतस्सेगंहंमिजोजिमइसद्धो ॥
पावेणंपरिलिंपइगिन्हंतोविजइभित्खं ॥ १ ॥ ” इत्यत्रविशेषार्थिनाप्रश्नोत्तरसमुच्च-
यादिजैनग्रन्थाःसङ्काशादिश्रावकदृष्टान्ताश्चविलोक्याः, अथचयेप्रशस्तश्राव-
कादेवगुरुभक्तिकारकास्तेषांयशोवादिनःश्रीजिनाज्ञायुतेदेवादिद्रव्यवृद्धिकारका
स्तेतुभाग्यसौभाग्यादिगुणोपेताःपरिमितभवस्थितिकाःसन्तोलौकिकलोकोत्तर-
योःसत्कंसत्फलंप्राप्नुवन्तितथाचोक्तद्रव्यसप्ततिकादिशास्त्रे “एवंनाउणजेदध्वं-
डिंनिंतिमुसावया ॥ ताणंरिद्धीपवट्ठइकित्तीमुखंबलंतहा ॥ १ ॥ पुत्तायहंतिसे-

१ अत्रापिषाड्स्याध्याहारास्तांश्रावकःसर्वसावद्यविरतःसाधुरपितत्रौदासीन्यंकुर्वाणोदेव-
नादिभिरनिवारयन्ननन्तसंसारिकोभणितइयंविनश्यच्चैत्यद्रव्याद्युपेक्षासंयतेनापिसर्वयानकार्ये-
त्यर्थइतितट्टीकायाम्.

भत्तासौडीराबुद्धिसंजुआ ॥ सवलखणसंप्रभासुसीलजणसंमया ॥ २ ॥
 युग्मम् जिणपवयणबुद्धिकरंपभावंगनाणदंसणगुणणं ॥ बुहुंतोजिणद्वंतिथ्य-
 यरत्तंलहइजीवो ॥ ३ ॥ जिणप०पभा० ॥ रत्तवंतो जिणद्वंपरित्तसंसारिओ-
 होइ ॥ ४ ॥ ” युग्मम् पुनरत्रस्वात्महितार्थिभिः संस्रविकथानकर्त्तव्यायतः सप्त-
 विकथावान्प्राणी प्रायोरागद्वेषवान्भवतितद्वशाच्चहिताहितंस्वार्थहानिमपिचनजा-
 नातियतः प्रोक्तम् “रगद्वेषाद्वितो जीवो न जानाति हिताहितम् ॥ स्वार्थहानिमपि-
 भ्राम्यन् न भवारण्येषु पुनः पुनः ॥ १ ॥ ” इत्येवमखिलपूर्वोक्तं यत्कृत्यं तत्कृत्वा यदकृ-
 त्यं तत्त्यक्त्वा भोभव्याः शाश्वतसुखदानदक्षश्रीजिनशासनप्रभावात्सम्यक्श्रीपयु-
 षणापवर्गराधनेन परमपदसुखं स्वाधीनं कुरुत, अथ प्रशस्तिरिख्यते, श्रीमत्तपग-
 णाकशे भवन्सूर्यसमाक्षमाः ॥ श्रीरूपविजयाविज्ञाविज्ञानदसमन्विताः ॥ १॥ त-

१ स्त्रीकथा, भक्तकथा, देवकथा, राजकथा, मृदुकारिणीकथा, दर्शनभेदिनीकथा,
 चारित्र्यभेदिनीकथा, विशेषोत्रस्थानाष्टादीकायाम्

च्छिष्योनामतःकीर्त्तिविजयोभूद्विचक्षणः ॥ वैराग्यरङ्गसंयुक्तोवियुक्तो नङ्गर-
ङ्गतः ॥ २ ॥ कस्तूरविजयस्तस्यविनेयोविनयानयी ॥ विज्ञानगुणगम्भीरोधी-
रोहिव्रतवानभूत् ॥ ३ ॥ श्रीमणिविजयोपासीत्तस्यशिष्योगुणाग्रणीः ॥
महाव्रतधरोधीरोधीवरोभूत्प्रसिद्धिभाक् ॥ ४ ॥ श्रीशुभविजयस्तस्यशिष्योभव-
तिसाम्प्रतम् ॥ तस्यशिष्याणुनालक्ष्मीविजयेनमयापुरे ॥ ५ ॥ रम्यैर्कपर्पट्वा-
णिज्यैर्जनैश्चैत्यादिसंयुते ॥ ग्रन्थोयंनिर्मितःश्रीमद्वीरतीर्थेहिनन्दतात् ॥ ६ ॥ गुग्मम्

इति श्रीमत्तपागच्छेनेकगुरुगुणगणालङ्कृतपाण्डितश्रीमद्भूविजयगणिवर्यशिष्यपाण्डितश्रीकीर्त्ति-

विजयगणिशिष्यपाण्डितश्रीकस्तूरविजयगणिशिष्यपाण्डितश्रीमणिविजयगणिशिष्य-

पं० श्रीशुभविजयगणिशिष्यमु० श्रीलक्ष्मीविजयेनविरचितःश्रीपथुषणा-

द्यान्हिकाव्याख्यानग्रन्थःसमाप्तः

शुभंभवतु, कल्याणमस्तु:

ॐ

॥ श्रीपञ्चजिनस्तुतिग्रन्थः ॥

॥ श्रीआदिजिनस्तुतिः ॥

॥ द्रुतविलम्बितवृत्तम् ॥

विदितकेवललोकहिताहितं
नरसुरासुरवृन्दनिषेवितम् ॥
भविकजीवसमूहशुभावहं
प्रथममादिजिनं प्रणमाम्यहम् ॥ १ ॥
जिनवराभवभीतिहरावरा
निखिलनिर्मलसाधुगुणाकराः ॥
कठिनकर्मविपाकविनाशना
भुविभवायभवन्तु जितासनाः ॥ २ ॥
जिनमुखोद्गतमन्वयकन्दलं
सुजनसेवितमाहितमङ्गलम्
हतकुतर्कमहंविधुताधमं
गतमलं ननु नौमि जिनागमम् ॥ ३ ॥
नृसमुदायनतक्रमपङ्कजः
शमितसङ्घसमस्तविषद्वजः ॥
दिशतु सर्वसुखं मम गोमुखः
सद्विजयस्य सुसम्मुखः ॥ ४ ॥

(२)

श्रीपञ्चजिनस्तुति.

॥ श्रीशान्तिजिनस्तुतिः ॥



॥ वसन्ततिलकावृत्तम् ॥

भक्तामेरेन्द्रनतपत्कजमुद्विहारं
श्रीवीतरागमजमाप्तमुदास्तारम् ॥
तीर्थेश्वरंस्वबलनिर्जितकर्मसारं
शान्तिंस्तुवेस्मरवितानविनाशवारम् ॥ १ ॥
शास्त्रोक्तसुन्दरशिवस्यवशैकमन्त्रान्
कन्दर्पवारणवधेवरपञ्चवक्त्रान् ॥
तीर्थङ्कराञ्जिनवरान्सुविशुद्धगोत्रान्
वन्देमुदाहमधिपान् हि सदापवित्रान् ॥ २ ॥
विद्यान्वितंवृजिनवृक्षलतालवित्रं
संसारसागरतरण्डमकाण्डमित्रम् ॥
दुष्टाष्टकर्मनिधनंविपुलंविचित्रं
सेवेसदाजिनवरेन्द्रमतंपवित्रम् ॥ ३ ॥
श्रीशान्तिनाथजिनशासनभक्तिदक्षः
प्रत्यूहभित्प्रतिहताधमदुष्टपक्षः ॥
शीघ्रंसरित्पतिसुताविजयस्ययक्षः
सिद्धिदधातुगरुडःकृतसङ्घरक्षः ॥ ४ ॥

॥ श्रीनेमिजिनस्तुतिः ॥

॥ नगस्वरूपिणी (प्रमाणिका) वृत्तम् ॥

प्रचण्डमास्वारकंकुदर्पवारदारकम् ॥
 सुरेन्द्रसेवितंसदाशिवासुतंभजेमुदा ॥ १ ॥
 अनन्तशर्मदायकाःप्रशस्तधर्मनायकाः ॥
 अवद्यभेदकाइनाजयन्तितेसमेजिनाः ॥ २ ॥
 अनेकतापनाशनंकुवासनाविनाशनम् ॥
 सुपर्वराजसंश्रुतंस्तुवेजिनोदितंश्रुतम् ॥ ३ ॥
 विशाललोचनाम्बिकाकजाननावराङ्गिका ॥
 नतासप्तकजाचलांश्रियंदधातुवोमलाम् ॥ ४ ॥

॥ श्रीपार्श्वजिनस्तुतिः ॥

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

भव्याम्भोजनभोमणिर्गजगतिज्ञानादिरत्नाकरः
 सेव्योशर्मसमूहसंक्षयकरोवामाङ्गजोवामदः ॥
 मुश्लाघ्योभयदोमदोविभवदोवन्द्योहिपार्श्वेश्वरः
 श्रीमत्पार्श्वपतिर्दधातुमविनांशम्पूजितःस्वर्गिभिः ॥१॥

येमव्यैर्वरनाकनायकगणैस्तारस्वरैः संस्तुता
 भक्त्याकोविदवन्दिताः सुमतिदाः सद्बोधविद्याप्रदाः ॥
 सर्वज्ञाः पुरुषोत्तमाः पुरुषसिंहाः स्वामिनस्तारका
 स्तेवः सन्तु शिवायैवैजिनवरा देवाः सदाशङ्कराः ॥ २ ॥
 स्याद्वादात्मकमस्तपापपटलं प्राज्यप्रशस्तामलं
 श्रीमन्तं सुगुणान्वितं सुखकरं सूत्रार्थरत्नाकरम् ॥
 चित्रहेतुनयाङ्कितं गमयुतं सन्देहसम्भेदकं
 वन्दे हं विबुधार्चितं जनहितं श्रीतीर्थपत्यागमम् ॥ ३ ॥
 श्रीसङ्घप्रहतप्रचण्डविपदः सम्पत्करः कामदः
 सम्यग्दृष्ट्यवने विचक्षणवरः संघस्तविघ्नोत्करः ॥
 श्रीपार्श्वेश्वरभक्तिनिर्मलतरोयः पार्श्वयक्षोवरो
 लक्ष्म्यादेर्विजयस्य सोभयसुखं शीघ्रं करोतु ध्रुवम् ॥ ४ ॥

॥ श्रीवीरजिनस्तुतिः ॥

॥ इन्द्रावंशवृत्तम् ॥

सिद्धार्थजं काञ्चनवर्णं भूधनं
 सम्पूर्णविज्ञानवरं वराननम् ॥
 वृन्दारकैर्वन्दितपादपङ्कजं
 बीरं भजे हं हतकायसामजम् ॥ १ ॥

येनन्तसंसारसमुद्रतारकाः ॥
 कन्दर्पदर्पानलभीबलाहकाः ॥
 कल्याणवल्लीमुदिरानतामरा
 स्तीर्थङ्करास्तेविजयन्तुशङ्कराः ॥ २ ॥
 हिंसाविमुक्तंविजयान्वितंहितं
 निर्मायिकंश्रीमुनिराजसेवितम् ॥
 नानाकुवाद्यावलिदर्पनाशनं
 वन्देवरंश्रीजिनराजशासनम् ॥ ३ ॥
 मातङ्गदेवोतिवरःशिवंकरः
 श्रीमन्महावीरमतेविपद्हरः ॥
 सिद्धायिकापिप्रबलातनोत्थलं
 ज्ञानंहिलक्ष्मीविजयस्यनिर्मलम् ॥ ४ ॥

इतिश्रीमत्तपागच्छेनेकगुरुगुणगणालङ्कृतपाण्डितश्रीमद्रूपविजयगणि-
 वर्यशिश्यपण्डितश्रीकीर्तिविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीकस्तूर-
 विजयगणिशिष्यपण्डितश्रीमन्मणिविजयगणिशिष्य-
 पं० श्रीशुभविजयगणिशिष्यश्रीमुनिलक्ष्मी-
 विजयविरचितःश्रीपञ्चजिन-
 स्तुतिग्रन्थः समाप्तः

प्रथमग्रन्थशुद्धिपत्रिका.

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध.	शुद्ध.
२	११	श्रेयश	श्रेयस्
३	१६	यथास्थित	यथावस्थित
४	२०	षड्	षड्
१२	१३	ख	ख
१३	१९	सता	सताम्
१४	१५	शिल	शील
२१	३	कृष्णा	कृष्ण
२१	५	अज्ञाता	अज्ञता
२६	५	कृत्यकृत्य	कृतकृत्य
२८	७	यध्येर्व	यध्येवं
३४	२३	सुरा	घुर
४०	१	तेषा	तेषां
६०	१२	सर्वावयवी	सर्वावयवो
"	"	मोल्या	माल्या
६४	९	मौक्तानि	मौक्तिकानि
६६	२	वैक्षका	वैकक्षा
६९	११	घार	घोर
९४	१८	श्रेवं	श्रेवं
१०४	१३	रू	र्क
१०९	१७	तत्राग्न्यादिकं	तत्राग्न्यादिकं
१२४	१४	खङ्ग	खङ्ग
१३०	१२	भुञ्जमानं	भुञ्जमानं
१३८	१९	तुष्पन्ति	दुष्यन्ति
१५७	१९	आध्येय	आधेय
१५८	२०	महान्ता	महान्तो
१७०	११	नृणा	नृणां
१७०	१६	रतै	रतै
१८२	३२	धातकीखण्डना	तथा पुष्कराङ्गना धातकीखण्डः
१८३	२२	पूर्वणिः	पूर्वणिः